

TMMOB 50 YAŞINDA
1954-2004

TMMOB'nin 50.Yılında Geçmişe Bakış
50.Yılında TMMOB Örgütlülüğü

ISBN: 975-395-834-X

Dizgi: Dijle Konuk

Baskı: Ümit Ofset, 0312 384 17 07

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

Atatürk Bulvarı No: 131 Kat: 9

Bakanlıklar 06640 ANKARA

Tel: 0312 418 12 75

Faks: 0312 417 48 24

Web: www.tmmob.org.tr

E-Posta: tmmob@tmmob.org.tr

Şubat 2005

İÇİNDEKİLER

Sunuş	5
1. TMMOB'nin 50.Yılında Geçmişe Bakış	7
2. 50.Yılında TMMOB Örgütlülüğü Forumu	107
3. 50. Yılında TMMOB	207

SUNUŞ

Mayıs 2004 sonunda gerekleŒen TMMOB Genel Kurulu sonuç bildirgesinde denilmiŒti ki:

“TMMOB, bu yıl kuruluŒunun 50. yilını kutlamaktadır. Birlik bu 50 yıl boyunca bilim ve teknolojinin insanlarımızın yaŒamına yansıtılması ve bu alanların kamu çıkarı gözetilerek denetlenmesi alıŒmalarını aralıksız srdrmŒtr. Ancak ne var ki bu 50 yıllık süreç askeri darbeler, sağ siyasi iktidarlar altındaki siyasi atıŒma ortamları, baskılar ve yasaklamalar ortamında kısırlaŒan ülkemiz demokrasisi ve örgütlenme kısıtlılıkları altında geirilmiŒtir. Bütün bu olumsuzluklar içinde bile TMMOB, özellikle 1970’lerden bu yana, ülkemizin kalkınma ve sanayileŒmesinde, imarında bilim ve teknoloji politikalarının önemine vurgu yapan, kamu yararı ve adil paylaŒımdan yana yurtsever, topluncu bir çizgiyi savunan alıŒmalarını ve mücadelesini srdre gelmiŒtir. Bütün bu süreç içerisinde söylediklerinin haklılığı ve doğruluğu ilerleyen zaman dilimlerinde defalarca kanıtlanmıŒtır.”

Yönetim Kurulumuzun ilk toplantısından sonra yaptığımız basın duyurusuna da aldığımız bu sözlerin baŒında: “Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği’nin onurlu yryŒ ve dik duruŒu devam ediyor, devam edecek.” demiŒ ve Œunları sylemiŒtik:

“Uzun gemiŒimize dayanan deneyim ve bilgi birikimimiz ıŒıėında günümüzün yüklü gündemi ve sorunları değerlendirildiğinde; mesleki, demokratik, kitle rgt olmanın sorumluluğuyla hareket ederek aėdaŒ, bağımsız, demokratik ve sanayileŒen bir Türkiye özlemiyle, üyelerimizin sorunlarının toplumun sorunlarından ayrılama-yacağı bilinciyle, halktan ve emekten yana tavır alan, bu doğrultuda politikalar üreten ve mücadele veren bir TMMOB’ye üyelerimiz ve halkımızın ihtiyaı devam etmektedir. TMMOB, toplumsal muhalefetin odağında yer alarak bu onurlu yryŒne devam edecektir. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ve bağlı Odaları, önümüzdeki dönemde de, “birlikte karar alma, birlikte üretme, birlikte yönetme” anlayıŒı ile hareket ederek, ülkemizdeki ve dünyadaki emek güçleriyle dayanıŒma içinde, bağımsızlıkçı, eŒitlik ve zgrlk, barıŒ ve dayanıŒmacı bir Türkiye ve Dünya için alıŒmalarını sürdürecektir. Selam olsun ülkemizin ve dünyanın aydınlık geleceğine sahip çıkanlara! YaŒasın TMMOB örgütlülüğü!”

rgtmzn 50. yilında, “tarihe not dŒmek için” iki etkinlik gerekleŒtirdik. 22 Ekim 2004 tarihinde “TMMOB’nin 50. Yilında GemiŒe BakıŒ”, 23 Ekim 2004 tarihinde “50. yilında TMMOB rgtllğ Forumu”. Bu kitap iŒte bu etkinliklerimizde konuŒulanları içeriyor. Bu konuŒmalar bizim 50. yıl gerçeğimiz.

50. yıl etkinlikleri çerçevesinde, TMMOB’nin resmi tarihi ile birlikte gerçek tarihini ortaya çıkarmaya alıŒtığımız belgeleme alıŒmalarından, sadece biri olan bu kitabın, diğerleri gibi TMMOB gerçeğini ortaya çıkarmada önemli bir görevi olacağına inanıyoruz.

Bu kitapla birlikte, örgütümüzün bu gününü sağlayan bütün değerlerimize sevgilerimizi yollarken, kaybettiğimiz değerlerimizi de saygıyla anıyoruz.

Mehmet SOğANCI
TMMOB Yönetim Kurulu BaŒkanı
Œubat 2005

TMMOB'NİN 50.YILINDA GEÇMİŞE BAKIŞ

Birinci Oturum: TMMOB'nin Kuruluş Döneminin Siyasal, Ekonomik, İdari Görünümü

İkinci Oturum: Osmanlı Mühendis Mimar Cemiyetinden TMMOB'ne Mühendis-Mimar Örgütlenmeleri

Üçüncü Oturum: Meslek Kuruluşları ve TMMOB'nin Tarihine İlişkin Değınmeler

22 Ekim 2004

Yer: Ankara Serbest Muhasebeci Mali
Müşavirler Odası Konferans Salonu

AÇILIŞ KONUŞMASI

MEHMET SOĞANCI (TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı)

Önceki Dönemler Sevgili Birlik Başkanlarımız, Sevgili arkadaşlarımız, Sevgili Oda Başkanı arkadaşlarımız, Örgütümüzün çeşitli kademelerinde görev yapan sevgili yönetici arkadaşlarımız, Sevgili konuklarımız hepimiz hoş geldiniz. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği adına hepimizi saygıyla selamlıyorum.

Sevgili arkadaşlar, bir çabanın içerisindeyiz. Bu yıl bizim, Türk Mühendis ve Mimar

Odaları Birliğinin 50. yılı. Bu yıl içinde tarihimizle ilgili olanı biteni belgelemek çabası içerisindeyiz. Bu çabayı hem bir kutlama düzeyinde, hem de olanı biteni belgelemek düzeyinde yürütüyoruz. Bugün sizinle ve konuşmacı arkadaşlarımızla birlikte bu çabalardan bir tanesini gerçekleştireceğiz.

Sevgili arkadaşlar, şu anki TMMOB Yönetim Kurulu olarak bizler, bu dönemin Çalışma Programının başına TMMOB'nin İlkelerini yazdık: *“Birlik ve bağlı odaları, mesleki demokratik kitle örgütüdür, demokrat ve yurtsever karakterdedir, emekten ve halktan yanadır, antiemperyalisttir; yeni dünya düzeni teorilerinin, ırkçılığın ve gericiliğın karşısındadır; siyasetin dar anlamını aşar, yaşamın her olayını siyasetle ilişkili görür; barıştan yanadır, insan hakları ihlallerine karşıdır, insanlık onurunun korunmasından yanadır, örgütsel bağımsızlığını her koşulda korur, gücünü sadece üyesinden ve bilimsel çalışmalarından alır, meslek ve meslektaş sorunlarının ülkenin ve halkın sorunlarından ayırlamayacağını kabul eder, politikanın oluşturulmasında ve uygulanmasında demokratik merkezîyetçi yöntemleri uygular, karar alma süreçlerinde demokratik ve katılımcıdır, bağlı odalarıyla birlikte mühendis, mimar ve şehir plancılarının meslek alanlarını düzenler, üyesinin ve halkın çıkarlarını korur, sanayileşme ve demokratikleşme alanlarında durum tespitleri yapar, politikalar ve çözüm önerileri üretir, ülkenin demokratikleşmesi için çaba sarf eder, kamuoyu oluşturulmasına yönelik çalışmalar içerisinde tartışmasız yer alır, demokratik kitle örgütleri ve sivil toplum örgütleriyle ilkeli ve demokratik işbirliği içerisinde.”*

250.000 üyemiz bireysel anlamda her biri ayrı ayrı bir başka TMMOB düşünüyor olabilir. Bunlar olası şeylerdir. Ama Yönetim Kurulumuz, geçen dönemki Mühendislik-Mimarlık Kurultayı tartışmaları sonuçlarında, daha önceki TMMOB Demokrasi Kurultayı tartışmaları sonucunda, örgütün konsensüsü olarak gördüğü bu İlkeleri, arkasına Çalışma Anlayışını da koyarak Çalışma Programının başına aldı. 2004 yılındaki TMMOB Yönetim Kurulu, bu örgüte böyle bakıyor.

Biz bu örgüt böyle bir örgüt diyoruz, ama öte yandan biliyorsunuz ki, ilgili yasası gereği bu örgüt, kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu. Ama kendini deklere ediyor: Bu örgüt, antiemperyalist bir örgüt ve demin saydığım ilkeler çerçevesinde çalışmalarını yürütüyor. Bu bir ayrışmanın çatışması mı? Farklılığın birliği mi? Dialektiğin gereği mi? Yoksa bizim gibi ülkelere has bir örgütlülük mü? Dünyada benzeri var mı?

1970'lerden bu yana bu örgütün önemli görevlerinde bulunmuş canlı tanıkları var aramızda. O dönemlerde gelişen toplumsal mücadele ile birlikte emekten ve halktan yana bir anlayışta olan mühendisler, mimarlar, o kendi anlayışları noktasında bu örgütte de bir direnme hattını yaratmışlar, hatta iktidarını ele geçirmeyi gerçekleştirmişler. Ne olmuş da, böyle olmuş? Bugün, bizim için bu soruların, bildiğimiz yanıtlarını konuşacağımız için önemli. Belgeleyeceğimiz için önemli.

Öte yandan bugün, birbirinden değerli olduğuna inandığımız, bildiğimiz, tanıdığımız değerli uzmanlarımız, hocalarımız, bize “TMMOB'nin Kuruluş Döneminin Siyasal, Ekonomik, İdari Görünümü”, “Osmanlı Mühendis-Mimar Cemiyetinden TMMOB'ye Mühendis-Mimar Örgütlenmeleri”, “Meslek Kuruluşları ve TMMOB'nin Tarihine İlişkin Değınmeler” başlığı altında bugün bu az önce söylediğim ilkeler hangi koşullardan gelerek yazıldı, onların ipuçlarını verecekler.

Biz, 50 yılı belgelemek için bu günkü bu etkinliğin çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Geçen dönemki Yönetim Kurulundaki arkadaşlarımız, geçen dönem de bir dizi kitapla bunu belgelemeye çalışmıştı: 50. yıl Andacını çıkardılar, 2002-2004 yılı arasındaki Birliğin ve bağlı odaların yaptığı bütün etkinliklerin sonuç bildirgelerini bastılar, Mühendislik-Mimarlık Öyküleri'nin birincisini çıkardılar. Bir yasal süreç kitabımız var, Sayın Kaya Güvenç onu bitirmek üzere, o belgelenecek. Bu dönem TMMOB'nin önemli bir dönemini, 73-80 arasını birinci ağızdan belgeledik. “Bir Döneme Tanıklık” başlığı altında Sevgili Başkanımız Teoman Öztürk'ün 73-80 arasındaki konuşmalarını; panel konuşmalarını, genel kurul konuşmalarını, basın açıklamalarını kitaplaştırdık. 73-80 yılları TMMOB'sini birinci ağızdan belgelemeye çalıştık. 1954 yılında kurulan örgütün kuruluştan bugüne kadar olan bütün Genel Kurul divan tutanaklarını bir arada kitaplaştırmak üzereyiz, onu da kamuoyunun değerlendirmesine ve bilgilenmesine sunacağız. 50. yılımızın gerek TMMOB'nin, gerek bağlı odalarımızın genel kurul sonuç bildirgeleriyle bu döneme ilişkin çalışma programlarını da kitap haline getireceğiz. Kısacası örgütü belgeleme çabalarımız çok yönlü sürüyor.

Yarın bir forum yapacağız, o tamamen örgüt içi bir tartışma olacak. Oda yöneticilerimiz, başkanlarımız, bu örgüte gönüllü katkıda bulunmuş arkadaşlarımız hep birlikte “örgüt içinden TMMOB tarihine bakış” anlayışı ile TMMOB örgütlülüğünün 50. yılını konuşacağız.

Maksadımız çok açık: Değişik bir örgütüz, dünyada belki örneği olmayan, bir örgütüz. Bunun belgelenmesi bizim için önemli. Neden önemli? Biz diyoruz ki, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin tarihi, Türkiye'deki demokrasi mücadelesi tarihinin de bir izdüşümüdür.

Ben burada konuşmacı arkadaşlarımıza, salondan söz alıp da katkı koyacak olan arkadaşlarıma, bize bu konuda amacımıza ulaşmamıza yardımcı olacaklara, hepinize peşinen teşekkür ediyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum efendim, hoş geldiniz.

BİRİNCİ OTURUM

“TMMOB’NİN KURULUŞ DÖNEMİNİN SİYASAL, EKONOMİK, İDARİ GÖRÜNÜMÜ”

Oturum Başkanı: Bülent TANIK

MEHMET SOĞANCI (TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı)

Birinci Oturumu Önceki dönem Birlik Başkanlarımdan Sayın Bülent Tanık yönetiyor. Buyurun Sayın Tanık, kürsü sizin.

BÜLENT TANIK (Oturum Başkanı)

Sevgili dostlar; sizlerle birlikte olmaktan mutluluk duyuyorum, hoş geldiniz.

Bu oturumu Sayın Prof. Dr. Cem Eroğul, Sayın Prof. Dr. Oktar Türel ve Sayın Prof. Dr. Birgül Ayman Güler’le birlikte oluşturacağız. Onları da kürsüye davet ediyorum, lütfen buyursunlar.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin 50 nci yılına ulaşmış olmasını kıvançla karşılıyorum. Geçen yıl ve bu yıl 50 nci yıl nedeniyle ortaya konulan ürünlerin, gerçekleştirilen etkinliklerin, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin ergenlikten erginliğe geçişinin bir ifadesi, bir arayışı olduğu görüşündeyim. 50 yıl, Türkiye gibi bir ülkede bir kurumun ayakta kalabilmesi için oldukça önemli belki de zor bir süreç...

Uzun bir süreç. Bu süreçte toplumsal sistemin ve iktidar odaklarının olumsuz eğilimlerine karşı koyabilmek için gayret gösteren bir örgüt olabilmek, özellikle daha da zor bir konum. Bu görevleri başarıyla yerine getirdiğini düşündüğüm bir yapı, TMMOB. O’nun bir parçası olmaktan kıvanç duyuyorum.. O’nu bugüne taşıyan pek çok değerli insanın, o yapının üyesi olan, o yapıyı entelektüel dünyadan, bilimsel dünyadan destekleyen, onun sempatisini taşıyan dostlarla birlikte bugün burada bulunmaktan mutluluk

duyuyorum..Bunu bir kez daha ifade etmek isterim. Yeni Yönetim Kuruluna ve Sayın Mehmet Soğancı'ya da bu özel dönem için üstlendikleri ağır sorumluluklarında başarı dileklerimi ayrıca iletmek istiyorum.

Bugün belki oturumu başlatmadan önce, açarken, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin 1954'te kuruluş sürecinde görev yapan mühendis meslektaşlarımızı, parlamenterler ve kurucu üyeler dahil olmak üzere, Genel Kurulda bulunanları ve ilk dönem yönetiminin temsilcilerini de, o dönemi simgeleyen Birinci Dönem Başkanı Naim Şukalı da sevgiyle ve rahmetle anmakta yarar görüyorum. Onların çabaları, 1954'ten bu yana tuttıkları ışık, daha sonra değerli büyüğümüz Teoman Öztürk'ün de özellikle zenginleştirdiği ve aydınlattığı yolda Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin varoluşunu ve yapısını oluşturdular. Sayın Soğancı'nın belki bir ikilem gibi gösterdiği, ama bir örgütü örgüt yapan; yasal çerçevenin yanı sıra, aynı zamanda onu oluşturan insanlardır ve bu insanların bilinç yapılarıdır. Bilinç yapıları ile TMMOB'nin biçimlenmesinde rol alan pek çok değerli insanı anmak gerekir, simge olarak hiç kuşku yok ki en kolay hatırlananlar başkanlardır, bu bağlamda Yavuz Önen'i ve Kaya Güvenç'i ve Teoman Alptürk'ü de anmadan geçmek istemiyorum. Onların şahıslarında somutlanan yönetim kurullarının ve TMMOB'nin yerel önderlerinin büyük özverileri, gayretleri, dirençleri ve sistemin akıntısına kapılmadan ayakta durmaya gayret göstermeleri; halktan yana, insandan yana, özgürlükten, demokrasiden ve barıştan yana tercihlerini ve seçimlerini diri tutmaları, bugünün karanlık dünyasında ancak azıcık bir umut ışığı varsa, bunun oluşmasına neden olan çabalarıdır. Bu çabaları kuşkusuz gelecekte tarih doğru yerinde yazacaktır ve yad ile anacaktır diye düşünüyorum.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin bu oturumdaki konusu olan kuruluş dönemindeki siyasi, iktisadi, idari yapılanma için, bu kuruluş döneminin hangi dönem olduğu, ne zamana denk düştüğüyle ilgili, bir-iki cümle söylemekte yarar var. 1954 Yasamızın kuruluşu, ama Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin kuruluşunu belki 1930'lara kadar götürmemiz, hatta Cumhuriyetle başlatmamız gerekir. Ama en yoğunlaşan dönem 38-54 arası, belki bu dönem için kuruluş dönemidir diyebiliriz.

Kanunun ortaya çıkması ve TMMOB'nin vücut bulmasıyla ilgili dönemi birazcık 60 ihtilali ve 27 Mayıs Anayasasının da bulunduğu bir zamana kadar uzatmak gerektiği kanısındayım. Aslında belki de kuruluş sürecimiz hâlâ sürüyor... Örgütün kendini tanımaya dönük çabaları, bugün yaptığımız gibi tarihimize bakış, kimliği ortaya koymaya çalışma ve kimliği yeniden tanımlamaya çalışma, kuruluş sürecinin zaten sürmekte olduğunun göstergesidir. Ve bence hayatiyet gösteren her örgütün kuruluşu hiçbir zaman tamamlanmaz örgüt gelişme göstermek zorundadır. Öyle baktığımız zaman, konuşma alanını tanımlamamızda yarar olabilir. Bence 38-60 arası, belki bu başlıkla kısmen tanımlanmak istenilen tartışma aralığını ifade ediyor olmalı.

1960 Anayasasının TMMOB Yasasıyla 1954 çok örtüşük bir kısmına da değindikten sonra, sözü sayın konuşmacılara aktaracağım. 1960 Anayasasının meslek kuruluşlarını da içinde barındıran "yerinden yönetim örgütleri" tanımı var. 27 Mayıs 1960 Anayasasının 22 nci maddesi; "*ilgililerin kendi örgütlenmeleri konusunda söz ve karar sahibi, hak sahibi oldukları örgütlenme ve yönetimi biçimini, yerinden yönetim biçimi*" diye tarif ediyor. Daha sonra yönetişim, falan gibi, başka tür tanımlar adı altında, katılım söylemleriyle de değişik biçimlerde yorumlanan bir yaklaşımın hemen hemen özgün ilk örneklerinden

birisi “Yerinden yönetim örgütleri” ve 27 Mayıs Anayasasında tarif edilen bir şey bu. Üniversiteleri, belediyeleri ve Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek kuruluşlarını 27 Mayıs Anayasası bu kapsamda, yerinden yönetim örgütleri olarak tanımlıyor.

1954’te çıkarılan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yasası da “*Mühendislik-mimarlık, dinamik ve gelişen bir faaliyet alanıdır ve özellikle eğitimle elde edilebilen, yüksek beceri birikimini, bilgi birikimini gerektiren meslek dallarıdır.* Bu alanların düzenlenmesini, onların bu birikimlerine koşut olarak, dinamik biçimde, kendilerinin zaman içinde oluşturacakları bir yapılanma ancak karşılayabilir” yaklaşımını esas olan bir yasadır. Dolayısıyla 1954 Yasasının zımnen ifade ettiği yerinden yönetim ilkesi, 1960 Anayasasıyla da bir kez daha tanımlanmış bulunuyor.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinde benim çok beğenerek sahip çıkmaya çalıştığım şey, *mühendis ve mimar kitlesine duyulan güvenin ifadesi olan* bu yönetim ve örgütlenme anlayışıdır. Bunu korumak ve geliştirmekten yana her zaman bir duyarlılık içinde oldum. Onu da bugün kayıtlara geçirip sizlerle paylaşmak isterim.

Şimdi 3 değerli konuşmacı arkadaşımıza sözü aktaracağım. Önce Prof. Dr. Cem Eroğul, hepimiz tanıyoruz zaten, ama yine de ben kendilerinden kısa özgeçmişlerini rica ettim, sadece Birgül Hanımınki elimde değil şu anda. Sayın Eroğul’un kendisini size tanıtmamı istediği biçim; 1944 İzmir doğumlu ve 1964 SBF mezunu. Ben dedim, “Hocam, üniversite o zaman 2 sene miydi?” Gülümsedi. Bu “yapının” çok hızlı bir üniversite mezuniyeti gösterecek kadar çalışkan bir öğrenci olduğunun ifadesi olduğunu düşünüyorum. Paris’te yükseklikans, 1966’dan itibaren SBF Anayasa Hukuku Asistanı, 1969’da Doktora, 1973’te Doçentlik, 1982’de Profesörlük, 1983’te ayrılma, -atılma diye tarif edebiliriz, ikimiz de 1402’liğiz, başka dolu arkadaşımız var- 1990’da da Danıştay kararıyla üniversiteye dönüş.

Aslında ilk düşüncemiz şuydu: 20-25 dakikalık bir ön tur ve sonra sizlerden soru-yanıt, ama Hocamın 40 dakikalık bir hazırlığı var, o hazırlığı bize olabildiğince erişebilir bir zaman dilimi içerisinde sunmasını talep edeceğim. Saat 12.15’te salonu boşaltmamız gerekiyor, bu konuda 3 kez uyarı aldım. Onun için şimdi hızlı Değerli Hocamıza sözü takdim ediyorum.

Buyurun Hocam, 50-60 ya da sizin dilimlediğiniz zaman aralığı içerisindeki siyasi, iktisadi, idari yapılanma ve TMMOB konusuna bakalım.

Prof. Dr. CEM EROĞUL

Sayın Dinleyenler,

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği’nin 50. Kuruluş Yıldönümü dolayısıyla yapılan bu toplantıya beni çağıran Birlik yöneticilerine teşekkür eder, hepimizi saygıyla selamlarım.

Bana verilen görev, Birlik’in kurulduğu yıllarda Türkiye’nin içinde bulunduğu siyasal ortamı gözlerinizin önüne sermek. Bu görevi yerine getirebilmek için, size önce, II. Dünya Savaşı’nın sonunda kurulan dünyayı ve bunun içinde Türkiye’nin özel konumunu kısaca anımsatacağım. Bu girişten sonra, Birlik’in kurulduğu yıllarda Türkiye’nin

siyasal durumunu ve topluma egemen olan düşüngenel (ideolojik)¹ ortamı, kaba çizgileriyle özetlemeye çalışacağım. Ayrıca, bu çerçevede, kuruluş günlerindeki kimi ilginç olaylara değineceğim. Son olarak da, o günlerden bu günlere, ülkemizin temel özelliklerini biçimlendiren uzun erimli birtakım süreçlere dikkatinizi çekeceğim. Bunları yaparken, hem sözü fazla uzatmamaya, hem de öteki konuşmacıların konularına girmemeye özen göstereceğim.

1980'li yılların sonuna dek dünyayı biçimlendiren bloklar siyaseti, daha II. Dünya Savaşı bitmeden dünyaya damgasını vurmuştu. Avrupa baştan sona yıkılmış, bu yıkıntıyı iki büyük dev, Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği, kendi aralarında nüfuz bölgelerine bölmüşlerdi. Kısa zamanda, bu çatışmalı paylaşım bütün dünyayı sardı. 1949'da Çin Devrimi'nin gerçekleşmesiyle birlikte, Soğuk Savaş uluslararası ilişkilerin en önemli belirleyicisi durumuna geldi. Avrupa devletlerinin uğradığı büyük yıkım, sömürge imparatorluklarının dağılmasını kaçınılmaz kılmıştı. Yeni bağımsız olmuş devletler, Soğuk Savaş ortamında yansızlıklarını korumada büyük güçlüklerle karşı karşıya kaldılar. Sovyetler Birliği ile Çin, Üçüncü Dünya'nın oluşumunu desteklerken, ABD, kendi dışişleri bakanı John Foster Dulles'in sözüyle, yansızlığı "ahlaksızlık" olarak niteliyordu.²

Türkiye'nin egemen sınıfları ile yöneticileri, bu manzara karşısında büyük bir ürküye kapıldılar. Mart 1945'te, Sovyetler Birliği'nin 1925 antlaşmasını uzatmayacağını bildirmesi ve örtülü bir biçimde de olsa, kendi lehinde sınır değişiklikleri istemesi, bu ürküyü iyice artırdı. Bu ortamda, Türkiye'nin egemenleri, Atatürk'ün Türkiye özekli (merkezli) barışçı siyasetini bir yana bırakarak, Soğuk Savaş'ta ABD'nin yanında cephe tutmaya karar verdiler. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'de görülen gelişmelerin en önemli nedeni işte bu temel kararda aranmalıdır.

Türkiye'nin bütün egemen güçleri bu kararda birleştiler. Bu temel çerçeveyi artık tartışılmaz bir veri olarak kabul etmede, Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Parti arasında bir ayrım yoktur. İkisi de Amerikancı, ikisi de emperyalizm uyducusudur. Olsa olsa aralarında derece ayrımı vardır. Özde ise eşitler. Truman doktrini ile Marshall yardımı, CHP zamanındadır. Kore'ye asker gönderen ve bu kan bedeli karşısında Türkiye'yi NATO'ya kabul ettiren ise DP'dir. Solun ezilmesinde de el eledirler. Temel yeğlemlerde (tercihlerde), ikiz kardeşirler. CHP, Aralık 1945'te, demokratik basını kaba kuvvetle, Aralık 1946'da da solcu örgütlenmeleri sıkıyönetim gücüyle ezmiştir. CHP, DP'ye özenen yeni rengini, Kasım 1947'de toplanan kurultayında apaçık bir biçimde ortaya koymuştur. Demokrasinin, sol kanadı olmayan biçimsel bir demokrasi olarak kurulması, her iki partinin ortak izlencesidir. Ancak yine de, DP bu işlere daha çok yakışmıştır. Bunun da nedeni, DP'nin sınıfsal yapısı ile siyasete getirdiği yeni savaşım yöntemidir.

¹ "İdeoloji"ye Türkçe anlamdaş olarak, rahmetli Prof. Dr. Cemal Mıhçıoğlu'nun önerdiği şu "düşüngenel" sözcüğüne özellikle dikkatinizi çekmek isterim. Sevilen ve uğrunda dövüşülen bir düşünce olarak, hem *sevgiyi*, hem de *singiyü* çağrıştıran bu sözcük, bence ideoloji için son derece uygun bir karşılık.

² Cem EROĞUL (2003), *Demokrat Parti, Tarihi ve İdeolojisi* (4. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları: 212.)

II. Dünya Savaşı, halk için bir karabasan, fırsatçı burjuvazi için bir altın dönem olmuştur. Fiyatların inanılması güç oranlarda artması, yığınları açlık sınırına getirmiştir. Buna ek olarak, tüm toplum, ceberrut bir devletin soluk aldırılmaz, boğucu yönetiminin kısılcına alınmıştır. Köylü jandarma baskısı altında inim inim inlemektedir. Ürünü yok pahasına elinden alınmakta, yollarda, öğretmen evi yapımında zorla çalıştırılmaktadır. Var olan küçük işçi sınıfının durumu daha da kötüdür. Ocak 1940'ta kabul edilen Milli Korunma Kanunu, madenlerde ve sanayide zorla çalıştırma olanağını getirmiş, gerektiğinde işgününün üç saate dek uzatılabileceğini öngörmüştür. Şubat 1941'de, 16 yaşından büyük erkek çocukların madenlerde, 12 yaşından yukarı kız ve erkek çocukların ise dokuma sanayiinin gece ve gündüz postalarında çalıştırılmalarına ve fazla mesai yapmalarına karar verilmiştir. Üstelik, bu dönemde işçilerin gerçek ücretlerindeki düşüş, ortalama kişi başına gelirdeki düşüştenden daha büyük olmuştur.³ Buna karşılık, genel kıtlık, büyük toprak sahiplerine, büyük tüccara ve karaborsacıya, inanılmaz varsıllaşma olanakları getirmiştir. Savaş varsılı, o günlerin karikatürlerinin en iğrenç tipidir. Savaş içinde çıkarılan Varlık Vergisi, esas olarak azınlıklara dokunmuş, Toprak Mahsulleri Vergisi ise, o koşullarda çok gerekli olan bir yeniden paylaşımı gerçekleştirememiştir. Ne var ki, bu kadarı bile, hızla palazlanan büyük toprak sahiplerini ve türedi kent burjuvazisini korkutmaya yetmiştir. Savaş biter bitmez, Toprak Kanunu'nun çıkarılması ve ormanların devletleştirilmesi daha da büyük bir rahatsızlık kaynağı olmuştur.

Demokrat Parti, işte bu koşulların ürünüdür. Temel ereği devlet eliyle burjuva yaratmak olsa da, CHP'nin zaman zaman böyle tatsız çıkışlar yapabilmesi, palazlanan toprak sahiplerini ve ticaret burjuvazisini, kendi partilerini kurarak siyasal erke artık doğrudan doğruya yerleşmeye itmiştir. Bunun da aracı, halkın dayanılmaz boyutlara erişmiş olan sıkıntısını oya dönüştürmek olmuştur. Ne var ki, sınıf bilinci engellenerek de olsa, yığınlar bir kez alanlara alıştırıldı mı, halk kendi geçim derdi ile verdiği oyun bağlantısını kurmaya başladı mı; böyle sesini yükseltmeye alışmış bir halkı uzun süre için yeniden susturmak ya da oy hakkını elinden almak artık olanaksızlaşır. İşte bu nedenle, Demokrat Parti ister istemez ilerici bir rol da oynamıştır. Demokrat Parti, sınıfsal öz ve temel siyaset bakımından gerici, buna karşılık "kitlelerin isyanı" diye nitelenen siyasal savaşım yöntemi açısından ilerici bir harekettir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'de yaşanan gelişmeleri, Demokrat Parti'nin bu çelişkili özelliğini göz önünde bulundurmadan değerlendirme olanağı yoktur.

Şimdi, Birlik'in kurulduğu 1954 yılına dek, DP'nin güttüğü siyaseti ve ülkede egemen kılınan düşüngüsel ortamı özetlemeye çalışacağım. Başka bir konuşmanın konusu olduğu için, geçimsel (iktisadi)⁴ konulara girmeyeceğim; yalnızca bunların sınıfsal sonuçlarına ve yarattıkları birtakım yapısal sorunlara değineceğim. Siyasal gelişmelerde, esas olarak iç ve dış siyaset üzerinde duracağım.

³ Milli Korunma Kanunu'na ilişkin bu veriler için Ahmet MAKAL (2004), "65. Yılında Milli Korunma Kanunu, Çalışma İlişkileri ve İş Mükellefiyeti Üzerine Bir İnceleme" (A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Tartışma Metinleri, No. 76: 5, 6, 3.)

⁴ "Geçimsel" de "iktisadi" için çok güzel bir karşılık bence. İktisadın konusu, kişilerin, toplulukların, ülkelerin geçimlerini sağlamak ya da ilerletmek için giriştikleri ilişkiler değilse nedir? Karşılığın uygunluğu, türeme gücünden de belli: geçimbilim, geçimdüzeni, geçimölçüm (ekonometri), vb.

1950-53 arasında yaşanan olağanüstü gönenç artışı, esas olarak tarıma dayalı olmuş ve bitmiştir. Bundan sonra artık, geçimsel alanda hep bunalım vardır. Tarımdaki atılım, karayolları yapımına hız verilmesiyle birlikte, köyün pazar geçimdüzenine katılmasına yardım etmiş, kapitalistleşmeyi ve gönençi artırmıştır. Ancak bunun önemli bedelleri de olmuştur. Bir kere, büyük toprak sahipleri görece daha hızlı varsıllaştıkları için köydeki gelir dağılımı daha da bozulmuştur. İkincisi, koruyucu önlemler düşünülmeden gerçekleştirilen hızlı makineleşme, toprak aşınmasını (erozyonu) Türkiye'nin geleceğini karartan en önemli sorunlardan biri durumuna getirmiştir. Üçüncüsü, doğru dürüst bir denetim kurulmadan yürütülen ihaleler, devlet sırtından palazlanan, açıkgöz ve sorumsuz bir üstenci (müteahhit) sınıfı yaratmıştır. Dördüncüsü, dış yardımla, hesapsız dış borçlanmayla beslenen tarım atılımı, ülkenin dışa bağımlılığını ve süregelen duruma gelen borçluluğunu artıran bir etmene dönüşmüştür. Tasarsızlık (plansızlık), az gelişmişliğin kanımca tanımlayıcı özelliği olan savurganlığı alabildiğine beslemiştir.⁵

Bu durumda, evdeki hesapsızlığın çarşıyla uyuşması olanaksızdı. DP, önce çarşığı başboş bırakmış, açıklar, kıtlık ve fiyat artışları baş edilmez duruma gelmeye başlayınca da, bu sefer Milli Korunma Kanunu'nu uygulamaya sokarak, çarşının solüğünü kesmiştir. Bütün bu yalpalamalar kaçınılmaz olarak yakınlara yol açınca da, DP, demokrasi söylemini gitgide unutmuş, tek parti döneminin alışkanlıklarına dönmüştür. Bu bakımdan, 50-54 arası, Demokrat Parti'nin demokrasiye ihanetleri bakımından, ibret verici bir dönemdir. 1950 erkinin (iktidarının) demokrasi doğrultusunda attığı tek ciddi adım, ilk aylarda çıkardığı görece liberal basın yasasıdır. Hepsisi o kadar. Daha 1951'de, basına karşı sonuna dek silah olarak kullanılan ünlü resmi ilanlar kararnamesi çıkarılmıştır. Birkaç yıl içinde bu basın yasası da iyice baskıcı bir yönde değiştirilmiş, gazetecilere karşı baskılar ise, bundan çok önce başlamıştır.⁶ Bu dönemde, ana muhalefet partisinin (CHP'nin) bütün mallarına, sorgusuz sualsiz el konmuş; ikinci muhalefet partisi (Millet Partisi-MP) ise, genel seçime birkaç ay kala kapatılmıştır. Sola karşı baskı, bir "beyaz yıldırı" (terör) boyutuna erişmiştir. Ocak 1951'de, Cumhuriyet tarihinin en kapsamlı komünist toplamalarından biri gerçekleştirilmiş; bundan sonra da meclise, "Demokrasiye Koruma Kanun Tasarısı" adı altında, TCK'nin ünlü 141 ve 142. maddelerini daha da ağırlaştırılan bir yasa tasarısı sunulmuş ve yasalasması sağlanmıştır.⁷ Eleştiriye dayanamama, DP örgütünün bile baskı altına alınmasına yol açmış, iç muhalefetten çekinildiği için, 1953 yılında yapılması gereken büyük kongreden vazgeçilmiştir.

⁵ Menderes, 21 Nisan 1954'te, Trabzon'da yaptığı bir konuşmada, İnönü'ye çatarak şöyle diyor: "Bir de sanayi bahsinde onların dediklerine bakınız: Sanayi kurmak mutlaka bir plan işi imiş... Sanayi için lazım olan sermayenin bulunmasını ancak esaslı bir program, bir plan kolaylaştırmış... Görüyorsunuz: Hâlâ totaliter iktisadiyattan, totaliter memleketlerdeki beş yıllık planlardan bahsetmektedirler. Acaba Avrupa sanayii, büyük Amerikan ekonomisi de beş senelik planlarla mı kuruldu?" Eroğul, 2003: 148.

⁶ Örneğin, daha Nisan 1952'de, muhalefete ve basına gözdağı vermek amacıyla, yaşlı gazeteci ve milletvekili Hüseyin Cahit Yalçın'ın dokunulmazlığı, yazdığı bir yazı bahane edilerek, kaldırılabilmiştir. Eroğul, 2003: 124.

⁷ Kimi Demokrat milletvekilleri ölçüyü öylesine kaçırmışlardır ki, komünistlere ölüm cezası verilmesini isteyenler bile olmuştur. Eroğul, 2003: 106.

DP'nin, büyük toprak sahiplerine ve ticaret burjuvazisine dayanan bir parti olduğunu daha önce belirtmiştim. 50-54 döneminde bu partinin güttüğü siyasetler bu tanıyı (teşhisi) tümüyle doğrulamıştır. Tarım atılımı herkese yaramakla birlikte, mülkiyet yapısına dokunulmadığı için, varsıl çiftçiye daha çok yararmıştır.

DP, o günlerin Türkiye'sinin en büyük gereksinimi olan toprak reformundan sürekli olarak kaçmıştır. Buna karşılık, köylüyü bilinçlendirme yönünde Cumhuriyet tarihinin en büyük girişimi olan Köy Enstitülerini tasfiye sürecini tamamlamıştır. Bilindiği gibi yozlaştırma süreci 1946'da, CHP zamanında başlamıştı. DP, buna son noktayı koydu, enstitülerin varlığıyla birlikte adını da ortadan kaldırdı. Yine bu aydınlanma düşmanlığı çerçevesi içinde, daha Haziran 1950'de, Arapça ezan yasası kaldırıldı. Demokrat Parti, Atatürk'ün dil devriminin en büyük savunucusu olan Türk Dil Kurumu'na cephe aldı.⁸ Dahası, bu alandaki en gerici adımı atarak, 1952'de, daha önce Türkçeleştirilmiş olan anayasa dilini eski dile döndürdü.⁹ DP, sermayeye hizmet etmek için ise, elinden gelen her çabayı gösterdi. Muhalefetleyen kesin söz vermiş olmasına karşın, grev hakkını tanımaya asla yanaşmadı. İşçilerin sınıfsal örgütlenmesini engellemek için elinden geleni yaptı. Özel sermayeyi desteklemek için Ağustos 1950'de Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kuruldu. 1951 ile 1954'te, yabancı sermayeyi teşvik yasaları çıkarıldı. En önemlisi, 1954'te, büyük petrol şirketlerinin isteğine uygun bir petrol yasası çıkarıldı.

DP'nin sınıfsal niteliği, belki de en çok dış siyaset alanında ortaya çıktı. Asalak yerli burjuvazinin emperyalizm uyduculuğuna, bundan daha katıksız bir örnek bulmak güçtür. "Amerika ile sıkı dostluk ilişkilerimiz dış politikamızın esas unsurunu oluşturmaktadır." Menderes'in bu sözleri,¹⁰ DP dış siyasetinin en özlü anlatımıdır. 1950-54 arasında, DP iktidarı Kore'ye asker göndermiş, Türkiye'yi Atlantik ve Balkan Paktlarına sokmuş, Ortadoğu'da emperyalist bir askeri blokun temellerini atmış, ulusal kurtuluş savaşlarına cephe almış, kısacası, Soğuk Savaş cephesinde gözü kara bir akıncı birlik gibi davranmıştır. Bunun, Atatürk bağımsızlığının tam zıddı bir siyaset olduğu kuşkusuzdur. Menderes için bağımsızlık diye bir şık zaten yoktur. Ya ABD'nin, ya da SSCB'nin uydusu olunacaktır.¹¹

Bütün bu işlerin düşüngüsel örtüsü ise demokrasi ve antikomünizmdir. Demokrasi, kısaca, ABD yandaşlığı demektir. Demokrasinin içeriği üzerine hiç kafa yorulmamaktadır. Denklem yalındır (basittir): Demokrasi, komünizm düşmanlığı ile özdeşdir.

Böyle olunca, başta sermayenin en büyük kalesi Amerika olmak üzere, sermayenin çıkarlarına hizmet etmek demokrasi olmaktadır.

⁸ DP'li bakan Tevfik İleri'nin Kuruma karşı tutumu için Ağâh Sırrı LEVEND (1972), *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri* (3. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları: 463.)

⁹ Dil devrimine bu büyük ihanetin ayrıntıları için Cem EROĞUL (1994), "Anayasa ve Tüze Dilinin Türkçeleştirilmesi" (*Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 49/3-4: 119-48.)

¹⁰ Metin TOKER (1990), *DP'nin Altın Yılları 1950-1954 (Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları 1944-1973 dizisi içinde, Ankara, Bilgi Yayınevi: 88.)*

¹¹ Menderes bu görüşü çok açık bir biçimde ortaya koymuştur: "Milli veya müstakil adı ile vasıflandırılmak istenen siyaset, ... demokrasi alemi ile işbirliğinden uzaklaşmak demektir. Bu takdirde ise, memleketimizin kısa bir zaman içinde demir perdenin ortasında kalması mukadderdir." Eroğul, 2003: 93.

Bu çıkarları tehdit eden herşey de komünizmdir. Komünizmin böyle katıksız kötülük olarak tanımlanması, Cumhuriyet'in geleneksel dengelerinin bile sarsılmasına yol açmıştır. Bilindiği gibi, Atatürk'ten beri devlet, kendini iki büyük tehlike karşısında görür: şeriatçılık ile komünizm. Menderes'le birlikte, artık irtica, hem yalnız irtica değil ırkçılık da, komünizmin marifeti sayılmaya başlanıyor. Kısacası, tehlike sayısı bire iniyor ve bütün kötülükler komünizme indirgeniyor. Birinci Menderes Hükümeti'nin izlencesinden alınan şu tümce, buna tanıklık eder: "İrtica ve ırkçılık gibi ayırıcı cereyanları vasıta olarak kullanan ... aşırı solcu hareketlere karşı gereken bütün kanuni tedbirleri almakta asla tereddüt etmeyeceğiz."¹²

TMMOB'un içinde doğduğu siyasal eğilimleri ve düşüncüsel ortamı böylece özetledikten sonra, bunları biraz daha canlı kılabilmek için, kuruluş günlerindeki somut olayları saptamaya çalıştım. Bu amaçla, kuruluş yasasının kabul edildiği Ocak 1954'ün *Tutanak Dergisi* ile *Cumhuriyet* gazetesini taradım. Ayrıca, bundan elli yıl önce ilk genel kurulun toplandığı 1954 Ekim ayının da *Cumhuriyet* gazetesini taradım. Derlediğim bulgular şöyle:

Tutanak Dergisi'nde,¹³ iki ilginç gensoru ile iki ilginç yasa var. Gensorunun biri başbakana yönelik. Özetle, 22 Eylül 1952'de liberasyon yoluyla dışarıya (ithalata) son verildiğinden beri on dört ay geçti. Hâlâ keşmekeş sürüyor. Ne yapmayı düşünüyorsunuz, diyor. İkinci gensoru ise dışişleri bakanına yönelik. Yine özetle, büyükelçimiz Mısır'dan çıkarıldı. Üstelik "siyasi imtiyaz ve muafiyetleri kaldırılmak suretiyle" ülkeyi 24 saat içinde terk etmesi istendi. Bakanlığımızın tutumu ne? Aynı dergide, iki ilginç yasa da var. Biri, 18 Ocak 1954'te kabul edilen, 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu. Yasanın 10. maddesi şöyle diyor: "Yerli sermaye ve teşebbüslere tanınan bütün haklar, muafiyetler ve kolaylıklardan, aynı sahalarda çalışan yabancı sermaye ve teşebbüsler de aynı şartlar dahilinde istifade ederler." Öteki ise, 27 Ocak 1954'te, TMMOB'la aynı gün doğan, 6234 sayılı Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun. Bu yasaya ilişkin esas ilginç tartışma iki gün önce.¹⁴ Konu, yasanın birinci maddesi. Milli Eğitim Bakanı Rıfıkı Salim Burçak, özetle, Bütçe Komisyonu'nun kaleme aldığı metinden, Enstitülerin yalnızca adının değiştirildiği izlenimi doğabilir. Oysa biz bunları bütünüyle ortadan kaldırıp var olan ilk öğretmen okullarının durumuna getirmek istiyoruz, diyor. Bunun üzerine bir önerge veriyor. Kabul edilen bu önergeye göre, madde şöyle yasalıyor: "Köy Enstitüleri ile ilk öğretmen okulları 'ilk öğretmen okulları' adı altında birleştirilmiştir."

Ocak 1954 *Cumhuriyet* gazetesinden derlediğim haberler şunlar: (Baştaki sayı, yayım gününü gösteriyor.) 1: İktisadi durumu incelemek için Türkiye'ye gelen dünyanın meşhur iktisatçılarından Amerikalı Max Weston Thornburg, 'fiyatlar bir müddet yükselecek fakat artan istihsal, fiyatları normal seviyeye indirecektir' dedi. Bu bay, "ABD 60-70 sene içinde nasıl dünyanın en kudretli devleti haline gelmiştir?" sorusuna ise, "Amerikanın kalkınmasında yabancı sermayenin rolü büyüktür" diye başlayan bir yanıt vermiş.

2: Rus edebiyatı ve musikisi ilerlemiyor. + Peykler için buhranlı yıl başlıyor.

¹² Eroğul, 2003: 99.

¹³ TBMM *Tutanak Dergisi*, Dönem: IX, Toplantı: 4, Cilt: 27.

¹⁴ 25 Ocak 1954 (B: 33, O.1), C.27: 340.

Ziraat mahsulleri buhranının daha da genişlemesi ihtimalleri mevcuttur. + Amerikanın hidrojen bombası tecrübeleri. (Ayrıca, aşağı yukarı üç hafta süren ve okura dehşet saçan “Demir Perde Dışında Kızıl Cinayetler” yazı dizisinin altıncı bölümü de bu sayıda.) 3: Sovyet Rusya petrol dampingi yapıyor. (Finlandiya ile İzlanda’ya ucuz petrol satmışlar.) 5: Dün 12 taşıt kazası oldu. 17 kişi yaralandı. 7: Milli takımımız dün İspanya’ya 4-1 yenildi. 15: Türkistan’da Rus baskısı artıyor. 16: Kıbrıstaki kızıl papazın entrikaları (Makarios). 18: Bayar bu sabah törenle Amerikaya uğurlanıyor. 20: Reha Oğuz Türkkân’dan dört sütunluk bir yazı: “Türk Olmayanlar Bile Amerika’da Artık ‘Türkün’ diye Dolanıyorlar” 21: Pozantıda dün iki tren çarpıştı. 18 kişi öldü. 40 vagon parçalandı. + İlk atom denizaltısı indiriliyor (Nautilus). 27: Celal Bayar dün akşam New York’a vasil oldu. Washington bölgesinde 27 Ocak günü ‘Bayar Günü’ olarak ilan edildi. (Demek ki, TMMOB yasası Bayar Günü’nde kabul edilmiş.) 28: Ankarada hararet dün -30’a düştü. + Mahkeme Millet Partisinin kapatılmasına karar verdi. 29: Eisenhower’in Türkiye’ye dair hitabesi: “Dünyanın en çetin müdafilerinden biri olan Türk Milletini selamlıyoruz.” 30: Bayarın Amerikan Kongresine Hitabesi. Bayar, sulh davasında Amerikan Milletinin asil hareketini övdü, Türkiye’nin gördüğü yardımlardan dolayı teşekkürlerini bildirdi. Nutkun Amerikadaki Akisleri: ‘Tam Manasile Mükemmel ve Tesirli’.

Genel kurulun yapıldığı 1954 Ekim ayında Cumhuriyet gazetesinden derlediklerim ise şunlar: 1: Türkiye’nin Kıbrıs için Yunanistana Bir İhtarı. 2: Adnan Menderes bugün Almanya’ya gidiyor. (Yardım ve yeni ticaret olanakları arıyor.) + Fransada yakalanan casuslar. (Milli Savunma Bakanlığının iki ileri gelen memuru Rus ajanı imiş.) 4: Kızıl Çin Formozayı istilaya hazırlanıyor. + Peyklerde şiddetli bir yiyecek kıtlığı var. 8: Dün 184 Komünist hüküm giydiler. “Karardan sonra, Komünist taslakları, zabıta kordonu içinden geçerek cezaevine sevk edilirlirken ilk dakikalardaki zoraki neşelerinden çok fazla kaybetmişlerdi.” (Ruhi Su, Şükran Kurdakul, bunların arasında.) 9: NATO Başkomutan Muavini Feld Mareşal Montgomery, sıcak harbin çok yaklaştığını, iki tarafın da atom silahlarını kullanacaklarını açıkladı. 15: Irak Başvekili Nuri Said Paşa dün Yassıda deniz tesislerini gezdi. 16: Endonezyada kızıl tehlike büyüyor. 18: Irak pek yakında Türkiye-Pakistan paktına katılacak. + Yugoslavya ile milli maçta 5-1 yenildik. 19: Mahsulün yüzde sekseninden fazlası hâlâ elinde olduğu halde köylü Ofisten tohumluk istiyor. + İstanbul Ticaret Odasına göre, bir yılda hayat pahalılığı %10,28 arttı. 20: Paramızın kıymetini korumak için alınan yeni tedbirler. Hariçte yerleşmiş Türk ve Yabancıların memleketimizdeki 500 liradan fazla her türlü gelir, kıymet, para ve alacakları bloke edildi. 21: Dünya Bankası Genel Sekreteri Şehrimizde. Morton Mendels, Türkiye ekonomik istikbali çok parlak bir memlekettir, dedi. 22: İhtikâra karşı kanun teklifi. 5 seneye kadar hapis, bütün menkul ve gayrimenkullerin müsaderesi isteniyor. 23: Bir doktorumuz nezlenin “kat’i ilacını” buldu. 24: Almanya dün tam istiklale kavuştu. NATO’nun on beşinci üyesi oldu. 25: Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Genel Başkanı, Türkiye’de 4841 mühendis ve mimar bulunduğunu, buhran olmadığını, ancak yardımcı teknik elemanın eksik olduğunu söyledi. 26: Reha Oğuz Türkkân’ın iki sütunluk yazısı: “Rusya ile Barış İçinde Neden Yaşanamaz?” + Memlekette 2,9 ton beyaz peynir var. Ama bu stok piyasaya çıkmıyor. (Fiyatın artmasını bekliyorlar.) 27: Ankara civarında dün geceki feci kaza. Bir lokomotif bir otobüsü parçaladı. 34 kişi ölüm halinde. + Haliç iki sene sonra tamamen dolacak. + İzmirde ihtikâr yapan 50 firma Savcılığa verildi. 30: Rus radyosu dün ilk defa bizi methetti. Ekim’deki haberlere ilişkin iki haber daha. 2 Kasım: Meclis Bayarın nutku ile açıldı. (Bayar iktisadi durum gayet iyi, diyor.) Harici siyaset kısmında, birkaç gün önce sulh taarruzunda bulunan komşumuzdan hiç bahis yok. 3 Kasım:

Beyaz peynir narhı artırılmadı. 290 kuruştan fazla fiyat isteyenlere Milli Korunma Kanunu tatbik edilecek. Belediye buzhanedeki peynirlere el koyacak.

Görüldüğü gibi, yalnızca iki aylık gazeteden derlenen haberler, Demokrat Partinin yürüttüğü siyasetleri ve ülkede egemen kılınmaya çalışılan düşüngüsel ortamı çok güzel yansıtıyor.

Son olarak, II. Dünya Savaşı'ndan sonra CHP ile DP'nin birlikte oluşturdukları derin süreçlerin bugüne nasıl yansıdığına dikkatinizi çekmek istiyorum. Bence Türk toplumunu belirleyen en temel süreç şudur: Devlet, ta İttihat ve Terakki'den başlayarak, ulusal bir burjuvazi yaratmaya çalışmıştır. Özellikle Atatürk'ün düşü, tıpkı gelişmiş ülke burjuvazileri gibi, toplumu geliştirip çağcillaştırarak (modernleştirerek) bir Türk burjuvazisi yaratmaktı. Ancak II. Dünya Savaşı'nın sonunda, ortaya asalak, fırsatçı ve yabancı hayranı bir sınıf çıktı. Bu sınıf için, olabilecek tek siyaset emperyalizmin kuyruğuna takılmaktı. Özal zamanında bu süreç doruğa ulaştı. Ulusçuluk, ılımlı İslam ve komünizm düşmanlığı, bu yönelişin düşüngüsel kılıfı oldu. Buna da resmi biçimini 12 Eylül verdi: 'Türk-İslam sentezi.' Komünizm düşmanlığı, 1980'li yılların sonuna dek iş gören çok etkili bir araç olarak kaldı. Ülkede ne zaman bir yenileşme, gerçek anlamda demokratikleşme, çağcillaşma girişimi olsa, hemen komünist damgası vurularak boğuldu.¹⁵ Sonuçta ortaya, devletten bağımsız bir çabayla kendini örgütleyip geleceğini bilinçli olarak ele almaya eli ermeyen (aciz) bir toplum çıktı. (Bir türlü, güçlü bir "sivil toplum" kurulamadı. Sözcüğe bir Türkçe karşılık bile uyduramıyoruz!)

Eskiden toplum "demokrasi" diye kandırılıyordu.¹⁶ Şimdi ise Avrupa Birliği diye uyutuluyor. İşin özü şu ki, altmış yıldır, değirmeni taşıma suyla döndürmeye çalışıyoruz. Oysa tek kurtuluş yolu, emekçi sınıfların bilinçli ve örgütlü bir çaba içine girmeleridir. Bu sınıflar, toplumun çok büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır: Kol ve kafa işçileri, sendikalar, yoksul köylü yığınları, bunların örgütleri, başta öğretmenler ve sağınlar (hekimler) olmak üzere memurlar, emeğiyle geçinen ya da emekten yana mühendisler, mimarlar, savunmanlar ve bunların örgütleri, esas olarak emeğiyle geçinen küçük esnaf, sermayedarlar tarafından ezilen küçük işletmeler, kendini emekçilerle özdeşleştiren gerçek aydınlar. Küreselleşen dünyada egemen sınıfların ulusla bağları artık iyice gevşemiştir. Demokrasi olsun, AB olsun, ya da sosyalizm olsun, önemli olan bu erekerin, artık ulusla özdeşleşmiş olan emekçi toplumun bilinçli yeğlemi (tercihi) durumuna gelmesidir. İşte ancak böyle olursa, Türkiye, bağımsız istenciyle (iradesiyle) bir yere varabilir. Yoksa, sürüklene sürüklene dağılıp tükenmek kaçınılmaz olacaktır.

Beni dinlediğiniz için teşekkür eder, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin 50. Kuruluş yıldönümünü candan kutlarım.

¹⁵ Komünizm düşmanlığının ne denli ülkütücü bir silah olabileceği özellikle Kore Savaşı günlerinde görüldü. Ülkeyi bu badireden korumaya çalışan gerçek yurtseverler inanılmaz bir baskı altında tutuldular. Altında yalnızca DP'lilerin değil, CHP ile MP temsilcilerinin de imzasının bulunduğu İ.Ü. Talebe Birliği'nin 'Başbakana arz'ında yer alan şu tümceler, o günlerin dehşetini çok güzel yansıtıyor: "Mukaddesatımızla alay edercesine kuduran vatansızların faaliyet ve neşriyatı sabir ve tahammülümüzü aşmıştır. Türkiye'de vatansızların kökünü kazıyacağımıza dair sözünüzü tatbik etmenizi sabırsızlıkla bekliyoruz." Toker, 1990: 95-6.

¹⁶ Nadir Nadi'nin 12 Ocak 1947'de Cumhuriyet'te çıkan başmakalesinde, sözcüklerin büyüğü çok güzel anlatıyor: "Son zamanlarda yeni bir hayalin arkasına takılmış bir halimiz var. Yurdumuzu peri masallarında örneğini gördüğümüz serin gölgelerinde bülbüller şakiyan bir gülistan yapmak hülyasına kapılmış gibiyiz. Demokrasi, sanki cennetin tılsımlı anahtarıdır. Birkaç basit kelimeyi kanunlarımızdan çıkarıp üç dört yeni kaideye boyun eğiverdik mi, tıpkı yıllarca diyar diyar aradığı sevgilisine kavuşan bir eski zaman aşığı gibi, susuzluğu ile yanıp tutuştuğumuz saadet şerbetini bir anda kurumuş, çatlak dudaklarımıza değdireceğimize inanıyoruz." Eroğul, 2003: 89. Demokrasi yerine Avrupa Birliği desek, bugüne ne kadar uyacak değil mi?

BÜLENT TANIK (Oturum Başkanı)

Teşekkürler Sayın Cem Eroğul; bize 1950'lerin Türkiye'sine ve dünyasına bilinmesi gereken yönleriyle taşıdınız, sağ olun.

Sözü hem meslektaşımız, hem Değerli Hocamız Prof. Dr. Oktar Türel'e vereceğim. Kendisini emekli öğretim üyesi olarak tanımlamış. İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi 1960 mezunu. İnşaat mühendisi. Southampton Üniversitesi İktisat ve Ekonomi Mastri, 1969; Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Doktorası, 1976; çalışma hayatında mühendislik yılları, 63-65; DPT, 65-75 ve ODTÜ öğretim üyeliği, 75-2004.

Sayın Oktar Türel'e sözü aktarıyorum.

Buyurun Hocam.

Prof.Dr. OKTAR TÜREL

Değerli izleyiciler, bayanlar, baylar;

Prof. Eroğul ekonomik hayata yaptığı göndermelerle benim işimi büyük ölçüde kolaylaştırdığı için, ben bu sunuşumda sadece dört hususa değinmek istiyorum. İlk, 1950'li yılların toplumsal ortamını daha iyi algılamamıza yardımcı olmak üzere, dönemin ekonomik gelişmelerini kısaca betimlemeye çalışacağım. İkinci olarak iktisat politikaları üzerinde duracağım. Üçüncü olarak, 1950'lerdeki kurumsallaşmanın gündemimizi ilgilendiren önemli bir boyutunu, KİT sisteminin o yıllardaki evrimini ele alacağım. Dördüncü ve son olarak da bütün bu anlatının mühendislerin toplumsal konumu ve örgütlenmesi açısından ne anlam taşıdığına değineceğim.

Somut ekonomik gelişmeler açısından 1950'li yılları incelemeye yöneldiğimizde takvim yıllarına denk düşmeyen bir dönemleştirme gereği ile karşılaşyoruz. 1946-61 dönemini kapsayan 16 yıllık orta dönemli çevrim, tümüyle 1950'li yıllardan oluşmuyor. Söz konusu orta dönemli çevrimin 1946-53 alt dönemi genişleme, 1954-61 alt dönemi ise yavaşlama/duraklama yılları. Bu dönemleştirme, salt orta vadeli konjonktürel hareketlere uyduğu için değil, Prof. Eroğul'un işaret ettiği siyasal ve ekonomik dönüşümle çakıştığı için de gerekli ve yararlı; çünkü 1946-50 yıllarında iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ile ana muhalefeti oluşturan Demokrat Parti (DP)'nin iktisadi görüşleri arasında, aşağıda değineceğim gibi, büyük farklar yok.

1946-61 çevrimini bir bütün olarak ele aldığımızda, bu dönemin Türkiye iktisat tarihinde çok hızlı bir büyüme evresini simgelediği görülüyor. İkinci Dünya Savaşı'na denk düşen 1940-45 yılları ise, ülke ekonomisi için gerçek bir yıkım: 1945'de tarımsal hasıla 1939'dakinin yaklaşık % 59'u, tarım dışı sektördeki hasıla ise 1939'dakinin yaklaşık % 70'i dolayında. 1946 yılında ekonomide hızlı büyüme evresi başlıyor; 1946-53 alt döneminde yıllık ortalama büyüme hızları GSYİH'da %11.1, tarımda %12.3, tarım dışı sektörlerde % 10.3. Özetle, 1946'dan 1953'e kadar ekonomide savaş döneminin tahribatı fazlasıyla gideriliyor ve savaş öncesindeki kişi başına gelir düzeyleri aşıyor. 1954-61 duraklaması, bu büyüme evresiyle çarpıcı bir tezat oluşturuyor, tarımda ve tarım-dışında hasıla artış hızı sırasıyla %1.5 ve %5.1 dolayına geriliyor. Ama çıkış ve iniş evreleri birlikte ele alındığında, 1946-61 döneminin olumlu bir bilanço sergilediği açık: Yıllık ortalama büyüme hızları GSYİH için %7.3, tarımda %6.8, tarım dışı sektörlerde %7.7 (Bkz. Tablo 1).

Türkiye'nin geçmişte tanık olmadığı bu hızlı genişleme dönemi, kişi başına gelirlere de yansıyor; kişi başına GSYİH'nin artışı tarımda %4.7, tarım dışı sektörlerde %3.2 dolayında.

Böylesi bir başarı (performans) önünde, büyük yığınların bu dönemle ilgili olumlu izlenimlerini kuşaktan kuşağa taşımalarına ve Türkiye’de orta-sağ ve sağ siyaset geleneğinin hâlâ 1950’li yılların mirasını sahiplenmesine şaşırılmaması gerekir.

1946-61 dönemi, bugünkü standartlarımıza göre düşük sayılabilecek enflasyon hızlarıyla geçti (1946-53 genişleme evresinde yılda ortalama %2.6, 1954-61 duraklama evresinde yılda ortalama %11.4, dönem ortalaması %6.9. Bu oranlar, bizim bugün hedeflediğimiz enflasyon oranlarına yakın, hatta onların altında. Ancak enflasyon belleği henüz zayıf olan toplum, %6.9 çevresindeki bir ortalama enflasyon oranını çok olumsuz bir süreç olarak algılıyor. 1946-61 döneminin enflasyonunu, ta 1990’lara kadar devam eden bir konjonktürel hareket sergiliyor; hızlı gelişme yıllarında enflasyon hızı düşük, durgunluk yıllarında enflasyon hızı artıyor. Başka bir deyişle, enflasyon hızlı ekonomik büyümenin değil, büyümemenin bedeli olarak karşımıza çıkıyor. Öte yandan bu dönemin cari açık / GSMH oranı ortalaması, Türkiye’nin daha sonraki onyıllarından yüksek (%2.0 dolayında). 1960’lı yıllardan XX. yüzyılın sonuna kadar verilen cari açıkların seyri, bu ölçüdeki cari açıkların sürdürülemez olduğunu ima ediyor. Ancak yüksek borçluluk henüz bir sorun olmaktan çok uzak; 1961’de Türkiye’nin dış borç yükü, GSMH’nin yaklaşık % 11’si dolayında.

Dönemin bütün parlıtlarına rağmen, Türkiye’nin yoksul bir tarım toplumu olduğu gerçeği 1946’dan 1961’e değişmiyor. 1945’de kentleşme oranı %25, 1960’da ise % 32 çevresinde. Temel eğitim alanında önemli bir mesafe aldığımız da söylenemez: 1945’de okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %70, 1960’da ise %60. Bu cehalet tablosunda kadın ve erkek arasında çarpıcı bir farklılık var; 1945’de kadınlarımızın %83’ü, 1960’da %75’i okuma-yazma bilmiyor.

1945-61 çevriminin kalın çizgileri ile ekonomik ve toplumsal görünümü böyle.

TABLO 1 : GAYRİSAFİ YURTIÇİ HASILA (GSYİH) VE VERİMLİLİK ARTIŞLARI, 1946-1961

	Dönemler		
	1946-53	1954-61	1946-61
GSYİH artış hızı (yılda ortalama)	11.1	3.6	7.3
- Tarım	12.3	1.5	6.8
- Tarım dışı	10.3	5.1	7.7
Kişi başına GSYİH artış hızı (yılda ortalama)	8.4	0.7	4.6
- Tarımda ^{a/}	10.2	-0.5	4.7
- Tarım dışında ^{a/}	6.1	0.1	3.2
Not edilmek üzere:			
Yıllık ortalama enflasyon hızı, % ^{b/}	2.6	11.4	6.9
Cari açık / GSMH, %	2.7 ^{c/}	1.7	2.0 ^{d/}

^{a/} Kırsal yerleşimlerin ekonomik faaliyeti tarım ile özdeş varsayılmıştır.

^{b/} Zımnî GSYİH deflâtörü cinsinden.

^{c/} 1950-53 yıllık değerlerinin ortalaması.

^{d/} 1950-61 yıllık değerlerinin ortalaması.

Kaynak: DİE, İstatistik Göstergeler, 1923-1992’den hesaplanmıştır.

İktisat politikaları tercihleriyle ilgili olarak, sırasıyla dört hususa değineceğim: (i) kalkınma politikası arayışları; (ii) maliye politikası; (iii) para politikası; (iv) dış ticaret ve kambiyo politikaları.

Kalkınma politikası açısından, egemen iktisat anlayışının savaş sonrasında 1950'ye kadar nasıl evrildiği, dönemin iktisat tarihini yazan araştırmacılar tarafından açıklıkla ve ayrıntıları ile ortaya konulduğu için¹, burada eski tarz kalkınma planlarından devletçiliğin yeni yorumlarına, giderek liberalizme ve dünya ekonomisiyle eklenmeye ulaşan yolun kilometre taşlarına atıfta bulunmakla yetinebiliriz:²

(i) İvedili Plan (Bakanlar Kurulu'nca kabulü: Ağustos 1945): Savaş öncesinin İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı'ndaki öncelikli projeleri içeren bir demet.

(ii) Geniş Plan Taslağı (Ekim 1945): İthal ikamesini ve sınai üretimde özyeterliliği vurgulayan, İvedili Plan'ın projelerini de içeren, daha geniş bir yatırım planı çerçevesi. Bu plan taslağının hükümetçe görüşülüp karara bağlanmamış olması, Türkiye'nin siyasal kadrolarında kalkınma perspektifi ile ilgili bazı tereddütlerin işaretidir. Bu tereddütler aşamalı olarak giderilecektir.

(iii) Vaner Planı (Kasım 1947): Hükümetin Şubat 1947'de görevlendirdiği Ekonomi Bakanlığı başdanışmanı Vaner ve çalışma arkadaşlarının formel bir onama sürecinden geçmemiş, ancak siyasal iktidar ve muhalefetin 1947 sonrası gelişme politikalarını etkileyen teknik çalışması. Tarımsal kalkınmaya, ulaştırma ve enerji altyapısına ağırlık veren, dünya ekonomisi içinde uzmanlaşmayı öngören, özel sektörü geliştirmeyi amaçlayan nitelikte.

(iv) CHP'nin Kasım 1947 Kurultayı: Bu Kurultay, yeni bir parti programı benimsiyor ve "devletçilik"i yeniden tanımlıyor. Boratav'a göre, programın 7-12'nci maddelerine yansıyan yaklaşım devlet işletmeciliğinin sınırlarını özel sermayeyi tedirgin etmeyecek biçimde çizmekte, devlete özel teşebbüse yardım görevini yüklemekte, özel teşebbüsler ile devlet kuruluşları arasındaki ortaklıklara cevaz vermekte, devlet sanayi planlarını özel teşebbüslerin tam bir güvenlik içinde çalışmalarını sağlamanın aracı olarak görmektedir.³

(v) ABD hükümetinin tutumu: ABD hükümeti, Türkiye'nin kısmen İvedili Plan, kısmen de Vaner Planı'ndaki projelerinin finansmanı için Avrupa İmar Programı bağlamında yaptığı 615 milyon \$'lık kredi başvurusunu Ocak 1948'de reddeder, böylece ABD'nin devlet eliyle, özyeterliliği vurgulayan sanayileşme anlayışına sıcak bakmadığının işaretini verir.

¹ Örneğin, bkz. Z.Y. Hershlag, *Turkey: Challenge of Growth*, Leiden: E.J. Brill, 1968 (Bölüm 4); Y.S. Tezel, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi, 1923-1950*, Ankara: Yurt Yayınları, 1982 (Alt Bölümler 5.5, 6.7, 7.6,

9.5-7) Y.Kepenek ve N. Yentürk, *Türkiye Ekonomisi* (10. Basım), Remzi Kitabevi, 2000 (Bölüm 5).

² Bu anlatı büyük ölçüde Tezel (a.g.e.) ve K. Boratav, *100 Soruda Türkiye'de Devletçilik*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1974 (Bölüm 4)'e dayandırılmıştır.

³ Boratav, a.g.e., Sh. 364.

(vi) ABD ile yatırım projelerinin finansmanı üzerinde nihai anlaşma (Temmuz 1948): 1945-46'da başlanmış projelerin bitirilmesini, Türkiye'nin Vaner Planı doğrultusundaki yatırım taleplerinin kabaca ¼'ünün karşılanmasını öngören ve ulaştırma (özellikle karayolu) projelerinin önceliğini vurgulayan bir uzlaş.

(vii) Türkiye İktisat Kongresi (Kasım 1948): Bugünlerde gelenekleştirilmeye çalışılan bir mekân tercihinine ters düşerek İzmir yerine İstanbul'da toplanan kongre, dört karakteristiği ile "yeni devletçilik"i tanımlıyor:⁴

- . Kamu hizmetleriyle ilgili hususlar dışında, özel girişimcilerin ekonomik hayata girişi hiçbir şekilde engellenmeyecek;
- . Devlet özel girişimin yardımcı, destekçisi ve örgütleyicisi olacak;
- . Ekonomik yeniden inşa, bir plan dahilinde icra edilecek (Planlı ekonomi felsefi tümüyle ortadan kalkmıyor, ancak bu yeniden inşa ile ilgili şöyle bir yorum getiriliyor: "Yeniden inşanın gerektirdiği koordinasyon, Anayasa'ya uygun bir şekilde bağımsız teknik kadrolar eliyle yapılacaktır". Yani planlama olgusunu devlet bürokrasisinin dışına, uzmanlar katına çekme niyeti var);
- . Kalkınmanın yerli ve yabancı unsurları arasında işbirliği sağlanacak.

Kolayca anlaşılacağı gibi, bu "yeni devletçilik" in 1930'lu yıllar, hatta 1940'lı yıllar devletçiliği ile herhangi bir ilişkisi yok.

1950'lerin maliye ve para politikalarına baktığımız zaman, 1970'li yıllarda ve sonrasında bizi çok uğraştıran bazı hastalıklarımızın ilk semptomlarını gözlemliyoruz. 1954-55'de bütçe açıkları GSMH'nın %7'si, 1956-57'de ise %9'u dolayına varıyor. 1958 istikrar kararları sonrasında durum değişiyor, 1958'de bütçe açıkları daraltılıyor, 1959'da ise bütçe fazlası veriliyor. Ancak 1950'lerin tümü itibarıyla maliye politikaları oldukça gevşek. Para politikası da öyle: 1945-60 arasında krediler 15 kat, para arzı 6.5 kat, bilfiil tedavül eden para (banknot + metal ufaklık) 4.5 kat artıyor; yani reel gelişmenin çok üstünde bir parasal şişme veya genişleme var. Dış ticaret ve kambiyo politikaları ise inişli-çıkışlı bir seyir izliyor: Eylül 1946 devalüasyonu sonrasında ithalat üzerindeki kısıtlamalar hafifletiliyor ve hükümet dış ticaret ve kambiyo rejimini serbestleştirmeyi amaçladığını ilan ediyor, miktar kısıtlamalarının yerine gümrük tarifelerinde artışları getiriyor. 1947'den sonra Türkiye ciddi dış ticaret açıkları vermeye başladığı halde, Kasım 1949'dan itibaren ithalatın aşamalı olarak serbestleştirildiği görülüyor. 1952-53'de dış ticaret açıklarının sürdürülemez düzeylere erişmesi sonucunda, Eylül 1953'de dış ticarete serbestlik askıya alınacak ve DP Hükümeti, öğretici düzeyinde angaje olduğu ticaret serbestleşmesini ancak Ağustos 1958 devalüasyonu sonrasında yeniden düşünebilecektir.

⁴ Bkz. Hershlag, a.g.e. Sh. 137-8.

Kambiyo rejimi açısından çok önem taşıyan iki olay, Prof. Eroğul'un konuşmasında değindiği Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu (Ocak 1954 tarih ve 6224 Sayılı) ile Petrol Kanunu'dur (Mart 1954 tarih ve 6328 Sayılı). Yabancı sermayeyi teşvik amaçlı ilk düzenleme 1947'de yapılmış, bunu 1950 ve 1951'deki değişiklikler izlemiştir.

Buna rağmen yabancı üretken sermayenin Türkiye'ye yeterli ilgi göstermemesi ve cari açıkların yükselerek devam etmesi Türkiye'yi 6224 ve 6328 Sayılı Kanunları çıkarmaya yöneltmiş, ancak bu yasal düzenlemeler de 1950'lerde kayda değer bir etki yaratmamıştır.

Kurumsallaşma konusundaki açıklamalarımı KİT sistemi ile sınırlı tutacağıma değinmiştim. KİT sisteminde ilk önemli yapılandırma Haziran 1938 tarih ve 3460 Sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleri Kanunu ile gerçekleştirilmiştir. Söz konusu kanunla teşekkül ve müessese kademelendirilmesi getirilmiş, beş teşekkül tanımlanmıştır: Etibank, Sümerbank, Ziraat Bankası, Denizbank ve Toprak Mahsülleri Ofisi. Bütün iktisadi devlet müesseseleri, esas itibarıyla üst finansal örgüt niteliği taşıyan bu teşekküller altında toplulaştırılmıştır. 3460 Sayılı Kanun, teşekkül ve müesseselere mali ve idari özerklik tanımış, müesseseleri özel hukuka tabi kılmış, ancak müesseselerin sermayeleri bağlı bulunduğu teşekkülün sermayesi olarak düşünülmüştür. Anılan kanunda teşekküllere tahvil ihraç hakkı sağlayan ve müesseselerin anonim şirketlere dönüştürülerek T.C. uyruklu pay sahiplerine devrini öngören hükümler de vardır, ancak bu hükümler DP iktidarında kullanılmamış, müesseselerdeki kamu mülkiyet paylarının devri ise 1980'lere kadar gündeme gelmemiştir. DP kamu işletmeciliğinde doktriner olmaktan çok pragmatik bir tavır izlemiş, kamu girişimlerinin kamusal mülkiyet altında üretimi sürdürmesinden rahatsızlık duymamıştır.⁵

DP'nin KİT örgütlenmesine getirdiği yenilik, bu kuruluşları "ulusal anonim şirket" modeli uyarınca yeniden yapılandırmasıdır: Makina-Kimya (1950), Gübre Sanayii (1952), Et ve Balık Kurumu (1952), Azot (1953), Türkiye Çimento (1953), Türkiye Petrolleri (1954), Devlet Malzeme Ofisi (1954) SEKA (1955), Türkiye Demir-Çelik (1955), Türkiye Kömür İşletmeleri (1957), bu yeniden yapılandırma sürecinde şemsiye üst örgütten ayrılarak bağımsız girişimler haline dönüştürülmüşlerdir.⁶ Böylece az sayıda finansal üst örgütün şemsiyesi altında örgütlenme modelinden, sektörel uzmanlaşma esasına dayalı ulusal anonim şirket modeline geçilmiş, ancak 3460 Sayılı Kanun'un işletmelerin yönetim tarzına ilişkin hükümleri korunmuştur. Yapılan düzenleme, DP hükümetlerinin kamu kuruluşlarını piyasa mantığına göre davranan, merkezi finansal ve yönetsel kontrol'a bağlanmamış, tekil firmalar olarak algılaması ile uyumludur.

Sunuşumun son bölümünde mühendislerin bu resmin neresinde olduğuna kısaca değineceğim. Türkiye'nin 1950'li yıllarında mühendisler, yükselen üst ve orta kentli sınıfların önemli bir katmanı ve burjuvaziyle aynı toplumsal gelişme perspektifini paylaşıyorlar.

⁵ Bkz. Hershlag, a.g.e. Sh. 131-2.

⁶ Bkz. Kepenek ve Yentürk, a.g.e. Sh. 110.

1950’lerde pek çok genç ve yetenekli insanın mühendisliğe yönelmesinde bu ortak perspektifin önemli bir etkisi var. 1950’lerde mühendislik hizmetlerini kamu kesiminde sürdüren yetenekli ve değerli meslek adamları var; ancak özellikle özel girişimin mühendis kökenli önderlerinde ve çalışanlarında farklı bir anlayışın giderek egemen olmaya başladığını hissediyorsunuz: “Proje tasarımı ve uygulama alanlarında kamu kesiminde çalışmak, görece düşük ücret düzeyleri dolayısıyla akıl kârı değildir; olsa olsa işbaşı eğitim ve deneyim birikiminin finansmanı için katlanılacak bir aşamadır. Devlet adına satın alınan mühendislik hizmetlerinin denetimini yapanlar ise girişimlerimizin (ve onun çalışanları olarak bizlerin) kâr azamileştirme hedefleri önüne engeller çıkaran, tahammül (veya “ıkna”) edilmesi gereken baş ağrılarıdır”.

Böylesi bir anlayışın ve özellikle kamu adına denetim hizmeti gören meslek adamlarına olumsuz bakışın izlerini Türkiye’de yapı mühendisliğinin anıtlaşmış adlarından biri olan “Reis” Feyzi Akkaya’nın otobiyografisinde bulmak mümkündür.⁷ Sözü geçen yapıt, 1950’lere egemen olan girişimci “ruh”u ve burjuvazi ile teknik meslek mensuplarının paylaştığı ortak perspektifi (teknik gelişme / bayındırlık / daha çok kazanç / daha yüksek kâr) mükemmel bir biçimde yansıtır.⁸ 1950’li yıllar mühendislik ve mühendisler için çok önemli bir atılımı simgelemekte idi; çünkü 16 yıllık orta dönemli çevrim sonunda GSMH’yı kabaca üç katına çıkaran, kişi başına GSMH’yı kabaca ikiye katlayan ve mütevazı da olsa ekonomide yapısal bir dönüşümü başlatan bir model yeni teknik kadrolara muhtaçtı ve talep, arzını yarattı.

Bu başlangıcın “burjuva” perspektifi, 1960’lı ve özellikle 1970’li yıllarda önemli bir dönüşüme uğradı. Mühendislerin önemli bir bölümü çıkarlarını girişimcilerin çıkarları ile özdeşleştirmemeye, kendilerini emekçi olarak tanımlamaya ve emekçi sınıf hareketlerinde kendi konumlarını belirlemeye yöneldiler. TMMOB’de 1960’lı yılların sonundan bu yana çeşitli görevler almış dost ve arkadaşlarım bu süreci benden çok daha yetkin bir biçimde sizlere anlatabileceklerdir.

İlginize teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

⁷ Bkz. Feyzi Akkaya, *Ömrümüzün Kilometre Taşları / STFA’nın Hikayesi*, İstanbul: Cihan Matbaacılık, 1989.

⁸ TMMOB’nin 6235 Sayılı Kuruluş Kanunu’nun 6224 ve 6328 sayılı kanunlarla aynı zaman kesitinde (1954’ün ilk üç ayında) çıkarılması raslantı değildir.

BÜLENT TANIK (Oturum Başkanı)

Çok teşekkürler Sayın Oktar Türel.

Sevgili dostlar; fazla vaktinizi almadan, hemen üçüncü konuşmacımız Birgül Ayman Güler'i sizlere takdim ediyorum. 1961 doğumlu, 1982'de Marmara Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü mezunu, 1992'de Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Siyaset Bilimi Doktoru, 1996'da kamu yönetiminde Doçentlik, 2002 tarihlerinde Profesörlük, TODAİE'de Öğretim Üyeliği 1986-2002 ve şu anda Siyasal Bilgiler Fakültesinde Öğretim Üyesi.

Sözü Sayın Birgül Ayman Güler'e takdim ediyorum. Bu arada Oktar Türel'e bir kez daha teşekkür ediyorum, bizi dönemin iktisadi çerçevesi ve mühendislik örgütlenmesi, mühendislik pratiği ve siyasal yapılanmaya dönük bunların etkileri konusunda bilgilendirdiği için.

Buyurun Sayın Güler, söz sizin.

Prof. Dr. BİRGÜL AYMAN GÜLER

Sayın Başkan, teşekkür ederim.

Artık o siyasi ve iktisadi geri plan üzerine yalnızca idari yapıya ilişkin konuşmak gerçekten son derece kolay.

İdari açıdan değerlendirsek, 1950'li yıllarda, yani TMMOB'nin doğduğu tarihte sanıyorum 4 önemli kavramı aklımızda tutmakta yarar var: Bunlardan bir tanesi Marshall Planı'dır, ikincisi Truman doktrindir; bunlar, dönemin yeni dünya düzeninin kurucu metinleridir. Bunlar, 1950'li yıllarda idari örgütlenmeyi doğrudan doğruya belirleyen uluslararası metinler olmuştur. Aynı şimdi "Büyük Ortadoğu Projesi" adı verilen metnin önümüzdeki günlerde Türkiye'yi -hatta şimdiden başlamış durumda- idari açıdan da zapturapt altına alacağı gibi. Marshall planı, Truman doktrini, "Bu uluslararası alanda en küçük idari ayrıntı nasıl düzenlenir?" sorularına çok çarpıcı cevaplar verir. Bu iki planın uygulamayı doğrudan nasıl yönlendirdiklerini iki raporla görmek mümkün. Bunlardan bir tanesi Tombrug Raporu, bir diğeri Barker Raporu'dur. Cem Hoca, 1950'li yıllarda Cumhuriyet Gazetesi'nde ya da gazetelerde çok meşhur olan bir Amerikan iktisatçısının lafını söyledi, gazetelere öyle geçmiş. Demiş ki o iktisatçı, "*Amerika'nın kalkınması yabancı sermaye sayesinde.*" Bu Tombrug Bey, Standard Petrol Şirketinin Danışmanı'dır, öyle büyük meşhur Amerikan iktisatçısı olarak da bulunduğu yerlerde tanınmaz; Standard Oil Şirketi'nin mütehasıs mühendislerinden, Mühendislik Danışma Kurulu Meclisi'ne azalık yapmış bir bey, yani şimdi transnasyonal şirket dediğimiz çokuluslu bir petrol şirketinin içerisindeki yönetici.

Tombrug, o tarihte buraya resmi Amerikan görevlisi olarak gelmiyor, 1947 yılında CHP'nin davetlisi olarak Amerikan 20. Asır Vakfı görevlisi olarak geliyor. O tarihte Amerikalılar'ın 20. Yüzyıl Vakfı diye bir vakfı var, bunlar 20. Yüzyılı biçimlendirme misyonu edinmişler. Bu vakıf, sivil toplum örgütü, Amerikan hükümetiyle ilişkileri çok net değil, ya da ben bilmiyorum, araştırılırsa kesin bulunur. Tombrug başta olmak üzere, yine başka şirketlerde görev yapan, bir tane de Amerikan hükümetinin içerisinde görev yapan bir beyi alıyorlar, 3 kişi gelip Türkiye'de 4 hafta süreyle yerinde incelemeler yapıp geziyor. Ama Cumhurbaşkanlığı düzeyinde görüşme teklifleri kabul edilerek, tüm

bakanlarla görüşme yaparak, tüm vali ve kaymakamların her türlü yardımı kendileri için hazır tutularak.

Tombrug Raporu bu, bir kitaptır ve 20. Asır Vakfı'nın bu yayını -hocalar belki bilirler, ben bilmiyorum bu yayınevini- Nebioğlu Yayınevi, "*Devletçilik siyasetini ve sınıai faaliyetlerimizi tenkit eden, 'düşman güldürür, dost ağlatır' sözüne binaen, dost Amerikalının eleştirilerini acımasızca sergilediği, planlı, daha rasyonel, adalete daha uygun hareket etmek üzere Amerika ile beraber yürümek için...*" diye çevirerek memlekete büyük hizmette bulduklarını söylüyor. Bu, yayınevinin önsözüdür. Burada ilginç önsözler var. Tombrug Raporu'na Vakıf adına önsöz yazan Vakıf Müdürü, "*Truman daha iktidara gelmeden, başlıca pilot uygulama alanlarından biri olarak biz Türkiye'yi seçmiştik*" diyerek övünme halinde. Kendi içlerindeki çatışmalar da anlaşılın bu çalışmalara yansımış.

Tombrug Raporu, 1951 yılında Barker Raporu olarak bilinen bir başka raporla tamamlandı. Barker Raporu da bir kitap haline getirilmiş. O zamanlar bari çeviriyorlarmış, şimdi çevirmiyorlar da. Avrupa Birliği İlerleme Raporu hâlâ çevrilmedi, değil mi? "Kalkınma Programı İçin Tahlil ve Tavsiyeler" şeklinde Akın Matbaası, hemen 1951 yılında basmış. Tombrug, bir sivil toplum örgütü görevlisi, Barker ise Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası'nın görevlisi. Yani Barker, sıradan bir yabancı uzman değil; -Tombrug da değil- Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası, yani Dünya Bankası'nın görevlisi. 15 kişilik bir heyet, Ekselans Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından kabul edilmelerinden memnuniyet duyduklarını söyleyerek başlayan önsöz, ama Cem Hocanın söylediği üzere, güçlerinin yalnızca Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından kabul edilmekten değil, daha 1949 yılında zamanın iktidar partisi Cumhuriyet Halk Partisi tarafından göreve davet edilmiş olmaktan kaynaklandığını söylüyor.

1946-50, gerçekten çok ilginç zamanlar. 1947 Cumhuriyet Halk Partisi Kongresi son derece ilginç, üzerinde durulması, çalışılması gereken bir kongre. "*Bizi CHP çağırды, DP zamanında çalıştık, o yüzden raporumuz bitirdik*" diyor, Türk kamuoyuna sunarken böyle diyor. Ama raporun elbette Amerikan çıkarlarını realize etmek için hazırlanmış bir rapor olduğunu da hiç gizlemiyor. Yani bizim satır aralarından "Bak, bu Türkiye hayırna değil, Amerika hayırına bir çözümdür" diye aramamıza falan gerek yok; raporun amacı, çalışma yöntemi son derece açık. Cesur ve terakkisever bir milletin hayat seviyesinin daha ziyade yükseltmeye yardımcı sağlam bir programın temeli olmak üzere Barker Heyeti bu raporu hazırlıyor, bir uzun vadeli plandır, gerçekten 10 yıllık Türkiye kalkınma planıdır, kendi içinde iddiasını da zaten böyle ortaya koyuyor.

Bu 4 ayağa bakarsanız, Marshall planı, Truman doktrini, Tombrug Raporu ve Barker misyonunun raporunu birlikte değerlendirirseniz, ortaya çıkan birinci gerçek şudur ki, TMMOB'nin örgütlendiği 1950'li yıllarda Türkiye, Amerikan etkisi altında bir reform dalgası içindedir. Birlik şeklinde mimar ve mühendislerin örgütlenmesi, yalnızca bu atmosferin içinde olduğu için değil, doğrudan doğruya Marshall, Truman, Tombrug ve Barker'daki tavsiyeler doğrultusunda gerçekleşmiş görünür. Bu

"Amerikan etkisi altında yürüyen çalışmalar hangi araçlar üzerinden ilerlemiştir?" dererseniz, o dönemde 3 temel araç yakalamak mümkün: Birisi, askeri yardım heyeti. Askeri yardım heyeti tarafından Türkiye'ye aktarılan teknik ve mali yardımların doğrudan askeri amaçlar -komünizme karşı mücadele aynı zamanda- doğrultusunda iktisadi alana akıtılması içinde ilerlemiş. Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası, son derece önemli roller üstlenmeye başlamış, ama henüz çok genç; Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası

1947 yılında kurulmuş, daha 3 yaşında. Asıl etkiyi askeri anlaşmalara ek olarak “AID” adı verilen Amerikan Yardım Teşkilatı gerçekleştirmiş. Bütün bu organizasyonlar, özellikle Amerika’nın ikili yardım teşkilatı olan AID üzerinden yürümüş görünüyor.

Genel olarak idarede bu değişiklikler hangi alanlardan izlenebilir? Bu tam bir liste kesinlikle değil, yalnızca en bariz ve yakalayabildiğim 3 noktayı söyleyeceğim. Bunlardan bir tanesi, bürokrasinin çözülmesidir. 1950’li yılların başı, bürokraside tam bir cadı avı zamanıdır. “Vekâlet emrine alma” adı verilen bir uygulamayla son derece kapsamlı sürgünler, bürokrasinin içerisinde büyük huzursuzluklar yaşanmıştır. Ama yalnızca vekâlet emrine alma, nakil işleme yoluyla bürokrasiyi siyasi iktidarın doğrudan kontrolü altına sokma, eski dönem iktidarının kadrolarını dışarıya çıkarma, etkisizleştirme yöntemi izlenmemiş, aynı zamanda Erken Emeklilik Yasası çıkarılarak önemli miktarda üst düzey yönetim görevlerinde bulunan, hem sivil, hem asker personeli kapsayacak şekilde tensikat uygulaması yapılmıştır. Tensikat, aslında düzeltme, düzenleme; azaltma, küçültme üzerinde yürüyen bir şey. Bir 1913’te İttihat ve Terakki’nin memuriyet bakımından büyük tensikat uygulaması vardır, -başka zamanlar da var da, büyüklük itibariyle- bir de 1950-54 arasında Demokrat Parti’nin vekâlet emrine alma ve emekli etme uygulamaları var. O tarihlerde bürokrasi toz dumandır.

Çarpıcı bir ikinci gelişme, memuriyet rejimi üzerinde yaratılan terörden başka, yeni bir kurumaşmaya geçilmesidir. Bunun benzerini 1980’li yıllarda da yaşadık. Yeni tip hayatın yeni kurumları doğmuştur, çok da çabuk doğmuştur. Bunlardan biri, 10-15 sene sonra gurur duyduğumuz Devlet Su İşleri’dir, biri de Karayolları’dır. Oradan memleketin bayındır hale gelmesi için mühendislerin nasıl gece gündüz çalışarak çalıştıkları hikayelerini ürettik. Ama Devlet Su İşleri’nden Süleyman Demirel’i de ürettik ya da Kutan’ı ürettik, yani daha sonraki yıllarda ülkenin yönetiminde söz sahibi olan insanları ürettik. Karayolları, Devlet Su İşleri, özellikle Karayolları Genel Müdürlüğü için söyleyeyim, ona ilişkin okumalarımda görüyorum; bütün hizmetiçi eğitimler Amerikalı uzmanlar tarafından veriliyor, çok sayıda mühendis ve teknik eleman bilgi görgü arttırmak üzere hızla özellikle Amerika’ya eğitime götürülüyor ve Türkiye’de hemen hemen en etkili ilk sınava dayalı işe alma uygulamaları, bu yeni tarz yaşamın kamu kurumlarında karşımıza çıkmaya başlıyor. Bana sorarsanız, Tanzimat’tan beri varolan dert. “Modernleşme mi, sömürgeleşme mi?” tartışması yürütürüz ya, modernleşme denilen şey, 19. Yüzyıl’dan bu yana kendi içinde sömürgeleşme tehdidini taşır ve bir yerde bunu açığa çıkarır mı, yoksa bu modernleşme denilen toplumsal değişme süreci belli bir noktada sömürgeleşmeye mi döner, yoksa bunun doğasında bu var mıdır? Alternatif kurumlar olarak oralarda mühendisler çok çalışmak istiyorlar, iyi paralar veriliyor ve Amerikanvari yerleşme, çalışma usulleri, bürokratların hafızalarında da oldukça canlı yer tutmuş bulunuyor. Bürokrasinin kendi içerisinde memuriyet rejimi bakımından bir çöküş, bürokrasinin genelinde yeni bir kurumaşma ve bazı kurumların da kapatılması...

Son olarak bizim konumuzla ilgili boyut, toplumsal örgütlenmeye dönük çok önemli değişiklikler. Toplumsal değişiklikler; bunların içerisinde derneklerden, vakıflardan, odalardan, sendikalarından söz ediyoruz. Sivil toplum örgütü demiyorum, bu ideolojik kavramı kullanmıyorum, biraz daha nesnel olabilmeyi sağladığı için toplumsal örgütler diyorum. Toplumsal örgütler açısından bakarsanız, örneğin ticaret ve sanayi odaları üzerinde muazzam değişiklikler var. Ticaret ve sanayi odaları, mimar ve mühendis odalarına göre, tıp adamları okullarına göre, baroya göre çok daha eski kuruluş başlangıcına sahipler, 1880-1885 yılları arasındadır. 1880, ilk Dersaadet Ticaret Odası; 1884, İzmir Ticaret Odası,

daha sonra Gaziantep vesaire genişleme var. Kaynaklarda Meşrutiyet'te Osmanlı sınırları içerisinde 160 kadar sanayi ve ticaret odası kurulduğu bilgisi veriliyor.

Ticaret ve sanayi odaları, 1910-11 yılında elden geçiriliyor, bir nizamnameyle yeniden düzenleniyor. Özellikle türkleştirme operasyonu, ticareti türkleştirme operasyonu doğrultusunda bir açılım gerçekleştiriliyor. 1930'lu yıllarda gerçekten sanayi ve ticaret odalarıyla Cumhuriyet Halk Partisi'nin iç içe çalışma dönemi âdetâ yasalarda net bir hale getiriliyor. Ama o karşılıklı anlaşma ve memnuniyet üzerine yükselen birlikte çalışma düzeni, 1943 yılında devlet tarafından bozuluyor. Savaş ortamında sanayi ve ticaret burjuvazisiyle iktidar arasında, bunun içerisinde varlık vergisi de dahil, bütün diğer önlemler nedeniyle tartışmalar yoğunlaşıyor. Öyle olunca, Hükümet 1943'te olağanüstü koşullardan yararlanarak Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu'nu değiştiriyor. Bunların genel sekreterlerinin doğudan doğruya bağlı olunan Ticaret Bakanlığı tarafından atanması, kurul karar aldığı da genel sekreterin o kararı veto etme yetkisi olduğu açıkça hükme bağlanıyor. Bu, iplerin kopma noktası. Öyle görünüyor ki, savaş yılları boyunca sanayi ve ticaret odalarıyla tek parti iktidarı arasındaki uyum ortadan kalkmış. Sanayi ve ticaret örgütlenmesi, 1947 yılında "Daha yeni bir yasa lazım, daha fazla özerklik lazım" diyor ve onların kanunları 1951'de hemen yürürlüğe giriyor.

Yapılan şey, sanayi ve ticaret odalarının organlarının seçimi bakımından özerkleştirilmeleridir. Atılan adım, Batı tipi demokrasi tanımına son derece uygun bir adımdır; devletten özerk, siyasi kadrodan özerk, sanayi ve ticaret erbabının kurucu unsurları tarafından oluşmuş, onlar tarafından yönetilen bir yapı. Bu, aslında yalnızca sanayi ve ticaret odaları için talep edilen bir yeniden yapılanma hedefi değil, ama Tombrug Raporu'nda bunu çok açıkça görüyorsunuz. Burada çiftçi birlikleri için, imalatçı birlikleri, işçi birlikleri, tüccar teşkilatları için, serbest meslek sahipleri bunlar arasında sayılmaksızın örgütlenme haklarının genişletilmesi gerektiği son derece açık bir şekilde vurgulanarak ortaya konuluyor. Barker Raporu, "*Bu gibi birliklerin, -'buna TMMOB'yi ya da baroları, tıp adamlarının örgütlerini de katmak gerekir'- Türkiye'ye temin edilebileceği faydalar ise, bunların devlet politikasının bir aleti haline getirilmiş, hükümet tarafından organize ve murakabe edilmiş olmaları dolayısıyla büyük ölçüde kaçırılmıştır*" diyor, eleştiri yönelterek başlıyor. "*Oda, sendika ve diğer dernek gibi örgütlenmeler, Türkiye'ye çok fayda getirebilirdi, ama bunlar devlet politikasının bir aletidir, hükümet tarafından organize edilmektedir ve çok sıkı denetlenmektedir. O yüzden de elde edilebilecek fayda elde edilememektedir. Bunların özerkleştirilmesi gerekir.*" Dünya Bankası, Barker misyonunun başlıca önerilerinden biri olarak karşımıza çıkar.

Ticaret ve sanayi odalarına ve sanayici birliklerine dair olarak buna benzer sınırlamaya dönük konulmuş tahditler 1950 yılına gelinceye kadar gevşetilmemiştir. 1950 yılında yapılan ilk iş, bu veto etme yetkilerinin ve diğerlerinin kaldırılması, daha fazla özerklik verilmesi. "*Bu gibi teşekküllerin devlet vesayetinden tamamıyla kurtarılmasını, endüstrileşme üzerinde mühim faydalı tesirler gösterecektir*" biçiminde çok kuvvetli önerileri var. Benzer bir şey, bu sefer doğrudan mimar-mühendis örgütlenmelerine dönük olarak Tombrug Raporunda karşımıza çıkıyor. Tombrug Raporunda "*teknik mütehasıslar*" başlığında deniliyor ki, "*Türk mesleki cemiyetlerinin teşekkülü ve aynı meslekten Amerikan teşekkülleriyle fikir ve neşriyat teatisi, Türk teknologlarının bütün Amerikan teknik ilerleme sahalarına olan yakınlığını arttıracaktır. Türk ve Amerikan teknik okulları arasında daha sıkı bir işbirliği de buna benzer bir kazanç temin edecektir. Türkiye'de Avrupa'nın teknik gelenek ve tatbikatından Amerika'nunkilere muhtemel geçiş göz önüne alınacak olursa, -'bunu çok*

önemsedim'- Türkiye'de Avrupa'nın teknik gelenek ve tatbikatından -'bizim mühendisler Fransız eğitiminden gelirler'- Amerika'nunkine -'Tombrug çok emin değil, hâlâ Türkiye dönebilir diye korkuyorlar'- muhtemel geçiş göz önüne alınacak olursa, iki memleketin mesleki cemiyetleriyle okulları arasındaki verimli işbirliği yokluğu mümkün olduğu kadar süratle telafi edilmelidir."

Araştırılması gereken bir şey var: 1954 yılında TMMOB, Birlik olarak örgütlendiğinde, bizim serbest meslek örgütlerimiz ne kadar Amerikan örneğine göre yeniden düzenlenmişlerdi? İletişimin temel şartı, benzer kurumsal yapıya sahip olmaktır. Bir tarafta varolan meslek odalarının devlet politikası diye görülen o siyasi iktidar tarafından belirlenmesine son verme, özleştirmeye, doğrudan o meslek grubuna oluşum, karar ve uygulama yetkisini devretme var; bir tarafta da özellikle ulaştırma, sulama, karayolları üzerine Türkiye'nin gelecek 10 yılını çizmiş olan Barker misyonu raporundaki, Marshall planında, Truman doktrininde gördüğümüz üzere Türkiye'nin teknik işgücünü Amerikan tekniklerini bilir ve uygulayabilir şekilde yönetme isteği var. Demek ki bu örgütlenmelerin bir tarafında, şimdi liberallerin çok eleştirdikleri devletin vesayeti, istenmeyen durum söz konusu, ama öbür tarafında "Bütün dünyada teknik telakkiler bakımından Avrupalı mıyız, Amerikalı mıyız?" biçiminde dünya genelinde varolan kavganın içinde yer alış var.

Örgütlenme, örgütlenmenin güçlendirilmesi, hiç bunlardan azade değil. Ben itiraf edeyim, daha yakın zamanlarda "Bu çelişkiyi çözmeliyiz" diye bir soruya takıldım. Her zaman çok önemli gördüğüm işçi haklarının verilmesi, 1947-1950 yılları arasındadır. Onun öncesinde, işçi ve diğer halk kesimlerinin sosyal haklarının teslimi 1946-50 arasında. 46-50, bana sorarsanız, Türkiye'nin sömürgeleşme sürecinde her türlü aracın çok net gözlemlenebildiği bir zaman dilimidir. Bir kez daha "Modernleşme mi, sömürgeleşme mi?" ikilemiyle karşı karşıya kaldığımı hissettim o zaman. Burada da argümanlar öyle görünüyor ki, içerik itibarıyla çözülmek zorunda. Cem Hoca bir şey dedi, "Demokrasi Amerikancılık'tı." Şimdi demokrasi, Avrupalılık. Devlet-toplum karşıtlığı üzerine kurulmuş demokrasi anlayışı, liberal anlayış. Devlet-toplum karşıtlığına ek olarak çeşitli toplumsal sınıf ve kesimlerin kendi örgütlenme hakkına sahip olması ve onun üzerinden pazarlıklarını yürütmesi, çok hoş geliyor, çok özgürlükçü geliyor, ama içinde bulunduğu yapı itibarıyla arzu ettiğimiz o büyük demokrasi idealine çok ulaşabilir görünmüyor.

Bütün bu boyutlarıyla dış etkisi, Amerikan etkisi, devletten uzaklaşma, devletten uzaklaşırken Amerikan örgütlerine yaklaşma ve yeni toplumsal dinamikleri galiba serbest bırakma boyutlarıyla son derece renkli bir dönemde TMMOB'nin doğuşu gerçekleşmiş görünüyor.

Çok teşekkür ederim.

BÜLENT TANIK (Oturma Başkanı)

Teşekkürler Birgül Ayman Güler.

Sevgili dostlar; bir 20 dakikalık zamanımız var. Salona hiç olmazsa birkaç soruluk söz hakkı vermeden değerli konuşmacılarımızın söylemek istediği, konuşmalarına eklemek istedikleri bir-iki cümle bir şeyler varsa, onları alalım.

Prof.Dr. OKTAR TÜREL

Teşekkür ederim, ama önce izleyicilerimizin soru ve katkılarını alsak ...

BÜLENT TANIK (Oturum Başkanı)

Peki, soru ve katkı için, içinde kıpırtı duyan arkadaşlarımızın sayısını göreyim, ona göre bir planlama yapmaya çalışayım, yoksa tasarsız bir konumda bu zamanı da çarçur etmeyelim.

3 konuşmanın sonunda kuruluş döneminin toplumsal koşulları ve TMMOB ile ilişkilendirme boyutunda yapılan değerlendirmeler, bende Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin biraz kendi dışımızda bir faktörün, belirleyici karar odaklarının etkisiyle kurulduğu yönünde bir ağırlık saptaması var izlenimi yarattı. Oysa bizim TMMOB pratiği içerisindeki bugüne kadarki sahiplenişimiz, hiç kuşku yok ki 50 sonrası Türkiye'nin siyasal yaşamında, ekonominin yapılanmasında hem Amerika'nın, hem dış emperyalist güçlerin, hem uluslararası finans kuruluşlarının müdahalelerinin ve biçimlendirme etkilerinin ağırlığından kuşku duymak söz konusu değil, elbette ki bunlar var ve buna karşı bir mücadele bizim pratiğimizin omurgasını oluşturuyor. Ancak Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin ve benzer kuruluşların aynı zamanda içsel birtakım ihtiyaçlar, çalışmalar ve gayretler sonucunda. Bu tür beklentiler istekler sonucu bu yapıların oluştuğu yönünde de değerlendirmeler var.

Bu boyutu bir miktar hatırlamakta ve hatırlatmakta yarar görüyorum; çünkü TMMOB örgütlenmesi, aslında 1923 sonrasında başlayan bir mücadele ve uğraşının ürünüdür. Önemli ölçüde de TMMOB Yasasının hazırlanış sürecinde bu yapıyı içeride savunan unsurlar, Demokrat Parti Hükümetine de baskı yapacak biçimde, Türkiye'nin inarlaşması, şehirleşmesi ve yapılı çevrede, savaşın yıkımından sonra oluşan gelişmenin ehil olmayan, kurumsal eğitimden geçmemiş unsurlar tarafından piyasada yapıyor olmasının yarattığı kayıplardan şikâyet ederek, meslek alanının düzenlenmesini bizatihi içeriden isteyen unsurların da zorlamasıyla oluştuğu yönünde bir değerlendirmemiz var. 38-54 arasında çok sayıda mühendis, mimar ve alt meslek gruplarının dernekleşmesi söz konusu. Bu dernekler, hem Cumhuriyet Halk Partisi yönetimlerine, hem Demokrat Parti yönetimlerine baskı yapıyorlar; çünkü 38'deki çıkarılan Mühendislik-Mimarlık Kanunu, (2 yıl önce bir ön kanun daha var, her ikisi de) alanı düzenlemekte yetmiyor... Mühendisler, mimarlar, kendi meslek alanlarını daha denetleyebilecekleri bir yasal çerçeve ve düzenleyici bir örgütlenme arayışı içerisinde.

Bu yapının özerk ve demokratik olması yönünde bir talebi, aslında Birgül Hocanın getirdiği bilgiden, ayrıca Baker Raporunun da, Thornburg Raporunun da bu öneriyi desteklediğini veya savunduğunu, hatta bunun uygulanmamasının sıkıntılar yarattığını duyuyorum. Bu, aslında belki de bir başka çelişkili bir durum; biz de istiyoruz, onlar da istiyorlar... İlk defa belki de örtüşen bir konum ortaya çıktı. Bu yapının özerk olması, yönetimlerin baskısından kurtulması, TMMOB'nin bugün bizim sahip çıktığımız siyasi kimliğinin de hiç kuşku yok ki bazını oluşturuyor. Herhalde Amerikalı yöneticiler ve Dünya Bankası, en azından TMMOB düzleminde ve elit egemen toplumsal kesimler arasında yer alması gerekirken "yerini şaşırta(!)", yaşadığımız 1950-2000 arasındaki mühendislik formasyonunu, mühendislik pratiğini dönüştüren süreçlerin de desteklediği ve ivmelediği bir yapıyla, mühendis ve mimarların önderlerinin siyasal seçmesinin, örgüte nasıl yansıdığı bu siyasal pratiğinin, geniş kitlenin yoksullaşması, emekçileşmesi sürecine eklenerek yapıyı nasıl biçimlediği. Daha önceki üretim düzlemlerindeki esnaflaşma sürecine zorlanan mühendis ve mimarların örgütünün nasıl muhalif kalabildiğinin açıklanabilmesi gerekir. Bu yeni günlerde de TMMOB'nin muhalif kimliğini oluşturan şeyin, bu özerklik ve demokrasi bazlı, yada bizim anladığımız yorumuyla dışsal belirleyiciler ve

Amerika'dan bağımsız olarak -bizim nitelediğimiz içeriklerle- kurgulandığı bir durumda bugüne geldiğini düşünüyorum. Belki bunu irdelemek ve bu buluşmayı diğer dışsal konjonktürü tanımlayan, çizilen değerli görüşlerle oluşan çerçeveye nasıl oturtacağımızı belki daha ileride, daha uzun tekrar sorgulamak ve düşünmek durumunda kalacağız.

Çok özür diliyorum, konuşmaya başlayınca, insan durmasını bilemiyor. Buyurun.

Prof. Dr. ATILLA GÖKTÜRK

Gerçekten çok doyurucuydu, yani bir sürü şeye ilişkin bütünlüklü bir çerçeve oluştu, o anlamda sunuculara çok teşekkür ederim. Ancak ben de benzeri bir şeyi, kafamdaki bir soruyu, bu konuya ilişkin çalışma yaptığımda, sordum “TMMOB niye kurulmuş acaba?”.

Bir nokta dikkat çekiyor: Bu süreçte sadece TMMOB kurulmuyor, Birgül Hoca'nın da belirttiği gibi TOBB da aynı zamanda kuruluyor, TTB`de ve bir dizi örgütün ortaya çıkışı söz konusu. Ancak Cem Hoca'nın çizdiği çerçevede düşünersek, bunun pek de demokrasi mücadelesi içerisinde geliştiğini veyahut da bunların demokrasinin bir aracı olması için yaratıldığını söylemek biraz zor galiba. Yani o 50-54 sürecinde Demokrat Partinin almış olduğu tutumu göz önünde bulundurursak bana biraz şöyle geliyor: aynı süreçte ortaya çıkan Maden Yasası ve Yabancı Sermaye Yasası, bu konuda önemli bir etki yaratmış olabilir mi? Cem Hoca bu konuda ne düşünür diye sormak istiyorum; yani bu iki yasanın çıkması, aynı zamanda Türkiye içerisinde yine Truman'ın söylediği, “*Türkiye’yi örnek olarak seçtik*”le birleştirecek, hepsi bir araya geldiğinde, acaba içsel dinamiklerden çok, dışın beklentilerine yanıt verme istemi -diğer örgütlerle beraber yine düşündüğümüzde- bu örgütlerin hızla oluşturulmasında bir etken olmuş mudur? Teşekkür ederim.

MÜCELLA YAPICI (Mimarlar Odası)

Ben de gerçekten teşekkür ediyorum; çünkü aradığımız ve bulamadığımız o bütünlük içinde o dönemi sundu bütün katılımcılar.

Birgül Hoca'nın bıraktığı yerden bir hatırlatma yapmak istiyorum ya da hepimiz hafızalarımızı tazelersek, gerçekten mühendis ve mimarların örgütlenme çabaları ta Tanzimat öncesine gidiyor. Ama bu arada mühendislik ve mimarlık eğitimi de ilginç, ülkemizde ve sadece askeriyenin ihtiyaçları nedeniyle Mühendishaneyi Berri Hümayun ya da Mühendishaneyi Bahri Hümayun'da yetiştirmiş ve ordunun ihtiyaçlarını karşılayan mühendislik eğitimi var. Tanzimat'tan sonra esas olarak bu dışı açılımlar başlıyor, ama o sırada kurulan bütün ekollerde mühendislik ve mimarlıkta, mimarlık zaten çok sonra işin içine giriyor. Almanya'yla kurulan ilişkiler var, yani Alman hocaların, Alman mimarların özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra Almanya'yla olan yenilgi döneminde ilişkilerin koparılması, bir anlamda rotanın Amerika'ya doğru çekilmesinde de önemli rol oynuyor gibi geliyor bana.

Ancak TMMOB için şunu da unutmamak lazım: Bülent'in de hatırladığı gibi, ta 1883'lerden beri çok ciddi bir örgütlenme çabası var. Özellikle kendi meslektaşımı, Mimar Kemalettin'i anmadan geçemeyeceğim; fakat orada çıkan o dönemki mühendis ve mimar cemiyetlerinin uğraştığı konulara bakarsanız, mesela “Memleketin seyrüsefer sorununda şimendiferin önemi” diye uğraşıyorlar ya da yabancı teknik elemanlar meselesi diye uğraşıyorlar. O zaman 50'lerden sonra, gerçekten devletin bu politikalarla, yani o örgütlenmelerin, o örgütlenmedeki içsel dinamiklerin bir uyuşmayan kısmı da var. Ama

bir bakıyoruz ki, -Atilla bence çok güzel hatırlattı- özellikle 50'lerden sonra bu Yabancı Sermaye Kanunu, sizin okuduğunuz rapor, Petrol Kanunu ve memleketteki imar politikaları, tarım politikaları terk edilip de karayolları politikalarına geçildiği andan itibaren başka bir mühendis kadrosuna ihtiyaç duyuluyor. O zaman da ta 80'lerden beri uğraşılan örgütlenme hakkı evet, veriliyor, yani devlet tarafından veriliyor. Bu yadsınmaz, bu çelişkili bir durum değil, ama seçilen politikalar, devletin seçmemizi istediği politikalarla da bir türlü örtüşemiyor, onun için de habire baskı görüyoruz. Bunu bu anlamda biraz gerçekten irdelememiz gerekir diye düşünüyorum.

Bir de 1956'da Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin açılışıyla, yani bu Amerikancı seçişle ODTÜ Tekniğin açılışını da o anda hiç unutmamamız lazım, yani eğitime de bu anlamda müdahale var.

NURTEN ÇAĞLAR YAKIŞ

Katılımcıların değerli sunumlarından dolayı çok teşekkür ederim.

Mimar ya da mühendis değilim, bu alandan gelmediğim için, TMMOB tarihine hakim olduğum söylenemez. Meclis tutanaklarını incelediğimizde TMMOB Yasasının hazırlanış ve tartışma sürecinde 2 milletvekilinin önerge ve tekliflerinin belirleyici olduğunu görüyoruz. Yani Yasanın kabulünde çok büyük tartışmalar yaşanmamış, hazır bir taslak gelmiş, sunulmuş ve kabul edilmiş. Burada yalnız bir noktada tartışma çıktığını görüyoruz: İlk taslakta yabancı mimar ve mühendislerin Türkiye'de hizmet vermelerine ilişkin kısıt varken, daha sonraki tartışmalar sonucu bu alan yabancı mimar ve mühendislere açılmıştır. Aslında benden önceki soru soran arkadaşlar, benim sorularıyla örtüşen şeyler ifade ettiler. Bu durumda, Birgül Hocanın söylediklerini mi haklı çıkarıyor? Yani bu sürecin anlatımında Mecliste, herhangi bir istemin, tartışmanın olmadığı ya da soyut bir şekilde sanki bu yasa kabul edilmiş gibi bir izlenim uyandı bende. Ben, oradaki tartışmalardan ya da komisyondaki tartışmalardan, ben tarihini bilmediğimi, çok hâkim olmadığımı kayda düşünüyorum, ama böyle bir izlenim ediniyoruz. Eğer Amerika projesinde bu örgütlerin özerk olması isteniyorsa, 61 ve 82 anayasalarında bu kurumlar, meslek odaları idarenin bütünlüğü içerisinde yer almış, idarenin bir parçası ve vesayet makamları var, tamamen bir özerklik de yok. İki arada bir derede bir şekilde kalmış bu örgütler, yani bunlar ne özerk, ne devletten bağımsız, ne devlete tam böyle bağlı, idarinin içerisinde kalan bir kuruluş olarak karşımıza çıkıyor. Burada direnen bir şey mi vardı ki, devlet burada bu alanı bırakmak istemedi? İşte Amerikan projesi doğrultusunda bu konuda birazcık özet verildi, yani bunlar benim kafamı kurcalayan sorular.

Teşekkür ederim.

BÜLENT TANIK (Oturum Başkanı)

Ben de teşekkür ediyorum.

Sevgili dostlar; hiç kuşku yok ki hepinizde birtakım sorular ve katkı istekleri oluşmuş durumda, ama sabah oturumu kısıtlı. Biz boşaltacağız ve hemen burada bu binanın sahibi örgütün bir toplantısı olacak, öğlen aralığında! Öğleden sonraki oturumumuzda belki o oturumun başkanı yanılmıyorsam Yavuz Önen, Yavuz Beyin sizlere daha fazla şans verme imkânı olacak gibi görünüyor.

Bu sorularla ilgili değerli konuşmacıların görüşlerini kısaca, birkaç dakikayla toparlamaları için son bir tur onlara söz vereceğim.

Sayın Cem Eroğul, buyurun.

Prof. Dr. CEM EROĞUL

Bunlar tabii çok derinlikli sorular, onun için üç beş tümceyle toparlamak güç. Yalnız, bir şeye dikkat çekmek istiyorum; konuşmamda da belirttim: Bir ülkenin bir yere varabilmesi için, o ülkenin egemen sınıfının onu sürükleyecek, ona önderlik edecek güçte ve nitelikte olması lazım. Türkiye, zamanında burjuvalaşma şansını kaçırmıştır. Çünkü Batı karşısında biliyorsunuz zayıf düşmüştür ve onlara kafa tutarak kapitalistleşme dönüşümünü gerçekleştirememiştir. O günden bugüne Türkiye bu bakımdan gelişmesi türev bir ülkedir: Tanzimat'tan beri yenileşme bize dıştan gelmiştir. Ancak bu türevliği bir edilginlik olarak anlamamız lazım. Çünkü ülke içinden buna bir yanıt var. İkinci Mahmut, Türkiye'yi çağcılaştırmak istiyor; güzel, ama hiç ummadığı bir gelişme oluyor. Ne oluyor? Şinasi gibi bir düşünür çıkıyor ortaya. Yani insanları sadece teknik olarak okutamazsın. Mühendislik öğretiyorlar, matematik öğretiyorlar, topçuluk öğretiyorlar. Bu sefer de adam düşünmeye başlıyor: Toplumsal muhalefet doğuyor, kamuoyu oluşmaya başlıyor. Bu nereye götürüyor? Örneğin ilk gizli siyasal örgütlenme doğuyor; Genç Osmanlılar, Namık Kemal vesaire çıkıyor ortaya. Demek istediğim, bir karşılıklı etkileşim de sürekli olarak var. Dışa açılırsınız, dıştan size bir şeyler dayatmak isterler, ama toplum içinde bu etki yeşerir, bu sefer bir karşı tepki doğurur ve bu, bugüne kadar gelmiştir. Konuşmamı şöyle bağladım: biz bu etki-tepki sarmalından kurtulup bağımsız olarak bir yere varmak istiyorsak, bu toplumu sırtlayacak, ortak hedefler için ona önderlik edecek bir sınıfsal güç oluşturulması gerekir. Bütün mesele budur. Türkiye, sınıfsal önderlik dışında, bir tek Atatürk döneminde devlet eliyle bu bağımsızlığı sağlamaya çalışmıştır. Ancak sınıfsal dayanağı olmadığından, bu çıkışın yarını gelmemiştir.

Prof.Dr. OKTAR TÜREL

Tartışmaların bende uyandırdığı izlenimleri kısaca özetlemeye çalışacağım.

Ocak 1954 tarih ve 6235 sayılı TMMOB Kanunu'nun çıkarılmasında farklı kesimlerden, içten ve dıştan gelen telkin ve tavsiyelerin bazı noktalarda örtüşerek sonuç verdiğine tanık oluyoruz. Liberal modeli savunanların bazı meslek örgütlenmesine ihtiyacı var; çünkü DP'nin temsil ettiği sınıfların (yani burjuvazinin ve toprak sahiplerinin) çıkarlarına paralel düşünceleri destekliyorlar; bu bağlamda CHP'nin temsil ettiği varsayılan devlet güdümü ve kontrolünü zayıflatan her proje, onlar için makbuldür. Öte yandan, hiçbir siyasal iktidar meslek odaları, sendikalar ve benzeri örgütlenmeleri (isterseniz bugünün gözde deyimi ile sivil toplum kuruluşları diye genelleyiniz) denetimsiz bırakmak istemez; bu örgütlerin hareketlerini biçimlendirmek ve yönlendirmek ister. TMMOB Kanunu'nda böyle bir güdülenme de var. Üçüncü bir faktör de meslek adamlarının kısmen mesleki dayanışmadan, kısmen de mesleki normları koyarak bunları uygulamak özleminden kaynaklanan talepleri.

Bu etkileşimler TMMOB Kanunu'nda somutlaşan bir sentezi yaratıyor. Bana öyle geliyor ki, Prof. Ayman-Güler'in savını "Mr. Thornburg ve benzeri yabancılar istedi, biz de 1954 tarihli TMMOB Kanunu'nu çıkardık" biçiminde anlamamalıyız. Sözünü ettiğim etkileşimler bir hayli karmaşık. Üstelik Prof. Eroğul'un değindiği, benim de "Neye niyet, neye kısmet?" sözcükleriyle özetleyeceğim bir başka husus da var; çoğu zaman emperyalizmin "ince" tasarımları geri teper, olaylar bu ince tasarım sahiplerinin hiç beklemediği doğrultularda gelişir. Kurumsal düzlemde bunun somut bir örneği, benim 25 yılımı verdiğim ODTÜ'dür. ODTÜ, 1960'lı ve 1970'li yıllarda 1950'lerdeki

tasarımlardan farklı doğrultularda gelişmiş, Orta Doğu coğrafyasının değil, Türkiye'nin teknik işgücü ihtiyaçlarını karşılamayı ön plana çıkarmış, eleştiren ve sorgulayan kuşaklar yetiştirmiştir.

Bize yöneltilen bir soru, Prof. Ayman-Güler'in değindiği işçi hakları ile ilgili idi. 1946-50 döneminde işçi hakları alanındaki kazanımlar çok sınırlı ve özellikle sosyal güvenlik boyutunu içeren şeyler. Burada siyasal iktidarın temel güdüsü işçi haklarını, özellikle örgütlenme ve sendikalaşma hakkını çağdaş biçimleriyle vermektense, savaş yıllarının rejime yabancılaştırdığı emekçi sınıfa açılmak, onun siyasal desteğini kazanmak; çünkü genel oya açık bir siyasal temsil modeline gidiliyor ve böyle bir modelde çalışan sınıfların desteğini kazanmak önemli. Dolayısıyla, Prof. Ayman-Güler'in yorumu üzerinde yeniden düşünmemiz gerek.

Son olarak T.C. Karayolları ve DSİ'nin kuruluş süreçlerine değineceğim. Karayolları ve DSİ'nin Amerikan bayındırlık hizmet örgütlerine benzer biçimde modellenmesi için telkinler geldiği çok açık; Prof. Ayman-Güler'in dikkatimize sunduğu belgeler bunu doğruluyor. Ancak işin içinde bir başka unsur da var: Türkiye, İkinci Dünya Savaşı sonrasında adım adım ilerlediği ve 1950'li yıllarda tartışmasız benimsediği, dış dünya ile eklemlenen büyüme modeli mantığı içinde yatırım önceliklerini ve bileşimini ciddi biçimde değiştiriyor. Bu yatırım bileşimi altyapıyı, ulaşımı, sulamayı, enerjiyi o zamana kadar öngörülmemiş proje ölçekleriyle ön plana çıkarıyor; böyle bir yatırım profilini gerçekleştirmek için değişik bir örgütlenme modeline ve farklı bir mühendisler kuşağına ihtiyaç var. Dolayısıyla o dönemdeki kurumsal yeniden yapılanma sadece emperyalizmin hesap ve telkinlerinin ürünü değil, bunda dış alemle ekonomik eklemlenme tarzımızın yarattığı örgütlenme ve işgücü ihtiyaçlarının zorlaması da var.

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. BİRGÜL AYMAN GÜLER

Bu bizim hep yaptığımız bir tartışma, aslında yeni bir tartışma değildir; tarihin neresine baksak, bunu tartışmaya başlıyoruz.

Amerikan güçleri, 1950'li yıllarda *“ticaret, sanayi burjuvazisini devletten özerkleştirin, serbest meslek sahiplerine bırakın; Avrupa tekniklerinden uzaklaştırarak, Amerikan tekniklerine yakınlaştıracak bir şekilde eğitmeye başlayayım”* talebinde bulunduğu zaman, bu benim ne yakıştırmam olarak, ne tahmin olarak söylediğim bir şey, bu bu. Amerikan güçleri, dünya hegemonyasını ve kendi yönetimlerini gerçekleştirmek için harekete geçtiklerinde bakıyorlar, Türkiye Cumhuriyeti'nde, Yunanistan'da, daha sonra Tomburug, Barker, Brezilya'ya gidecek, orada çalışacaklar- gördükleri şey, doğrudan doğruya o ülkelerin siyasi-idari kadroları tarafından yönlendirilen bir kapalı ekonomidir, bunu istemiyorlar, doğal sınıfsal ittifaklarıyla doğrudan açık çalışma istiyorlar, bu realite, *“Bu talep doğrultusunda özerkleştirin”* diyor, bir tarafta bu var.

Bir ikinci tarafta, sosyalistlerin ne istediklerini düşünelim: 1950'li yıllarda diyelim ki mimar-mühendislerin içerisinde güçlü bir sosyalist kanat vardı, özerkleştirme isteyecekler mi onlar; isteyecekler ihtimal, bu sorundu. Yani yeni bir sosyal gücün talebiyle, üstelik dünyanın en gerici sosyal gücünün talebiyle sizin talebinizin çıkması sorundur. Siz istiyorsunuz, ama Amerikan teknikleri için istemiyorsunuz, doğru mu? Devletten özerkleşmeyi, ihtimal halk adına iyi şeyler yapmak için talep ediyorsunuz. Problemi çözdük mü; bence çözmedik. Bu bizim çözmediğimiz problem alanlarından biri.

Bakın, iki tane uç açabilirim: Birincisi, Amerikan tekniklerinin Avrupa tekniklerini galebe çalmak üzere devletten özerk sanayi, ticaret burjuvazisi ve teknik adamlar grubu yaratma önerisi, yeni hegemon Amerika'nın önerisi; ülkenin içerisinde varolan sosyalistlerin, "Yetti bu tek partinin sanayi, ticaret burjuvazisinden yana yontan kararları, ben halk için yapacağım mühendisliği ve tasarımcılığı" diyen özerkleştirme talebi, ikinci bir toplumsal güç. Üçüncü toplumsal güç devletin kendisi. Bakın, o güçten ne kastediyorum; sıradan bir birey mimar-mühendisten söz etmiyorum, biz onlardan söz etmiyoruz, bir toplumsal sınıftan ya da bir toplumsal zümreden söz ediyoruz. Sanayi ve ticaret odalarından konuştuğumuz zaman, egemen sınıfın kendisinden söz ediyoruz. Mimar-mühendis odalarından, tabiplerden, avukatlardan söz ettiğimiz zaman, bir toplumsal zümreden söz ediyoruz, yönetmenin onlar olmadan mümkün olmayacağı kesimlerden söz ediyoruz. Devlet dediğiniz şey, her yerde bunu kontrol etmek ister. Devlet, ister faşist devlet olsun, ki faşist devlet, nasyonal sosyalist devlet, o korporatizm üzerinden âdeta bu meslek teşekkülleri üzerinden varolmuştur. Amerika'da devlet bunu kontrol etmek ister, liberal; Sovyetler Birliği'nde sanayi ve ticaret odaları ve böyle mesleki birlikler vardı, dış ticaret ilişkiler için doğrudan devletin kurumları olarak çalışıyorlardı, devletle iç içeydi.

Bir de şöyle yapalım: Bütün bu toplumsal güçlerden azade ya da toplumsal güçlerin çakıştığı bir mesleki çıkar bakış açısı koyalım, hani mesleğin geliştirilmesi açısından bütün bunlardan kendini ayrıca bir toplumsal güç olarak ifade edebilen mesleki kesimin temsili hareketi. En az 4 tane hareket saydım. Bunların hepsi doğrudur, kimi iç dinamiktir, kimi dış dinamiktir. Ama doğrusu geldiğim nokta şu ki, bu yanlış bir uslamlamadır. İç ve dış dinamiği birbirinden âdeta kara ile ak gibi, gündüz ile gece gibi ayırmak alışkanlığımız yanlış. Gerçekten TMMOB kuruluşunda kanun tasarısında tek tartışma, yabancı sermayeyle ilgilidir, başka tartışma yok.

Arkadaşımın ortaya attığı, çok önemli bir soru işareti. İçeride mesleki kaygıya sahip bir oluşum taleplerini yükseltmemiş miydi? Araştırmak gerekir; sizin sayenizde bu boyutlara ilgi duymaya başladık. Benim açımdan Kaya Güvenç'in sayesinde, kendi ilgi sürecimi söylersem, bir yıl kadar önce bahsettiğinde ne kadar kapalı bir alan olduğunu fark etmiştim, yani araştırmak gerekir. İç-dış dinamik ayrımını, Bülent Bey dedi ya, "Hep dışarıdan mı?", katiyen öyle algılamamızı istemiyorum. Yani "Dışarıda birtakım akıllı adamlar var, burada da bir sürü aptal, getiriyorlar, söylüyorlar, tak tak yapıyor" yok böyle bir şey, böyle bir şeyi hayal etmeyi zekama hakaret ediyorsunuz diye değerlendiririm. Dışarıda varolan, içeride ancak içeridekiyle kurulabiliyor ve ben istesem de, istemesem de, tarihin belli zamanlarında şununla ya da bununla yan yana düşünürüm. "Yok efendim, düşmüyorum" diye reddetmenin alemi yok, reddedersem kuyrukçu olurum, yönetemem. Ama tehlikeyi görüp yönetmek üzere yürütmek, böyle bir akıllılık yapmak gerekiyor.

Son olarak TMMOB'nin bugününe dönük bir şey söylemek isterim: Siz tasarımcısınız, teknik adamsınız, ama sizin mayanız hayale dayanıyor. Siz hayal görmeyi teknikleştirmiş bir meslek grubusunuz. Sosyal bilimler de tasarımcı bakış açısı diye akımlar geliştirmeye çalışıyorlar şimdi, "Mühendisler gibi hayal ederek" filan deniliyor. İhtimal, tek parti döneminde Türkiye'nin bu emperyalizm ağı içerisinde bu denli boğuşmadığı, biraz daha şanslı dönemlerde belki, o dönemlerde nasıl Fakir Baykurt'un romanlarındaki öğretmen, köye sağlık evine giden hekim, halk için bir şeyler yapma duygusuyla hareket ediyordu.

Sizin mesleğinizden gelen bir şey bu; realist, ama tasarımcı meslek, “yapılabilir” deyip yürüyorlardı ve o mümkün görünüyordu ve o tasarımcılığı da sol hareket onlara çiziyordu, “Farklı mühendislik yapabiliriz”i Türkiye’nin sol hareketi söylüyordu. Hani o “İç dinamiğin ilerici misyonu yok muydu?” sorusu var ya, vardı, ama ortamlar beraberdir; fakat öyle sanıyorum ki, şimdi mühendislerin mesleğinden kaynaklanan tasarımcılık, hülya kurma, küresel şirketlerin tekeline geçti. O nedenle Türkiye’de sol düşüncenin halka doğru çektiği bu meslek grubu, şimdi o hayali kurma gücünü onlara teklif eden küresel şirketler tarafından başka yere doğru çekiliyor. O yüzden bugün GATS anlaşmaları çerçevesinde mühendislik mesleği üzerinde yürüyen asıl baskıyı orada görmekte yarar var. Yani bir kez daha ülkenin geleceğini tayin edecek bir toplumsal zümre, büyük bir hızla gericileşme baskısına tabi tutuluyor. Bence bunu konuşmak, bunun çelişkilerini ortaya çıkarmak ve “Ne yapılabilir?” diye bununla cebelleşmek gerekiyor.

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BÜLENT TANIK (Oturum Başkanı)

Teşekkürler Sayın Güler.

Evet, hem bütün konuşmacıların, hem benim gayretime rağmen öngörülen süreyi 10 dakika aşmış durumdayız, ama 3-4 cümle de ben etmeden bırakmayacağım sizi.

1982 yılında, 1954’te TMMOB Başkanlığını yapan Naim Şukal’ı tanıdım; ilk TMMOB Başkanı ve o zamana kadar, 1970’lerden itibaren TMMOB içerisinde biz 1954’lerdeki kurucuları elitist, hükümet kuyrukçusu adamlar olarak tanımladık ve kısmen de hâlâ bizde bıraktıkları imge öyle. Aramızda ilk genel kurullarda bulunan yanılmıyorsam İsmet Öztunalı da var. O zamanlardan pratiği biliyor. Ancak Naim Beyle ilk karşılaştığımda, şimdi Bulvar Palas Oteli’nin olduğu yerde karşılaştık, TMMOB kanununun askeri yönetim tarafından iptali söz konusu olan bir dönemdi, TMMOB’ye sahip çıkmak için İstanbul’dan kalkıp gelmişlerdi ve konuşuyorduk, paramız yok, adamları yeterince misafir edemedik falan sıkıntıdayım... Benzer bir sorun, aynı sorun, 1954’lerden itibaren var, TMMOB Merkezi herdaim parasız bir yapı. Dedi ki, “*Bak, o zaman hükümet bana bir şey teklif etti; ‘Halkevlerine verilen ödenek gibi, TMMOB’ye her yıl bütçeden pay ayrılması konusunda kanun çıkaralım’ diye. Ben de Yönetimde konuştum ve bize arkadaşlar dedi ki, ‘Biz hükümetin kuyruksokumunda, onun ianesiyle faaliyet gösteren bir örgüt olmayı kendi haysiyetimize yediremiyoruz. Biz özerk olmalıyız, kendi üyemize dayanmalıyız, üyemizin isteklerini savunan bir örgüt olmak için de üyeden güç almalıyız, o yüzden aidat toplama yönünde bir kanun düzenlemesi yapın, bu bize yeter.’*” O zaman bu yaklaşımı gösteren birisi olarak Naim Şukal’ın elini öptüm.

Tabii ki birçok şey üst üste örtüşebilir ve ben Birgül Hanımın zekasından da, birikiminden de en ufak bir tereddüt duymuyorum,.. Sizler kadar, O’na da hayranım ayrıca. Bu örtüşmelerin doğru çözümlenmesi anlamında baktığımızda, biraz da ürkerek söyledim, “kendi yaptığını savunuyor olmak için ‘yok, biz de varız’ deme adına bir şey olabilir, öyle algılanır” diyerek tereddüt ettim, “hiç mi içeride bir şey yoktu” lafı biraz da o yüzden ürkerek gitti.

Hayal etmeyle ilgili de çok küçük bir şey söyleyeceğim: Mühendisler hayal etmezler. Ben planlama eğitimi aldım, şehir plancısıyım, tasarımcıyım, tasarımcıyım; biz aslında geleceği görürüz. TMMOB’nin 1960’ların başında Birinci Boğaz Köprüsü’yle ilgili yapmış olduğu

çalışmayı, raporu bugünlerde yayınlayın, ne geldiyse İstanbul'un, kentlerimizin başına, birebir bir virgül oynatamayacağınız, her şeyi öngören bir çalışmadır o. Biz nasıl görürüz? İnsan görür aslında. Görme, sadece olanı görmek değildir, geleceği görürsünüz. Geleceği sadece planlama eğitimi almışlar değil, mesela futbolcular görür; kaleci, penaltı vuruşuna gelen adamın topa vurduğu anki topun hızını, yönelişini kestirmezse, onun birkaç saniye sonra nerede olacağını “göremez ise”, o topu tutamaz... Kalecilik yapamaz! Mühendis de bu anlamda bir geleceği görme becerisini ve dürtüsünü hayal kurmayla karıştırırsa, zaten geleceği tasarlayamaz, planlayamaz.

Ancak tasarıma verdiğimiz değeri Oktar Hocanın söylediği bir şeyle, yani genel olarak hepimizin söylediği bir şeyle bütünleştirmek istiyorum: Neyse ki hiçbir tasarımcı, her şeyi mükemmel ve en son haliyle tasarlayamıyor. Yani bunun adına isterseniz inanmadığımız bir başka üstün akıl veya yaratıcı bir organ da koyun, isterseniz merkezi planlamanın en tepesinde, kurulmuş bir güçlü devlet yapısını koyun, hayat tasarladığınız şeyin birebir aynen oluşması sonucunu doğuracak bir tasarım yetisini hiçbir organa vermemiş durumda. Neyse ki tasarımlar ve planlar “kusurla maluller”. Öyle oldukları için “gelişme” şansı olduğunu düşünüyorum. O tasarlanamayan kusurlardan hayatın ve statükonun aşılması ve geleceğin yeni biçimiyle kurulması şansı doğabiliyor. Neyse ki bu şans en egemen devletleri ve “asıl” tartışılmaz gücü, tanrısal iktidarı sorgulama yeteneğini, becerisini, inancını, umudunu bize veriyor.

Teşekkür ediyorum, gerçekten çok doyurucu bir oturum olduğu görüşündeyim. Düzenleyen Kurula ve çok değerli hazırlıklarla buraya gelen 3 hocamıza da gerçekten sonsuz teşekkür ediyorum. Sağ olun.

İKİNCİ OTURUM

“OSMANLI MÜHENDİS-MİMAR CEMİYETİNDEN TMMOB’YE MÜHENDİS-MİMAR ÖRGÜTLENMELERİ”

Oturum Başkanı: Yavuz ÖNEN

MEHMET SOĞANCI (TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı)- Öğleden sonraki ilk oturumu da önceki dönem Birlik Başkanlarımdan Sayın Yavuz Önen yönetecek. Buyurun Sayın Önen.

YAVUZ ÖNEN (Oturum Başkanı)- Değerli dostlar; Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin 50. yılı etkinlikleri çerçevesinde İkinci Oturumu açıyorum.

Konu başlığımız, bir tarihsel perspektifi gündeme getiriyor, o perspektif içinde meslek örgütlenmesi üzerine konuşmalar yapacağız. Ben Sayın Hocama söz vermeden birkaç şey söylemek istiyorum. Sunuş yapılırken, biz kürsüde oturmamış olacağız, ama ilk konuşmadan önce birkaç şey söylemek istiyorum.

Tarihi perspektifin şöyle bir önemi var: Hafızalar, geleceğe dair düşünceleri ve perspektifleri ortaya çıkarmak için bizi besleyen kaynaklardır, tarih böyle bir şeydir. Hatta çok ünlü düşünürler şöyle der: *“Hafızası olmayan toplumlar ve bireyler, özgür olamazlar.”* Yani bizim bir özgürlük, bağımsızlık hedefimiz varsa, tarihi iyi bilmek durumundayız anlamında söylüyorum. Tarih tekerrür mü ediyor, ona da değinmek istiyorum. Tarih şöyle: Aslında sabahki oturumda çok açıklıkla gördük ki, Anadolu'nun serüveni -buna tabii Osmanlı dönemi dahil söylüyorum- dünyada kapitalizmin ortaya çıkışı, gelişmesi ve hegemonyayı oluşturması sürecinden ibarettir. Bizim tarihsel sürecimiz, bu alanda birtakım evreler, birtakım dönemler yaşıyor. Bugün için yaşadıklarımız, böyle bir tarihi zincirin yeni halkalarıdır. İşte Avrupa Birliği gerçekliği böyle bir şeydir, bizi yeniden yapılandırıyorlar, ama hep şöyle olmuştur: Hegemonya, kendini, altyapısını oluştururken, kendi yandaşlarını eğitirken, daima kendi zıddını da içinde barındırmıştır. Türk

Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin aykırı duruşu böyle bir duruştur. Bu, yakın gelecek içindeki perspektif süresinde de aynı şey olacaktır. İşte bu küreselleşmeye olan bakış açılarımız, ona dair söylemlerimiz, Avrupa Birliği'nin bu çerçevedeki yeri vesaire, hep bu tarz ve tavır çerçevesinde olmaktadır.

Sabahleyin söylendi; bizler burjuvazinin bir destekçi grubu olarak eğitildik vesaire, ama 60'lardan sonra seçimini net olarak yapmış bir heyetiz biz, sabah açış konuşmasında Mehmet Soğancı da bunu çok güzel dile getirdi. Çerçeve çok net, modernleşme mi, sömürgeleş mi; bunu Hocamız da sabah söyledi, bunun kavgası devam edecek.

Ben bu öğleden sonraki oturumun da böyle bir perspektif içinde yararlı olacağını düşünüyorum ve hepinize tekrar hoş geldiniz diyorum.

Sunuşunu yapmak üzere Sayın Hocamız Prof. Dr. Feza Günergun'u davet ediyorum.

Prof. Dr. FEZA GÜNERGUN

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Öncelikle, TMMOB Başkanı Sayın Mehmet Soğancı Bey'e ve Sayın Kaya Güvenç Bey'e, beni bu toplantıya konuşmacı olarak davet ettikleri için teşekkür ederim. Kendilerine de daha önce söylemiştim; bu çalışma, oldukça eski bir çalışmamdır. Çetin Ünalın Bey sayesinde, onun *Türk Mimarlar Cemiyeti'nden Mimarlar Derneği 1927*'ye adlı kitabı içinde yayımlanmasıyla, mühendis ve mimarlar arasında tanındı. Burada, bu çalışmamın bir özetini size takdim etmek istiyorum. Böylece, 20 nci yüzyılın başındaki örgütlenme çabalarıyla, sabah oturumunda bahsedilen ve 20 nci yüzyılın ikinci yarısında başlayan TMMOB'nin kuruluş ve gelişme süreci arasında belki bir karşılaştırma yapmak mümkün olur diye düşünüyorum.

Mühendislik ve mimarlık, uzmanlaşmanın getirdiği zorunluluk nedeniyle günümüzde iki ayrı meslek olarak kabul edilmekte ise de, mühendis ve mimarlar çağlar boyu benzer hedefler doğrultusunda, çoğu zaman işbirliği içinde çalışmışlardır. En basit ifade ile mimarlar da mühendisler de, "hendese" (geometri) yardımıyla çevreyi mamur veya imar (bayındır) etmişlerdir.

Bu sunuşu hazırlarken, aklıma *mimar ve mühendis* kelimelerinin Anadolu'da ne zaman ilk defa kullanılmaya başlandığı sorusu takıldı. Kaynaklara bakınca, bu kelimelerin, Anadolu'da, eğer daha önce değilse, 13 üncü yüzyılda Selçuklular tarafından kullanıldığı görülmektedir. Sultan I. Alaeddin Keykûbad'ın Konya surlarının yapımı için görevlendirdiği sanatkarlar arasında "mühendis"ler ve "üstad mimarlar" vardır. Mevlana Celalettin Rumi'nin eserlerinde de hem *mimar*, hem *mühendis* terimi kullanılmıştır. Selçuklu Sultanı'nın bu meslek erbabını "topladığı" şeklindeki ifadelerden yola çıkarak, 13 üncü yüzyılda henüz bir örgütlenmenin bulunmadığını ileri sürebiliriz. Ancak bilindiği gibi, Türkiye'de mimarları ve yapı işlerinde çalışan sanatkarları (kiremitçi, taşçıbaşı vs.) biraraya getiren ilk teşkilat Hassa Mimar Ocağı'dır. Saray'a bağlı olarak kurulan bu teşkilat İstanbul'un fethinden sonra kurulmuş ve en parlak dönemini 17 nci yüzyılda yaşamıştır. Osmanlı dönemi belgelerine bakıldığında, 13-16 ncı yüzyıllarda *mühendis* kelimesinin sık kullanılmadığı görülür. İnşaat işlerini yapanlar için daha ziyade *mimar* terimi kullanılmıştır. *Mühendis* terimi, onsekizinci yüzyıl sonunda mühendishanelerin açılmasıyla yeniden ve daha sık kullanılır olmuştur. Köprü, kale, kışla, bina ve hatta gemi yapımında çalışanlara *mimar* olduğu kadar *mühendis* de denmiştir.

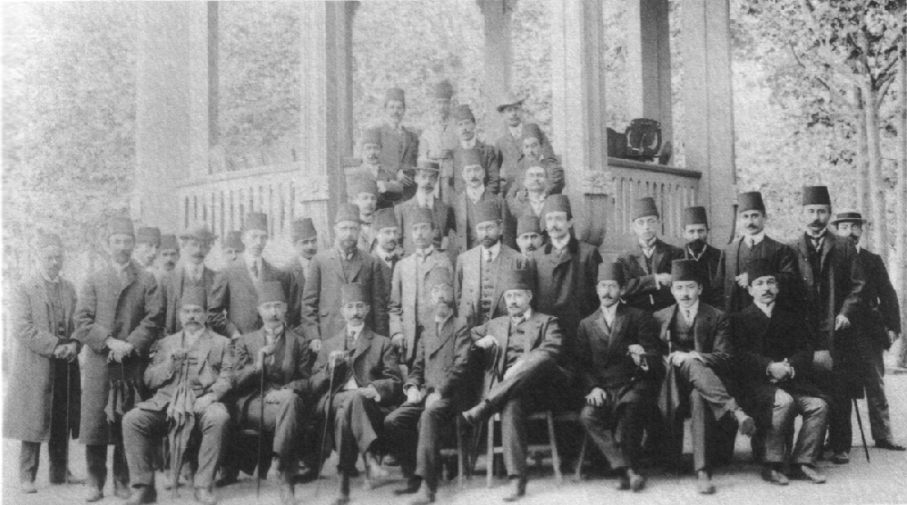
Ancak harita çizimi, sınır düzenlemeleri, top dökümü, lağım hesabı, madenlerin yönetimi, taşan nehir suyunu önlenmesi gibi görevlerde mühendisler görevlendirmişti. Bu, yalnızca benim baktığım kaynaklardan edindiğim bir izlenimdir. Kesin konuşmak için daha derin incelemelere gerek vardır.

Kısaca, 18 inci yüzyılın sonunda, Mühendishane-i Berri Hümayun ve Bahri Hümayun kurulduktan sonra, mühendis terimi daha sık gündeme gelmiştir. 19 uncu yüzyılda hem Mühendishane mühendis mezun etmekte, hem de yurtdışından, Avusturya'dan, Almanya'dan, İtalya'dan, Fransa'dan, İngiltere'den Türkiye'ye mühendis getirilmektedir. Bu konuda çok sayıda arşiv belgesi var. Bildiğiniz gibi, mimarlık eğitimi geç başladığı için, 19 uncu yüzyılın sonunda, mimar mesleği genellikle Türk olmayanlar ve yabancılar tarafından Osmanlı'da uygulanmıştır. 1882'de Sanayi-i Nefise Mektebi'nin kurulması, 1883'te ise sivil mühendislik okulu Hendese-i Mülkiye'nin açılmasıyla düzenli mühendis ve mimar yetiştirilmeye başlanmış ve Türk mühendis ve mimar sayısı artmaya başlamıştır. Yine de, mezun sayısı kısıtlı kalıyor. Örneğin bildiğim kadarıyla Hendese-i Mülkiye'den, 19 uncu yüzyılın sonu ile 20 nci yüzyılın başında yılda mezun olan mühendis sayısı 10 ila 20 arasındadır. Herhalde bu eğitimin de katkısıyla, Osmanlı mühendis ve mimarlar, özellikle mimarların yabancı mimarlara karşı haklarını koruyabilmek için, Meşrutiyet 1908'de ilan edildiği zaman, diğer meslek mensupları gibi örgütlenmeye gitmişlerdir. "Haklarını korumak" ifadesini kullanmış olmamın sebebi, Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin tüzüğü'nün ilk maddesinde, cemiyetin hedefinin "Osmanlı mimar ve mühendislerinin haklarını korumak" olduğunun açıkça belirtilmiş olmasındandır.

Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin kuruluşu (1908)

Size göstermek istediğim ilk resim (Resim 1),

8- Mühendis ve Mimar Cemiyetinin ilk teşekkülü. (Bir Usta Bir Dünya: Mimar Vedat Tek kitabından, Yapı Kredi Yayınları)

Osmanlı Mimar ve Mühendis Cemiyeti'nin ilk üyelerini gösteren bir grup resimidir. Büyük olasılıkla 1908 tarihlidir. Zira, derneğin kuruluşu Ağustos-Eylül 1908'de gerçekleşmiştir. İlk toplantı, 28 Ağustos 1908 günü Sirkeci'deki İstasyon Bahçesinde yapılmıştır. Dernek tüzüğü'nü hazırlamak için bir geçici kurul oluşturulmuştur. Yaklaşık yirmi gün sonra,

18 Eylül 1908'de Taksim Bahçesi'ndeki bir dairede tekrar toplanılmıştır. Bu resmin, Sirkeci'deki İstasyon Bahçesi'nde mi, yoksa Taksim Bahçesi'nde mi çekildiğini söylemek zordur. Eğer orijinalinin arkasında bir kayıt var ise, kesin karar vermek mümkün olabilir. İster birinci, ister ikinci toplantıya ait olsun, kuruluş toplantılarından birine ait olduğu için önemlidir. Ağustos 1908 sonundaki toplantıda seçilen Geçici Yönetim Kurulu aşağıdaki kişilerden oluşmaktadır:

Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin Geçici Yönetim Kurulu (28 Ağustos 1908)

Mehmed Hulusi Bey, Mühendis, Nafia Nezareti Muavini ve Hendese-i Mülkiye Mektebi Muallimi

Agob Boyacıyan Efendi (1854-1922), Mühendis, Darülfünun-i Osmani Müdür-i Sanisi

Kemalettin Bey (1870-1927), Mimar, Evkaf Nezareti İmalat Müdürü ve Hendese-i Mülkiye Mektebi Muallimi

Karakaş Bey

Mehmed Refik Bey [Fenmen] (1882-1951), Mühendis, Nafia Nezareti mühendislerinden ve Hendese-i Mülkiye Mektebi Muallimi

Ziya Bey, Mühendis, Nafia Nezareti mühendislerinden ve Hendese-i Mülkiye Mektebi Muallimi

Terziyan Efendi

Buradaki sıralama, Cemiyet'in dergisinde verilen sıralamadır. Ben değişiklik yapmadım, belki kendilerine göre bir kıdem sıralaması yapmışlardır diye düşündüm. İkinci toplantıda artık başkan, ikinci başkanlar, kâtipler, veznedar ve kütüphane memuru seçilmiş, görev bölümü yapılmıştır. Burada iki değişiklik vardır: Terziyan Efendi ayrılmış, yerine Mimar Vedat Tek Bey girmiştir.

Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin İlk Yönetim Kurulu (18 Eylül 1908)

Başkan: Mehmed Hulusi Bey, Mühendis, Nafia Nezareti Muavini ve Hendese-i Mülkiye Mektebi muallimi.

İkinci Başkanlar: Agob Boyacıyan Efendi, Mühendis, Darülfünun-i Osmani Müdür-i Sanisi; Mehmed Vedat (Tek) Bey, Ser mimar-ı hazret-i şehriyari

Kâtipler: Kemaleddin Bey, Mimar, Evkaf Nezareti İmalat Md. ve Hendese-i Mülkiye Mektebi muallimi; Aram Karakaş, Mimar; Ziya Bey, Mühendis, Nafia Nezareti müh. ve Hendese-i Mülkiye Mektebi muallimi.

Veznedar: Mahmud Şükrü (Işık) Bey, Mühendis, Şehremaneti ser müh. ve Hendese-i Mülkiye Mektebi muallimi.

Kütüphane memuru Mehmed Refik (Fenmen) Bey, Mühendis; Nafia Nezareti müh. ve Hendese-i Mülkiye Mektebi muallimi.

İsterseniz, biraz da, mühendis ve mimar üyelerin mensup oldukları kurumlara bakalım. En büyük grubu Bayındırlık Bakanlığı'nda görevli mühendisler oluşturmaktadır: Aşağıdaki tablo, dağılımı daha açık göstermektedir:

Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin üye dağılımı (1908-1910)

Toplam 78 asli üye (%77 mühendis ve % 33 mimar)

Nafia Nezareti'nden (Bayındırlık Bakanlığı)	43 mühendis
(Bu sayıya demiryolu hatlarında çalışan mühendisler ve heyet-i keşfiye mühendisleri dahildir)	
Hendese-i Mülkiye'den (Mühendis Mektebi)	9 muallim
Şehremaneti'nden (Belediye)	3 mühendis
Maden Nezareti'nden	3 mühendis
Serbest çalışan	10 mimar
Serbest çalışan mühendisler ve mesleği belirtilmemiş üyeler	10 kişi

Bu tablo, *Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti Mecmuası'nda* (Sayı 1 ve 2, 1909) yayımlanmış olan üye listesi esas alınarak hazırlanmıştır ve görüldüğü gibi, kuruluşta mühendisler çoğunlukta. İkinci kuruluşta (1919-21), ileride görüleceği üzere, üye sayısı üçe katlanacaktır: Mühendis sayısı daha da artacak, mimarlar azınlıkta kalacaktır. Cemiyet yalnızca İstanbul'da görevli mühendis ve mimarları kapsayan küçük bir grup olarak kalmamış, Anadolu ve Rumeli vilayetlerinden mühendisler yanında Şam-Hama, Yafa-Kudis, İzmir-Kasaba, Hicaz vd. demiryolları hatlarında görevli mühendisleri de içine almıştır. Cemiyet üyesi olmak için mühendislik ve mimarlık diploması aranmamış, fiilen mühendislik ve mimarlık yapanlar da diğer üyelik şartlarını yerine getirdikleri takdirde üye alınmıştır.

Aşağıdaki tabloda ise, Cemiyet'e kuruluş günlerinde (Eylül 1908) üye kaydolmaların isimlerini görmekteyiz. Liste, Cemiyet'in yayın organı olan *Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti Mecmuası'ndan* alınmıştır. Bu derginin ilk iki sayısında, Cemiyet'e Eylül 1908-Ağustos 1910 arasında kaydolan 78 üyenin isimleri verilmiştir. İyi ki bu dergi ve üye listeleri yayımlanmıştır. Aksi halde, Cemiyet hakkında hemen hemen hiç bilgimiz olmayacaktı.

Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'ne Eylül 1908'de üye olanlar

Mimar *Viktor Adamanides*

Mimar *Edhem Bey*, Müze-i Humayun sermimarı

Mimar *İstefan İstefanyan Bey*

Mimar *Altunoğlu Andon Bey*

Mühendis *Boyacıyan Bey*, Darülfünun-i Osmani Müdür-i Sanisi

Mimar *Nikola Peçila Bey*

Mimar *Paşa Bey*

Mimar *Ulis Bey*

Mimar *Yetvar Bey*, Hazine-i Hassa mimarı

Mühendis *Hulusi Bey*, Nafia Nezareti muavini, Hendese-i Mülkiye Mektebi muallimi

Mühendis *Mehmet Refik [Fenmen] Bey*, Nafia Nezareti mühendislerinden, Hendese-i Mülkiye Mektebi muallimi

Mühendis *Said Bey*, Nafia Nezareti mühendislerinden

Mühendis *Mahmud Şükrü [Işık] Bey*, Şehremaneti sermühendisi ve Hendese-i Mülkiye Mektebi muallimi

Mühendis *Ziya Bey*, Nafia Nezareti mühendisi ve Hendese-i Mülkiye Mektebi muallimi

Mühendis *Feyzi Bey*, Nafia Nezareti mühendisi

Mimar *İshak Karakaş Bey*

Mühendis *Aram Karakaş Bey*

Mimar *Kemalettin Bey*, Evkaf Nezareti imalat müdürü ve Hendese-i Mülkiye Mektebi muallimi

Mimar *Mehmed Vedat [Tek] Bey*, Ser Mimar-ı Hazret-i Şehriyari

Mühendis *Osman Vehbi Bey*, Aydın, Konya ve Adana nafia sermüfettişi

Görmekte olduğunuz bu resim ise (Resim 2),

Hendese-i Mülkiye-i Şahane muallimlerinden Hulusi Bey (önde sakallı) ve Refik Fenmen 1912 yılı mezunlarıyla birlikte (İTÜ Bilim ve Teknoloji Tarihi Araştırma Merkezi)

hem Cemiyet'in tarihi hem de Hendese-i Mülkiye, yani Mühendis Mektebi tarihi bakımından önemli bir resimdir. Soldaki oturan kişi, Mehmet Hulusi Bey (Cemiyet'in ilk başkanı), yanındaki genç mühendis ise, Cemiyet'in aktif kişilerinden ve Belçika'da elektrik mühendisliği okumuş olan Mehmet Refik [Fenmen]'dir. Arkadaki sırada ise mezunlar yer almaktadır.

Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin 1908-1912 yılları arasındaki etkinlikleri

- 1.Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti Mecmuası (1909-1910)
- 2.Mühendis Mektebi'nin ilk sivil müdürünün seçimi
- 3.Konferanslar
- 4.Türkçe bilimsel ve teknik terimlerin, latin harfli sembollerin belirlenmesi meselesi.

Cemiyet'in en önemli etkinliği, yayımladığı dergidir. İzin verirsiniz, bu dergiyi en son etkinlik olarak tanıtmak istiyorum.

Mühendis Mektebi'nin ilk müdürünün seçiminin derneğe bırakılmış olması, derneğin o dönemdeki ağırlığını göstermektedir. Mühendishane idaresine yani askeri idareye bağlı olan Hendese-i Mülkiye, 1909 yılında Nafia Nezaretine yani sivil idareye bağlanmış ve Mühendis Mektebi adını almıştır. Bayındırlık Bakanlığı (Nafia Nezareti), Mühendis Mektebi'nin ilk sivil müdürünü seçmesini Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nden istemiştir. Bunun üzerine üyeler, Cemiyet'in Bahçekapı'daki merkezinde toplanmış ve oylama yapılmıştır. En çok oy alan iki kişi (Müh. Mehmed Refik ve Mühendis Cevdet) bakanlığa bildirilmiş ve Mehmed Refik, Mühendis Mektebi'nin ilk sivil müdürü olarak atanmıştır.

Cemiyet, konferanslar düzenlemek istemiştir. Ancak, teknik konulardaki bu konferansların, “insanların birbirini çekiştirdikleri” konferanslardan daha az ilgi gördüğü kaydedilmiştir. Hulusi Bey'in İstanbul yollarının tarihi ve özellikleriyle ilgili konferansını, düzenlenen tek konferans olarak tespit edebildim.

Terminoloji konusu, Osmanlı mühendisleri için önemli olmuştur; çünkü o zaman yurtdışında öğrenim gören Osmanlı mühendisleri olduğu gibi, Türkiye'de Osmanlıca kitaplardan okuyan mühendisler de vardır ve teknik terimlerin Avrupa dillerinden Türkçe'ye nasıl çevrileceği, önemli bir mesele olarak mühendislerin karşısına çıkmaktaydı. Bu nedenle, Cemiyet'in bu konuda birtakım girişimlerde bulunduğu anlaşılıyor. Bir komisyon kurulmuş ise de çalışmaları hakkında bilgimiz yoktur. Ancak Cemiyet dergisinde bu konuda bazı yazılar yayımlanmıştır.

Derneğin en önemli etkinliği, şüphe yok ki, Ekim 1909 yılında yayınlamaya başladığı aylık dergidir. Eylül 1910 tarihine kadar toplam 12 sayı yayımlanmıştır. Dergi, Hendese-i Mülkiye Mektebi muallimlerinden Elektrik mühendisi Mehmed Refik [Fenmen] Bey'in gayretleriyle yayımlanmıştır. Mecmua “Kısm-ı İdari” ve “Kısm-ı Fenni” olmak üzere iki kısımdır. İdari kısımda cemiyet nizamnamesi, üye listeleri, cemiyete gelen mektuplar yer almaktadır. Teknik kısımda ise çoğu mühendislikle ilgili makaleler, yeni buluşları bildiren kısa yazılar yayımlanmıştır. Mimar Kemalettin Bey'in İslam mimarisini konu alan dizi yazısı dışında mimarlıkla ilgili yazı yoktur.

Bu makaleler içinde Mehmet Refik Bey'in Avrupa mühendis mekteplerinde yaptığı incelemeleri aktaran yazısı, Türkiye'de otomobil-demiryolu rekabetinin ele aldığı bir başka yazı, demiryolları ile ilgili yazılar, Türkiye'de makine mühendisliği eğitimi verilebilmesi için “Darülfünun-i Sınaî” (Teknik Üniversite) adıyla yeni bir öğretim kurumunun açılmasıyla ilgili bir rapor da yer almaktadır. Bu sonuncu rapor, bir Teknik Üniversite kurma fikrinin 1910 yılında mevcut olduğuna işaret etmektedir.

Dergi, maalesef 12 sayı sonra yayımını durdurmuştur. Belki bunda oldukça sık (ayda bir) çıkması veya dergiyi çıkaranların başka işleri üstlenmesi veya daha büyük olasılıkla, diğer dergiler örneğinde olduğu gibi maddi imkansızlıklar etkili olmuştur.

Burada sizlere örnek olarak sekizinci sayıyı (Mayıs 1910) tanıtmak istedim; çünkü bu sayıdaki yazılar, mühendislik tarihimiz bakımından önemli sayılabilir. Birincisi, Nafia Nezareti tarafından Avrupa'ya gönderilen Mehmet Refik'in teknik okulları gezdikten sonra hazırladığı dizi yazının dördüncüsüdür. Nafia Nezareti, Mühendis Mektebi'nde bu raporları esas alarak bir reform yapma düşüncesini taşımış olabilir. İkincisi, Mimar Kemalettin Beyin “Mimari İslam” isimli bir dizi yazısıdır ve zaten dergideki mimariyle ilgili tek makale onunkidir. Üçüncüsü, mühendis Fikri Bey'in köprüler hakkında bir

yazısıdır ve dergide köprülerle ilgili birçok makale vardır. Bu makaleler, o dönemde köprü inşaatının gündemde olduğuna işaret edebilir. Bu sayıda Müh. Ziya'nın ulaşım ile ilgili bir makalesi vardır. Ancak, "Memalik-i Osmaniye'de Makine Mühendisliği ve Makinecilik" başlığını taşıyan ve Nafia Nezareti'ne takdim edilen rapor önemlidir. Bu rapor, Türkiye'de makine mühendisliğinin eğitiminin başlamasıyla ilgili ilk belgelerden biri olabilir.

Cemiyet'in yeniden kuruluşu (1919) ve ikinci dönem etkinlikleri

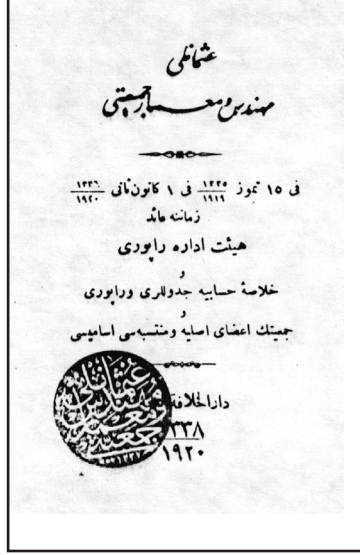
Yaptığımız bütün taramalara rağmen, Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin 1912-1919 arası etkinlikleri hakkında bilgi bulmak mümkün olmamıştır. 1919'da tekrar bir örgütlenme, birlikte olma çabası görülmektedir. 1912-1919 arasındaki Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya savaşları, muhtemelen derneği de etkilemiş ve belki de dağılmasına sebep olmuştur. Bu üç savaş, Osmanlı mühendis ve mimarların örgütlenme veya beraber bir araya gelme imkânlarını büyük ölçüde kısıtlamıştır. 1919 yılında, yine Kemalettin Bey'in girişimleriyle tekrar toplanılmış, cemiyet yeniden kurulmuş, yeni bir yönetim kurulu oluşturulmuş ve etkinlikler başlatılmıştır. Temmuz 1919'da yeni bir yönetim kurulu seçilmiştir. Yönetim Kurulu'nda 1908'deki kuruluşunda da aktif rol alan Mimar Kemalettin Bey, Mühendis Mektebi Müdürü Mehmed Refik Fenmen (Artık Darülfünun'da Elektrik Muallimi'dir), Mühendis Ali Haydar Bey, Mehmed Asım, Hüsnü Hadi yer almıştır. Cemiyet yine mühendis ağırlıklıdır. İlk 5,5 ayda katılan 116 üyenin yalnızca 5 tanesi mimardır. Toplam üye sayısı, 1908'in üç katıdır: 1919-20 yılları arasında toplam 242 üyesi vardır.

İkinci dönemde Cemiyet, muhtemel maddi sıkıntılar sebebiyle bir dergi çıkarmamıştır. Ancak, Mühendis Mektebi Mecmuası'nın ilk sayısının üzerinde, bu derginin Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin yayın organı olduğuna dair bir not bulunmaktadır. Yayıncılık yapmak istemekle beraber ve hatta Mühendis Fikri Bey'in Ahşab Köprüler kitabını basmak istemekle beraber bu mümkün olmamıştır. Kitabın basımından önce, baskı parasını toplamak için abonelik başlatılmış, ancak yeterli sayıda abone kaydedilememiştir. Ayrıca, o dönemde yaşamış bütün mühendis ve mimarların biyografilerini de içeren bir Salname'nin yayımlanması istenmiştir. Malzemenin bir kısmı toplanmakla beraber, salname maalesef basılamamıştır. Sözkonusu malzeme, daha sonradan Engin Kartekin ve Çağatay Uluçay'ın hazırladığı mühendislik tarihiyle ilgili kitaba kaynak teşkil etmiş olabilir.

İkinci dönemde, etkinlik olarak inceleme gezileri yapılmıştır. Bunlardan birisi, Mimar Kemaleddin Bey'in rehberliğinde Ayasofya'ya ve Yeni Cami'e yapılmıştır. Geçtiğimiz aylarda İstanbul'da yapılan bir müzayedede, Ayasofya'ya yapılacak gezinin davetiyesi yer aldı. Burada, Nafia Nezareti Müdürüne yazılmış olan bu davetiyenin zarfını görmekteyiz. Sağ üst köşede "Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti" anteti yer almaktadır: Zarfın içindeki davetiye Mehmet Refik imzalıdır. Davetiye üzerindeki damga, biraz sonra göreceğimiz evraktaki damgadan farklıdır. Davetiyede "Bayramın üçüncü günü Ayasofya Camii'nin bahçesindeki şadırvanın yanında toplanalım" ifadesi yer almaktadır. Aynı zarfta, 1919'da yaz aylarında yapılan iki yönetim kurulu toplantısında alınan kararları gösterir bir evrak da bulunmaktadır. Bu kararlardan bir tanesi, mühendis ve mimarlara iş bulmak için gündelik gazetelere ilan verilmesiyle ilgili bir karardır.

Cemiyet'in 1919-20 dönemiyle ilgili birkaç belgeyi de burada tanıtmak istiyorum. Burada

gördüğünüz, Cemiyet'in 1919'da basılan tüzüğüdür, içeriği 1908 tüzüğüne benzer şekilde düzenlenmiştir: Cemiyet'in unvanı değiştirilmemiş, Cemiyet'in kuruluş maksadı, neşriyat ve icraatına dair maddelerde büyük farklılık bulunmamaktadır. Bu tüzüğün ikinci maddesi mühendis mekteplerinin son sınıf öğrencilerinin de cemiyete üye olabilmelerini sağlamıştır. Diğer bir belge ise, Temmuz 1919-Ocak 1920 dönemi Yönetim Kurulu raporudur (Resim 3).

Size iki kitabın kapak resimlerini de göstermek istiyorum. Bunlardan birisi, Cemiyet'in kurucu üyelerinden Mehmet Refik Bey'in Einstein'ın görelilik teorisini açıkladığı kitabıdır: Aynştayn Nazariyesi, Mekan, Zaman ve Kütle Mefhumlarının Tebdili (İstanbul 1338/1922). Diğeri ise, genişletilmiş ikinci baskısıdır ve 1340/1924 tarihli. Kapağında, ışık ışınlarının güneşin kütle çekim alanından geçerken bükülmesini gösteren bir resim yer almaktadır. Diğer taraftan, mühendis ve matematikçi Kerim Erim, Almanya'dan döndüğü zaman, Cemiyet üyelerine Einstein'ın görelilik teorisini açıklayan iki konferans vermiştir. Dolayısıyla görelilik teorisinin, Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin üyeleri arasında konuşulduğunu, cemiyet vasıtasıyla halka sunulduğunu söyleyebiliriz. Bu iki resim, bilim dalımızda (İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Anabilim Dalı) görelilik teorisinin Türkiye'ye girişi üzerinde çalışmış olan Meltem Akbaş'ın makalesinden alınmıştır.

Cemiyet, bu yeni dönemde danışmanlık hizmetlerine devam etmiştir. 1920 yılında, "Şehremaneti Betonarme Talimatnamesi"nin uygulamaya konmasıyla, Belediye'nin Fen Heyeti müdürü Cemiyet'e başvurarak, üyelerin talimatnameyi inceleyerek görüş bildirilmesini istemiştir. Cemiyet bünyesinde kurulan komisyon bir rapor hazırlayarak Şehremaneti'ne sunmuştur. Diğer taraftan Cemiyet, 1918 yangınında evlerini kaybeden aileleri barındırmak için inşa edilen "Harikzedegân apartmanları" projeleri hakkında da çalışmalarda bulunmuştur.

Diğer mühendis ve mimar örgütlenmeleri

Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin 1922 sonrası çalışmaları hakkında bilgi bulamadık. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte yeni bir isim altında örgütlenmeye gidilmesi düşünülmüş olsa gerek. 1925'te faaliyet gösteren ve Türk Mimar ve Mühendis Cemiyeti adını taşıyan bir cemiyetin varlığı bilinmektedir. Bu cemiyet, Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin devamı olabilir ama kesin karar vermek kolay değildir.

İlginç olan, 1908'de kurulan cemiyetin çalışmalarına ara verdiği 1912 yılında, mimar ve mühendislerin İstanbul'da ikinci bir cemiyet kurmuş olmasıdır. Bu cemiyetin ismi Association des Architectes et Ingénieurs en Turquie'dir. Dönemin bir kaynağında Türkçe ismi Türkiye Mimar ve Mühendisler Cemiyeti olarak verilmiştir. Unvanda "Osmanlı" sıfatı yoktur. Mimar kelimesinin öne alınması, cemiyet içinde mimarların mühendislere nazaran daha etkin olduğunu düşündürmektedir. Diğer taraftan, bu cemiyet, Osmanlı tebası (müslüman ve gayrimüslim) mimar ve mühendislerin kurduğu, ancak yönetiminde ağırlıklı olarak Türk mühendis ve mimarların bulunduğu ilk derneğe bir tepki olarak kurulmuş olabilir. Bu cemiyet, ilk cemiyeti yeteri kadar uluslararası bulmamış olabilir. Zira tüzüğünde, hedefin uluslararası karakterde bir cemiyet kurmak olduğunu görülmektedir ve cemiyetin 17 üyeden oluşan uluslararası bir konsey tarafından yönetileceği yazılıdır. Bu konseyin 10 üyesi Osmanlı tabiiyetinde (2 Ermeni, 2 Rum, 2 Yahudi, 2 Türk ve 2 de diğer değişik Osmanlı unsurlarından), 7 üyesi ise yabancı tabiiyetde olacaktır. Dolayısıyla 17 kişilik yönetim kurulunda yalnızca iki Türk bulunacaktır.

Dili Fransızca ve Türkçe olan bu cemiyetin yayın organı olmadığı için hakkında maalesef sınırlı bilgi bulunmaktadır. Cemiyet üyelerinin bazılarının yayın kurulunda yer aldığı Fransızca mühendislik dergisi *Génie Civil Ottoman*'ın varlığı sebebiyle yeni bir dergi yayımlama gereksinimi duyulmamış olabilirler. Ancak bu dergide yalnızca bilimsel makaleler olup, günümüze gelen sayılarında da Cemiyet hakkında bilgi bulunmamaktadır. Buna rağmen, en azından, kuruluşunu takibeden ilk yıl içindeki üyelerinin (51 üye) isimleri bilinmektedir. Cemiyet'in başkanı Joseph Aznavour'dur. Osmanlı tabiiyetindeki üyeler arasında, Kemalettin Bey, Mahmud Şükrü Bey, Nihat Bey, Ziya Hasan Türk üyeler ve gayrimüslim üyeler var. Bunlardan Kemalettin Bey ve Mahmud Şükrü Bey, Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin de üyesiydiler. Bunların dışında "yabancı üyeler" yani Osmanlı tabiiyetinde olmayan İngiliz, Fransız, Mısırlı, İtalyan üyeler de bulunmaktadır.

Osmanlı döneminde, mimar ve mühendislerin kurmuş oldukları bu iki cemiyetten başka diğer bazı örgütlenme teşebbüsleri de vardır. Bunlardan birisi Mühendis Mektebi İktisat Cemiyeti'dir (kuruluşu 1911). Mesleki bir cemiyet olmaktan ziyade ekonomik amaçlı bir cemiyettir. 1909-1914 yılları arasında çıkardığı *Genç Mühendis* adlı dergi, Osmanlı döneminde mühendislik konusunda yayımlanan önemli dergilerden biridir. 1919 yıllarında Mühendis Birlik Yurdu veya Mühendis Birlik Cemiyeti adı altında bir cemiyetin var olduğu görülmektedir.

Mimar ve mühendislerin birbirlerinden bağımsız olarak örgütlenmeleri Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra gerçekleşmiştir. Mühendisler, 29 Ocak 1923'de Türk Mühendisleri Ocağı'nı (Association des Ingénieurs Turcs) ve 1926'da Türk Yüksek Mühendisler Birliği'ni kurarken, mimarlar da 1927'de Ankara'da Türk Mimarlar Cemiyeti'nin kuruluşunu gerçekleştirmişlerdir. Osmanlı son ve Cumhuriyet'in ilk yıllarına ait mühendis ve mimar örgütlenmeleri konusunda bulabildiğim bilgiler bunlardır. Çok teşekkür ederim.

YAVUZ ÖNEN (Oturum Başkanı)

Biliyorsunuz, biraz gecikmeli başladık, salonu da 17.30'da terk etmek gibi bir durumla karşı karşıyayız. O nedenle bizden sonraki tartışmaya da zaman bırakmak gerekiyor ve bundan sonra konuşacak arkadaşlara yaptığım hesaba göre yanılmıyorsam 20'şer dakikalık bir süre kalıyor. Onun için 20'şer dakika içinde bu sunuşları yapabilirsek çok iyi olacak. Konuşmalardan sonra benden önceki oturumda Bülent arkadaşımız 3 kişiye söz vermiş, bunu öğrendim, 3 arkadaşta tartışmaya katılmak üzere söz vereceğim.

Buradaki yazılış sırasına göre sözü Çetin Ünalın'a veriyorum.

ÇETİN ÜNALIN

Benim konum Cumhuriyetin ilk yıllarında, 1927'den 1954'e kadar olan süreçte mimarların örgütlenmeleri. Bu dönemde mühendislerin örgütlenme tarihlerini çok bilmiyorum. Umarım mühendislerde tarihlerini yazarlar bu tarih tamamlanır.

Osmanlı döneminde kurulmuş olan mimar, mühendis örgütlenmelerinin bazıları Cumhuriyetin ilanından sonra yok olmuş bazıları da isim değiştirerek çalışmalarını devam ettirmeye çabalamışlardır. Sn. Feza Günergun'un 3-5 Nisan 1987 tarihinde İstanbul'da yapılan "Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetler" konulu sempozyumda vermiş olduğu bildirinin dip notunda Çağatay Uluçay ve Enver Kartekin'inin yapmış olduğu çalışmada "..... 1922 yılında Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti ve 1925'de ise Türk Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin bir çok anketler tertip...." ettiklerini belirttiğini vurgulamaktadır. Bu dip nottan Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin Cumhuriyetin ilanından sonra Türk Mühendis ve Mimar Cemiyeti adıyla çalışmalarına devam ettiğini düşünebiliriz.

29.Aralık.1923'de Türk Mühendisler Ocağı kurulmuş ve Ağustos 1925, Aralık 1925 tarihleri arasında üç sayı da dergi yayınlamışlardır.

Ancak artık mühendisler de, mimarlar da kendi bağımsız örgütlerini kurmak istemektedirler ve şartlarda buna olanak vermektedir.

TÜRK MİMARLAR CEMİYETİ, MİMARLARIN İLK BAĞIMSIZ ÖRGÜTÜ

Osmanlı İmparatorluğu dönemi dahil mimarların ilk ve Mimarlar Odası kurulana kadar tek bağımsız örgütü daha sonra Türk Yüksek Mimarlar Birliği adını alacak olan Türk Mimarlar Cemiyeti 18.Şubat.1927'de Ankara'da kurulmuştur. İlk başkanı ve kurucu üyesi Bedri Tümay'dır.

Ankara başkent ilan edilmesinden sonra Cumhuriyetin ilk yıllarında imar politikalarının öncelikli konusudur. Resmi bina, konutlar ve altyapı inşaatlarının yapımının hızlanması ile bürokrat, projeci, yüklenici pek çok sayıda mimar Ankara'ya gelmiştir. Bu gelişimlere ayak uyduracak yeterli düzenlemeler, imkanlar olmadığı için işlerin yapılmasında sorunlar çıkmaktadır. Bu nedenle mimarlar örgütlenme, güçlerini birleştirme ihtiyacı duymuşlardır.

İlk yıllarda Türk Mimarlar Cemiyeti'nin üyesi 20 kişidir.

Bu tarih, çok uluslu bir imparatorluğun yıkılıp, halifeliğin kaldırılarak yerine, yepyeni bir ülkenin yaratılma çabalarının başlangıcı olan Cumhuriyet'in ilanından sadece dört yıl sonradır.

CUMHURİYETİN İLK YILLARI- ŞARTLAR

Bu yıllarda ülke bir bozkıra benzemektedir.

Yaklaşık yüz yıl süren Balkan Savaşları, Trablus Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı ile ülke harap olmuş, ekonomi çökmüş, halk bezgindir.

İmparatorluk döneminde Saraya yakın yabancı ve azınlık mimarlar, Rum, Ermeni kalfa ve ustaların bu süreçte ülkeyi terk etmiş, mübadelelerle ayrılmak zorunda kalmış, yapı sektöründe çalışan, yetişmiş teknik eleman boşluğu doğmuştur.

Yıkılan bir imparatorlukla birlikte yapı sektörüne yön veren organizasyonlar ve düzenlemeler geçersiz kalmış, yerine yeni kurum ve kuruluşlar kurulması ihtiyacı his edilmektedir.

İstanbul'da inşaat faaliyeti durmuş, Anadolu'da ise kent ve kasabalarda anonim yapı etkinliği yok gibidir. Sadece Ankara'da kısıtlı bir yapı faaliyeti görülmektedir.

Yapı malzemelerinin tamamına yakını yurt dışından getirilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan geriye sadece bir kaç kereste, çimento ve tuğla fabrikasından ibaret bir sanayi kalmıştır. 1927'de ulusal gelirin %67 tarım, %23 hizmetler, sadece %10'u konut ve inşaat dahil sanayi olarak dağılmaktadır. Aynı yıl sayımına göre 13.650.000 kişilik nüfusun %84'ü onbinden az kırsal yerleşmelerde yaşamaktadır. Yüz kişinin üstünde işçi çalıştıran işletme sayısı yok denecek kadar azdır.

Alt yapı tesislerinin millileştirilmesi, Anadolu kentlerinin onarımı, başkent Ankara'nın kuruluşu, göçmenlerin iskanı gibi yapım önceliklerinin yerine getirilebilmesi için gerekli bütçe olanakları bulunmamaktadır. Bütçenin büyük bir kısmı Osmanlı borçlarının ödenmesine gitmektedir.

Bir İmparatorluğun enkazı üzerinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması sürecinin başlangıcında, Atatürk ve arkadaşlarının genel hedefleri vardır. Ancak bunların hayata nasıl geçirileceği, uygulamada neler yapılabileceği konusunda detaylı programları yoktur.

Bazı tarihçiler 1927 yılına kadar geçen süreci bir geçiş dönemi olarak kabul eder.

İmparatorluğun feodal kurumlarının tasfiye edilmiş ve yerine ulusal bir devlet yapısının ve cumhuriyetçi kurumların getirilmesine girişilmiştir.

1922'de saltanat, 1924'de hilafet kaldırılmış, Tevhid-i Tedrisat yasası çıkmış. 1925'de kıyafet devrimi yapılmış, uluslararası takvim ve saat benimsenmiş 1926'da Medeni Kanun kabul edilmiş, 1928'de harf devrimi yapılmıştır.

“Cumhuriyet dönemi mimarlığı “Çağdaş uygarlık düzeyine erişmek” hedefi doğrultusundaki kurumlaşmanın bir parçası olarak kendi etkinlik alanında özgür düşünce, uygulamalar ve örgütlenmelerle biçimlenecekti. O dönem mimarların büyük bir tutku ve özveriyle katıldıkları bir yapılanma gerçekleştirilecek ve Cumhuriyet'in kurumlaşması ile Cumhuriyet mimarlığının kuruluşu ve kurumlaşması içiçe ve özdeş olacaktır” (Afife Batur, 1925-1950 Döneminde Türkiye Mimarlığı, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık”

Bu anlamda “Cumhuriyet mimarlığının kuruluş ve kurumlaşması”nın örgütlü gücü 1927 yılında kurulan Türk Mimarlar Cemiyeti'dir. Cumhuriyet'in geçiş döneminin sonu,

“kuruluş ve kurumlaşma” döneminin başlangıcı olarak kabul edilen 1927 yılı ile Türk Mimarlar Cemiyetinin kuruluşunun örtüşmesi tesadüf değildir.

1923’de Mübadele, İmar ve Iskan Vekaleti kurulmuş, 1924’de Köy Kanunu onaylanmış, 1925’de “Mesken Yapmak Maksudı İle İstimlake Olanak Tanıyan Kanun” yürürlüğe girmiş, 1926’da Emlak ve Eytam Bankası faaliyete geçmiştir. 1927’de ise sadece diplomalı mimar ve mühendislerin mesleklerini uygulamalarını sağlayan 1035 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Yasa kabul edilmiş, yabancı teknik elemanların çalışmalarına olanak veren “Teşvik-i Sanayi” Kanunu çıkmıştır.

Türk Mimarlar Cemiyeti’nin tüzüğü iyi niyetlerinin ve daha sonra “Mimarlar Odası halkın hizmetinde “ şeklinde sloganlaşacak çalışma biçiminin temellerini oluşturmaktadır.

“Cemiyet yapı işlerine dair halkın ilk müracaat yeri olmaya çalışacak ve herhangi bir yapı ihtilafı konusunda halkı mahkemelere gitmekten kurtararak, bu hususta oluşacak müracaatlarda hakem vazifesi görecektir. Halk Cemiyet kararlarına uymaya mecbur değildir. Fakat Cemiyet üyelerinin Cemiyetin kararlarına uymaya mecburiyeti vardır.

Türk Mimarlar Cemiyeti imar konusunda hizmet etmek için Türkiye’de yapılacak bütün imar işleri hakkında Cemiyete yapılacak müracaatlara cevap, lüzumlu bilgileri verir ve yardımcı olur.”

GÜZEL SANATLAR BİRLİĞİ MİMARİ ŞUBESİ – İSTANBUL ÖRGÜTLENMESİ

İstanbul’da bulunan mimarlar, Türk Mimar Cemiyeti’nin kuruluşundan yaklaşık üç hafta sonra ve onlardan ayrı olarak 9.Mart.1927’de Güzel Sanatlar Birliği Mimari Şubesi çatısı altında örgütlenmişlerdir. Ancak bu bir üst örgütün şubesidir, bağımsız değildir.

Güzel Sanatlar Birliği’nin kökeni 1909’ da Sultan Abdülmecit’in himayesinde kurulan Osmanlı Ressamlar Cemiyeti’ne dayanmaktadır. Bu örgüt;

1921de Türk Ressamlar Cemiyeti,

1926’da Sanayi Nefise Birliği,

1927’de Güzel Sanatlar Birliği adını almıştır.

1927’de Güzel Sanatlar Birliği adını alırken okul müdürü Namık İsmail’in düzenlemesi ile okuldaki bölümleri temsil edecek şekilde çok şubeli hale dönüşmüştür. Böylece mimarlık, resim, heykel, tezvin (süsleme) bölümleri kurulmuş, mimarlar bir şube niteliğinde olsa da bir örgüte kavuşmuşlardır.

Örgütün merkezi Gülhane Parkı’ndaki Alay Köşkü’dür. İlk yıllarda 80-90 üyesi bulunmaktadır.

Bir süre sonra sanat anlayışlarını topluma yansıtmak üzere kurulmuş bu örgütün mimarlık mesleği ve meslektaşlarının sorunlarını çözmekte yeterli olmadığı, birliğe, bir örgüte ihtiyaçları olduğunu his ettiler.

İKİ ÖRGÜTÜN BİRLEŞMESİ – TÜRK MİMARLAR CEMİYETİ İSTANBUL ŞUBESİ’NİN KURULMASI

Ankara, İstanbul ve İzmirli mimarlar 1934 İstanbul’da toplanarak, ülke çapında yayın örgütlenme, güçlerini birleştirme kararı alırlar. Böylece Türk Mimarlar Cemiyeti İstanbul

Şubesi fiilen kurulmuş olur. Ankara merkezdir.

Bu arada Güzel Sanatlar Birliği Mimari Şubesi kapatılmamış, yöneticileri aynıdır, 1943 yılında bir genel kurul ilanları dergilerde çıkmıştır.

TÜRK MİMARLAR CEMİYETİ'NİN TÜRK YÜKSEK MİMARLAR BİRLİĞİ ADINI ALMASI

1936'da yeni tüzükleri tasdik edilirken adları da bu dönem için bilinen Türk Yüksek Mimarlar Birliği'ne dönüşmüştür. 1965 yılına kadar bu adla anılacaktır.

Amacı “mimarlar arası uyumu sağlamaya, yurt içinde ve dışında Türk mimarisi ve mimarlarını tanıtmayı, Türk mimarlık sanatı ve yapı bilgisini uluslararası gelişmelere göre geliştirmeye, mesleki, ekonomik ve hukuki menfaatlerini gözetmektir.”

Ankara ve İstanbul'a ilaveten 1947 yılında TYMB İzmir Şubesi resmen kurulmuştur. Ancak 1934 yılında İstanbul'da yapılan birleşme toplantısına İzmir'li mimarları temsilen Necmettin Emre'nin katıldığı ve kuruluş tarihlerinden çok öncede çalışmalar yaptıkları bilinmektedir.

Ayrıca bu süreçte Bursa, Zonguldak, Diyarbakır, Adana'da da temsilcilikleri açılarak, kapanmıştır.

TYMB YAPTIKLARI VE MÜCADELELERİ

TYMB mimarlık mesleğini tanıtmak, yetki ve sorumluluk sınırlarını belirlemek, ülke ve kendi meslek menfaatlerini kollamak, yeni kanun ve yönetmeliklerin hazırlanmasında yol göstermek doğrultusunda baskı grubu oluşturmak için çaba göstermiş, bu çabaları engellemek göz ardı etmek isteyenlere karşı mücadele vermiştir.

MESLEĞİ TANITMA ÇABALARI

1880 yılların başından beri ülkemizde mimar yetiştiren okullar olmasına rağmen yapı sektöründe bu meslek grubunun kullanım gereksinimi, yetki ve sorumlulukları halka anlatılabilmemiş değildir. Bu nedenle en öncelikli çalışma konuları mesleğin tanıtılmasıdır.

KALFA/USTALARLA İHTİSAS AYRIMI MÜCADELESİ

Mimarlığın tüm ülkeye yayılması Cumhuriyet döneminde olmuştur. Osmanlı döneminde neredeyse tüm mimarlar İstanbul'da toplanmıştır. Anadolu'da resmi görevli çok az mimar bulunmaktadır. Konut üretimi kalfaların, ustaların elindedir. Hatta kalfalar kartvizit bastırıp, bina üstlerine adlarını yazdırmışlardır. TYMB en önemli uğraşlarının başında kalfa ve ustaların mimarların yetkilerini kullanmalarını önleyici düzenlemelerin yapılmasını sağlamak gelmiştir. 1927'de kabul edilen Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun bu hakların kullanılması için mühendislik ve mimarlık diploması veren bir okuldan mezun olma şartı koşulmaktadır. Ancak, mimar ve mühendis sayısının yeterli olmaması ve ülke geneline düzgün dağılmaması nedeniyle bu kanun uygulanamamış ve kalfaların üç katlıya kadar bina yapmalarına izin verilmiştir.

MİMAR ve MÜHENDİS AYIRIMI

Cumhuriyetin ilk yıllarında hala mimar mühendis kavramı ayırt edilememektedir. Kanun ve yönetmeliklerde mimar adı ayrıca belirtilmediği için vergi muafiyeti, askerlik, kadro gibi güncel problemlerde sorunlar yaşanmaktadır. Mimarlar statik, mühendisler de mimari proje çizebilmektedir. Hatta elektrik, ziraat mühendisleri de mühendis kapsamında olduğundan bina projeleri yapabilmektedir. Ancak az sayıda mimari büro bulunması

nedeniyle bu konuda da mimarlar kendilerinin zarar gördüklerine inanmaktadır. TYMB mimar, mühendis kavramı, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi içinde mücadele vermiştir.

ÜN VAN KARMAŞASI - YÜKSEK MİMAR ve YÜKSEK MÜHENDİS, YÜKSEK MÜHENDİS MİMAR

1936'da 1035 sayılı Mühendislik ve Mimarlık yasasına eklenen bir madde ile "Yüksek Mühendis ve Mimar" ünvanı kullanılmaya başlamıştır. Bu ünvanlar arasındaki farklar, yetki ve sorumlulukları, kimlere verileceği açıklıkla belirtilmediği için mevcut mühendis, mimar kargaşasına yeni bir unsur eklenmiş olmuştur.

Daha sonra İTÜ'nün mezunlarına mimar-mühendis ünvanı vermesi ünvanlar meselesini iyice karmaşık hale getirmiştir. Odaların kuruluş aşamasında mimar- mühendislerin bir kısmı inşaat mühendisleri, bir kısmı mimarlar odasına kayıt olmuş, bir kısmı da ayrı oda kurmaya kalkmışlardır.

YABANCI MİMARLARLA MÜCADELE

Lale devri (1712) ile başlayan batılılaşma sürecinde Mühendishane-i Bahri Hümayun (1776) ve Mühendishane-i Berri Hümayun (1795) kurulmuştur. Mimarlık ve mühendisliğin modern eğitim şartlarına kavuşması ile Osmanlı'nın geleneksel yapı ve eğitimin birlikte yapıldığı organizasyonu Hassa Mimarlar Ocağı mimarlarının itibar kaybına ve dağılmasına neden olmuştur. Böylece azınlık mimarların itibar kazanması, yabancı mimarların Türkiye'ye gelmesi, Türk mimarların ikinci plana itilmesi süreci başlamıştır. Batı tarzı yaşam özentisi de yabancıların itibar kazanmasının başka bir nedenidir. Türkiye'ye gelen ilk yabancı mimar Melling'dir. (1785). 1800 yılından sonra Hassa Mimarlar Ocağı'nın başına azınlık mimarlar gelmeye başlamıştır.

Mimarlık cumhuriyet dönemine gayrimüslim ve yabancı mimarların tekelinde girmiştir. Ancak bunlar kurtuluş savaşı sürecinde ülkeyi terk etmişlerdir. Savaşlar sürecinde yıkılmış ülkenin imarı için yeterli sayıda mimar bulunmamaktadır. Bu nedenle mimar eğitimine öncelik verilmiştir. Cumhuriyet döneminde ülkeye ilk giren yabancı mimarlar eğitimciler olmuştur. Ancak zamanla eğitimci ve projeci fonksiyonları bir arada yürütülmeye başlanmıştır.

1927 yılında Teşviki-i Sanayi Kanunu'nun gerektiğinde yabancı teknik iş gücünü getirebilmesine olanak vermesi ile yabancı mimar eğitimciler Türkiye'ye gelmeye başlamıştır. İlk olarak 1927'de Alman Ernest Egli, Avusturyalı Clemens Holzmeister öğretim üyesi olarak gelmiştir.

Türk mimarlar hiçbir zaman yabancı öğretim üyelerine karşı olmamışlardır.

Yabancılarla eşit koşullarda mimarlık yapmak, uluslararası yarışmalarda onlarla boy ölçüşmek haklarını kullanmak istemişler,

Kendi yapabilecekleri işleri yüksek ücretlerle yabancılar özel şartnamelerle verilmesine, kendilerinin işsizliğe, düşük ücretlere, kalitesiz işler yapmaya zorlanmaya karşı çıkmışlardır.

Kurtuluş savaşını vermiş, yepyeni bir Cumhuriyeti kuran bir nesil olarak, ülke şartlarına uygun, devrimin simgelerini yaratmanın hakları olduğunu söylemişlerdir.

Yabancı düşmanlığına dönüşmeyen, ölçülü, ılımlı ancak kararlı bir kampanya olmuştur.

Bu süreç içinde yabancılar ile mücadelenin bir örgütlenme sorunu olduğunu kavramışlar, bir cemiyet çatısı altında örgütlenmişlerdir.

Ulusal kadronun kendini kabul ettirmesini ve ulusalcı ideolojinin güçlenmesini sağlamıştır.

Bu mücadele TMMOB kanununa, yabancıların Türkiye’de çalışabilmeleri için Odaların iznini alması zorunluluğu konulması ile sonuçlanmıştır. 1955 yılında Paul Bonatz’ın İTÜ mimarlık fakültesinden ayrılması ile yabancıların sürekli eğitimliği süreci sona ermiştir.

27.Mart.1947’de İstanbul Tıp Fakültesi projesinin yabancılar yaptırılmasının istenmesi üzerine Türk Yüksek Mimarlar Birliği ve Türk Yüksek Mühendisler Birliği’ni ortaklaşa yapmış oldukları eylemler ve Ankara’daki yürüyüşle doruğa çıkmıştır.

YARIŞMALAR SORUNU

Projelerin eksiltme yoluyla değil, avan proje ve tespit edilmiş asgari ücretlerle yapılması için mücadele etmişler ve başarılı olmuşlardır. Bu şekilde emeklerinin karşılığını hak-kaniyet ölçüsünde alma mücadelesi vermişlerdir.

İhtisas ayrımı sorunu ile bağlantılı olarak yarışmalara kimlerin katılacağı, jürilerin hangi meslek disiplinlerinden oluşacağı da önemli bir çalışma konusudur.

TYMB yarışmaları organize eden, danışmanlık yapan, gözlemleyerek gerektiğinde uyarılarda ve hatta itirazlarda bulunan bir konumda olmuştur.

ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER ve UIA

Mimarların uluslararası düzeyde ilk örgütlenmeleri 1867’de Paris’te (CPA) Uluslararası Mimarlar Sürekli Komitesinin kurulması ile başlar. Türk mimarlar bu kuruluşunun 1931 Peşte ve 1935 Roma kongresine katılmışlardır. Hatta 1935 kongresinde bir sergi açarak, üç adet bildiri sunmuşlardır.

(RIA) Uluslar arası Mimarlar Birliği ise 1931 yılında kurulmuştur.

Bu örgütler harp nedeniyle çalışmalarına ara vermiş ve 1946 yılında Londra’da bir hazırlık komitesi oluşturmuşlardır. 1948’de Londra’da ilk genel kurullarını toplamışlar, CPA ve RIA’yı fesih ederek mimarların bu günkü uluslar arası örgütleri UIA’yı kurmuşlardır. Türk Mimarlar bu kongreye bir heyet olarak katılmış, kongre dönüşü Türk Yüksek Mimarlar Birliği bu örgüte resmen üye olmuştur.

1956’da TYMB UIA üyeliğini kuruluş işlemlerini tamamlamış bulunan Mimarlar Odası’na devir etmiştir.

DERGİLER

Türk Yüksek Mimarlar Birliği tarafından 1941 -1953 yılları arasında kesintisiz tam 13 yıl MİMARLIK Dergisi’ni yayımladılar.

Ayrıca çeşitli dönemlerde Türk Yüksek Mimarlar Birliği yöneticiliği yapmış mimarlar tarafından üç adet dergi yayınlanmıştır.

ARKİTEKT; Bu gün Cumhuriyet dönemi mimarlık tarihinin en önemli belgelerinden sayılan dergi 1931 yılından itibaren tam 50 yıl sürekli Zeki Sayar, (başlangıçta Abidin Mortaş, Aptullah Ziya Kozanoğlu) tarafından yayınlanmıştır.

YAPI; 1941-1943 Tahir Tuğ, Nemci Ateş, İsmet Barutçu tarafından yayınlanan Onbeş günlük dergi.

ESER; Selçuk Milar tarafından 1947'de sadece iki sayı yayınlanmıştır

BİNA

Bu gün Konur Sokak/Ankara'da bulunan ve Mimarlar Odası tarafından kullanılmakta olan binanın yerindeki üç katlı bina 1959 yılında Türk Yüksek Mimarlar Birliği tarafından satın alınmıştır. 1967'de bu bina yıktırılarak yerine Mimarlar Odası ile birlikte bu günkü bina inşa ettirilmiştir.

TMMOB KANUNU'NU YASALAŞTIRMA MÜCADELELERİ

Mimarlar bir cemiyet olarak örgütlendikleri 1927 yılından itibaren en önemli çabaları bir Oda statüsüne kavuşmaktır.

Oda kavramı Osmanlı Döneminde kurulan Dersaadet Sanayi Odası, Dersaadet Ticaret Odası ile 1879'dan itibaren vardır.

ARTKİTEKT Dergisi 1931 yılında çıkan ilk sayısında "Mimarlar Odaları Kanunu ihzar komisyonu mesaisini bitirmek üzeredir" şeklinde bir haber vardır. 1931 Güzel Sanatlar Birliği Mimari Şubesi Kongresinde, sekreter O.Galip Faruk'un yaptığı konuşmanın özeti şu şekildedir.

"1931 Genel Kongresi ile maziye karışan 1930 senesine bir göz gezdirecek olursak.... Türk mimarlarının bir çatı altında ve bir teşkilat etrafında toplamak gayesine doğru üç sene evvel atılan fikrin gittikçe kuvvetlendiğini his etmemek kabil değildir. Kongrenin kabul ettiği ve Ankara'ya gönderilen kanun etüdü hükümetçe tetkik ve Millet Meclisinde kabul edildikten sonra Türk mimarlarının Odaları kurulacak ve mimari sanatı, mimari mesleği etrafındaki tüfeylilerden kurtularak sağlam bir teşkilata bağlanacaktır. GSB Mimari Şube kongresi büyük bir heyecan ve büyük bir hassasiyetle kanun etüdünü madde, madde tetkik, münakaşa, tashih ve kabul etmiştir. Hükümetimizin tetkikine yolladığımız bu etüd aylarca tetkikin ve çalışmanın neticesi meydana gelmiştir. Bu sene Eylül 15'de Peşte'de toplanan 12. Uluslararası Mimarlar Kongresinden getirilen bütün dünya mimari teşkilat kanunları, raporları, tetkik edilmiş ve memleketimizin içtimai, iktisadi, bedii ihtiyaçlarına göre hazırlanmıştır.

Kuvvetle tahmin ettiğimiz gibi kanun bu sene meclisten geçerse 1931 senesi Türk mimari tarihine mühim bir dönüm ve inkılap senesi olacaktır."

Yazıdan görüldüğü gibi başlangıçta sadece "Mimarların Odası"nın kurulması için çalışılmaktadır. Mühendislerden bahis edilmemektedir.

1931 yılında TYMB "Mimarlar Odası Komisyonu" kurmuş, kanun taslağı hazırlamış, genel kurulunda tartışmış ve meclise görüşülerek, yürürlüğe sokulması için yollamışlardır.

1939 yılında mimarlar odasına eşdeğer bir mühendisler odası kurulması gündeme gelmiştir. Daha sonra ortak bir kanun tasarısı hazırlamak için mimarların ve mühendislerin temsilcileri bir arada çalışmışlar, ancak anlaşma sağlayamamışlardır.

1951'de mühendis Himmet Ölçmen mühendislerin, mimar Süleyman Kuranel ise mimarların tasarılarını meclise iletilmişlerdir.

1950 seçimlerinde Gaziantep'ten DP milletvekili olarak seçilen mimar Süleyman Kuranel daha sonra da kanunun görüşüldüğü Bayındırlık komisyonunun başkanı olur. 1952'de de Türk Yüksek Mimarlar Birliği başkanlığına da seçilir. TMMOB kanun yasalastığı 1954 yılı sonuna kadar da bu görevde kalır.

25 yıllık çok zorlu, inançlı bir mücadele sonucunda 27.Ocak.1954'de iki teklif birleştirilerek meclisten geçerek 6235 sayılı kanun yasalaşmış, 4.Şubat.1954'de resmi gazetede yayınlanmıştır.

Bu dönem DP'nin umutlu yıllarının sona erdiği, ekonomik krizin başladığı yıllardır. 2.Mayıs.1954'de genel seçimler yapılmıştır. Kanun son toplantılarından yaklaşık bir buçuk ay önce yasalaşmıştır.

Kanun uyarınca Müteşebbis Heyet'in düzenlemesi ile 18.Ekim.1954'de Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde TMMOB Kurucu Genel Kurulu toplanmıştır. Bu toplantıda 10 Oda kurulması kararlaştırılmış. İlk genel sekreterleri ve kurucu yönetim kurullarını seçmişlerdir. Böylece TMMOB fiilen kurulmuştur.

15.Aralık.1954 tarihinde İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinde Mimarlar Odası Kurucu Genel Kurulu toplanmış, ve kurullarını seçerek fiilen kurulmuştur. 1954'de Mimarlar Odasının 720 üyesi bulunmaktadır.

Kurulan 10 Odadan sadece mimarlar Odası ve Gemi Mühendisleri Odasının merkezi İstanbul'dadır. Bu durum Ankaralı mimarlara göre o günün şartlarında problemler yaratmaktadır. 6235 sayılı TMMOB Kanunu değiştiren 7303 sayılı yasanın "Odaların Merkezleri Ankara'da olmalıdır" hükmü uyarınca 1959 yılında merkez Ankara'ya gelmiştir.

TMMOB KANUNUN YASALAŞMASI SONRASI TÜRK YÜKSEK MİMARLAR BİRLİĞİ

TYMB TMMOB Kanununun yasalaşması sürecinde göstermiş olduğu 25 yıllık inançlı, bilinçli, ısrarlı çabaları, yasanın hayata geçirilmesinde de aynı özen ve fedakarlıkla göstermiştir. Her türlü maddi, mekan, iş gücü ve bilgi birikimini Mimarlar Odası, diğer odalar ve üst örgütlerinin kuruluşunda seferber etmiştir.

Bu arada kendi 25 yıllık örgütlerinin geleceği üzerinde de düşünmeye başlamışlardır. TMMOB Kanunu yasalaşmıştır, ancak yaşayıp yaşamayacağı veya yaşatılıp, yaşatılmayacağı konusunda endişeleri vardır. Ayrıca Oda'nın mimarların ve mimarlık mesleğinin haklarını daha iyi koruyabileceğini, Birliğin ise kültürel ve sosyal bir kuruluş olmasını düşünmektedirler. Bu nedenle eski örgütlerini bir süre daha yedek olarak canlı tutmayı istemektedirler. Türk Yüksek Mimarlar Birliği Şubeler ayrı ayrı kongrelerini yaparak devam kararı aldılar.

Ancak Oda'ların güçlenerek, çalışmalarının ümit verici bir seviyeye gelmesi ile işgücü, maddi imkan ve fonksiyon kaybına uğrayan TYMB İzmir ve İstanbul şubeleri Oda Şubeleri ile bütünleşmişlerdir. 1959 yılında İzmir Şubesi kendini fesih etmiştir.

21.Şubat.1965'de yapılan tüzük değişikliği ile Türk Yüksek Mimarlar Birliği, Türk Mimarlar Derneği adını alır ve şubesiz bir düzene geçerek İstanbul Şubesini de kapatır.

Türk Mimarlar Derneği 1973 tarihinde aldığı yeni ismi Mimarlar Derneği – 1927 adıyla 1954 yılında koymuş olduğu ilkeler doğrultusunda çalışmalarını Ankara'da sürdürmektedir.

YAVUZ ÖNEN (Oturum Başkanı)

Çok teşekkür ediyoruz.

Tarihten pek çok şey alıyoruz, onun için Osmanlı kelimesi buraya “cuk” oturuyor; çünkü biz, Osmanlı'nın kurumlarını, yapılarını almışız, hatta dağılmış olmasına rağmen o savaşlar nedeniyle, kadrolarını almışız.

Bir şeyi daha fark ettim: Bizim mühendis, mimarların kendilerini emek safında görmeleri mücadelesi 1960'lerden sonra hız kazanıyor, ama 1920'li yıllarda İşçi Cemiyeti'nin genel sekreterleri, aynı zamanda meslek adamları oluyor. Demek ki Osmanlı döneminin düşünce yapıları da bize miras teşkil ediyor, bu önemli.

İkinci nokta; biliyorsunuz, mimarlar hep mühendisler arasında sıkıntı duyarlar. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ambleminden bir “M”yi düşürmek için çok çaba harcayanlar da oldu, Mimarlar Odası ortamında “TMMOB'den çıkalım” diyen kararlar alındı, ama gerçekleşmedi, bunun da tarihi bir geçmişi var. Dikkat ederseniz, ilk örgütlenme, mühendisler ve mimarlar birlikte yapılıyor ve adı Osmanlı Mühendis Mimar Cemiyeti. Demek ki bu da tarihten gelen bir şey oldu.

SALONDAN- Osmanlı Mimarlar ve Mühendislermiş...

YAVUZ ÖNEN (Oturum Başkanı)- Yani mimarlar önceymiş, demek ki öyle bir ince noktası da var.

Aslında bir cümle söyleyip vereceğim hemen: Ben onun için Çetin'i “Bir an önce sus da ben de bir şeyler söyleyeceğim” diye sıkıştırdım. Ben mesela Nusaybin'den Toros Ekspresi'ne bindim. Toros Ekspresi, biliyorsunuz adı “Sempron” olan Company de Vogonli” Şirketi tarafından işletilen bir trendi, üzerinde de Fransızca yazardı, ilk Fransızca'yı da oradan öğrendim. Bizi Haydarpaşa'ya taşıdı. Haydarpaşa Garı, bir Osmanlı yapısı, beni Haydarpaşa Lisesi'ne götürdüler, biliyorsunuz ilk tıp okulu. Ondan sonra Taşkıışla'ya gittim, o da bir Osmanlı Kışlası, Mimarlık Fakültesi. Sonra da Selimiye Kışlası'na gittim, o da bir Osmanlı yapısı. Yani Osmanlı'yla birlikte yaşadık, büyüdük.

Sözü Kaya Güvenç'e veriyorum.

KAYA GÜVENÇ (Makina Mühendisleri Odası)

Cumhuriyetin ilk yıllarında nasıl bir tabloyla karşılaştığımızı Çetin Ünalın arkadaşımız anlattı. Geri kalmış bir tarım ülkesinden söz ediyoruz, sanayi yok denilecek kadar az, kentleşme çok geri düzeyde; imar alanındaki çabalara ek olarak mühendislik eğitimi alanında da ciddi bazı girişimler olduğunu söyleyebilirim. Bunlardan bir tanesi, 1924'lerde Zonguldak'ta maden yüksek mühendisliği okulunun açılması. 1930'larda zaten Maden Yüksek Mühendisleri Cemiyetinin kuruluşuna tanık oluyoruz. İkinci önemli olay, 1928 yılında Yüksek Mühendis Mektebinin tüzelkişiliğe sahip olması hakkında kanunun çıkması. Kanunun gerekçesinde, Cumhuriyetle birlikte ülkenin imarı için önemli çalışmaların yapıldığı, bu işler için mühendislere ihtiyaç duyulduğu, ama Mühendis Mektebinin hem sayı, hem de nitelik bakımından yeterli olmadığı belirtiliyor.

Burada Yavuz arkadaşımızın söylediğine dönüyorum: daha önce Osmanlı Mühendis Mimar Cemiyeti adındaki ortak örgüt yerine Cumhuriyetten hemen sonra uzmanlık esasına dayanan örgütler oluşuyor..

Kalkınmak için birtakım düzenlemeler yapmak isteyen bir Cumhuriyet idaresi, bununla

İlgili eğitim alanında, imar alanında yapılan birtakım değişiklikler, öte yandan buna paralel olarak da 1924'ten itibaren uzmanlık alanlarına göre mühendis ve mimarların örgütlenmesine tanık oluyoruz. İlklerinden birisi -Sümmani arkadaşımızın verdiği bilgiler çerçevesinde- Türkiye Ormancılar Cemiyeti. TMMOB'nin kuruluşuna kadar yaklaşık 20'ye yakın örgütün kurulduğuna ilişkin bilgiler var. Ama etken olan iki temel örgüt söz konusu: birisi Türk Yüksek Mühendisler Birliği, öbürü daha sonra Türk Yüksek Mimarlar Birliği adını alan Mimarlar Cemiyeti.

Cumhuriyet döneminde kurulan bu örgütlerin çoğuna ait bilgileri henüz elde edebilmiş değiliz. Bu nedenle, bundan tam 50 yıl önce toplanan Kurucu Genel Kurulumuza katılan örgütleri sizlere hatırlatmakla yetinmek durumundayım. Kurucu Genel Kurulun tutanağındaki bilgiye göre ve tutanağındaki sırayla, Türk Yüksek Mühendisler Birliği, Türk Yüksek Mimarlar Birliği, Türk Mühendisler Birliği, Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği, Türk Yüksek Maden Mühendisleri Cemiyeti, Türk Maden Mühendisleri Cemiyeti, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, Türk Gemi Mühendisleri Cemiyeti, Ağır Sanayi Mühendisleri Derneği. Bu saydığım 9 örgüt, Kurucu Genel Kurula aynı zamanda delege gönderen örgütlerdir. İki örgüt daha var; fakat bunlardaki mühendis sayısı çok az olduğu için, delegeleri bulunmuyor bunların: Türkiye Harita ve Kadastrocular Cemiyeti ile Türkiye Jeoloji Kurumu.

Cumhuriyet dönemindeki bu örgütlerin araştırılması gerekli. Bilebildiğimiz kadarıyla, örneğin 1940'ların ortasında Elektrik ve Makine Mühendisleri Derneği diye, yaklaşık iki yıl süreyle var olan bir derneğimiz var; dernek daha sonra kendisini kapatıyor ve Türk Yüksek Mühendisler Birliğine ve Mühendisler Birliğine katılıyor.

Cumhuriyetten sonraki örgütlenme bu düzeyde. Örgütler, başından itibaren, hem mimarların, hem de mühendislerin örgütleri, Türkiye'de diğer meslek örgütlerinin "Oda" olarak örgütlenmelerinden etkileniyorlar. Bilindiği gibi Etıbbı Odaları 1928'de, ticaret odaları, sanayi odaları ve barolar 1880'lerde kurulmuşlardır. Dernekten tabii çok daha etkili olan bu örgütler kamusal bir erk taşımaktadırlar. Mühendislik ve mimarlık örgütleri de Oda olarak örgütlenmeyi amaçlıyorlar. Bu meslek birliklerinin 1950'den başlayarak, 1955'e kadar kimilerinin kanunları yenileniyor, kimileri ise yeni kuruluyor. Bunlar, daha sonra "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları" adıyla anılacak olan kuruluşlardır.

Yasal düzenlemeler nasıl gelişti, ona tekrar dönelim: 1930'a kadar olan dönemde, 1035 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun var. Bu kanuna ek bir kanun 1936'da çıkarılıyor: 1927'de çıkarılan kanunda yer alan yüksek mühendislere ve yüksek mimarlara, mühendisler ve mimarlar ekleniyor. 1938'de de şu anda yürürlükte olan 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun çıkarılarak, daha önce çıkarılan bu iki kanun, yani 1035 ve 3077 yürürlükten kaldırılıyor.

1035 sayılı Kanunun gerekçesinden kısa bir aktarma yapmak istiyorum: Bu kanun mühendislik ya da mimarlık mesleklerini düzenleyen bir kanun değildir. Ancak kimlere mühendis unvanı verilir, kimlere mimar unvanı verilir, yurt dışından mezun olanlar bu unvanı nasıl alırlar diye genel bir tanımlama yapıyor; 3458 de hemen hemen aynıdır. Mesleğin görevleri, yetkileri, uğraş alanları gibi konularda düzenleme yapan kanun değil. 1035 sayılı kanunun gerekçesinde "son zamanlarda hiçbir sıfat ve salahiyeti olmadığı halde, mühendis ve mimar ismini taşıyanların türediği" belirtiliyor. Bayındırlık Komisyonu raporunda ise şu görüşler yer alıyor: "memleketin en uzak köşelerine kadar imalat ve inşa

ruhunun nüfuz eylesinden bilistifade[yararlanarak] yerli ve yabancı birçok kimseler, mühendislik ve mimarlık gibi uzun ve yorucu tetkik ve tettebbua [araştırmaya] muhtaç mesleklerin namlarını kendilerine mal ederek büyük inşaatları deruhte ettikleri[üstlendikleri] ve yaptıkları işin ise ekseriye müessif suretle neticelendiği görülmekte olmasından dolayı, doktorluk ve avukatlık ve sair mesleklerde olduğu gibi mühendislik ve mimarlık işlerinin de mesleği üzerinde uğraşmış ve yetkinlik peyda etmiş insanlara bırakılması zamanı gelmiştir.” Bu önemli ilk yasal düzenlemedir.

Çok ilginçtir; mesela 1926’da Türk Yüksek Mühendisler Birliği veya Mühendisler Birliği kurulduğu zaman, 1035 sayılı yasa olmadığı için, “kimlere mühendis ya da mimar denilir” kavramı olmadığı için, bir anlamda yetkiyi yönetime bırakmış. Onlar inceleyecekler, “bunlar mühendis sayılırlar mı, sayılmazlar mı” kararını kendileri verecekler.

Daha önce söylenenleri tekrarlamamaya çaba harcayarak, Odalaşma çalışmalarına dönüyorum.

3458 sayılı Kanun Tasarısı çıkarıldığı zaman, Milli Eğitim Bakanlığı; mimarların oluşturduğu ilgili bir kurulun yazısını Başbakanlığa gönderiyor. Bu yazıda, “Serbest çalışan mimarları ve mühendisleri organize edecek mimar odaları ve mühendis odaları nizamnamelerini resmi mahiyete sokacak olan maddelerin kanuna ilavesi yerinde olacaktır” deniyor. Yani 1930’da odalaşma amacıyla başlatılan çalışmalar 1938’de biraz daha resmi bir hal alıyor.

Yine 1939’da mimarların yayın organlarında “yakında büyük bir alakayla beklediğimiz Yüksek Mimar Odaları Kanunu” ifadesi yer alıyor. 1941’de konu bir başka belgede karşımıza çıkıyor; Türk Yüksek Mühendisler Birliğinin “16. Yıllık Umumi Kongreye Ait Raporlar, Kararlar ve Zabıtlar” broşürü. Bu broşürden 1939 yılında Türk Yüksek Mimar Odaları Kanun Projesinin hazırlandığı ve bunun Bayındırlık Bakanlığına iletiliğinden söz ediliyor. Bakanlık ise “... gerek mimarlarla mühendislerin iş sahasındaki sıkı münasebetleri bakımından gerek mühendisler için buna uygun olabilecek hak ve çıkarların incelenmesi” için taslağı Türk Yüksek Mühendisler Birliğine gönderiyor, Mühendisler Birliği de bu taslak yerine daha kapsamlı olan “Türk Yüksek Mühendisleri ve Yüksek Mimarlarının salahiyyetleri ve bunlara ait olarak kurulacak birlikler hakkındaki kanun projesini” hazırlıyor.

1950’lere doğru geldiğimizde, yasal düzenlemeye ilişkin Türk Yüksek Mimarlar Birliğinin İstanbul Şubesiyle Türk Yüksek Mühendisler Birliğinin ortak çalışmaları var, ama bu ortak çalışmalar sonuçsuz kalıyor.

Ve 1951’e geliyoruz.

TMMOB Kanununun çıktığı tarihlerde, daha önce sözünü ettiğim o meslek kuruluşlarına yeniden bakmakta yarar var. 1950’de Odalar ve Borsalar Birliği Kanunu yenileniyor; bu tarihin Cumhuriyet Halk Partisinin iktidarı içinde olduğunu belirtmek istiyorum. -Ticaret odaları, sanayi odaları olarak düzenlemeler var ama birlik olarak, Odalar Birliği kurulan ilk birlik. Ondan sonra 1953 tarihinde Türk Tabipleri Birliği, arkasından Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, bizden yaklaşık 2 ay sonra Türk Veteriner Hekimleri Birliği, Ocak 1956’da Türk Eczacıları Birliği ve 1957 yılında da Türk Ziraat Odaları Birliği kuruluyor. Bütün bu meslek kuruluşlarının bu tarihlere denk gelmesi, yani İkinci Dünya Savaşından sonra CHP ve DP iktidarları sırasında kurulmuş olmasına dikkatinizi çekiyorum. Sempozyumun ilk panelinde bu dönemin koşulları tartışıldı.

Geliyoruz, Türk Mühendis Mimar Odaları Birliğinin kuruluşuna ilişkin çalışmalara: iki teklif var: ilki 20 Haziran 1951 tarihinde Konya Milletvekili Himmet Ölçmen tarafından “Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği” adıyla, ikincisi ise 17 Mayıs 1952 yılında Gaziantep Milletvekili Süleyman Kuranel tarafından “Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odaları” adıyla verilmiştir. Teklifleri uzun uzun anlatmayacağım. Birkaç noktaya değinerek geçeceğim. Himmet Ölçmen’in teklifinin bir özelliği var: beş uzmanlık, dolayısıyla beş Oda sayıyor; elektrik, makine, inşaat ve maden mühendisleri ile mimarlar. Orman mühendisleri ile ziraat mühendisleri yok. Zaten kanunda bir madde olarak geçer, “*orman mühendisleri ve ziraat mühendisleri, kendi birliklerinin onayıyla Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğine katılırlar*” diye özel madde vardır kanunumuzda. Teklifte “*makina, elektrik ve maden mühendisliği geniş manaları ile ele alınmakta, ve bu gruplarda mesela gemi ve uçak inşaat, muhabere ve izabe mühendisliği gibi branşların dahil*” bulunduğu da belirtilmiştir. Bunun gerekçesi ise “*ilk teşekkülü yıllarında birlik mesaisinin muayyen hedeflere teksif edilmesi amacı*” olarak belirtilmiştir. Teklifin değiştirilerek yasalaşmasından sonra, Kurucu Genel Kurulda 10 Oda kuruluyor.

Himmet Ölçmen’in teklifinden sonra, Yüksek Mimarlar Birliği de bir taslak hazırlayarak, TBMM Bayındırlık Komisyonu Başkanı, mimar Süleyman Kuranel’e veriyor, Kuranel de bunu bir kanun teklifine dönüştürüyor. . Bu teklif Ölçmen’in teklifinden çok farklı bir örgütlenme modeli öneriyor. Teklif “Türkiye Mimar Odaları Birliği kurulur, Türkiye Mühendis Odaları Birliği kurulur, -‘mühendis Odaları derken, başına nokta nokta koyuyor’- örneğin elektrikse, Türkiye Elektrik Mühendisleri Odası gibi”. Peki, bu teklifte TMMOB’nin yeri nerede? Süleyman Kuranel’in teklifinde TMMOB yok; onun yerine bir kurul oluşturuluyor. Diyor ki, “Odalar arasında ihtilaf çıkarsa, bu ihtilafları çözmek için bizim bir kurula ihtiyacımız olacak. Bu kurul ihtilaflı odaların yönetim kurullarından oluşacak, başkanlığını da bu ilgili odaların başkanları arasında kurayla belirlenen bir başkan yapacak. İhtilaflar burada çözülemezse Hakem Kuruluna gidecek.” Yani baktığınızda, çok farklı bir örgütlenme modeli var.

Aslında belki burada kısaca bir geçmişe dönüp, 3458 sayılı Kanunun görüşülmesi sırasında bir mimar milletvekilinin sözlerini aktarmakta yarar var. Diyor ki, “*Mühendislik, bugün kendisine bir mevki, bir yer edinmiştir. Bir asırdan fazla süren mektep ve tedris hayatı vardır. Fakat mimarlık hiç de öyle değildir. Mimarlık işini herkes yapmaktadır; mühendis mimardır, marangoz mimardır, dülgere mimardır, doktor mimardır, hatta mimarlar bile kendi isimlerini beğenmediklerinden olacak ki architect tabirini kullanmaktadırlar.*” Aslında bu iki farklı yaklaşım ve meslekler arasındaki bu çıkar çatışmaları, sadece Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin kuruluşunu değil, aynı zamanda tarihini de etkilemiştir. Örneğin Süleyman Kuranel’in teklifinde, sözü edilen tahkim heyeti gibi birlik anlayışı, 1962 yılında Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin olağanüstü genel kurulunda kabul edilen bir karar uyarınca Meclise taslak olarak sunulmuştur. Bu taslakta 6235’in ve 7303’ün yürürlükten kaldırılması, yerine yine aynı şekilde Türkiye Mimar Odaları, Mühendis Odaları Kanununun çıkarılması öngörülmüştür. Birlik ne? Birlik, yine Süleyman Kuranel’in teklifindeki aynı anlamdadır, bir hakem heyetidir veya bir arabulucu heyet anlamındadır.

Bunu özellikle belirtmemin nedeni, tekrar ifade edeyim; aslında mühendis ve mimarlar arasında başlayan karşılıklı mesleki sürtüşmeler veya çıkar çatışmaları, diğer mesleklerle yansıtıldığında TMMOB tarihinde üzerinde önemle durulması gereken bir konu haline geliyor.

Bu kanun tekliflerinde dikkat çeken bir olay daha var: Yabancı mühendis ve mimarlarla ilgili düzenleme yetersiz. Osmanlı Mühendis Mimar Cemiyetinin, Feza Hanımın daha önceki bildirisinden okuduğum kadarıyla, daha ilk kuruluş yıllarında, o zamanki Daniştay'a giderek yabancı mühendislerin ve mimarların çalışma izinlerinin iptali konusunda talepleri var. Biraz önce anlatılan 1949 yürürlüğü var, ilk kitlesel eylemi var. Buna rağmen, tekliflerde yabancı mühendis ve mimarlarla ilgili düzenleme çok kısa. Himmet Ölçmen'in teklifinde, “*yabancı kuruluşların çalıştırdıkları mühendis ve mimarlar, ihale nedeniyle Türkiye’de yaptıkları çalışmalarda yabancı mühendis kullanılabilir*” diye bir ibare var. O tarihlerde, 1953’te Bayındırlık Komisyonu da aynı şekilde kabul etmiş. Görüşmeler sırasında yabancıların çalışmalarının kısıtlanması öneriliyor ve bugünkü bizim TMMOB Kanununun bildiğimiz yabancı mühendis ve mimarlarla ilgili maddeleri, görüşmeler sırasında ancak kabul ediliyor.

Sabahki oturumda son derece önemli bir çerçeve çizildi, bundan sonraki oturumda biraz daha TMMOB tarihine ve bu örgütlerin temel niteliklerine ilişkin bir tartışmayı sürdüreceğiz. Belli ki mühendis ve mimarlar da kendi örgütlenmeleri açısından ve bir oda kurma açısından, yani kamu erki taşıyan bir örgütlenmeye sahip olmak açısından uzun bir mücadele vermişler. Mesleklerin ayrı örgütlenmeleri, bence temel kritik nokta. TMMOB tarihinde mutlaka dış etkenler tartışılacaktır, onlar gündeme alınacaktır, ama iç temel etkenler arasında, meslekler arası ilişkilerin mutlaka göz önünde bulundurulması gerekiyor. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, meslekler arası o kısır tartışmaları bir tarafa bırakıp kendi emekçi kimliklerinin farkına vardıkları ve bunu kendi mücadelelerine yansıttıkları ölçüde Birlik, Birlik olabilmıştır. Daha önce Birlikten söz etmek, özellikle 1962-73 arası dönemde, yani Birliğin artık fiilen neredeyse olmadığı, genel kurulunu toplayamadığı, TMMOB dışında 7 odanın koordinasyon kurulları oluşturduğu, bütçeler yaptığı bir dönemi düşünenecek olursanız, bunun ne kadar önemli olduğu anlaşılır.

YAVUZ ÖNEN (Oturum Başkanı)

Ben bir-iki dakika içerisinde yeni bir gelişmeyle ilgili bir bilgi aktarmak istiyorum: Biliyorsunuz, Türkiye’de ekonomi bütünüyle yeniden yapılandırılıyor. Bu, yeni dünya düzeninin programlarına bağlı olarak serbest rekabete dayalı bir üretim süreci, esnek üretim süreçleri vesaire, bizi doğrudan etkileyen süreçler, yani özelleştirmeler, işsizleştirmeler çerçevesinde. Bu, aslında kamusal alanın giderek daraldığının işaretleridir ve kamu kurumu niteliğindeki meslek odalarını da doğrudan etkileyecek bir süreçtir. Onun için, bu süreci çok dikkatli izlemek lazım ve TMMOB’nin bu gelişim içindeki yerinin ne olabileceğine dair çok yakın bir takip izlemesi gerekir.

Dün Yeşillerin İstanbul Toplantısı’nda Afyonlu bir pancar üreticisinden şunu öğrendim, size aktarayım.: Biliyorsunuz, bizim alanda sivil toplumculuk, bu kamusal alandaki örgütlenmelere bir alternatif gibi sunulmaya başlandı, yani kamu kurumu niteliğindeki meslek odaları âdeta gayri meşrulaşüyor. Yani onlar, Osmanlı dönemi antik kurumlar gibi muamele görmeye başladı. TMMOB, böyle bir muamelenin temel hedefidir. Bu alarmı burada bir kez daha dile getiriyorum. Neden böyle söylüyorum? O köylü üretici arkadaş şunları anlattı bize: Dedi ki, “*Bunlar sivil toplum diyorlar vesaire, üretimi lokalleştireceğiz filan diyorlar. Üretici örgütlerinin tamamını dağıttılar, gübrede, kredide, kredi mekanizmalarında tamamen biz saf dışı olduk, kotalar koyuyorlar, üretim yapamaz hale geldik. Bir de baktık ki, bütün bunların yerine ikame edilen birtakım şirketler çıkmaya başladı.*” Arazide kamulaştırma

çıkmağa başladı, yeni bir altyapı, yeni bir örgütlenme modeli. Mühendislik- mimarlık alanı da aynı olacaktır, yeni bir örgütlenmeye doğru gidiliyor.

Tesadüfen Mimarlar Odası'na çağrıldığı bir toplantı nedeniyle dersime çalıştığım da bilgilendim ve öğrendim ki - Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne sonra da davet edildim, bu işin başındaki profesör arkadaş daha ayrıntılı bilgi aktardı- durum şu arkadaşlar: Avrupa Birliği uyum sürecinde Türkiye hızla direktifler doğrultusunda yasalar hazırlıyor. Hazırlanan yasalardan bir tanesi de hepimizin sağlığını çok yakından ilgilendiren, meslek alanlarıyla ilgili bir yasa. Kimdir bu meslek alanları; ben hızla sayıyorum: Doktorlar, dişhekimleri, veterinerler, ebeler, hemşireler, eczacılar ve mimarlar. Başka yok, yani mühendisler, “Biz de varız, biz de varız” filan diye böyle yandan devreye girmeye çalışıyorlar, bunu İnşaat Mühendisleri Odası Genel Sekreteri gayet iyi beceriyor. Belki de gelecekler, ama çözüm değil arkadaşlar, yani bu gelişimi bir görmek lazım, bu çok temel bir gelişim.

Ne yapıyor bu yasa; bütün meslek alanlarını sadece serbest çalışanların meslek sorunu gibi sunmaya çalışıyor. Bütün yetkiler ve o süreçlerdeki roller, artık serbest çalışanlara. Demin tarımda şirketleşmeyi anlatmıştım, şimdi burada da böyle bir alternatif gelişmeye doğru yeni düzenlemeler gündemde. Tabii bu eleştirel seslerimiz bazı çevrelerde, özellikle üniversite çevrelerinde yankı buldu; çünkü üniversite de kendi içinde çatışıyor, “Eğitim süreçleri 4+2 mi olmalı, 3+2+2 mi olmalı” vesaire... Bunlar da anlaşılmadıkları için, biz yine çok önemli bir harç vazifesi görebiliriz ve Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin bu sürece mutlak suretle ve ciddi olarak müdahil olması gerekir, bunu size aktarmak istedim.

Değerli arkadaşlar; en fazla 10-15 dakika sizlere de mikrofonu vermek üzere sözlerime son veriyorum.

Buyurun.

NADİR AVŞAROĞLU (Maden Mühendisleri Odası)

Kaya Güvenç Başkanına bir soru sormak istiyorum: Bu TMMOB Yasası çıktığı zaman, 9-10 oda mühendislik branşı, mimarlık branşı örgütlenmeye çalışıyor; fakat aynı yıllarda çıkan Tabipler Odası, Barolar Kanununa baktığınız zaman, onların il il örgütlendiği, branş branş bir örgütlenmeye gitmediği görülüyor. Bunun gerekçesi nedir? Mühendisleri, mimarları bir arada tutmak, şimdi TMMOB uygulamasında olduğu gibi bir İKK bütünselinde gerçekleşme olanağı bulamaz mı?

Teşekkür ediyorum.

KADİR DAĞHAN (Gıda Mühendisleri Odası)

Bütün konuşmacılara teşekkür ediyorum, gerçekten bizi oldukça gerilere götürdüler. Bundan dolayı ben ilk mimar ve mühendislik örgütlerinin kurulmasından bugüne baktığımda, sanki Osmanlı döneminde daha böyle ilerici bir yapısı var gibi geldi bana; çünkü tam bir mozaik, içinde Terziyan'ı var falan... Ama ondan sonra birden bire -o dönemin politik şartlarını bilmiyorum tabii, İttihat ve Terakki'nin etkisi olabilir diye düşünüyorum- Türk kimliği ön plana çıkmaya başlamış; Türk Yüksek Mühendisler Birliği, Türk Mimarlar Birliği ve kendi örgütümüz. Arkasından Sayın Yavuz Önen'in değindi, işte Avrupa Birliği sürecinde müdahale koşulları, mühendislerin dışarıda bırakılması ve buna benzer başka girişimler. Yine ortaya soruyorum: Bunda bizim bir kendi özeleştirimizin olmamasının payı yok mu? Örneğin 23 disiplinden oluşan bir örgütün, bir birliğin yeteri kadar bu örgütlülüğü, bu prestiji inşa edememesinin bir etkisi var mı?

Teşekkür ediyorum.

YAVUZ ÖNEN (Oturum Başkanı)

Kadir arkadaşta teşekkürler.

Bir istatistik vereyim: Salonda 70 arkadaş var, bunun 16'sı kadın. Galiba TMMOB'ye bir "E" harfi eklemek lazım; Türk Mühendis ve Mimar Erkek Odaları Birliği. Hiç kadın arkadaşımız söz almak istemez mi acaba, onun için soruyorum. Mücella da yok. Bu bir cinsiyet ayrımcılığı değil, bir pozitif ayrımcılıktır biliyorsunuz. Pozitif ayrımcılık talebi kadınlardan geldiği için dile getiriyorum, öyle bir şey var. Buyurun.

HÜSEYİN UĞURLU

Atatürk 19 Mayıs 1919'da 18 arkadaşıyla Samsun'a çıkarken, bugün bizim kadar güçlü değildi; ne güvendiği arkadaşları vardı, ne ekonomik durum vardı, ne arkasında ordu vardı. Şu mühendis mimar odalarının toplantısının mevcuduna bakın; Türkiye'nin gelmiş olduğu bu durumda hiçbirimiz, istediğimiz kadar cesaretle konuları savunamadığımız için, ezilmeye devam etmekteyiz. Benim içimi yakan konulardan birisi budur.

Sorumu Sayın Başkana soruyorum: Yanılıyor muyum, bilmiyorum, bu ülkenin kurtulabilmesi için tek çare, okul sıralarında zeki, çalışkan, dürüst, rüşvet almayan, nazari ve tatbiki bilgisi olan insanları milletvekili, genel müdür, müsteşar, bakan ve başbakan yaptığımız takdirde, şimdiki evlatlarımız değil de torunlarımızın rahat edeceğine inanıyorum.

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. FEZA GÜNERGUN

Osmanlı'daki unsurları, azınlıkları da içine alan bir cemiyetleşmeyle ve daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'nde sadece Türk ismini taşıyan cemiyetlerin kurulmasıyla ilgili sorunuza belki bir cevap -cevap da olmayabilir ama- verebilirim. Dönemler, farklı dönemler, yani Osmanlı dönemi çok eskiden beri çok unsurlu olarak gelmiş. Onun için 20 nci Yüzyıl başında böyle bir ortamda herkes Osmanlı kimliği altında örgütleniyor; ancak Cumhuriyet kurulduktan sonra Türk unsuru ön plana çıkıyor ve Türkler kendi aralarında cemiyetleşmeye gidiyorlar. Bunu belki doğal karşılamak lazım diye düşünüyorum; çünkü tamamıyla siyasi yapı farklı, şartlar farklı. Eskiden Osmanlı İmparatorluğu, çok daha geniş bir coğrafyayı da içine alıyordu, yani Lübnan, Filistin, Balkanlar, hepsi Osmanlı coğrafyası içindeydi. Dolayısıyla onun için çok unsurlu bir yapı ve cemiyetleşme oluyordu. Ama Kurtuluş Savaşından sonra Türkiye, belli sınırlar içinde kaldı, onun için Türk kimliğini de öne çıkararak Türkler kendi aralarında örgütlendiler. Artık Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde diğer unsurlar çok az, nüfus olarak çok az kaldığı için, belki bunu böyle doğal karşılamak lazım diyorum.

Not: Osmanlı döneminde mühendis ve mimarların örgütlenmesi hakkında bilgi almak için bkz. F.Günergun, "*Osmanlı Mühendis ve Mimarları Arasında İlk Cemiyetleşme Teşebbüsleri*," Osmanlı İlmî ve Mesleki Cemiyetleri, İst.Üniv. Edebiyat Fak. Basımevi, İstanbul 1987, s. 155-195; aynı makale Çetin Ünalın'ın *Türk Mimarlar Cemiyeti'nden Mimarlar Derneği* 1927'ye adlı kitabı (Ankara 2002, s. 249-270) içinde ve "Son Osmanlı Döneminde Mimar ve Mühendis Meslek Örgütleri ve Dergileri" başlığı ile Mimarlık dergisinde (sayı 300, 2001, s.26-28) yayımlanmıştır. Mühendis ve mimar terimlerinin Selçuklular döneminde kullanımı için bkz. E. Merçil, *Türkiye Selçuklularında Meslekler*. Yürk Tarih Kurumu Yay. VII. Dizi, Sayı 192, Ankara 2000; Hassa Mimarlar Ocağı hakkında bkz. Ş. Turan, "Mimar Sinan ve Hassa Mimarları Ocağı, *Tarih ve Toplum*, c.10,

sayı 56, s.9-11 ve F. Afyoncu, *XVII. Yüzyılda Hassa Mimarlar Ocağı*. T.C Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri Dizisi 316, Ankara 2001; Einstein'ın görelilik teorisinin Türkiye'ye girişi için bkz. Meltem Akbaş, "Einstein'ın Görelilik Teorisini Türkiye'ye Tanıtımlar (I): Mehmed Refik Fenmen ve Kerim Erim," *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, c.IV, sayı 2, 2003, s.29-50 ve "Einstein'ın Görelilik Teorisini Türkiye'ye Tanıtımlar (II): Hüsnü Hamid [Sayman]," *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, c.V, sayı 1, 2004, s.51-68.

YAVUZ ÖNEN (Oturum Başkanı)

Bu endişelere ya da bu tür eleştirilere yanıt olmak üzere Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Genel Kurulu, kendi iç ortamında, kendi özel dilinde Türkiye kelimesini kullanmanın daha uygun olacağını karar altına almış bir ortamdır. Ayrıca Türklüğün illa her zaman bir etnik kimliği temsil edip etmediği de tartışılıyor. Mesela bugün hâlâ azınlıklar raporu tartışması bunun üzerine oturuyor.

ÇETİN ÜNALIN

Mimarlar Cemiyetinin ilk nizamnamesinde Türk'ün ne demek olduğunu yazıyor esasında: Asıl aza olabilmek için, şeriat neslen Türk olan veya hars dolayısıyla tamamen Türk duygusu dileği besleyen, mazileriyle Türkiye'ye bağlı olduklarını ispat etmiş bulunan kişilere Türk deniliyormuş. Yalnız, o ilk üyelerin yaklaşık 1/3'ü yabancı, yani bu anlamda yabancıdır.

KAYA GÜVENÇ (Makina Mühendisleri Odası)

Ama ona bir ekleyeceğim daha var: Çetin arkadaşımızın okuduğu, 1939 tarihinde onaylanan metin. Türk Yüksek Mimarlar Birliği Nizamnamesi...

ÇETİN ÜNALIN

Türk Mimarlar Cemiyeti...

KAYA GÜVENÇ (Makina Mühendisleri Odası)

Ama 1939'da İçişleri Bakanlığı tarafından onaylanan Türk Yüksek Mimarlar Birliği Nizamnamesi adı geçiyor, yani biraz önce okuduğunuz gibi. Ben size başka bir şey daha okuyacağım: Türk Yüksek Mimarlar Birliğinin ana tüzüğünde bu kez 1947 yılında, 1947 baskısında değişiklikler yapılıyor. Orada da aynen şunu söylüyor: "*Kandan Türk olan veya hars bakımından tamamıyla Türk duygusu ve dileği besleyen, geçmişleriyle Türklüğe bağlılıkları müspet olan.*" Yani "*neslen Türk olan*" ağırlaştırılmış, kandan Türk olan diye bir betimleme, bir ayrıntıya gidilmiş.

Nadir arkadaşımızın sorduğu bir soru vardı, ona kısaca cevap vereyim: meslek kuruluşlarında İki farklı model var. Bölgesel örgütlenme, uzmanlık olarak örgütlenme. Bu nereden kaynaklanıyor? Birincisi, o tarihlerde eğitim anlamında daha uzmanlaşmış meslek elemanları yetiştiriliyor. Bugünkü mühendislik eğitimi, genel bilimsel bir eğitimidir. Ama o tarihlerde örneğin inşaat mühendisi yok, yol mühendisi var, köprü mühendisi var, demiryolu mühendisi var, su mühendisi var, radyo mühendisi var. Dolayısıyla uzmanlıklar diploma olarak çok belirgin. TMMOB öncesindeki örgütlenmeler de bu uzmanlıklar üzerinde gelişiyor. İkinci neden de bu uzmanlıklar arasındaki çıkar farklılıkları, hatta çıkar çatışmaları. Bu etkenler, diğer meslek kuruluşlarıyla Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin yapısını, modelini birbirinden çok farklı kılmış.

Son olarak kısaca değineceğim bir konu daha var: Sayın Başkan söyledi. Bu konuya bir ek yapmama izin verirse Yavuz arkadaşım, karşılıklı tanınma olayına, yani mesleki niteliklerin, kalifikasyonların karşılıklı tanınırlığına değinmek istiyorum. Bu konuda Avrupa Birliği Genel Sekreterliği bir yasa taslağı üzerinde çalışıyor. Bu konuda Avrupa Birliğinin bir direktifi var ve bu direktifte 6+1 meslek açık ve net bir şekilde tanımlanıyor; sağlık meslekleri ve mimarlar. Yalnız, bu kanun taslağı da Avrupa Birliği direktifi de, mühendisleri dışlamıyor, mühendisler bunun bir parçası. Sadece düzenlemenin farklı kategorileri var, hizmet sunumu diye sınırlı ikamete dayanan bir olay var; bağımsız olarak değil, ücretli eleman olarak kişilerin serbest dolaşımı ana başlığı altında ele alınan düzenlemeler var. Ayrıca kendi işini kuranlarla ilgili kurallar var.

İktidar sözcüleri, İlerleme Raporunda yer alan kısıtlama için, “serbest dolaşım sadece işçileri kapsıyor” şeklinde bir ifade kullanıyorlar. Avrupa Birliği mevzuatında bağımlı çalışanların, yani ücretli çalışanların hepsi işçi statüsünde. Bu taslak daha gelişmiş bir model getiriyor diye savunulabilir, ama vazgeçilemeyecek koşul, bu yasanın ancak tam üyelikle birlikte yürürlüğe girmesi ve meslektaşlarımızın haklarının korunmasıdır. Aksi takdirde ki, bizim iktidarımızın da muhtemelen deneyeceği odur, AB ne isterse onu yapacaktır. Yani biz yine bağı kalacağız, ama yabancı, Avrupalı meslektaşlarımız burada istedikleri gibi etkilik yapabilecekler.

İlerleme Raporunda bir husus daha var, Sayın Başkanımın söylediğini biraz daha vurgulamak için söylüyorum: İlerleme Raporunda diyor ki, “Türkiye’de hâlâ kişilerin serbest dolaşımı konusunda, milliyet, ikamet ve dil konusunda koşullar var, bunların kaldırılması gerekir. Ayrıca meslek kuruluşlarının rolü mutlaka gözden geçirilmelidir.” Bu da bizi ve odalarımızı yakından ilgilendiren bir konu.

Teşekkürler.

YAVUZ ÖNEN (Oturum Başkanı)

Çok teşekkür ederim.

Biraz önceki konuda, etnisite konusunda bir hatırlatma yapmak istiyorum: 30’lu yıllar, İtalya’da ve Almanya’da Nazizmin ve faşizmin yükseldiği yıllar, Türkiye’de de benzer bir paralellik var, bizi doğrudan ilgilendirdiği için anlatıyorum bunu. Biliyorsunuz, Mimar Sinan’ın kökeni hakkında da çok ciddi tartışmalar yapılıyordu. Buna son vermek için sandukası açılıyor ve kafatasına bakılarak onun Türk olduğu bir raporla tespit ediliyor. Bu kafatasçılık böyle bir şeydir.

Toplantımızı burada bağlıyoruz. Bizi dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyoruz ve konuşmacı arkadaşlara çok çok teşekkür ediyoruz.

ÜÇÜNCÜ OTURUM

“MESLEK KURULUŞLARI

ve

TMMOB’NİN TARİHİNE İLİŞKİN DEĞİNEMELER”

Oturum Başkanı: Kaya GÜVENÇ

MEHMET SOĞANCI (TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı)

Arkadaşlar; Üçüncü Oturuma başlıyoruz. Oturumumuzun konusu “Meslek Kuruluşları ve TMMOB’nin Tarihine İlişkin DeğİNmeler.” Ben oturuma başlamadan önce iki teşekkür yapmak zorundayım: Birincisi, Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yönetimine; bu salonu bizle paylaştılar, onlara teşekkür ediyoruz. İkinci teşekkürüm, Sayın Başkanım Kaya Güvenç’e. Bugünün örgütlenmesinde, bu gün bizimle görüşlerini paylaşan arkadaşlarımızın buraya gelmesinde, geçen dönemki Yönetim Kurulunun başlattığı çalışmanın bugün sonuca erdirilmesinde gösterdiği çabadan dolayı Yönetim Kurulu adına, kendi şahsım adına teşekkür ediyorum. Şimdi kürsüyü önceki dönem Birlik Başkanım Sayın Kaya Güvenç’e bırakacağım. Buyurun Sayın Güvenç.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Arkadaşlar; tekrar merhaba.

Konumuz, “Meslek Kuruluşları ve TMMOB’nin Tarihine İlişkin DeğİNmeler.”

Tanıl Bora arkadaşımız, ani bir rahatsızlığı nedeniyle ameliyat olmak durumunda kaldı. Kendisine hem geçmiş olsun diyoruz, hem de acil şifalar diliyoruz. Bu nedenle panelimizde 3 arkadaşımız kaldı; Yüksel Akkaya, Ahmet Öncü ve Atilla Göktürk arkadaşlarımız.

Bu kısa değerlendirme toplantısının esas amaçlarından birisi, buradan bazı ipuçlarının

çıkarılması ve bu ipuçları üzerinde gerek kuruluş aşaması, gerekse kuruluşundan sonra TMMOB'nin tarihine ilişkin araştırma yapmak isteyenlere farklı cephelerden görüşler sunmak idi. Bu son panelimizin konusu, meslek kuruluşlarının bir anlamda niteliğine ilişkin. Sabahki oturumda çok ayrıntılı olarak anlatıldı, o dönemin hem iktisat politikaları, hem genel politik durumu, hem idari yapı açısından durum açıklandı. Burada önce teorik bir tartışmayı, daha sonra 1954'ten itibaren bugüne kadar TMMOB'nin tarihine kısaca değineceğiz.

Panelimizde daha önceki sistematığe uyararak, ilk konuşmaları 20'şer dakikayla sınırlandıracağız; daha sonra sorularınız ve katkılarınız, sonra kısa bir ikinci tur. Saat 18.00'de Birliğimizin Yönetim Kurulu toplantısı var, onların da çalışmasına olanak sağlamak için panelimizi en geç 17.30'da bitirmeyi hedefleyelim.

İlk söz Yüksel Akkaya arkadaşımızın. Buyurun.

Doç. Dr. YÜKSEL AKKAYA

Teşekkür ederim.

Ben doğrudan TMMOB'yle ilgili çok şey söylemeyeceğim, ama 1996 yılında verdiğim doktora tezinin bir parçasını uyarlamaya çalışacağım. Tezin başlığı "Neokorporatizm ve Türkiye'de Sendikacılık." Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra çıkar gruplarıyla geniş anlamda devlet-toplum, dar anlamda işçi sendikalarıyla işverenler arasındaki, hükümet arasındaki işbirliğini inceleyen bir konu idi. Bunu bir parça teorik olarak size sunacağım, ondan sonra da TMMOB'nin Yasası ve Yönetmeliği çerçevesinde bu teori ile karşılaştırdığımızda, TMMOB'nin bir korporatist örgüt olup olmadığını, kuruluşunda böyle bir sürecin yer alıp almadığını ya da izleyen yıllarda bundan kaçış yönünde birtakım faaliyetlerde bulunup bulunmadığını kısaca dile getirmeye çalışacağım.

Ancak önce bir şey söylemek istiyorum: Tarihçe açısından baktığımızda, mesela Osmanlı İmparatorluğunda Cemiyetler Yasası 1909 yılında çıkar. Ancak ilk mühendis cemiyetlerinden bir tanesi de ondan önce, 1908'de kurulmuş olması aslında anlamlı; çünkü 1908'in Ağustos ve Eylül ayları, işçi sınıfının hareketlendiği, çok sayıda greve başvurduğu bir dönemdi ve işçi sınıfının hareketlendiği bu dönemde grevlere öncülük edenlerin önemli bir kesimini de mühendisler oluşturmaktaydı. Dolayısıyla mühendisler, hem işçi örgütlerini, cemiyetlerini kurarken, hem de bunun karşılığında belki muhtemelen buna rakip olarak -yani bunu tartışmak gerekebilir- buna karşı olarak ya da yanında yer almayan bir kesim olarak da Osmanlı mühendis cemiyetlerini falan kurmuş olabilirler. Zira, mühendislerin önemli kesimi, 1908-1909 işçi örgütlenmelerinin içinde yer almış ve ona önderlik etmiştir. Kısaca bunu da belirttikten sonra hemen kendi konuşmam olan asıl konuya geçebilirim.

Burada sözünü ettiğimiz korporatizm, 1920'li, 1930'lu yıllardaki faşizmle özdeşleşmiş korporatizm değil. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha demokratik yanları, liberal yanları ağır basan, ama çoğulculuğun karşısında devletle işbirliğini ön plana çıkaran bir oluşum, olgu, burada sözünü ettiğimiz. Bu korporatizm böyle bir şey. "Peki, buna neden ihtiyaç duyulmuş?" sorusunu sordüğümüzde; İkinci Dünya Savaşı'na kadar, hatta 1929 bunalımına kadar devletin ekonomiye pek müdahale etmemesi düşünülmüdü. Ancak İkinci Dünya Savaşından sonra devletin hem sosyal politika alanında, hem de iktisadi alanda etkin rol oynamaya başlaması, kaçınılmaz olarak bazı çıkar grupları arasındaki

ilişkileri de yeniden düzenlemeye yol açmıştı. Bu çıkar gruplarının bir kısmını meslek örgütleri olarak değerlendirebiliriz, -burada TMMOB'nin, TTB'nin, TOBB'un olduğu gibi- öbür yandan da işçi sendikaları ve işveren sendikaları olarak değerlendirebiliriz.

Asıl temel kaygılardan bir tanesi ekonomik istikrarı sağlamak, diğer ikincisi de toplumu yönetebilir kılmaktır. Çünkü 1940'lı yıllara kadar, 1950'li yıllara kadarki yapılanmalara baktığınızda, burada çoğulcu bir yapılanma var. Bu çoğulcu yapılanmanın içinde taraflar, daha doğrusu mesela işçi sendikaları, meslek örgütleri çok sayıda, birbirleriyle rekabet etmekte, dolayısıyla çok fazla şeyi devletten ve hükümetten istemektedirler. Devlet ve hükümet, bu isteklerin altından kalkmamakta, bu baskıyı kaldıramamakta; onlara taviz verdikçe de hem ekonomik istikrar, hem toplumsal düzen, hem siyasal sistem zaman zaman zorluklarla, bunalımlarla, krizlerle karşı karşıya kalabilmektedir.

İşte bu korporatist teoriyi oluşturanlar, devletin özellikle siyasal istikrarı sağlamak, ekonomik büyümeyi sağlamak, sermaye birikiminin önündeki engelleri kaldırmak, toplumsal düzeni sürekli kılabilmek için, toplumdaki çıkar gruplarıyla, çıkar örgütleriyle işbirliğine açık olmayı gerektirdiğini düşünüyorlar. Mesela *“Hem işçi sendikalarıyla, hem işverenle hükümet arasında işbirliği olsun. Sık sık grevlere gidileceğine, birlikte üretim süreçleri içinde artıktan pay alınsın, ama zaman zaman grevler yerine sadece istihdama razı olunsun, bunu yanı sıra da işçi ücretlerinde artış olmasın”* ya da meslek örgütleri açısından baktığınızda, -belki birazdan yasa üzerinde temelli değerlendirdiğimizde, ortaya daha farklı şey çıkacak- *“Kamu politikalarının oluşturulmasında meslek örgütlerine devlette temsil yeteneği verilsin, ama kamu kuruluşları da bir baskı grubu olarak, bir çıkar grubu olarak hem toplumsal düzeni, hem siyasal düzeni, hem de ekonomik yapıyı zorlayacak birtakım taleplerde bulunmasın”* şeklinde birtakım yönelimler var.

Korporatist politikaların temel amacı, son tahlilde, devlete sermaye birikimini güvence altına almak için gerekli olan siyasi istikrarın sağlanabilmesi için siyasi ve iktisadi tavizler vermektir. Toplumda var olduğu peşinen kabul edilen sınıf çatışmalarının, bu sınıfların temsilcisi olan örgütlere toplumsal, yapısal ve siyasal ayrıcalıklar tanıyarak ve karar verme süreçlerine katarak işbirliğine dönüştürülebileceği, böylece çıkarların çatışmacı olmayan bir yoldan uzlaştırılabileceği düşünülmektedir. Çıkarlar yapısal ayrıcalıklarla donatılmış gruplarca sosyo-ekonomik bağlamla birebir ilişki içinde olmadan uzlaştırılmakta ve bu uzlaştırma hem temsili hem de sosyal kontrol boyutlarını içermektedir. Kuşkusuz bu durumda kamu politikalarının oluşturulduğu kurul, komisyon, komite ve benzeri kurumlarda hangi çıkar örgütlerinin tercih edilip, dahil edileceği sorunu ortaya çıkar. Kuşkusuz, bu durumda işlevselliği olan örgütler tercih edilecektir ki, bunlar da mesleki ve iktisadi örgütlerden başkaları değildir. *Bu yaklaşım bir bakıma, bu örgütleri çıkar örgütleri olmaktan da çıkarmaktadır.* Zira, korporatizm yoluyla çıkar örgütleri, hükümet politikalarının oluşumuna ve uygulanışına ortak edilerek sınıflararası çatışma potansiyelinin önüne geçilmekte, çıkarların uzlaştırılması olanağı yaratılmaktadır. Üst düzeyde gerçekleşen işbirlikleri nedeni ile korporatist politikalara dahil edilen çıkar örgütlerinin sınıf konumları değişmekte, örgütler sistemle bütünleşmekte, sınıfsal taleplerini “makul”, kabul edilebilir sınırlara çekmekte, böylece çıkarların uzlaştırılmasına olanak yaratmaktadır. Bunların yanı sıra, devlet çıkar örgütlerinin özerkliklerini sınırlayarak, onları devlet politikaları doğrultusunda harekete geçirmekte ve bu örgütleri yönetsel bir kontrol aracı olarak kullanmaktadır. Böylece, devlet aracılığı ile sermayeden yana olarak çıkarlar uzlaştırılmaktadır. Ancak, bu durum da kendi içinde

yeni sorunlara işaret etmektedir. Zira, bu işbirliği uygulamada sermayeden yana olduğu için kalıcı olamamakta, sermaye ile diğer çıkar örgütleri arasındaki yeni gerginliklere ve çatışmalara da zemin hazırlamaktadır. Bu da devleti zorlayıcı korporatist politikalar uygulamaya zorlamaktadır.

Burada aslında baktığımızda, bir önceki dönemlerden farklı olarak bir kurumsallaşmış işbirliği var. Kimler arasında kurumsallaşmış bir işbirliği var; devletle çıkar grupları arasında ya da çıkar gruplarının kendi arasında, yani işçi sendikalarıyla işveren sendikaları arasında olabileceği gibi, meslek kuruluşlarıyla devlet arasında, hükümet arasında da doğrudan olabilir. Devlet burada sanki merkezi olarak sahip olduğu erkini, bazı kamu kuruluşu niteliğindeki bu meslek örgütleriyle ya da çıkar gruplarıyla paylaşıyor gibi gözüke de aslında burada çok daha ince bir espri ortaya çıkıyor. Katılımcılık adı altında kararlara, kamu politikalarının oluşturulmasına, iktisadi politikaların oluşturulmasına, siyasal politikanın, sosyal politikanın oluşturulmasına katılıyorsunuz, ama bu kararlara katıldıktan sonra, isterseniz buna “hayır” deyin, isterseniz “evet” deyin, ama karar alma süreçlerine katıldıktan sonra, devlet sizden bir şey bekliyor. Diyor ki, *“Kurumsallaşmış bir işbirliği kurduk, siz bu sürece katıldınız; öyleyse bundan sonraki uygulama sürecinde büyük bir direniş göstermemeniz gerekir ya da karara evet dediyeniz, üyelerinizi bu kararın uygulanması yönünde yönlendirmeniz gerekir.”* Bu açıdan baktığımızda, bu kurumsallaşmış ilişki, bir boyutuyla da bir sosyal kontrol sürecini içermekte diyebiliriz.

Yine bunları verirken, karşılıklı olarak ödülleri ve ödünleri var, yani devletle işbirliği yapmanın, özerklikten vazgeçmenin birtakım ödünleri olduğu düşünülürse, bunun karşısında da birtakım ödüllerin olması gerekir. Devlet diyor ki, *“Eğer benimle işbirliği yaparsan, kurumsallaşmış bir işbirliği yaparsan, kamu politikalarının oluşturulmasında benden yana tavır takırsan, ekonomik büyümenin önünde engel oluşturmazsan, sosyal politikanın oluşmasında benim kararlarımı uyarsan, ben de sana birtakım ödüller vereceğim. Mesela yasalar aracılığıyla seni merkezi örgüte dönüştüreceğim, sana üyeliği zorunlu kılacağım, sana üyelik aidatının kaynaktan kesilmesini sağlayacağım, yani üyeler gelip gönüllü tek tek vermeyecek, ama onun gelirinden otomatik olarak, check-of denilen sistemle kesilecek, bunları sana vereceğim. Sonra bazı kurullarda, hükümetin, bakanlıkların ya da başka kurullarda, komitelerde, konseylerde sana temsil yetkisi vereceğim. Böylece seni hem meslek üyelerinin, hem çıkar gruplarının üyelerinin, hem de toplumun nezdinde meşrulaşmanı sağlayacağım.”* Bunlar da verilen ödüller.

Tabii bütün ülkelerde, gelişmiş ülkelerde ya da geliştirmekte olan ülkelerde aynı derecede uygulanmıyor; fakat korporatist yapılanmalar, ilişkiler daha çok kapitalist ülkelere özgü. Bunun da farklı boyutları var, yani araştırmacılar, bilim insanları düşünmeye başladıklarında, tasnif etmekte sınır tanımıyorlar. Sonra belirli ülkeler karşılaştırılmaya başlandığında, işte az gelişmiş ülkelere daha çok otoriter devletçi yanı ağır basan bir korporatizmin yakıştığı, kapitalist ülkelere toplumcu, liberal, demokratik bir korporatizmin denk düştüğü gibi birtakım sınıflandırmalar falan yapılıyor.

Bu açıdan baktığımızda, demek ki ikinci bir sınıflandırma gerekiyor burada. Mesela *“Türkiye gibi ülkelerdeki bu korporatist ilişkiler var mıdır, varsa nasıl özellikler taşıyor?”* sorusu önem taşıyor.

Buraya değinmeden önce son bir şey daha söylemek istiyorum: Aslında şimdi tanım-

ladığımız bu ilişkilere baktığımızda, özellikle son yıllarda söylenen “good governance”, “governance” yani yönetim ya da iyi yönetim gibi şeylerle de benzerlikler içerdiğini görebilirsiniz. Aslında yönetim, iyi yönetim şeyleri, korporatizmin biraz daha sulandırılmış, biraz daha esnekleştirilmiş halidir diye de düşünebiliriz. Temsil açısından baktığımızda, korporatist ilişkilerle karşılaştığımızda, bu yönetim ve benzeri daha fazla bir temsil yetkisi vermiyor, daha fazla önem vermiyor, ama toplumda daha düşük düzeyde, mikro düzeyde ona birtakım kararlara katılma ya da kararların alınması sürecinde olanak tanıyabileceğini falan gösteriyor.

Buradan değerlendirdiğimizde; devlet korporatizmi açısından baktığımızda, mesela buralarda merkezileşme, yasaların tanıdığı bazı ayrıcalıklar çerçevesinde olmuyor, devlet doğrudan yasal olarak tanıyor bunu, mesela TMMOB'nin Yasasında olduğu gibi. Yine üyelik açısından baktığımızda, bu demokratik korporatizmde ya da liberal korporatizmde kendiliğinden gelişen bir süreç, ama devletçi, otoriter yani ağır basan korporatist sistemlerde bu yine yasalarla düzenleniyor. Yani bütün bu süreçlere baktığımızda, kısacası şunu söylemek mümkün: Devletçi korporatizmde, otoriter yani basan korporatizmde devlet, yasalar aracılığıyla bu tekel hakkını, temsil hakkını ve faaliyetlerini tanımakta; diğer tarafta tabandan yükselen, ama devletin de desteklediği bir şekilde hayata geçmektedir.

Liberal korporatizm ile devletçi korporatizmin temel özelliklerini ortaya koyarak, değerlendirmeyi sürdürmek yararlı olacaktır.

Liberal korporatizmde,

1. Sınırlı sayıda örgüt, gruplararası ilişkilerin düzenlenmesi süreçlerinden ve mevcut katılımcıların yeni katılımcıları dışlamalarını sağlayan siyasi karteller tarafından kurulur.
2. Merkezileşme, ayakta kalan örgütlerin kendiliğinden sisteme katılması veya rekabet yoluyla silinmelerin sonucunda oluşur.
3. Zorunlu üyelik, üyeler üzerinde toplumsal baskı, üyeler arasında akdedilen bir kaynaktan kesinti, “check off” sistemiyle, temel hizmetler sağlanarak “de facto” bir biçimde sağlanır.
4. Rekabet yoktur, oligarşik eğilimler ya da örgütler arasında gönüllü anlaşmalar olur.
5. Hiyerarşik düzen doğal bürokratikleşme sürecinin veya gücünün pekişmesinden doğar.
6. İşlevsel açıdan farklılaşma örgütlerin kendi işlev alanlarında gönüllü anlaşmalarla sağlanır.
7. Devletçe tanınma, kamu görevlerine tabandan yapılan zorlamalar sonucunda oluşur.
8. Tekelci temsil hakkı bağımsız ve tabandan oluşur.
9. Lider seçimi ve çıkarların ifadesi yöntemler ve amaçlar üzerinde devletle karşılıklı anlaşma yolu ile olur.

Devlet korporatizimde,

1. Sınırlı sayıda örgüt, gruplararası ilişkilerin düzenlenmesi süreçlerinden ve mevcut katılımcıların yeni katılımcıları dışlamalarını hükümetlerce sağlanır
2. Merkezileşme, devletin çok sayıda ve benzer nitelikteki grupları ortadan kaldırması ile gerçekleşir.
3. Zorunlu üyelik, baskı ve yasalar yoluyla “de jure”, hukuken, resmi emir ya da takdir yetkisiyle sağlanır.
4. Rekabet yoktur. Bu, devlet baskısı ile sağlanır.
5. Hiyerarşik düzen yasa yoluyla merkezileşme zorunluluğunun ve devlete yönetsel bağımlılığın bir sonucu oluşur.
6. İşlevsel açıdan farklılaşma devletin yerleştirdiği meslek ve zanaat ayrımlarının bir ürünüdür.
7. Devletçe tanınma, örgüt kurmanın koşulu olarak devletçe tepeden olur.
8. Tekelci temsil hakkı devlet tarafından tepeden inme olarak tanınır.
9. Lider seçimi ve çıkarların ifadesinde denetim meşru şiddetin örgütlenmiş tekelcileri tarafından asimetrik bir biçimde empoze edilir.

İsterseniz, deminden beri söylediklerimiz çerçevesinde Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin kuruluş süreci ve izleyen yıllarının gelişimini kısaca değerlendirebiliriz. Bir kere iki özelliğinden söz etmek mümkün. Gerçi önceki oturumda Kaya ağabey söyledi, işte 1951’de TOBB, 1953’te TTB, 1954’te TMMOB, izleyen yıllarda da diğer birlikler kurulmuştur. Bunlar tesadüfi mi; bilimde tesadüflere yer yoksa, üzerinde durmakta yarar var. Cumhuriyet Halk Partisi başlatsa da, buna izleyen yıllarda Demokrat Partinin sahip çıktığını görüyoruz. Aslında bu yıllar, Avrupa’daki pek çok ülkede de korporatist ilişkilerin kurulduğu, bunlara bu türden yetkilerin tanındığı bir dönemdir. 1950-54 dönemi, Demokrat Parti iktidarında iktisadi açıdan işlerin iyi gittiği bir dönemdir, ama 1954 dönemi, yeniden bir bunalımın, krizin işaretlerinin verildiği ya da bir önceki döneme göre daha kötü bir dönemin başladığı dönemdir. Bundan sonra bu türden korporatist ilişkileri kuracak birliklerin daha hızlıca kurulduğunu görüyoruz.

Arkadaşlar; dönemin böyle bir özelliği var ve Demokrat Partinin bu döneminde başka şeyler de var: Mesela 1952 yılında TÜRK-İŞ kuruluyor, bir Amerikalının da desteğiyle, yardımıyla filan, ama 1950’li yılların temel özelliği, bu türden tepe örgütlerinin kurulduğu, korporatist ilişkileri sağlayacak kurumsal yapıların oluşturulduğu bir dönemdir. Bu dönemin temel özelliklerinden bir tanesi, güçsüz ve sınırlı çoğulculuğun benimsendiği, ama bunun yanı sıra devlet korporatizmi özelliklerinin de ağır bastığı bir dönem söz konusu. Yani dönem, kendi içinde ikili bir özellik taşıyor; bir taraftan güçsüz ve sınırlı bir çoğulculuğa cevaz veriyor, ama öbür taraftan da giderek otoriter yanları da ağır basan bir devlet korporatizmi özelliklerine yöneliyor. Bu sürecin içinde 1954 yılında Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği kuruluyor. Bu açıdan baktığımızda, demin söylediğim teşvikler, ödünler açısından baktığımızda, yasanın 1 inci maddesi önemli. Yani Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinden birtakım taleplerde bulunacak devlet, bazı şeyleri yapmasını isteyecek, ama bunun yanı sıra da onun faaliyetlerini ve kuruluşunu düzenleyecek.

Yasanın 1 inci maddesi şöyle: “*Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşudur*” diyor.

Demek ki bir kez Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğine kamu kuruluşu niteliğinde bir yapı taşıyor, bir merkezi yapı özelliği veriyor. Bu da korporatist yapılanma açısından baktığımızda, tekelci bir özelliğin verildiğini gösteriyor.

2 nci maddeye baktığımızda, diyor ki, “Birlik ve organları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.” Yani ondan önce faaliyetlerini, amaçlarını düzenliyor, sonra da bulunamayacağı faaliyetleri düzenliyor, bunu da kısaca belirtiyor, “Birlik ve organları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.” Yani bu Birliğin özgürce kendi faaliyetlerini düzenlemesini, istediği faaliyette bulunmasını kısıtlıyor. Bu da yine otoriter devletçi korporatizmin temel özelliklerinden bir tanesi olarak karşımıza çıkıyor.

33 üncü madde, Birliğe üyeliği zorunlu kılıyor. Eğer mühendisler ve mimarlar, kendi mesleklerini icra edeceklerse, ne yapmaları gerekiyor; mutlaka bu Birliğe ve Birliğe bağlı odalara üye olmaları gerekiyor. Demek ki demin söylediğimiz şekilde otoriter devletçi korporatizmde üyelik yasayla belirleniyordu, burada da gönüllülük temelinde değil. Bir meslek ediniyorsunuz; fakat bu mesleği yerine getirebilmeniz için bu Birliğe ve bağlı odalara üye olmanız gerekiyor.

Ek maddeye baktığımızda, uluslararası toplantı ve kongrelere katılabilmek için Bayındırlık Bakanlığından izin almak gerekiyor. Yani kendisi, özgür, özerk bir yapıya sahip değil, bazı dışarıdaki birtakım kurum ve kuruluşlarla ilişkilerde devletin iznine tabi.

Bir başka korporatist düzenleme, denetimle ilgili. TMMOB, kendi kendisini kendi içinde denetlemiyor, iç denetimden çok onu kontrol altında tutmak amacıyla bir dış denetlenme benimsenmiş burada. Dış denetimi de ek madde 3’e göre Bayındırlık Bakanlığı yapmakta, odalar üzerinde ilgili bakanlıklarca idari ve mali denetimler yapılmakta. Bu, yasadaki korporatist özellikler. Yönetmeliğe baktığımızda, yönetmelik de bundan çok farklı bir şey göstermiyor, ama korporatist yapılanmayı pekiştirecek örnekler içeriyor. Bunlardan bir tanesi 3 üncü madde; ödül ve ödülün yanı sıra beklentiler ve kamu politikalarının oluşturulması, kamu yararına hangi işlerin yapılması gerektiğini ve işbirliğinin çerçevesini bu madde belirliyor. Odalara üyeliği düzenleyen 109 uncu madde ve üyelik ödentilerini düzenleyen 99 uncu madde de korporatist ödüller olarak değerlendirilebilir.

Bu açıdan baktığımızda, kuruluş aşamasında hem yasasında, hem yönetmeliğinde devletin TMMOB’ye bir korporatist kurum kimliği, kişiliği gözüyle baktığını söyleyebiliriz, çıkış noktası bu. Ama “izleyen yıllarda TMMOB, devletin istediği politikaları hayata geçirmiş midir, korporatist ilişkilerine giren bir örgüt olmuş mudur?” sorusu önemli. Bence 1960’lı yıllardan sonra TMMOB, bundan büyük ölçüde kurtulmuştur. Özellikle öğrenci hareketlerinin yükseldiği, Türkiye’de sosyalist sol hareketin yükseldiği dönem, bu korporatist ilişkilerin de tamamen kırıldığı ve tersine döndüğü bir dönemdir. İTÜ ve ODTÜ’den mezun olan pek çok mühendis adayı, daha sonra bu birimlerde yer alarak, hem TMMOB’nin yönelimini, hem de faaliyetlerini büyük ölçüde değiştirmiştir diyebiliriz.

Yine korporatist ilişkiler açısından baktığımızda, TMMOB’de bütün bunların yerine getirilmesini zorlaştıran bazı yapısal özellikler var. Bunlardan bir tanesi, TMMOB’nin üçlü, hatta dördü bir yapıya üyelik açısından sahip olması. TMMOB’ye işçi mühendisler de üye, memur mühendisler de üye, işveren mühendisler de üye, serbest meslek icra eden mühendisler de üye. Burada bir tane amaç oluşturmak ve bu ortak ve bu ortak amaç çerçevesinde hareket etmek biraz zor gözüküyor. Örneğin hem Boğaziçi Köprü-

sü'nün yapıldığı dönemde böyle ortak bir karar almak, hem de Bergama'da siyanürle altın aramak konusunda ortak bir karar almak, devleti desteklemek, onun politikalarına destek çıkmak, böylesi bir örgütlenme yapısı içinde zor gibi gözüküyor.

Son söz olarak bir şey söylemek gerekirse; devletin niyetiyle ulaşılan sonuca baktığımızda, aslında örtüşen bir yan yok, 1960'lardan sonra bir kırılma var ve bu tersine doğru gidiyor. Peki, ne olacak; böyle bir durumda devlet, TMMOB'nin yeniden yapılandırılması yönünde birtakım faaliyetlere mi girişecek, yoksa bu yapıyla böyle devam etmesine mi izin verecek? Aslında önümüzde ilginç bir örnek var; biliyorsunuz, TTB ile devlet arasında ve Bakanlık arasındaki sürtüşme, nihayetinde birtakım yeni düzenlemelere yol açtı. İşyeri hekimliği kurslarından tutun da bazı birtakım şeylere kadar verilmiş ödüller TTB'nin elinden alındı. Muhtemelen izleyen yıllarda TMMOB de hizaya gelmezse, bu yönde birtakım yasal değişikliklere yönelinebilir ya da mikro düzeyde korporatizm olarak adlandırabileceğimiz yönetim yerlerinde temsil hakkı olanağı tanıyabilir ki, bu da sosyal kontrolün daha mikro düzeyde, hücrelere kadar yaygınlaştırılmasından başka bir anlama gelmez diyor ve sözlerimi bitiriyorum.

Teşekkür ederim.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Yüksel Akkaya'ya teşekkür ediyorum.

Bir ekleme yapayım. Yüksel arkadaşımızda belki kanunun ilk şekli yoktur. Yüksek Onur Kurulu, eski adıyla Yüksek Haysiyet Divanı sadece TMMOB üyelerinden oluşmuyor. 1954'teki kanunda Bayındırlık Bakanlığında bir temsilci var, temyiz mahkemesinden bir temsilci var, Danıştay'dan bir temsilci var. İki de Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği üyesi var.

Şimdi sıra Ahmet Öncü arkadaşımızda. Buyurun.

Dr.AHMET ÖNCÜ

Teşekkürler.

Yüksel'in bu güzel konuşmasından sonra, herhalde ben fazla ilginizi çekemeyeceğim. Yönetişim konusuyla ilgili çok önemli bir soru sordu, benim aklıma takıldı; onun açtığı yoldan devam etmek mümkün fakat bu beni belirtmek istediğimden uzaklaştırabilir. O halde, şöyle başlayayım: Kaya Beyin belirttiği gibi, burada 50 yılın ardından TMMOB hakkında değinmelerde bulunuyoruz, içeriden değil, dışarıdan bakıyoruz ve sosyal bilimin değişik disiplinlerinden ya da belirli disiplinlerinin içinden bakıyoruz. Burada bulunan herkes, herhalde bizler gibi, "TMMOB'den, bu 50 yılın ardından, bize nasıl bir tarih kaldı?" diye bir soruyu kendisine soruyor. Bu soruya çeşitli yanıtlar verilebileceğini biliyor, bu yanıtlardan bazılarının kendilerince beğenilmeyeceğini de biliyor. O yüzden ortada aslında tartışılmaya açık birtakım tarih betimlemeleri olacağı açık.

Ben de aslında bu soruya, genel soruya yaklaşmak istiyorum. Aslında kendimi bu sorunun muhatabı olarak gördüğüm için burada bulunuyorum ve buraya davet edilmem nedeniyle de bu etkinliği düzenleyenlere teşekkür ediyorum. Evet, TMMOB, 50 yılın ardından bize nasıl bir tarih bıraktı? En genel soru buyusa, bunu biraz daha daraltacak olursak; "bu örgütün tarihi, Türkiye'nin tarihini anlamamıza ne tür katkılar sunabilir?" diye de

sorabiliriz. Yani elimizde bir örgüt tarihi var ve diyelim ki bu oturumu açan konuşmacı arkadaşımızın söylediği gibi, elimizde de sadece bu toplumdaki bu örgütün tarihi kaldı. Yani diyelim ki uzunca yıllar geçtikten sonra bu tarihe dönüyoruz, bu örgütün tarihini ve bu örgütün tarihinden Türkiye toplumunu anlamaya çalışıyoruz. Böyle zor bir soruyla karşı karşıya kaldığımızda, ne yapacağız?

Bu tür bir sorgulama karşısında kalınca herhalde sosyologlar şöyle düşünecek: O tarihlerde bu örgüt, nasıl bir toplum tahayyülüne sahip olabilmiş, ne tür bir toplum tahayyülü geliştirmiş ve bu tahayyül, acaba Türkiye'nin o tarihteki, mesela bugünkü toplum olma tanımının ve düşüncesinin, fikriyatının, hissiyatının karşısında nasıl konumlanmış; onunla kendisini uyumlaştırmış mı, hâkim olan toplum tahayyülüyle, yoksa o toplum tahayyülünün dışında bir başka toplum tahayyülüne mi sahip olmuş? Bu bir soru tabii, bunun yanıtı yine değişik şekillerde verilebilir. Ben bu soruyu da hepimiz adına sormak istiyorum. Ayrıca "TMMOB tarihinin önümüzdeki dönemde hızlanacağından hiçbirimizin şüphesi bulunmaması gereken toplumsal tahayyüller çatışması ve mücadelesinde acaba bize nasıl bir düşünce zenginliği sunabilir?" diye de yine herkese bir soru yönelteceğim. Herkesin malumu, Avrupa Birliği denilen bir süreç başlıyor ve bu süreçte bize yeni bir toplum olma ve toplum tahayyülü geliştirme ve benimseme sorumluluğu ve görevi yükleniyor.

Dolayısıyla hepimiz, değişik kesimler olarak, bireyler olarak, sınıflar olarak, gruplar olarak bu toplum olma tanımları içerisinde seslerimizi yükselteceğiz. Kimisi yanında kimisi karşısında olacak. Ancak bu ses yükseltme sürecinde acaba geçmişten öğreneceğimiz ya da geçmişten çekip getireceğimiz birtakım bazı pratik bilgiler, pratik zenginlikler var mı ve TMMOB bu konuda bize bir zenginlik sunabilir mi? Bu sorular eğer sizce açıksa, ben yine kabalığımı başlıyorsanız, bir hatırlatmayla başlamak istiyorum: Burada bir örgütü ve onun tarihsel eylemlerini düşünüyoruz. Bu türden sorgulamalar, beraberinde kaçınılmaz olarak ampirik olan bu olgunun, yani gözlerimizin önünde durduğunu düşündüğümüz ya da sandığımız bu olgunun kendisinden bir an için uzaklaşıp, onu teorik bir olgu, teorik bir sorun olarak yeniden kurgulamayı gerektirir. Dolayısıyla karşımızda sanki teorik algılamalarımızdan bağımsız olarak varmışçasına mevcut olduğunu düşündüğümüz bir TMMOB yanılması, düşüncesinden bir an için uzaklaşmamız lazım; bu şu nedenle önemli, herkes ancak kendi teorik tanımlamasına, teorik algılamasına göre karşısında duran bir ampirik olguyu, burada TMMOB'yi, algılar.

O halde ilk önerim bir soru olacak: TMMOB'yi teorik bir olgu olarak nasıl yeniden kurmaya çalışabiliriz? Hemen yanıtım şu ki, birçok şekilde yeniden inşa edebiliriz. Biraz evvel Yüksel arkadaşımız, belli bir teorik konumlanıştan ve onun kavramlarından hareketle Türkiye örneğinde ortaya çıkan otoriter, baskıcı korporatist bir devlet örgütlenmesinden söz ederek teorik bir olgu olarak TMMOB'nin neliğini bu bağlamda tanımladı. Onun teorik kurgulamasında TMMOB devletle iç içe geçmiş ve devlet eliyle kurulup, geliştirilmiş korporatist bir örgüt olarak karşımıza çıktı. Şimdi soru şu olmalı: TMMOB bu mudur sadece; kendisi de söyledi, olamaz; çünkü Yüksel'in dikkat çektiği yanıyla TMMOB olası teorik bir konumun tanımladığı olası teorik TMMOB olgularından bir tanesidir. Öte yandan, TMMOB ampirik bir olgu olarak değerli sosyal bilimcimiz Şerif Mardin'in dediği gibi, çok katlıdır ya da çok belirlenimlidir. Dolayısıyla tek bir teorik konumdan hareketle algı olarak neliğinin hakkında kapsayıcı bir sonuca ulaşılması kolay değildir. Fransız sosyal bilimci Althusser'in toplumsal olgu hakkında bir

zamanlar dediği gibi TMMOB “*overdetermined*” bir olgu ya da oluşumdur; yani “çoklu belirlenmiş” bir olgudur.

Ancak o zaman şunu hemen belirtmeliyiz ki, eğer ampirik olgu çok katlı, çok belirlenimli ise, o zaman ampirik olgunun ne olduğu her zaman bize teorik bir olgu açısından, onun hakkında kurduğumuz kavram ve o kavramın bize gösterebildiği yanlarıyla gözükcektir. Bu benim vurgulamak istediğim yönetsel bir hatırlatma.

Peki, o zaman ne yapmak lazım? Değişik teorik olgular kurmamız lazım, değişik teorik TMMOB’ler kurmamız lazım ve o teorik kurgulamaların iç tutarlılığına göre o görüşleri, o değerlendirmeleri dikkate almamız lazım.

Sözü daha fazla uzatmak gerekmiyor. Sosyal bilimciler bu tür yöntem sorunlarına kafasını takıyor; çünkü bu uyarıları yapmadığımız zaman, sosyal bilimde kör dövüşü olur, kısacası bu yönetsel hatırlatmaları yapmak gerekiyor. Ben “burada bugün sizlerle birlikte şu soruyu düşünelim” demiştim, tekrarlıyorum: TMMOB’yi bir toplumsal tahayyül olgusu olarak teorik düzeyde yeniden kurmaya çalışalım. Yani karşımızdaki olgu, bize bir toplumsal tahayyül biçimi şeklinde görünsün, başka yanlarıyla görünmesin. Böyle bir soru sorarsanız, sosyoloji içerisinden kendinizi Emile Durkheim’la karşıya bulursunuz. Emile Durkheim, Türkiye’de adı çok zikredilen; fakat maalesef yeterince ilgi uyandırmayan ve giderek de unutulmaya yüz tutan tabiri caizse dinozorlardan bir tanesidir. Oysa Emile Durkheim’in TMMOB’nin tarihini olduğu kadar, bugünün Türkiye’sini de anlamamıza yardımcı olabilecek, ışık tutabilecek önemli bir kaynak oluşturabileceğini hatırlamamız gerekiyor.

Emile Durkheim, TMMOB özelinde iki nedenden dolayı önemlidir: Birincisi, Durkheim, “*İşbölümünün derinleşip, toplumu oluşturan bireylerin giderek birbirlerinden farklılaşarak benzerliklerini yitirdikleri, buna karşın birbirlerine olan bağımlılıklarının tarihin hiçbir evresinde görülmediği kadar ve bir daha dönüşü olmayacak şekilde arttığı bir dünyada toplum olmak nasıl bir şeydir?*” sorusunu sormuştur. Bu çok zor bir sorudur aslında. TMMOB de diğer toplumsal kesimler, örgütler gibi, bu soruyu sormuştur; 1950’de de sormuştur, bu gün de sormaya devam etmektedir. Yüksel bu tarafı vurgulamadı, yani sanki TMMOB devletin bir projesiymiş gibi ortaya çıktı, ama ben de aynı tarihi doktora tezimde çalıştım, o tarihin mühendisleri de devletin görece özerk bir yaklaşımla “nasıl bir toplum” sorusunu sormuşlardı, - Yüksel’in sözünü ettiği “ödün ve ödül” sürecini iyi anlamak gerekiyor; çünkü ödün ve ödül, pazarlık konusu oluyor. Yani TMMOB’nin ortaya çıkışında toplum ve devlet ayrışması çok net olmasa da mevcuttur.

O halde TMMOB bağlamında Türkiye’yi yeniden düşünmek için Durkheim’dan öğrenilecek olan nedir? Birinci soru bu. İkincisi, Durkheim, doğrudan meslek örgütlerinin modern dünyada, bağımlılıkların bu kadar çok arttığı bir dünyada toplum olma ve toplum tahayyülü geliştirmede odak nokta oluşturduğunu, çok önemli rol ve işlevlere sahip bulduklarını da defalarca yazmış; en önemli eseri olan “Toplumda İşbölümü” kitabının anlaşılmasında nedeniyle yazdığı ikinci önsözde, meslek örgütlerinin geleceğin dünyasında toplum olmada çok önemli bir rol ve işlev içereceğini de özellikle yazmıştır. Dolayısıyla Durkheim, Türkiye’de okunması gereken bir kişi olarak karşımızda duruyor.

Bu iki nedeni bir araya getirirsek, Durkheim’in dediklerini, ama bilinen değil, çoğu zaman unutilan Durkheim’in dediklerini, burada kısaca söylenebilecekler şunlar olmalı: İşbölümünün derinleşmesiyle ortaya çıkan ekonomik yaşamda - bütün uzun uzun anlattıklarını

bir tarafa bırakırsak - iki problem ortaya çıkıyor; *zora dayanan işbölümünün yarattığı yasal ve ahlaki bozulma ve buna bağlı olarak kuralsızlaşma*. Bozulma diyorum; çünkü burada çözümlenme ve beraberinde bilinmezlikler dünyası ortaya çıkıyor, bu günün Türkiye'si için de çok anlamlıdır. Buna anomi diyor Durkheim, ben Türkçe'de bozulma ya da çözümlenme demeyi yeğliyorum. Bu sorun nasıl aşılacak? Çünkü bu aşılmazsa, toplumda ne yasa, ne ahlaki değerler olmazsa, toplum ortadan kalkıyor, zaten sorun burada. Durkheim, *"O zaman geriye bir şey kalıyor; sopa ya da tahküm kalıyor, diyor. Tahküm, polis, asker, top-tüfek olabileceği gibi, yasanın bir başka yüzüyle geliyor, ceza yasasıyla geliyor."*

Durkheim, yasanın iki türünden bahseder; bir tazmin edici bir anlayışla toplumsal yaşamı kuran yasadandır, bir de baskılamaya dayanan ceza yasasından bahseder. Bu ayrımla anlatmak istediği şu: "Ceza yasası, ortaya çıkan sorunu çözmek için değil, onu denetim altında tutmak için oradadır, yani toplumsal yaşamı düzenlemek için değil. Kurucu yasa ise, toplumsal hayatı düzenlemek, burada ortaya çıkabilecek ilişkileri düzenlemek için oradadır ve toplumun gelişmesinin önünü açması için oradadır. Ama eğer anominin olduğu bir ortam varsa, o zaman ceza yasası önce çıkacak, yani ceza ve baskılama yöntemiyle insanları bir arada tutma durumu öne çıkacak" diyor. Burada ise güçsüzün zorla, baskılamayla kendi çıkarlarından uzaklaştırılarak, güçlünün çıkarlarına dayalı olarak toplumsal iş bölümü içinde tutulmaya çalışılacağını ve güçsüzün bu durumda fırsat bulduğunda bu örgütlenmeyi terk etmeye yöneleceğini görürsünüz, diyor.

Durkheim, ayrıca şu soruyu soruyor: *"Peki, güçsüz bu durumda nasıl bir toplum algılaması geliştirecektir? Madem insanları baskıyla, ceza yasasıyla bir arada tutuyorsunuz; bu durumda güçsüz olan nasıl bir toplum algılaması geliştirecektir?"* Diyor ki, *"Güçsüz bir gün güçlenip kendisine geldiğinde, hesap sormak üzere orada hazır bulunur. Dolayısıyla güçsüz olanlar, bir gün ayağa kalktıklarında, toplumsal dengeyi kendi lehlerine çevirmek için ortaya çıkıp örgütleneceklerdir."* Çok ilginç, Durkheim diyor bunları, sosyolojinin kurucusu Durkheim söylüyor ve diyor ki, *"O zaman zoraki iş bölümü toplumu bir savaş durumunda tutma halidir. Peki, savaş durumundan toplum durumu haline geçmek nasıl gerçekleşecektir? Anomik savaş durumu, güçlülerin karşısında güçsüzlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkacak olan yeni bir toplumsal enerjinin ve bu enerjiden çıkacak olan yeni bir toplumsal tahayyülün doğmasına zemin hazırlar. Burada ortaya çıkacak olan, belki de yeni bir kolektif akıldır."* Ama bu kolektif akıl benzerliklere dayanmayacak; çünkü benzerliklere dayansaydı, o zaman işbölümünü reddedecektik, o zaman daha ilkel bir toplumsal örgütlenmeye gidecektik. Yani diyelim ki bugün bahsedildi, etnisiteler temelinde gidecektik, dolayısıyla toplumsal gelişmeyi durduracaktık. Hayır, belki buradan çıkan toplumsal akıl, yeni bir kolektif akıl yaratacaktır.

Bu kolektif akıl, "toplumun kendisini siyasal toplumun ve devletin dışında tahayyül edebilme yeteneğini geliştirmesinden başka bir şey değildir. Bu anlamda toplumsal olan ile toplumu kurabilir miyiz?" sorusu gündeme gelmektedir. Bu gerçekleşirse, Durkheim'ın kavramıyla, organik dayanışmanın ortaya çıkacağı, yani toplumsal bütünü oluşturan öğelerin bir bütünü parçası olduğu bilinciyle, ama her bir parçanın da farklılaştığını anlayarak, bütünü düşünerek hareket etme kapasitesini ve kabiliyetini geliştirmesi anlamında bir dünya görüşüne, bir toplum algılamasına ulaşılmış olacaktır. Bakın, burada iktidar yok, baskı ve zor yok, toplumun kendi özgür dayanışmasından bahsediliyor; zora dayanan işbölümünün aşılmış olduğu bir durum var. Özgürleşmiş giderek derinleşen işbölümü esasına göre kurulmuş, giderek teknolojik ilerlemeye dayanan ve

giderek maddi varlığını ve buna bağlı olarak manevi-moral varlığını zenginleştiren bir toplum fikri var.

Özetle Durkheim'dan şunu öğreniyoruz: Baskıcı işbölümünün yarattığı farklılaşmış bireyler, kesimler, sınıflar dünyası, yani bölünmüşlük ve bunun beraberinde ortaya çıkan tahakküm, bu bölünmüşlüğün ortadan kaldırılması için güçsüzlerin baskıya karşı gelerek iş bölümünü pratikte özgürleştirmeleriyle ortaya çıkacak olan toplumsal tahayyül yoluyla aşılabilir. Yalnız burada ilginç bir nüans var. Biz istediğimiz kadar tersini isteyelim, eğer modern dünya daha da modernleşecekse, -ki bazı modernist yorumlara göre geri dönüşü olmayan bir yoldur bu- işbölümü bizimle olacaktır, dolayısıyla biz her zaman bölünmüş olacağız. O zaman bu bölünmüşlük her zaman bizimle olacaktır ve her zaman bu durumu hem maddi pratikte hem de tahayyülümüzde aşmak durumunda olacağız. Bir başka deyişle, “farklılaşmaya rağmen toplum olmayı, yani işbölümünün bitmeyeceği varsayımı altında toplum olmayı, siyasal bir baskı olmadan nasıl gerçekleştireceğiz?” Durkheim'dan bu soru hakkında aslında şunu öğreniyoruz: Baskının, yani siyasal toplumun dışında toplum olabilmeyi öğrenmek, durumundayız. Ve hiç şüphesiz bu pratikte çözülebilecek bir mesele.

Bu noktada ilginç olan saptama, Durkheim'ın bu tür bir okumasının Marks'ın komünist toplum çözümlemesine aşırı derecede yakın düştüğüdür. Artık Marks tartışmasına girmiyorum; çünkü hepimiz biliyoruz, Marx devletin sonundan, devletin sönmesinden, insanın ortaya çıkmasından bahsediyor, aslında Durkheim başka yollardan aynı noktaya geliyor. Bu noktada gerçekten de bize TMMOB'un örgüt tarihini, toplumsal mücadeleler tarihini ve tarihimizdeki konumlanışı anlamaya yönelik yeni olmasa da önemli bir çerçeve sunuyor. Bir kez daha TMMOB'yi düşünmek için ciddi bir fırsat sağlıyor.

İzin verirseniz, benim yaptığım doktora çalışmasında çok etkilendiğim, zaman zaman dönüp “acaba ben bütün süreci doğru mu anladım?” diye tekrar okuduğum bir alıntıyı; 14 Temmuz 1975 tarihinde o zamanların TMMOB Başkanı olan Teoman Öztürk'ün yine o zamanlarda neredeyse her ay, her hafta yapılan gösterilerden birinde yaptığı bir konuşmadan bir alıntıyı burada aktarmaya çalışacağım. İngilizce metinden okuyacağım için tercüme etmek durumundayım. Dolayısıyla orijinal metinden sapmalar olabilir. O tarihlerde Teoman Öztürk diyor ki, “*Bilincin yükseldiği bu dönemde, teknik elemanların çoğunluğu, yavaş yavaş kendi aralarında mesleki şovenizmden kaynaklanan farklılaşmalarını, bölünmüşlüklerini, bu yapıyı kopuklukları aşmışlardır, böylelikle de onları daha geniş çalışanlar kitlesinden ayırıştırıp koparan meslek ayrıcalıklardan uzaklaşmışlardır ve kendilerini hâkim sınıfların, -'buradaki hâkim sınıflar dediğini, Durkheim'ın algılamasındaki siyasal toplumun ürettiği baskıcı iktidar olarak okumak gerekiyor'- karşısında bütün çalışanların içerisinde -onların önderi konumunda da diyebilir o tarihte, bu çok önemli değil- konumlandırmışlardır.*” Daha sonra da bence işte bin yıl sonra bile bu topraklarda yaşayacak olan toplum tahayyülünün içerdiği fikri dile getiriyor. Diyor ki, “*Mühendisler ve mimarlar, bu ülkede kendi meslek sorunlarını toplumun bütünüünün sorunlarının ayrılmaz bir parçası olarak görmüşlerdir ve bunu ulusal ve uluslararası düzeyde ifade etmişlerdir. Dolayısıyla bugünkü mücadelemiz bir sınıf karakteri kazanmıştır ve bu karakter, bizim bütün çalışanların mücadelesinde ayrılmayacak bir şekilde onların yanında yer almamıza yol açmıştır.*” Bu, aslında Durkheim'ın organik dayanışma tahayyülünün çok öz olarak pratikteki yansımasıdır. Böyle bir tahayyülü TMMOB bize bıraktığı için de TMMOB'ye teşekkür etmek gerekiyor.

KAYA GÜVENÇ

Ben de hepinizin adına Ahmet Öncü'ye teşekkür ediyorum.

Atilla Göktürk arkadaşımız, 80 sonrasında yaptıkları bir çalışmadan da yararlanarak, gerek TMMOB'nin, gerekse diğer meslek örgütlerinin durumları hakkında bize bilgi verecek.

Buyurun.

Prof. Dr. ATILLA GÖKTÜRK

Ben öncelikle şunu belirteyim: Benimki hem içeriden, hem de dışarıdan bir değerlendirme olacak; çünkü 10 yıllık bir sürecimi TMMOB'nin çeşitli ortamlarında geçirmiş biri olarak içeriden, ama aynı zamanda da bu konu üzerinde çalışmaları olan biri olarak da dışarıdan bir değerlendirme yapmaya çalışacağım. Bu konumum galiba biraz da benim hareket alanımı serbestleştirecek.

Öncelikle şunu vurgulayayım: Biz (Eren Deniz Göktürk ile birlikte) 2002 yılında bir çalışma yaptık, bu çalışmayı yapmamız için bizi tetikleyen birtakım şeyler vardı. Öncelikle onların altını çizeyim, bunların birincisi: Demokratik kitle örgütü tanımı ve TMMOB'nin demokratik kitle örgütü olarak tanımlanması idi. Bu bizim için kışkırtıcı oldu. Örneğin bu konuda Mersin'de Oğuz Türkyılmaz'la çok uzun, 2-2,5 saatlik bir tartışmamız olmuştu. Onun söyledikleriyle benim söylediklerim arasındaki farklılık, bu anlamda çok önemliydi, yani o "TMMOB demokratik kitle örgütü" ben de "mesleki çıkar örgütüdür, olamaz"ı tartışıyordum. Sonra onun ne dediği ve benim niye karşı çıktığımı konusunda bir noktaya geldik ama bu tartışmada oluşan tablo aklımızın bir yerine asılı kalmıştı.

İkinci bir şey; bu sürecin üstüne Türkiye'de sivil toplum kavramı ve özellikle bu yönetim kavramına yüklenen anlam çok yoğunlaşınca, konu daha da önem kazandı. Çünkü bakılınca yönetim içerisinde yer alabilecek örgütlerden birisi olarak TMMOB gözüküyordu veyahut da diyelim ki kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olmasının garantisizliği en azından yöneticiler açısından çok önemli işlevler üstleneceği beklenen Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ile birlikte dikkate alınabilecek bir örgüttü. Anayasanın 135 inci maddesinde tanımlanan örgütlerden her birisi ve ayrı ayrı yasaları ile sorumluluk alanlarının tanımlanmış olması, yönetim için uygun bir zemin oluşturabilirdi. Bu takdirde "Demokratik Kitle Örgütü" tanımlamaları nereye oturacaktı. O zaman, bu örgütlerin bugüne kadar almış olduğu tutum ve çizgileri ile bu çizginin arka planında yer alan bazı kararlar, bizim için veri oluşturabilirdi. Bunların hepsi bir araya gelince bu konuyu yakından incelemek gerekiyor düşüncesi iyice pekişti. Dolayısıyla 2002 yılında uluslararası bir sempozyuma sunduğumuz ve sivil toplum kavramı üzerine uzun bir tartışma yaptığımız bir bildiriye Türkiye'de sivil toplum yaklaşımı ve örgütlerinden de örnekler sunmaya çalıştık ve örneklediğimiz örgütlerden birisi TMMOB idi. Burada şimdi 80 sonrası kaynaklardan ulaşılabildiklerimizle 3 çıkar örgütü-sermayeye dayanan TOBB ile mesleğe dayanan 'demokratik kitle örgütleri' TMMOB ve TTB- bazında değerlendirmeye, zaman kısıtı altında çalışacağım.

Tabii bu arada o dönemde başta TMMOB'nin belgelerine ulaşmamızı sağlayan Fikret Özbilgin olmak üzere, Türk Tabipleri Birliğinden arkadaşlara ve TOBB'un da elimize

geçtiği kadarıyla raporlarını sunanlara öncelikle teşekkür etmek gerekiyor. Bu vesile ile bir teşekkür daha edeyim: 80 sonrası süreçte o kadar zaman TMMOB'de çalışmıştık, ama dönüp de geçmişteki raporlara bakmak çok gerekmemiştir. Bu çalışma için bakınca, ben dehşete kapıldım, TMMOB'de neler neler varmış diye. O zaman bunların hepsini Fikret'e iletmıştim, "bunlar kaybolmamalı, yaygınlaşmalı" diye. Bugün bu TMMOB 50 nci Yıl Andacını görmek gerçekten çok anlamlı, geleceğe çok ciddi bir kaynak aktarımı sağlanmış ve çok hoş bir hizmet sunulmuş.

Bu girişten sonra, yine beni tetikleyen ve aslında TMMOB'yi de tarif eden 3 farklı olay ile çalışmamız üçüncü gerekçesini TMMOB örnekleri ile sunmak istiyorum. Bunlar benim TMMOB pratiğinde yaşadığım, ama buradakilerin büyük bir çoğunluğunun farklı platformlarda, farklı biçimlerde benzerlerini yaşadığı 3 olay. Birincisi, 1996 yılında TMMOB zorunlu göç çalışmasını yaptık, Habitat'a sunduk. Habitat'tan sonra TMMOB'ye galiba bir grup Latin Amerikalı mühendis, mimar ve insan hakları savunucuları geldi. Rapor sunulmuştu ve biliyorlardı. Bize söyledikleri bir şey vardı: "Bizim memlekette mühendisler, mimarlar bunlarla uğraşmaz, siz niye uğraşıyorsunuz; çok enteresan" dediler. Hakikaten mühendis ve mimarların bununla uğraşması çok enteresandı. Ama TMMOB bu olmak zorunda idi, toplumsal sorunlara duyarlı. Bu bir.

Yine bu pratik içerisinde 1994 yılında 5 Nisan Kararları ilan edildi. Karayalçın, 5 Nisan Kararlarının niçin yapılması gerektiğini anlatmak üzere TMMOB'ye geldi. Hiç unutmuyorum bir gün saat 12.00'de randevulu geldi, 12.30 da da gitmek üzere kapıdan içeri girdi, masaya oturdu. Biz de 20 kişi falanız; biz de kitapları, eski ve yeni raporları, görüşleri, değerlendirme metinlerini, sektör irdelemelerini hepsini toplamış ve 5 nisan kararlarına ilişkin raporumuzu da önümüze koymuş durumda bekliyoruz. Murat Karayalçın, yarım saat konuştu 5 Nisan kararlarının ne kadar zorunlu olduğunu ve sonuçta ne çok yarar sağlayacağını anlattı ve bitirdi, "ben gideceğim, diyeceğiniz bir şey var mı?" dedi. Birileri yavaş yavaş söylemeye başladı. Saat 14.00 civarıydı, özel kalemi Karayalçın'a dedi ki, "efendim, randevumuz var, gitmemiz lazım." Ama Karayalçın kalkacak gibi değildi; bir düşündü, dedi ki, "ben yarın sabah 10.30'da geleceğim, lütfen hepimiz burada olun, bu toplantı akşama kadar sürsün" ve biz ertesi gün ona 5 Nisanın neye yol açacağını anlattık. Çıkarken bize bu sefer ne dedi, biliyor musunuz; "ben size bir de Tansu Çiller'i yollayayım". TMMOB'nin bir başka boyutu. Kamusal alanı sahiplenici. Bu iki.

Bir gün savcılıktan -TMMOB Genel Yönetim ve Yürütme Kurulu Üyesiyim- bir kâğıt aldık, savcılığa hakkımızda suç duyurusu var, tüm Yönetim Kurulu üyelerimiz, kalktı gitti. "Allah Allah, bu ne" falan diyoruz. Çünkü gündem çok kalabalık ve savcı ile karşılaştırabilecek malzeme de üretiyoruz yani var bir şeyler. Ama gittik ki hiç de öyle bir şey değil. Adı önemli değil, odamızın birisi, mal almasına izin vermeyen TMMOB Y.K. ile tüzelkişilik tartışması nedeniyle, hepimiz hakkında suç duyurusunda bulunmuş. "Tüzelkişilik TMMOB Yönetim Kurulunun değil, benimdir, karışamaz" diye. Savcı ifade alıyor, ama ifade mi alıyor, fırça mı atıyor belli değil; yani adam diyor ki, "memleket elden gidiyor, siz bunlarla mı uğraşıyorsunuz?" TMMOB bir de bu. Meslek gerekçeli çıkarların çatıştığı bir ortam bu da üç.

Sabah ki tartışmada TMMOB'nin kurulduğu dönemde- sonraki süreci de çok belirliyor- özel sektörün olmadığı koşullar tanımlandı. Genellikle kamuda istihdamın olduğu bir tablo ortaya çıktı ve TMMOB ve TTB'nin de bu koşullarda kurulduğu belirtildi. Kuruluş sonrası süreci değerlendirdiğimizde, TMMOB'nin demin Kaya ağabeyin özetlediği,

bir 63'lere kadar bir süreci var, daha sonra 73'lere kadar bulantılı bir süreci var, 73-80 arasında bir şanlı mücadelesi var, -ki, biz öğrenciyiz, izledik- ve bir de 80 sonrası.

Şöyle diyebiliriz: 80'den sonra 88'lerde ki süreç, TMMOB açısından bakıldığında, bir geri çekilme ve kendini koruma süreci. Çok anlaşılır bir şey. 88'den sonra ise yavaş yavaş, adım adım 80 öncesi çizgiyi arayış var. Ancak bu arada da konjonktüre uygun bir biçimde bir şey oluyor; belki sonunda sürem yetmez, onun için en son söyleyeceğimi hemen söyleyeyim: Özelleştirme ve küreselleşme politikalarının tamamı bu politikalara karşı çıkışlarına karşın TTB ve TMMOB'yi etkiliyor ve değiştiriyor. Çünkü TMMOB TTB'de kamunun çekildiği kendi ile ilgili hizmet alanlarında gerekli düzenlemeleri en azından üyelerinin çıkarları için yapmak ve karşı çıktığı politikalara uyumu sağlamak zorunda kalıyor. O hizmet alanı örgütlemeleri, özelleştirmelerin bir tamamlayıcısı oluyor ve özelleştirmenin önünü açıyor, ama TMMOB yasası açısından bakıldığında verilen yetkinin kullanımı söz konusu. TTB için de böyle bu durum. Bu çerçevede TMMOB'nin de içinde yer aldığı Kamu kurumu niteliğindeki meslek örgütlerinin oluşturulma, var oluşlarını sürdürme ve bugün giderek değişen işlevleri ve üye tabanlarının da değişmekte olan beklentileri ile de açıklanabilecek bir durum söz konusu.

O zaman çok özet bir tabloyla bu 3 örgüt için bir şeyler söylenmesi gerekiyor.

TTB, TMMOB ve TOBB 3'ü de kamu kurumu niteliğinde, kuruluş tarihleri TTB 1953, yasası 6023; TMMOB 1954, yasası 6235; TOBB 1950 5174 sayılı yasa.

Üye sayıları: TTB 70 binden fazla üyesi var, -altını çiziyorum- yüzde 80'i kendi ifadele-riyle kamuda çalışıyor. TMMOB'nin 2000 yılı rakamlarına göre üye sayısı 220 binden fazla, herhalde aşağı düşmemiştir. Her ikisinde de kamuda çalışanlara üyelik serbest, özele zorunlu. Yine TOBB'a baktığımız zaman, 1 milyon 200 bin firma, yani insan değil, firma temsilcileri. Bu dokuya hemen şöyle bir bakalım: TTB ve TMMOB de kamu ağırlıklı, diplomaya dayalı bir üyelik söz konusu, yani eğitilmiş insanların, ehliyet sahibi insanların üyeliği söz konusu. TOBB'a baktığımız zaman, sermayeye dayalı bir üyelik söz konusu ve özel sektör ağırlıklı bir yapısı var. Burada da hemen bir mim düşeyim: TMMOB ve TTB'de özelde çalışanlara üyelik zorunluluğunda TOBB'un önemli bir payı var. Çünkü ticaret odasına kayıt ve iş yapabilmeleri, büro açabilmeleri için mesleklerini kanıtlamaları gerekiyor. Birbirini tamamlayan bir işlemin parçası olarak üyelik gerekli oluyor. Dolayısıyla 80 sonrasında özelde çalışanların üye olma zorunluluğunun kanımca böyle bir boyutu var.

Yine bir nokta; -bu lazım bize ileride, bunu kullanacağız- bu örgütlerin üyeleri bir tek yerde TOBB'un içerisinde birleşebiliyorlar; bu iki örgütün; yani TTB'nin üyeleri de, TMMOB'nin üyeleri de TOBB'a üye olabiliyorlar. Ancak TOBB'dan bu tarafa geçiş yok, TTB ve TMMOB'nin üyeleri arasında da geçiş yok, hepsi sadece TOBB'da birleşebiliyor. Bu konum TOBB'a farklı bir avantaj da kazandırıyor, buna ileride değineceğiz.

Örgütlenmeye baktığımızda: Örgütlenmede de ciddi bir farklılık var, şöyle: TTB, odalar bazında ve il düzeyinde örgütleniyor. 200 kişiyi geçen 50'den fazla ilde bugün Tabip odası örgütü var. Bu örgütlenmeden delegeler çıkıyor, Genel Kurulda delegeler doğrudan Merkez Konseyini seçiyor. Ayrıca her ilde bir oda örgütlenmesi temelinden gittiği için de işyeri temsilciliği mekanizmasını çalıştırabiliyorlar. Böylece TTB'de hem dikey hem yatay örgütlenme oluşuyor. Burada işyeri temsilciliği deyince de TTB'nin özel hastane de TTB işyeri temsilciliğine ilişkin bir tanımlamaya rastlamamış olmamız ya da var

ise çok sınırlı sayıda olması üye örgütlenmesi ve örgütün zemini açısından önemli bir gösterge. Bunun yanı sıra TTB kurslar düzenliyor, sertifikalı eğitim veriyor, dergileri var, projeleri var ve çeşitli konularda komisyonlar çalıştırıyor. TMMOB'ye bakıyoruz, TMMOB de odalar meslek (mühendislik alanı) bazında örgütleniyor. İl düzeyindeki örgütlenmelere her bir mühendis odası kendisi karar veriyor ve oluşturuyor. Bu da TTB ile arasında örgütlenme konusunda ciddi bir farklılık doğuruyor. Odalar, 23 tane mühendislik mimarlık odası, kendi oda genel kurulunda, oda yönetim kurullarını ve TMMOB delegelerini seçiyor. Oda genel kurulları bir şeyi daha yapıyor: TMMOB Yönetim Kuruluna 3'er tane adam seçiyor. Bu doku TMMOB Genel Kurulunda bir araya geliyor, yani tüm odalardan gelen delegeler TMMOB Genel Kurulunda oda genel kurullarının belirlediği 3'er adaydan birisi için oy kullanıyor. Bu TMMOB'lilerin çok iyi bildiği bir mekanizma. Burada bir şey ortaya çıkıyor: TMMOB Yönetim Kurulu tüm delegelerin özgür iradesiyle oluşmuyor, TTB'den farklı bu yapı; Çünkü TTB'de Genel Kurula katılan tüm delegeler, istedikleri gibi Yönetim Kurulunu oluşturabiliyorlar. TMMOB'de bu yok; oda belirleyici. Bu TTB ile TMMOB arasında önemli bir farklılığa yol açıyor. Yaşadığımız pratiği, ben en azından gözlediğim pratiği söyleyebilirim; sürekliliği ortadan kaldırıyor, birikim aktarımını, bir yönetim kurulunun bir yandan yenilenip bir yandan ileriye taşınmasını engelliyor, TMMOB ile TTB arasında bu fark var. TTB'de bu aktarım çalışıyor, sonraki kuşağı alıp, eğitip ileriki kuşaklara aktarıyorlar, böyle bir mekanizmaları var.

Bir çarpıcı nokta; bu dokuya bakıldığı zaman TMMOB örgütlenmesi,, dikey bir örgütlenme olarak karşımıza çıkıyor, odalar ve üzerinde TMMOB, ama TMMOB, TTB'nin uyguladığı bir yöntemle yıllardır -oldu mu, bilmiyorum- işyeri temsilciliği ve il koordinasyon kurulları (İKK) oluşturarak, farklı mühendislik alanlarının bir arada olabileceği işyeri ve il bazında yatay bir örgütlenme de yaratmaya ve bu İKK'ları da TMMOB Yönetim Kuruluna bağlamaya çalışıyor. Ama bir türlü oturmuyor bu; çünkü meslek odası ve uzmanlık örgütlenmesi temeline dayanmış bir yapı, ayrıca TMMOB Yönetim Kuruluna bağlı bir örgütlenme yaratamıyor, zorlanıyor burada. Bunda şöyle bir faktör var, ki çok konuşulan konudur, yine tüm TMMOB'li arkadaşlar bilir: 24 üncü oda. TMMOB Yönetim Kurulu'nun algılanış biçimidir ve bu bir paradokstur TMMOB'de. Çünkü TMMOB Yönetim Kurulu'nun oda temsiliyetine dayalı oluşumuna karşın yönetim kurulundaki temsilci ile oda arasında güçlü bir bağın genellikle olmaması, oda Yönetim Kurullarının görüş ve düşüncelerinin TMMOB Yönetim Kuruluna oda temsilcisi üye tarafından taşınmasının sağlanamaması bu 24. Oda konumunu yaratmaktadır. Adeta bu konuma uygun bir biçimde, il düzeyinde yaratılmaya çalışılan İKK'ları TMMOB yönetim kurulunun kendi örgütünü yaratma çabası gibi yansımaktadır. TMMOB'nin bu yapısında mühendislik alanlarının çıkarlarının belirleyiciliği etken olmakta ve merkez ya da yerelde mesleki çıkar çatışınca, birlik yapısı aksamaktadır. Bunun yanı sıra Odaların ve TMMOB'nin yaratmaya çalıştığı işyeri temsilciliğinin de kamu kurumu ağırlıklı olduğunun altını çizmek gerekir. Bu çerçevede TMMOB'nin tüm çabalarına karşın yatay örgütlenemediği, dikey bir örgütlenmesi olduğu belirtilebilir.

TOBB'a gelirse, TOBB'da örgütlenme çok daha net; biraz karışık gibi gözüküyor, ama tıkr tıkr çalışan bir mekanizma var. Yerel düzeyde örgütlenmiş 363 tane oda, borsa, sanayi, deniz ticaret odası var, bunlar kendi genel kurullarını yapıyor, yönetim kurullarını seçiyor, sonra genel kurula delege gönderiyor. Biraz TTB'ye benziyor,

1 000-1 300 delege arasında bir delege, Genel Kurulda; Odalar ve Borsalar Birliği Konseyini, oluşacak 5 tane konseyi ve artı 14 kişilik bir Yönetim Kurulunu seçiyor, Yönetim Kurulu aldığı o yetkiyle Türkiye genelinde temsiliyet üstleniyor.

Ayrıca il düzeyinde çeşitli meslek gruplarının temsiliyetini sağlayan mekanizmalar yaratılmış durumda ve hem bu grupların hem de büyük sermayenin gücü TOBB'u belirliyor.

Yine bu üç örgütün çalışma tarzı anlamında çok önemli bir nokta, bu üç örgütün parasal kaynakları: Sabah Bülent Tanık "TMMOB kuruluşunda özerklik için devlet yardımını red etti" diye aktardı, özerkliğin başka da yolu yoktu zaten, gerçekten de öyle olmak durumundaydı. TMMOB, hakikaten örgütlülüğünü -bunun için çok ısrarlı davranmıştır, TTB'de de aynı tablo var- üye aيداتına dayandırmayı örgütün bağımsızlığının garantisi olarak görmüştür ve hep, bunu yapmaya çalışmıştır. Gerçekleşmiş midir; hayır. Çünkü üye aيداتlarından TMMOB odalarının elde ettiği gelir, -odalar alır geliri, TMMOB'nin doğrudan bir geliri yoktur, oda ödentilerinden oluşur - hiçbir zaman tüm gelirlerin yüzde 20'sini bulmaz. Aynı şey TTB için geçerli, kendi web sitelerinde de "üye aيداتları yüzde 20 olduğu belirtiliyor". Her iki örgütün gelir kalemlerinde (hizmet) düzenlemelerinden elde ettikleri gelirler asıl yeri tutuyor. Peki, TOBB'da durum ne? TOBB da üye aيداتlarıyla ve üyeye yönelik işlemlerden elde ettiği gelir ile ayakta duruyor; çünkü üye aيداتını ödemeyen kapıdan içeri giremiyor, onun için üye aيداتları çalışıyor. Bu üç örgütün cüsseleri de dikkate alınarak yapılacak bir değerlendirme ile görel olarak mal varlıklarının birbirinden az olmadığı sanırım belirtilebilir.

Peki, bunlar nerelerde çalışıyor? Türk Tabipleri Birliği açısından bakarsak, sağlık sektörü, çalışma alanlarının tamamı tek sektör, burada örgütleniyor. TMMOB'ye baktığımızda, olmadığı sektör yok gibi; meslek alanları diye düşünürsek, özellikle mühendislik ve mimarlık alanlarının girdiği tüm sektörlerde var. TOBB ise, TMMOB'yi de yutacak kadar büyük bir alanda çalışıyor; çiftçiyi, imalatçıyı, sanayiciyi, tüccarı, borsacıyı... temelinde tarım ticaret ve sanayi sektörünü kapsıyor.

Bütün bunlar bu 3 meslek örgütünün çok kabaca görünüşü. En azından benim bu kısa zamanda verebileceğim ve üzerinde tartışma yapacağım ölçütler bunlar. Hemen belirtilmelidir ki bu doku, 1980 sonrasında örgütlerin çizgisini hayata geçiren doku.

1980 sonrası örgüt çizgisi deyince, gelişmeleri irdelemek açısından 1980 sürecindeki örgüt çizgilerine ilişkin bir-iki hatırlatmada bulunmakta yarar var. TMMOB'nin 1980'de 25 inci Genel Kurulu -24-25 Mayıs- raporunda TMMOB Genel Kurul çalışması şu sözlerle başlıyor: *"TMMOB 24 üncü çalışma dönemi, emekçi halkımız ve onun ayrılmaz bir parçası olan bizler için acı ve sıkıntılarını giderek dayanılmaz boyutlara vardığı bir ortamda sona ermektedir. Bu dönem, emperyalizmin bir avuç egemen azınlığın çıkarları uğruna geniş halk kitlelerine daha çok yoğun yokluğun, işsizliğin, pahalılığın; daha çok baskı, saldı, işkence ve zulmün reva görüldüğü bir dönemdir"*

Bu çerçevede kısaltarak bir şeyi belirteyim: Çalışma Raporu dört maddelik bir gündem belirliyor; birinci gündem maddesi bağımsızlık ve demokrasi mücadelesine ilişkin çalışmalar. İkinci gündem maddesi, ekonomik ve demokratik taleplere ilişkin çalışmalar. Örgütlenme çalışmaları ise dördüncü gündem maddesi olarak ta arkalarda bir yerde; TMMOB 80'e girerken böyle geliyor. TMMOB 82 Kongresinde yani bir sonraki kongrede - 12 Eylül olmuş- Mayıs 82'de TMMOB Genel Kurulu toplanıyor. Durum tespiti

ile “Toplumsal yapıda yukarıdan aşağı önemli değişikliklerin gerçekleştiği, yasal düzenlemeler yanında, ekonomik yapıda da gerçekleştirilmeye çalışılan yeni şekillendirmelerin toplumsal yaşantıyı önemli ölçüde etkilediği bir dönem yaşanmaktadır” tanımlaması yapıyor. Sonra TMMOB’nin “Batılı anlamda demokratik bir sistemin vazgeçilmez bir unsuru olarak kendi alanıyla ilgili kamuoyu oluşturmak, kamuoyunu uyarma görevinden” bahsediliyor; çünkü TMMOB’nin Yasası iptal edilmeye çalışılıyor, o da kendini savunmaya çalışıyor.

Ancak bakın, bir şey var, bu beni çok mutlu etmişti: TMMOB’den aynı dönemde anayasaya ilişkin görüş isteniyor. TMMOB, tamamen kendini savunma ortamında olmasına karşın “ben varolmayı sürdürmeliyim, benim yasam iptal edilemez” diye bir yandan uğraş verirken anayasaya ilişkin görüş istiyorlar. 1982 koşullarında oluşturulan görüşten size çok kısa bir pasaj okuyacağım, imza da Bülent Tanık’a ait: Bu metinde, *anayasanın meşruiyetini sağlamak için oluşturulan mekanizmaların toplumdaki çeşitli kesimlerin en geniş temsiliyetine önem verilmesi gerekliliğine dikkat çekiliyor. Yeni bir anayasa yapmaya yönelinebilmesi için, mevcut anayasanın yetersiz olduğu, toplumun ihtiyaçlarına cevap vermediği kanaatinin toplumun çoğunluğunda hâkim olması gerektiği, ancak toplumun büyük bir çoğunlukla böyle bir ihtiyacın varlığı üzerinde görüş birliğine vardığını söylemenin güç olduğu belirtiliyor. “Yeni anayasanın yaygın katımlı, özgür bir tartışma ortamının gereklerini yerine getirdiği söylenemez” denildikten sonraki bölümlerde ise, “Anayasanın modern bir topluma uyum sağlayabilmesi için kullanabileceği iki temel araç vardır: özgürlüklerin genişletilmesi ve özerkliklerin yaygınlaştırılması.”* Bu, o günkü koşullarda öyle kolay kolay yazılacak bir şey değil; çok özenle, çok titizlikle ve tavizsiz yazılmış bir metin, bir yandan kendi varlığını savunmaya çalışan TMMOB bir yandan da demokrasiye ve toplumsal sorumluluğa sahip çıkıyor. Bu örnekleri çoğaltabilirim, ama zamanım sınırlı, bunları geçiyorum.

TMMOB başta belirttiğim gibi 88’e kadar bir korunma tutumu içinde. 86’dan itibaren yavaş yavaş başlayan hareketlenme 88’den sonra giderek tırmanan bir çizgiye ulaşıyor. Tabii o arada Türkiye’nin konjonktürü de değişiyor, değişmeye bağlı olarak da TMMOB tavrı almasını hızlandırıyor, bu net bir şekilde gözüküyor. TTB’nin anayasa sürecindeki görüşlerine ilişkin bilgilere ulaşamadık. O döneme ilişkin bize ulaştırılan kaynakların genel kurul tutanaklarının el yazması halinde olduğunu belirtmek gerekir.

TOBB’un bu anayasaya ilişkin ne dediğini ise o tarihlerden bulduğumuz bir belgeden okumak istiyorum. 1981 yılında 2 nci İktisat Kongresi açılış toplantısında TOBB Başkanı şunu söylüyor: *“Cumhuriyetin ilk yıllarında devletin birtakım işleri yüklenmesi ve öncülük etmesi tabii ve zaruri görülmüştü. Zaman içinde devlet, ferdi teşebbüsün yapabileceği alanlarda tesislerini öylesine çoğalttı ve esasen mahdut olan kaynaklarını öylesine dağıttı ki, asıl yapması gereken işlerde yetersiz kaldı. Devletimizin yeniden düzenlenmesine ihtiyaç ve zaruret duyulduğu bir noktaya gelmiş bulunuyoruz.”* Anayasaya ilişkin görüşlerinde bunların neler olduğunu belirtiyor. 1961 Anayasasından duyulan sıkıntılar metinde dile getiriliyor, özellikle özgürlüklerin ve özerkliklerin sınırlanması ve denetlenmesi boyutunda mutlaka önlemler alınması tanımlanıyor. *“61 Anayasasındaki bazı özerk kuruluşların görevleri ve çalışma kuralları yeniden tarif edilmeli ve sınırlandırılmalı. Anayasa Mahkemesinin Parlamento üstü konumu kaldırılmalı. Danıştayın yargı denetimi bahanesiyle hükümet tasarruflarına müdahalesi engellenmeli. Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yüksek Hâkimler Kurulu, üniversiteler, sendikalar, dernekler, geçirdiğimiz 20 yıl içinde son derece zararlı eğilimler göstermişler. Demokrasi, özgürlük, plüralizm gibi ilkeleri kötüye kullanarak, milleti 12 Eylülde dehşet içinde seyrettiğimiz uçurumun kenarına getirmişlerdir”* saptamasını yapıyor ve toplum ve millet adına denetim altında bulundurulacak mekanizmaların yokluğunun bu duruma zemin

hazırladığı belirtiliyor. TOBB de bunları söylüyor, -daha çok şey söylüyor da- TMMOB bunları söylüyor, TOBB bunu söylüyor, ama süreç de bir şekilde çalışıyor. Çok merak ediyorsanız, arkası ikinci turda.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Atilla Göktürk arkadaşımıza çok teşekkür ediyorum.

Bir konuya değineyim: üye sayıları ve üyelerimizin bütün mühendis ve mimarlara oranları. Bir çalışma yaptık. 1982'yi baz aldık ve o tarihteki üye sayısını Türkiye'deki mühendis ve mimar sayısı olarak kabul ettik. Çünkü o tarihte 1961 Anayasası yürürlükte ve zorunlu üyelik vardır. Bu varsayımın ortaya çıkabilecek olan hata payımız çok önemli değil. 2004 yılı itibarıyla yaptığımız hesapta, TMMOB'nin Türkiye'deki mühendis ve mimar sayısının odalara üyelik oranı yüzde 54 civarında. Bu eğilim hızla aşağıya doğru gidiyor. Her yıl 25 bin mühendis-mimarın mezun olduğunu düşünürseniz, olayın temsil yeteneği ile ilgili bir tarafı olduğu ortaya çıkar.

Bu çalışmayı odalar için de yaptık. Serbest meslek ağırlıklı olan odalarda üyeleşme oranları daha yüksek. Yani Odalara göre yüzde 93'lerden yüzde 12'lere kadar üyeleşme oranları var. Bunun sorgulanması gerekiyor.

Bir konu, yine Atilla arkadaşımız açtığı için, bir ek bilgi olarak veriyorum: Kuruluş aşamasında üyelerimizin yüzde 80'i kamuda çalışıyor, yüzde 20 kadarı da özel, serbest çalışanlar var. 2004'lerde yine olaya baktığınızda, kabaca tahminlerimizi söylüyoruz; çünkü en son çalışma, TMMOB'nin, Ahmet Öncü'nün ve Ahmet Köse'nin de içinde yer aldığı 1998'deki bir araştırmasına dayanıyor. Oradaki bilgilere baktığınız zaman, 1954'te özel sektör hemen yok, özel sektörde çalışan mühendis ve mimar hemen yok. Oysa 98'ler itibarıyla baktığınızda, özel sektörde çalışanların yüzde 50'yi aştığını, kamuda çalışanların yüzde 30'lara doğru gerilediğini görüyoruz. Serbest çalışanlar var, işveren konumunda olanlar var. Bütün bunlar, aslında mühendis ve mimarın kendi kimliği hakkında daha kolay karar verebileceği de bir ortamı yaratıyor, bunu biraz sonra belki sizlerle beraber tartışacağız.

Yaklaşık 45 dakikamız var, önce sizlere soru veya katkılar için, katkılar mümkün olduğu kadar kısa olursa sevinirim.

Buyurun.

EMİN KORAMAZ (Makina Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Üç oturumda da konuşmacılar, TMMOB'nin korporatist bir anlayışla devletin talepleriyle kurulduğunu belirttiler. Ancak şöyle bir yaklaşımda da bulunmak gerekmez mi? O tarihlerde mühendislerin ekonomik ve sosyal koşulları çok iyi durumdaydı. 1950'lerde art arda kurulan akademik odaların, yani mühendislerin, doktorların, diğer akademik meslek disiplinlerinin üyelerinin talepleri de bu odaların kuruluş amaçlarıyla örtüşüyor. 1927 yılında kurulan Türk Yüksek Mühendisler Birliğinin Tüzüğüne bakıyoruz, amaç maddesi 1954 yılında kurulan TMMOB kanununun amaç maddesiyle birebir aynı. Nedir amaç maddesi; ülke sanayisinin geliştirilmesi, ülke inşaatının geliştirilmesi, yabancı firmaların ülkemizde yatırım yapmasının önüne geçilmesi, yabancı mühendis ve mimarların çalışmasına kısıtlar getirilmesi ve mühendis-mimar olmayanların bu mesleği icra etmelerinin önüne geçilmesi. Dolayısıyla zorunlu üyelik, aslında devletin

değil, mühendis camiasının talebi; çünkü kendi meslek disiplininin olmayanların bu mesleği icra etmelerinin önüne geçiliyor.

1950'lerden Teoman Öztürk'lerin Yönetime geldiği ya da Birlik delegasyonlarında ve odalarında görev aldığı dönemlere kadar , mühendislerin büyük bir kısmı ayrıcalığını koruyorlar. 10195 sayılı Kararnameyle çalışan mühendisler, 1969'larda 657 sayılı devlet memurları kapsamına giriyor ve zaman içerisinde toplumsal gelirden aldıkları paylar düşüyor ve işçileşmeye başlıyorlar. Gerek toplumsal mücadelenin geldiği seyir, gerekse mühendislerin doğrudan taleplerinin emekçi sınıfların talepleriyle bütünleşmesi, bir dönüşüme yol açıyor.

Buradan da yola çıktığımızda, şunu söyleyebiliriz diye düşünüyorum. Bir örgütün toplumsal mücadeledeki etkinliği ülke genelindeki toplumsal ve siyasal koşullardan bağımsız değerlendirilemez.

Bu nedenle, TMMOB'nin en azından odalarıyla, şu anda Birlik yönetimleriyle, oda yönetimleriyle geri bir çizgiye taşındığı, küreselleşmeyle de bütünleşmeye doğru gittiği tespitine katılmıyorum. Son dönemlerde yapılan emek programları etkinlikleri, küreselleşme karşıtı etkinlikler, art arda çıkarılan yasalara karşı gösterilen duyarlılık, toplumda TMMOB'nin armadasında ilerlemektedir de diyebilirim.

Bütün konuşmacılara soruyorum: TMMOB'nin emekçi sınıflar mücadelesinde etki gücü toplumsal koşullar, toplumsal duyarlılıkla da birebir ilintili değil midir? Yani TMMOB'yi bu koşullardan sınırlayıp tek başına değerlendirebilir miyiz?

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Teşekkür ederim.

MÜCELLA YAPICI (Mimarlar Odası)

Şöyle bir çelişkiyi ben hep görüyorum: Bu meslekleşme konusunda, mesela mimarlığı alalım; uygarlığın varoluşundan beri varolan bir meslek, ama kapitalizm sonrası başka bir biçime dönüyor, farklı işbölümlerinden farklı işbölümü alanlarına kaymış ve sonuçta baktığımızda, mühendislik ve mimarlık meslekleri, -bunları ayırmıyorum- sermayenin ya da erkin birtakım kararlarının mekâna dönüşmesinde teknik kuralları koyan meslekler olmuş. TMMOB, tam bu hizmet verdiği sektörün, aslında kendi varoluş nedeninin aksine bir alanda varlık göstermiş. Bu yaman çelişki arkadaşlar, bu bütün örgütlenmeyi de çok zorlayan bir çelişki.

Sonra dönüp bugüne geldiğimizde, yani küreselleşmeye doğru geldiğimizde, o dönem dediğiniz gibi gerçekten burjuvazinin ihtiyacı olan kadrosunuz ve yükselen değerleri hayata geçirmek üzere önemli kadrosunuz ve size ihtiyaç var, yani ödünü-ödülü filan bıraktım, ama ihtiyaç var. Şimdi bakıyorum, şu da bana bir yaman çelişki gibi geliyor: Son zamanlardaki genel kurullarımızda o meslek şovenizmi dediğiniz şey alabildiğine yükselmiş, ama bu, şovenizmin ötesinde bir şey. Varolan ya da varolduğunu zannettiğimiz pastadan ne kadar pay alabiliriz diye birbirinin alanlarına tırmık atmaya çalışan meslek grupları haline gelmişiz. Her meslek kendi içinde de çalışmaya başlamış, yani mimarların içinde de restoratörler veya bilmem deneyimli mimarlar, yarışmacı mimarlar, herkes birbiriyle bir şey paylaşıyor, ama ortada paylaşacak şey yok, çelişki burada. Öbür tarafta paylaşacak pasta var, siz başka bir alana yelken açmışsınız; şimdi paylaşacak pasta

ortada yok, tam da dayanışma ve işçileşmişsiniz, artık yeni emek tanımında basbayağı da herkes sınıfı tekrar tanımlarken sizi içine sokuyor ve siz, bu alanlardan uzaklaşmışsınız. Burada bir gerçekten ahlaki bir çöküş, yani bu işbölümünü tanımama, bir ahlaki çöküş ve ideolojik kirlenme ya da zihin hapishanesi meselesi söz konusu, bunu aşmalıyız.

Ancak şunu gerçekten eklemeyen geçemeyeceğim, kusura bakmayın: Bu toplumsal işbölümlerinin varolduğundan beri en büyük eşitsizlik olan toplumsal cinsiyetler arası eşitsizliği de ne yazık ki TMMOB hiçbir zaman görmemiş. Şimdi bir sürü yüzdelere veriyorsunuz; bu meslek alanındaki yüzde 50'si kadın arkadaşlarımız ve bütün Avrupa'da, Türkiye'de esnek üretim tarzı üzerinden, afetlerde veya şurada burada iş alanı ve en çok baskıyı gören meslektaşlarımız, kadın meslektaşlarımız. Ama TMMOB gibi varoluş nedeninin aksine alanlara mücadele yelkenleri açan bir örgüt, burada geç kalmıştır, bu 50. yılda tekrar bunu hatırlatmak istedim.

Teşekkür ederim.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Teşekkür ederim.

İHSAN KARABABA (Kimya Mühendisleri Odası)

Teşekkür ederim.

Bizim toplantılarımızda böyle bir oluşum çok az oluyor. Biz özellikle örgütü elimize aldığımız zaman, toplumdaki ve yaşamdan bağımsız, kendi başına duran, "Bir şeyler yapar" şeklinde bir değerlendirme yapıyoruz. Bu sefer sosyal bilimcilerle beraber değerlendirme başladı, bu çok önemli; çünkü toplum içinde yaşıyoruz, bir süreç içerisindeyiz, örgüt de bu süreci yaşıyor, o günkü, bugünkü ve yarınki durmadan değişiyor. Bunu hesaba katmak gerekiyor ve insanların da kendi örgüt yönetimlerinde bunu hesaba katması gerekir. Âdeta doktorları, mühendisleri ve TOBB'ü karşılaştırdık, elmayla armudu topladık açıklığı.

Prof. Dr. ATILLA GÖKTÜRK

Elma, armut ve üzüm bir kenarda duruyor.

İHSAN KARABABA (Kimya Mühendisleri Odası)

Yok, durmuyor. Bir tanesi, ekonomik bazda kurulmuş, üyesi ticaret erbabı olan ve bu toplumu yönlendiren egemenlerden birisi, onun üye sayısı ile diğerini kıyaslamayız. İkincisi doktorlar; doktorların sayısı az, doktorlar kamuda çalışıyor. Köydeki insanın da doktora ihtiyacı var, doğrudan temas halinde, ama bir mühendise ihtiyacı yok. Bu, iş hayatında da...

İki arkadaşımız; mesela Atilla, bizim Genel Kurulda Yönetim Kurulu adayları için 3 aday bildirdiğimizi söyledi, Akkaya arkadaşımız da yönetmeliklerle yasayı kıyasladı. Burada işte bu toplumsal yapıdaki eksiklikler ortaya çıkıyor. Yasa, çok dar kapsamlıdır yahut da ifadesi dardır, tüzükler veya yönetmelikler buna açılım sağlar. Burada işte yöneticinin, örgütlerin refleksi gündeme geliyor. Baktığımız zaman, rutin işlemin dışında, yasadaki amaç maddelerini yönetmeliklere koyuyoruz. "Acaba bu yasa bana ne yetkiler veriyor, ben bu yetkileri nasıl kullanırım?" gibilerden bir arayışımız yok, yıllardan beri sürüp geliyor. 3 aday, yasadaki yazan bir şey değil; TMMOB Yönetim Kurulu'nun...

Prof. Dr. ATILLA GÖKTÜRK

Yasada yazıyor.

İHSAN KARABABA (Kimya Mühendisleri Odası)

Hayır, yasada yazmıyor, tüzükte yazıyor, TMMOB bunu değiştiremiyor. Neden değiştiremiyor; birtakım sıkıntıları var. Demokrasiden bahsediyoruz, “Demokratik olsun” diyoruz, diyoruz ki, “Genel kurulda bir insan çıksın, desin ki ‘arkadaş ben adayım.’ Bir odadan 10 tane aday çıksın, genel kurul istediğini seçsin” bunu dahi getiremiyoruz.

Burada şu var: Biz yönettiğimiz örgütte sadece örgüte baktığımız için, dünyadaki ve Türkiye’deki değişimleri fazla izlemediğimiz için, sadece makro düzeyde izlediğimiz için ve bunun yaşama getirilerini izlemediğimiz için, bazı sıkıntılara düşüyoruz. Hakikaten gelecekte TMMOB’nin önü karanlık. Acaba TMMOB, bir mekanizma olarak mı kendine bakmalıdır, yoksa toplumsal bir dinamik olarak mı kendine bakmalıdır; buna karar verdiği zaman, bazı şeyleri çözecektir. Bugün TMMOB’nin muhatap olacağı bir siyasi iktidar yoktur, Türkiye içerisinde yoktur. Neden Türkiye her şeyi dışarı bağlamıştır? Bugün TMMOB, istediği kadar istediği konuları olgunlaştırsın, kiminle tartışacak; IMF ile mi tartışacak, Avrupa Birliği ile mi, Amerika’yla mı tartışacak? Karşıda bir muhatap yok. Bu muhatapı siz hesaba katmadığınız zaman, çalışmanızın anlamı yok. Onun için TMMOB, geleceğe de yönelik olarak bir kere şeyi hesaba katması gerekiyor; kendisinin bir toplumsal dinamik olarak bu toplumdaki yeri nedir, işlevi nedir, neler yapabilir, gücü nedir, bunu göz önüne alıp değerlendirmesi gerekiyor.

Teşekkür ederim.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Teşekkür ederim.

Arkadaşlar; bu konuda çok soru talebi var. Daha önceki 2 oturumdaki 3 rakamını aştık. Şu anda söz isteyen arkadaşlara söz vereceğim, ama daha fazla vermeyeceğim. Oğuz, Kadir, Serdar, Hakkı, Fatma ve Hüseyin arkadaşlarımızın talepleri oldu, bu talepleri karşılıyoruz. Ancak arkadaşlardan ricam, toplantıyı zamanında bitirebilmemiz için çok kısa, mümkün olduğu kadar fazla yorum yapmamaları.

Buyurun.

OĞUZ GÜNDOĞDU (Jeoloji Mühendisleri Odası)

Ben bir kere Mücella’ya katılmıyorum, onu baştan söyleyeyim. Yani Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, var olduğundan beri kadın haklarını çok saygın bir şekilde savunan ve her türlü önünü açan bir yapıya sahiptir, hiçbir kısıtlama getirmeyen sayılı örgütlerdendir. Onlar kendi özgüvenlerini sağlamadıkları için yönetimlere gelemiyorlar.

Ben hemen bir şey sormak istiyorum: Özellikle iki oturumda meslekler arası çekişme ve bu alanların gittikçe ayrışması hakkında hem bu yeni düzenle alakalı, her şeyle alakalı bağlantılar kuruldu. Birinci oturumda da kuruldu aslında, fakat çok ayrıntılı değildi, iki oturumda kuruldu. Peki, bunun çözümü nedir? Hep şikâyet etmekten ziyade, siz uzman olduğunuz için, bunun çözümü nedir? Bizi esas düşünceye itmesi gereken noktanın bu olduğunu düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Teşekkür ederim. Buyurun.

KADİR DAĞHAN (Gıda Mühendisleri Odası)

Teşekkür ederim.

TMMOB dediğimiz zaman, genellikle şanlı tarihimiz, mücadeleler tarihi, TMMOB'nin gelenekleri, TMMOB etiği, TMMOB ilkeleri gibi cümleler kullanırız ve doğrudur da. Ancak biraz önce Mücella arkadaşın söylediği -ki bunu laf olarak söyledim, eminim somut gözlemleri vardır- “Pastadan pay kapmak” gibi bir cümle, TMMOB'nin eğer bu mücadeleler tarihindeki son noktası ise, bu örgütün bir an önce lağvedilmesi gerekir diye düşünüyorum. Tamam, meslekler arası, odalar arası bazı çatışmalar, hoş olmayan çatışmalar var, ama samimi olarak söylüyorum, bu boyutlarda olması korkunç bir şey. O zaman TMMOB'nin emekten yana, demokrasiden, özgürlüklerden yana olması bir palavradan ibaret, yani kendi kendimizi kandırıyoruz. Ben TMMOB'nin böyle bir örgüt olmadığı, olmayacağı düşüncesinde olan, içinde yıllarca kalan birisi olarak, hatırlarsanız, VFO Genel Kurulu'nda -bu aynı zamanda “TMMOB dışarıdan nasıl görünüyor?” sorusunun da güzel bir yanıtıdır- Balkan Mühendisler Birliği'nin kurulması için TMMOB'nin öncülük etme önerisi bizzat size gelmişti. O halde biz, Mücella Hanım'ın bu saptamasını önemseyeceksek, bu konuda mücadele etmeliyiz, diğer sorunlar arkasından kolayca gelir.

Çok teşekkür ediyorum.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Ben teşekkür ederim. Buyurun.

SERDAR ÖMER KAYNAK (Maden Mühendisleri Odası)

Ben bir yorum yapmayacağım, konuşmacılara bir soru sormak istiyorum. Bunun yanıtını alırsak, TMMOB'nin tarihi süreci içerisinde bazı önemli noktaları açığa kavuşturması anlamında önemli olduğunu düşünüyorum. 1979 yılında, TMMOB Türkiye'de 471 işyerinde grev yapıyor, bir günlük bir grev var. O zamanki şartlara bakıldığında, TMMOB'de kamu ağırlıklı üye sayısı var ve geçim standardı anlamında yüksek bir standardı var. Geliyoruz günümüze, bir kriz yaşandı ve çoğu kişi mesleklerini icra edemez hale geldiler ve bir çöküntü var. Yine aynı şekilde bakıyoruz, geçim standardı anlamında da çok düşük. Ancak aynı zamanda böyle bir standart olmasına rağmen, örgütlerine ilgisizlik var, bir yabancılaşma var. Bu bir paradoks, bunu neyle açıklayabiliriz? İki dönem olarak; birinde geçim standardı yüksek, büyük bir eylemlilik var, 471 sayısı az bir sayı değil; öbür tarafta çöküntü var, bir ilgi yok, bir yabancılaşma var. Bu paradoksu nasıl açıklayabiliriz?

Teşekkür ederim.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Teşekkür ediyorum.

HAKKI ATIL (Jeoloji Mühendisleri Odası)

Ben 3 konuşmacıya da çok teşekkür ediyorum, TMMOB tarihiyle ilgili çok keyifli yaklaşımlarda bulundular. Ben de bir-iki kısa katkı yapmak istiyorum: Sayın Akkaya, korporatizm olgusundan bahsederken, bunun içerisinde sadece ekonomik süreci istikrarlı

bırakmanın, uzlaşımın içerisinde dış faktörler de var. Burada çok önemli bir faktör, o zamanlar Sovyetler Birliği ve sosyalist sistemin olması ve bunun getirdiği farklı bir toplumsal tahayyül yaklaşımının kapitalizm tarafından ciddi olarak görülmesi ve bunun karşısındaki ideolojik hegemonyasını oluşturmak amacıyla oluşturduğu bir yaklaşımdır, bu da çok önemli bir faktördür.

Ahmet arkadaşımız Durkheim'den bahsetti. Durkheim'i çok fazla incelemedim, ama pragmatizmin öncülerinden birisi olduğunu biliyorum, işbölümünü çok meşrulaştıran yaklaşımları olduğunu da biliyorum. Marks'la benzeştirme, Marks'la Hegel arasındaki o yanlış anlama gibi geldi bana.

Dr.AHMET ÖNCÜ

Hemen cevap vereyim: Benim bu konuda çok sözüm yok; çünkü ikisini de tanımıyorum, şahsen arkadaşım değilim. Şaka bir yana . . . Böyle bir yanlış anlaşılma söz konusuysa söylediklerimin arkasında durmak adına, Marks'dan uzaklaşılarak idealist bir konuma geçerek Durkheim'i okumak pek doğru olmaz diyerek sorunuza yanıtlayayım. Benim burada söylediklerim, insanlar soylu ve özgürleştirici bir düşünceyi hayata geçirerek tahakkümü ortadan kaldırılabilecek şekilde bir iddia olarak algılanmamalı. Tahakküm yani baskı yani toplumun baskıcı ve baskıya uğrayanlar olarak ikiye bölünmesi maddi bir durumdur ve bu durum pratik bir çözümü gerektirir. Öte yandan pratik çözüm yani "dünyanın değiştirilmesi işi" yeni bir düşüncenin ve yeni bir toplumsal yorumun doğmasıyla eş anlamlı olacaktır. Marks'tan sonra "sadece dünyayı yorumlayan filozof" durumuna düşmek çok üzücü bir yanlışlık olur. Bu böyleyken dünyayı değiştirme ve toplumu yani insanı özgürleştirmenin hiçbir fikri yani yorumsal temeli olamayacaktır demekle bir o kadar yanlış olur. Önemli olan maddi zorunluluğun dayattığı pratik çözümü önce düşüncede sonra da toplumsal tahayyüde inşa edebilmektir. Benim söylemek istediğim sadece bu.

Ayrıca şunu söylemek istiyorum: Doktora çalışmalarım sırasında TMMOB'un tarihini anlayabildiğim kadarıyla Marks'ın kategorilerine dayanan Gramsci ile kavramaya çabaladım, Türkiye'deki bazı bilimciler iyi anlayamadığını söyledi. Ben de onların anlayamadıklarını düşünüyorum. Kimin doğru anladığı pek önemli değil. Önemli olan değişik yollardan aynı olguyu anlamaya çalışmaktır. Maalesef bu ülkemizde pek anlaşılıyor. Herkes tek doğru anlama biçimini arıyor ve nedense bunu bir tek kendilerinin başarabileceğini düşünüyor. Bugün TMMOB'yi Durkheim üzerinden anlamaya çalıştım. Dediğim gibi, çeşit çeşit anlamalar ve anlatılar yapabiliriz; Hegel üzerinden de gidebiliriz, tarihin ruhunun nasıl açıldığını, kendisini bize gösterdiğini filan, bu da önemli değil. O bilimcinin kendisinin kategorisini nasıl kurduğunuyla ilgili bir şey, her arayışı iç tutarlılığına bakarak değerlendirmek lazım. Sanıyorum bu toplantı salonunda hazır bulunan ve benim söylediklerimi benim söylediğim kategori içinden değerlendirip de "galiba böyle bir şey olmuştu" diyebilecek kadar düşündürdüğüm, olaya müdahil olmuş insan mevcut. Ben kimsenin yüzüne bakmıyorum ama onlar kendilerini biliyor. Bir çoğunun isimi benim tezimde geçer. Şahidim onlardır. TMMOB bir olgu, oluşum ve olay olarak buradadır, ve toplumsal tahayyül olarak inşa etmeye çalıştığım görüntüsüyle açıklanabilecek bir tarihi vardır. Baskıcı işbölümünün karşısında, işbölümünün böldüğü insanların, çalışanların oluşturacağı özgür bir toplum tahayyülü etrafında tekrar bir araya gelebileceğini ifade etmiş bir olgu olarak bir yerlere kazanmış ampirik bir TMMOB vardır. Söylediklerim tümüyle kuramsal bir kurgu değildir. Maddi bir gerçekliktir.

Diğer soruya dönüp, çok kısa olarak o konudaki görüşümü bildirip sözü bırakayım. “İki dönem arasında fark var” dediniz; “bugün daha işçileşmiş, daha kötü koşullar karşısında bulunan bir mühendis kitlesi, öte yandan maddi ve kültürel düzeyi daha yüksek bir mühendis kitlesi diğer dönemde var; o dönemde örgütlüler ve emek hareketlerinin önündeler ya da içindeler, bugün ise fazla bir varlık göstermiyorlar.” Bu, sosyolojinin anlamak isteyeceği çok güzel bir konu, bir doktora tezi de olur bu. Ben isterseniz şöyle bir şey deneyeyim: Daha önceki döneme gidelim, o da şu olsun: 1950’li yılların sonu-60’ların başı arasında, o tarihlerde TMMOB’yi kuranlar arasında bulunan ve ilk genel sekreterlerinden biri olduğumu bildiğimiz Muzaffer Binici isimli bir inşaat mühendisi, onun bir “Hasbihal” adı altında Birlik Bülteninde yazdığı bir yazıda belirttiği bir şey var. Burada uzun uzun anlatıyor, “neden TMMOB kuruldu, niye böyle bir şey oldu” diye. Tabii bunu kurucu toplumsal aktörlerin kendi algılaması üzerinden anlatıyor, ama sonunda gelip çok enteresan bir şey söylüyor: “Bütün bunları yaptık. Bu, örgüt için büyük bir başarıdır, Türkiye’nin önünü açtık” diyor. Fakat sonra da diyor ki, “Yasayla bir araya getirildik, yani devlet bizi kurdu, biz de katıldık, hukuki düzeyde bu kadar güçlüyüz; fakat bütün bunlara rağmen, biz meslektaş olmanın hukukunu öğrenemedik, biz bir araya gelemedik. Dolayısıyla bizim yasal olarak varolan Birliğimiz, bir teklife, unity’e, yani bir türdeşleşmeye, benzeşme duygusuna, hissiyatına, tahayyülüne dönüşmedi. Hukuken orada var, ama bizim kafamızda yok.”

Sizin dediğiniz dönemde işçi sınıfıyla dayanışma içerisinde yer alan bir TMMOB var, bugün bu yok. Niye yok? Israr edeceğim, oturumdan böyle çıkıp gideyim, böyle hatırlanayım, Durkheim’i bir daha okuyalım. Bakın, küreselleşmeden bahsediliyor, “kapitalizm değişti” deniliyor, “teknoloji değişti” deniliyor, “yepyeni mühendislik alanları” deniliyor, “yeni işler çıktı” deniliyor, buraları yeni insanlar dolduruyor. Maddi pratik değişmiştir. Bugünün mühendisleri, şimdi kendilerinin, mesleklerinin diğer mesleklerle nasıl bağlantılı olduğunu pek bilmiyorlar, şokun içindeler ve bölünmüş bir dünyada bölünmüşlüğü yaşıyorlar, nasıl ki 1950’lerde öyleydi... Yani olaya sadece ekonomik kategorilerle bakmayalım. Biz bunu hep yapıyoruz meslek hayatımızda. Evet, ekonomik temeli her zaman gözönünde bulunduralım, ekonominin nihai kertede belirleyiciliğini savunalım, ama biraz da bu ideolojik kırılmaları ve o ideolojik kırılmaların toplumsal köklerine gidelim. Eğer toplum yepyeni bir işbölümünün esasında bir araya geliyorsa insanların, bağımlılıklarını, bağlantılarını öğrenmeleri zaman alıyor. Kendi mesleki konumlarının maddi hayatın ayrılmaz bir parçası olduğunu ve kendi sorunlarının toplumun diğer sorunlarından ayrı düşünülemediğini zamanla ve pratikte kavıyorlar.

Ben özetle şunu söylüyorum: Herhalde bir 10 yıl sonra bugünkü duyarsızlığını göstermeyecektir mühendisler, tekrar bir araya gelecektir. Bu benim iyi niyetli beklentim, ama tarih hep böyledir, bölünmenin arkasından birleşme gelmiştir, yani pratiğin kendisi belirleyecektir. Yüksel, zaten içeriden emek hareketinin durumunu inceliyor, sürekli bu konuları yazıyor, herhalde çok daha doğru saptamaları olacaktır, bir sosyolog olarak böyle düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Teşekkür ediyorum.

HAKKI ATIL (Jeoloji Mühendisleri Odası)

TMMOB tarihine baktığımız zaman, belirli bir dönemde, o 1970’li dönemlerdeki bu toplumsal muhalefetin unsurlarıyla bir arada olmuş olması, o konjonktür içerisinde olan bir şey.

Sınıfsal konum açısından mühendisleri değerlendirdiğimiz zaman, özellikle 80’den sonraki son dönemde de -ben de uzun bir dönem sendikacılık yaptım- aslında mühendis kitlesinin kendisini işçi sınıfı olarak görmediği, ayrı tuttuğu ve bu anlamda aslında egemen resmi ideolojiyle son derece yakın, barışık durduğu söylenebilir. Ancak bugün geldiğimiz noktada, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği bundan sonraki süreçte bugüne kadar çizmiş olduğu yaklaşımı sürdürebilecek mi? Bir, nesnel koşullar bunu çok zorluyor; ikincisi, bu korporatizm dediğimiz olgu aslında etkili bir şekilde yeni süreçlerle devam ediyor ve buradaki meslek çatışmaları ve çıkarları maalesef tutarlı, derli toplu politikalar oluşturmayı, yeni bir toplumsal tahayyül projesiyle birlikte davranmanın önünde çok engel. Burada Deprem Kurultayı ile ilgili TMMOB’den katılan birisi olarak, Deprem Kurultayı’ndaki odaların yaklaşımlarını da tartışmak, son derece öğretici ve aydınlatıcı olacaktır.

Teşekkür ederim.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Teşekkür ederim.

FATMA BOZBEYOĞLU

Ben Yüksel Akkaya’ya sormak istiyorum: TMMOB’nin 1960’tan sonraki yönelim değişikliğinden bahsetmişti. Ben bunda reel sosyalizmin etkisini sormak istiyorum.

İkinci olarak da Atilla Göktürk’e şunu sormak istiyorum: Özellikle son dönemde yapılan saldırı yasaları, mimar ve mühendisleri çok daha yakından ilgilendiriyor. Yani yasalara baktığımızda, belki bir dönem “Bunlar bizim işimiz mi?” diye sesler çıkabilecekken, şu anda mühendis-mimar camiasında böyle bir sesin çıkması mümkün değil gibi görünüyor. Buna karşı duruş nasıl örgütlenebilir?

Teşekkür ederim.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Teşekkür ederim.

HASAN VURAL (Kimya Mühendisleri Odası)

Burada birtakım konulara değiniliyor, bunların arasında örgütlenme sorunu tabii en başta geliyor. İhsan Hocamızın dediği bir şey var; “Biz kurum muyuz, yoksa toplumsal dinamik mi?” Her ikisiyiz, ama birisi eksik, yani toplumsal dinamik özelliğimiz eksik. Bunun olabilmesi de örgütlenmemizden geçiyor. Mevcut literatürdeki sayılar gerçekleri göstermiyor bence. Yüzde 54 denildi, yüzde 54 üye gerçekten yazılı olabilir, ama odalara gelip gidenlere bakarsanız, direkt olarak iktisadi kaygıları güdenlerin dışında, -bunlar çeşitli alanlarda, çeşitli şekillerde değişiyor- ama çok fazla uğrayan yok. Yani orada görünen yüzde 54’ün çok iyimser bir rakam olduğunu, bunun yüzde 5 olduğu koşullarda

bile gayet iyi bir rakam olabileceğini falan düşünüyorum. Bunun temelinde birkaç neden var. Birincisi, gençlere yönelinmiyor, yani yeterince yönelinmiyor, bunun için yeterince çaba sarf edilmiyor oluşu. Son yıllarda belli çabalar sarf ediliyor, bizim Odamızda biz belli çabalar sarf ediyoruz. Ancak bu yeter mi; bence yetmez, daha da arttırılması gerekiyor. Bunun için de yapılması gerekenler, üniversitelerle işbirliğinin arttırılması falan gibi birçok etken. Bunların yanı sıra, bir de 1980 Anayasasıyla yanılmıyorsam kamu sektöründeki mühendislerin odalara üye olmasının zorunluluğu kaldırıldı. Bence bunun için bir mücadele verilmesi gerekiyor, kamudakilerin de odalara zorunlu üye olması için bir kampanya başlatılması da bence gerekiyor. Bunlar yeterince yapılabilirse, toplumsal dinamik olmak noktasında biraz ilerleyebiliriz gibi geliyor bana.

Diğer taraftan bir arkadaşımızın söylediği bir durum var; “Varlık nedeninin dışında bir alanda çaba sarf ediyor” denilmişti. Bu odaların değil, daha ziyade aydının çelişkisi; aydınlar bir yönüyle bu toplumda yaşamak ve bu toplumun biraz üst düzeyinde yaşamakla sisteme biraz yakındırlar, ama duyarlılıklarıyla da sisteme karşıdırlar. Bu, kendi içlerinde barındırdıkları bir çelişki ve bu buldukları kuruma da dolaylı olarak yansıyor. Ben bunu odalara mahsus bir çelişki değil, aydına mahsus bir çelişki, üzerinde durulması, derinleştirilmesi gereken bir çelişki olarak görüyorum.

Teşekkür ediyorum.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Bir hayli soru var. Yarınki forumu tekrar hatırlatıyorum, zaten forumun yarın yapılmasının temel esprisi de bugünkü çalışmalar, burada dile getirilen çeşitli görüşler, tartışmalardan yararlanmak.

Şöyle yapalım: Bütün arkadaşlara söz vereceğim; gerek değerler, sorulara, gerekse ilk turda söyleyemedikleri hususlar varsa, ama şöyle 5-6 dakika içinde de toparlamalarını dileyeceğim, biz de belki 5-10 dakika sarkmayla programımızı gerçekleştirmiş olacağız.

Buyurun.

Doç. Dr. YÜKSEL AKKAYA

Tabii sınırlı, kısa bir sürede pek çok şey değinmek mümkün değil, ben de zaten korporatizmi bile doğru düzgün anlatamadım. Onu anlatmaya kalksak, öbür tarafa belki değinmek mümkün değil. Ben sadece bir soru ortaya atıyorum, yani korporatist teori açısından baktığımızda TMMOB’yi nereye oturabiliriz? Belirli dönemlerde kuruluş itibariyle kendisi istemese bile, kuruluş sürecinde yöneticileri istemese bile, devletin böyle bir niyeti var mıydı; varsa bu niyetinde başarıya ulaştı mı ya da başarıya ulaşamadıysa, hangi süreçler bunda etken oldu? Ben sadece böylesine büyük bir soru, içinde çokça soru içeren, noktalı virgüllü bir soru sordum. Bunun yanıtı olarak, tabii kalkıp burada hemen “evet, vardı” ya da “hayır, yoktu” demek mümkün değil, ama birlikte tartışarak sonuçlarına ulaşabiliriz. Benimki sadece bir soruydu ve tartışmaya davetti.

Belki köklü kopuş, korporatist ilişkilerden köklü kopuş, köklü kaçış, 1960’lı yılların ortasından itibaren başlıyor, ama 1961’de Türkiye İşçi Partisinin kurulması, burada önemli bir etki bırakıyor, yani içinde pek çok sayıda mühendis vesairenin yer aldığı bir üyelik yapısı var. Arkasından özellikle öğrenci hareketinin yükselmesi, sonra bu öğrenci hareketinde liderlik yapanların belirli bir dönemden sonra mühendis, mimar olarak hayata atılması, TMMOB’nin içinde aktif yer alması düşünüldüğünde, bu sürecin

tersine gitmesi kaçınılmazdı. 1960'lı yıllar, 70'li yıllar, dünyada da, Türkiye'de de sol rüzgarların estiği, toprağın soldan aktığı bir dönem. Bu toprak aktığında, kaçınılmaz olarak TMMOB'de onunla birlikte kayacaktı. Ama başka bir şeye daha baktığımızda, bunun da çok tesadüfi olduğunu söylemek mümkün değil; Osmanlı'dan Cumhuriyete “ya da dışında” modernleşme sürecinde, aydınlanma sürecinde 3 tane mesleğin önemli etkisi var. Bir tanesi Harbiyeliler, bir tanesi Tıbbiyeliler, bir üçüncüsü de mühendisler. Mimarlar alınmasın, sonra mimarlar da bu işin içine giriyor diyelim.

Bu açıdan baktığımızda, demek ki seküler düşünme babında mühendisliğin verdiği birtakım şeyler de doğası gereği bunu yapmak zorunda bırakıyordu. Ama bugüne gelindiğinde, benim gördüğüm ya da sezdiğim şey şu: Yeni izlenen iktisat politikaları ve bunun üstyapısını oluşturan siyasal yapılanmalara baktığımızda, değişime, dönüşüme baktığımızda, rotanın bu kez sağdan yana estiği, toprağın sağa doğru kaydığı, dolayısıyla bunun bir parçası olan, bu toplumun parçası olan, bu toprağın bir parçası olan TMMOB'nin de, üyelerinin de sağa doğru kaydığını görmek mümkün. Nasıl ki 1960'ların öğrencileri, 1970'lerde TMMOB'ye rengini verdiyse, o 73-80 arasındaki döneme rengini verdiyse, muhtemelen 1980'lerin sonu, 1990'ların ortasındaki o kuşak, bu tersi dönüşü başlattılar. Ancak 1990'ların sonu ve 2000'lerin ortasındaki kuşak mezun olup TMMOB'ye kitlesel halde geliyorlar; 2002'de 220 bin olan sayısı, 2004'te 250 bine çıkmışsa, demek ki her yıl 10-15 bin civarında bir yeni mühendis ve mimar grubu üye olmakta, mesleğe atılmakta, ama bütün bunların bakış açısı, yeni dönemin değerlerine uygun.

Özellikle yeni gelen genç kuşaklara biz öğrenci gözüyle baktığımızda, bazı değerlerin artık hiçbir şey ifade etmediğini de görüyoruz. Birinci sınıfa gelen bir öğrenci için önemli olan tek şey, ilk iki ay içinde bir kız arkadaş ya da erkek arkadaş bulmak, ondan sonra geri kalanı da birlikte sürdürmek. Ama 1960'ların sonu, 70'lerin başında bunlar başka şeylerle, dünya sorunları, Türkiye sorunları, mesleklerin sorunları vesaireyle meşgul, bunlar tartışılıyor. Bu kayış, bu değer yitirme, bu yeni kültürel yapılanma, kaçınılmaz olarak belli bir dönemden sonra TMMOB'ye de yansıtacak, 2010'lu yılların ortasından itibaren de bunu çok net göreceksiniz. Bir kısmınız emekli olacak, eski dinazorlar, kıdemli gençler emekli olacak, kıdemsiz gençler yavaş yavaş kıdemli olacak ve o zaman çok daha farklı bir şey ortaya çıkacak. Belki de korporatizm demediğimiz, ama governance dediğimiz, yeni yönetim, yönetişimi, iyi yönetim, neyse artık, bunları benimseyen bir kuşak ortaya gelecek ya da az önce söylenen, pastadan pay kapmak için bu ilişkilere çok açık bir hale gelinecek. Yani o şanlı tarih bir yerde kalacak, tarih olarak; belki tekrar yeni bir dalgayla, tersine esen bir dalgayla başka bir yere gelecek, ama dönüp baktığımızda, böyle bir şey var.

Bu yeni örgütlenme politikalarıyla, eğitim politikalarıyla değiştirilebilir mi? Bugünkü sendikalara baktığımızda, hem kamu çalışanları sendikalarına, hem işçi sendikalarına baktığımızda, ne yazık ki ufukta iç açıcı bir şey gözükmüyor; çünkü hem sendikal yapılarda, hem kamu çalışanlarında hızla dibe doğru bir düşünüş devam etmekte, sağa doğru bir kayış, savrulma sürmekte. Onun için yakın zaman itibarıyla umutvar olmak benim için biraz ütöpik, daha doğrusu düşsel geliyor, ama umarım tersi olur.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Teşekkürler.

Buyurun.

Prof. Dr. ATILLA GÖKTÜRK

Arkadaşlar; arkası yarın dedik, onun için geriye doğru bir özet verelim, geçmiş bölümün özeti. Hatırlatıyorum; biz bu çalışmaya “TMMOB demokratik kitle örgütü müdür?” diye başladık. Buradaki tartışmacıların önemli bir bölümünün söylemlerinden çıkardığım şu: “TMMOB demokratik kitle örgütüdür.” Hayır, TMMOB öncelikle çıkar örgütüdür, ama bu TMMOB anlı şanlı bir tarihe sahiptir; çünkü o çıkar örgütünün ötesine geçmiş, başka bir yere gitmiştir. Yani bizim bu 3 örgütü, elma, armut ve üzümü bir arada ele almamızın sebebi, üçünün de çıkar örgütü olmasıdır zaten. Bunların içerisinde gerçek anlamda çıkar örgütülüğü görevini sonuna kadar yapan, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğidir. Niye? Çünkü sermaye tabanlı bir örgütlenmedir ve üye tabanında küçük burjuvazinin yanı sıra kır ve kent orta ve büyük burjuvazisi yer almakta ve eylem çizgisinde belirleyici olmaktadır. Baktığımızda, TOBB bunu açıkça ilan etmiştir ve bunu uygulamaktadır, “tamamen özel sektörün çıkarları çerçevesinde hareket edeceğim, ediyorum, bundan sonra da hep böyle sürecek” diyor.

TMMOB ve TTB’ye gelince, bunlar da çıkar örgütü; hekimlerin, mühendis ve mimarların çıkar örgütü. Kuruldukları günden bu yana üye tabanlarının çok önemli bir bölümü (%80’ler düzeyinde) kamuda istihdam edilen ve kent küçük burjuvazisinin üst gelir grubunda yer alan kesimler oluşturmaktadır. Bu örgütlerin kuruluş amaçlarına baktığımızda da üçünde de bu çıkar tanımlaması yapılıyor; Özeti “meslek alanını düzenlemek, meslektaşlarımızın hakkına sahip çıkmak, etiğe sahip çıkmak.” amaç aynı, ama herkes kendi alanına ve konumuna ilişkin tanımlama yapıyor.

Ancak bu süreçte TTB ve TMMOB ne yapmış? Toplumsal muhalefetin bir parçası olmuşlar, toplumsal ve kamusal yararı yüksek işler yapmışlar. Bu durum üye tabanlarının konumundan ve kamusal ağırlıklı hareket alanlarından kaynaklanmış. İyi de, şimdi yerlerine doğru gidiyorlar yavaş yavaş. Nereye doğru; TOBB’ün olduğu, çıkarların savunulduğu ve düzenlendiği yere doğru.

Ben şunu söylemedim, yanlış anlaşılmasın, önce onu düzeltelim: “TMMOB küreselleşmeye hizmet etmiştir” demedim, hiç böyle bir şey yok. Bakın, TMMOB şu anda inanıyorum ki küreselleşmeye sonuna kadar karşı çıkmaktadır, ama başka bir şey oluyor. TMMOB küreselleşmeye karşı çıkıyor, devlet daha önce kendisinin yürüttüğü işlerde hizmeti özelleştiriyor, hizmetin sunum koşulları ortada kalıyor, devlet çekiliyor. TMMOB ve TTB’den de örnek vereyim; 1987 yılında, TMMOB bünyesinde yapılan SMM alanlarının düzenlenmesi toplantısında odalar birbirine girmiştir. O toplantı Bursa’da yapılmıştır, ben de o toplantının delegesiyim, gırtlak gırtlığa geldik, “yok, bu hizmet alanı benim, şurası senin” diye. Nedeni nedir; KDV Yasası. o süreçte bu yasaya dayanarak düzenleneceği öngörülen mekanizmalardır. Bu mekanizmalar çerçevesinde hizmet alanının özelleşmesi ve daha da özelleşeceği olasılığı, odaların her birisinin kendi alanı için atmaya gibi atılmasına neden olmuştur. Oysa aynı odalar küreselleşmeye, özelleştirmeye karşı çıkmışlardır, genel politikalarda, TMMOB politikalarında karşı çıkmışlardır. Yapacak bir şey kalmayınca da alanın düzenlenmesi gerekince meslek ve meslektaş çıkarları çerçevesinde konunun üstüne uçmuşlardır; çünkü yapılacak tek şey budur.

Aynı şey TTB için de geçerli; TTB de özelleştirmeye karşı çıkıyor. Eylem açısından baktığımızda, TMMOB ile TTB arasında bir paralellik var, TOBB tamamen, demin de

örneğini verdiğim gibi farklı bir yerden gidiyor. Belgelerine baktığımızda TTB özelleştirmeye karşı çok güzel bir direnç koyuyor. Ama öte yandan şöyle bir tablo karşımıza çıkıyor: Devlet, sürücü ehliyetleri için göz muayenesini özelleştiriyor, diyor ki, “her göz doktoru rapor verebilir.” TTB de yine toplumsal yararı düşünüyor, diyor ki, “bunu önüne gelen verirse yandık, körler ehliyet alır.” Hemen kurs düzenliyor, sertifika veriyor. Bu sertifika sahibi olmayan, bu ehliyet belgesi için göz muayenesi veremezi uyguluyor. Ama bu da hizmetin özelleştirilmesine, hizmet. Kabul ediyor sonuçta; “hizmet özelleştirilmiştir, ben o zaman gereğini yapayım” diyor. TMMOB’de de aynı şeyler var. Dolayısıyla bu başka bir şey, küreselleşmeye ve özelleştirmeye karşı çıkmak başka bir şey gibi değerlendiriliyor. Yani her iki örgütte bütün gücüyle küreselleşme ve özelleştirmeye karşı çıkıyor, ama hizmet alanının bu açılım ve değişimi, hizmetin özelleşmesi, bunun düzenlenmesi çerçevesinde özelleştirmeye ön açıyor, TMMOB ve TTB giderek bu doğrultuya yöneliyor.

Bunun sonu ne? Bunun sonu, eğer -bir sürü şeyle birleştirmek zorundayız tabii, herkesin altını çizdiği gibi- kamu bu kadar çekilirse, kamusal istihdam politikaları değişirse, TMMOB veya TTB üyelerinin kurulduğu günden bu yana kamusal ağırlıklı istihdam yapısı da değişir. Kamuda bu kadar adamın çalışmasının koşullarının olmadığı, taşeronlaşmanın arttığı, esnek üretimin hakim olduğu bir koşulda ne olur; üye istihdamını özel sektörde oluşturmaya başlar. Öyle bir durumda ne olur peki; daha önce değindiğimiz ve ilerde kullanacağız dediğimiz noktaya geliriz. O TMMOB ve TTB üyelerinin oluşturduğu firmalar var ya, hani TOBB’un çatısında olan, bunların sayısı hızla artar ve hele özelleştirmeler iyice yaygınlaşsın ve bu düzenleme yetkileri TMMOB ve TTB çerçevesinde daha da artsın, daha böyle stratejik noktalara doğru kaysın, o müteahhit kimlikli mühendislerle, mimarlar ile hastane, sağlık servisi, özel klinik vb. sahibi doktorlar kendi aralarında ve TOBB çatısında örgütlenerek hizmet alanındaki yeni düzenlemelerde etkin olmak için buralara gelirler. Çünkü çalışma koşulları ve ücret belirleme konusunda yasal sorumluluk buradaysa, iş burada bitecekse, bunun örgütlenmesini yapıp burada etkin olmak zorunluluk arz eder. Yani sonuçta özelleştirmeye karşı çıkmak ile özelleşen alanın düzenlenme zorunluluğu gibi iki ayrı işlev yürütülüyor gözükse de bu gelişme yaşanıyor, yavaş yavaş, adım adım TMMOB ve TTB’nin bütün direncine karşın yaşanıyor. Bunu destekleyen bir sürü gelişme var, TTB ve TMMOB’nin uygulamalarından örneklerim vardı, ama giremeyeceğim.

Ancak bir şey var; biraz evvelde soruldu, evet üniversite sistemi de ayrışmayı üretiyor, TMMOB’de de aynı eğilim var ve araçları aynı; akreditasyon. Üniversiteler, bugün her üniversitenin mezununu yüksek lisansa kabul etmiyor. Gidin, ODTÜ’de bir yüksek lisans yapmaya kalkın, gönderin bakalım Mersin Üniversitesinden adayı... Ankara Siyasal’ı bitirmiş yüksek lisans öğrencisine ODTÜ lisanstan ders aldırıyor. Kamu yönetimi alanında asistanımız var, Siyasal Bilgiler Mezununu, Avustralya’da yüksek lisans yapmış, geri dönmüş, doktora için ODTÜ’ye gitti, ODTÜ lisanstan ders aldırdı, “saymıyorum seni” dedi. Siyasal mezununa “benim sistemimden mezun değilsin” diyor. Akreditasyon böyle bir şey; sistemin eşitsizliklerini derinleştiriyor. Benzeri bir eğilim TMMOB Odalarında uzmanlık tanımlamalarında giderek artan bir ölçüde hissediliyor.

Şöyle diyelim: Bu üniversitelerin de tercihi değil, odaların da tercihi değil, ama sistem bunu üretiyor, aynı TMMOB’nin uzmanlıklara dayalı çalışma alanında ürettiği gibi. Üniversiteler kendi eğitim düzeylerini düşürmeme, mühendislik alanları ise eğitim

sisteminin ürettiği yetersizlikler karşısında yetkinliği sağlamak adına bunu uygulamaya yöneliyor. Sistem ürettikçe, düzenleme yapmak gereği duyuluyor ve düzenleme bazıları aleyhine eşitsizliği arttırıyor. O eşitsizlik, kademelenmeyi yaratıyor. Bizi de bunun bir parçası yapıyor. TMMOB aslında bu belirlemeyi 1988'de yapmış, çok çarpıcı, ekonomik ve toplumsal yapıdaki değişimin kendi üzerindeki etkilerini belirtiyor, şöyle bir tanımlama yapmakta (TMMOB 88 raporu, 33 üncü sayfa.): “*Bu dönemde genel olarak insanların bireyselliğe itilmesi, piyasanın smurlu olanakları içerisinde hızla çıkar birlikleri üretebilen küçük işyeri sahipliğindeki artış, TMMOB’ye de yansımıştır.*” Bu yansımaya bugünlere kadar taşımamak mümkün değil, buraya kadar geliyor, bundan sonra daha da sürecektir.

Bu anlatmaya çalıştığım şemada birtakım noktaların dikkatini çekmeye çalıştım, zaman sınırlaması bunu yeterince tartışma mani oldu. Ama bu değerlendirme kapsamında altının çizilmesi gereken önemli bir noktaya daha değineyim “Gelir Kalemleri” konusu, biz TMMOB’de çalışmaya başladığımız andan itibaren büyüklerimiz, ağabeylerimiz bir bölümü burada, bir şeyi sürekli vurguluyorlardı: Üye aidatı, üye aidatı, üye aidatı. Çünkü üyeye dayanma özerk yapının güvencelerini de oluşturuyordu. Oda gelirlerinin üye aidatına dayanması katılımı da güçlü kılacak bir araçtı. Ama tüm bu tanımlamalara karşın şimdi siz TMMOB bünyesinde itibarlı oda tanımlamasına bakın, parası olan odadır, demokrasi mücadelesi veren oda falan değil, önce parası olan oda. Özerklikle ilgili bir tartışma içinde bugünkü yerel yönetimler niye bas bas bağırlıyorlar, her belediye başkanı, özerkliğin güvencesi olarak para kaynaklarına kavuşacaklarını, onun için özerk olacaklarını düşünüyorlar. Parası olmayan odanın demokrasi mücadelesine katkısı sınırlanıyor ve “aç tavuk, kendini darı ambarında görmüş” söylemini haklı kılıyor. Ama TMMOB içerisinde bu kademelenme vardır, zengin odalar ve fakir odalar kademelenmesi vardır.

TMMOB içerisinde odalar arasındaki bu boyuttaki dayanışma çok düşüktür, fakir olan odaya zengin odanın bir ekonomik desteği olmaz, o birlik ve bütünlük oluşmaz; çünkü meslek alanı ayrımı vardır, çünkü üyesine hesap vermek zorundadır her şeyden önce, üye sorar hesabı. Yani bunu belki de şu anlamda algılamak gerekiyor: demin sorulan “Ne olabilir; ne yapmak gerekir”in yanıtları bunlardan algılanabilir. Üye aidatına dayalı bir mekanizma ağırlık kazanırsa, bunun yanı sıra diğer gelirlerin oranı düşer ise TMMOB odaları, ülke sorunları karşısında kitlesel bir çizgi hayata geçirebilir. Gerçekten bu boyut her zaman çok enteresan olmuştur, yani burada buna ilişkin çok öykü anlatabilirim. Nitekim demin söylediğim tüzelkişilik tartışmasının sebebi de mal idi. Söz konusu oda mal alması nedeniyle TMMOB Yönetimine ödemesi gereken borcu ödemiyor, “biz alamazsın” diyoruz. “Biz alamazsın” deyince, o da diyor ki, “tüzelkişiliğim var, alırım” işlem başlatıyor. Çünkü TMMOB’de parası olan oda, gider mal alır. Demokrasi mücadelesinin ilk halkası mal almaktır; çünkü üyeye alınır o mal. Böyledir durum, gerçekten. Yani “ne değişmeli” soruları buralardan yola çıkarak çözümlenir. Ben İzmir’de dolanıyorum, Karşıyaka Yolu’na bir girdik, Odamızın biri çukuru kazdırmış, işhanı yaptırıyor. Görünce, benim dudağım uçukladı, “buraya da mı geldik” diye. Kiraya verecek, gelir gelecek...

EMİN KORAMAZ (Makina Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

O Kongre Merkezi...

Prof. Dr. ATILLA GÖKTÜRK

Kimlere olduğunu söylemedim zaten.

EMİN KORAMAZ (Makina Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Ama konuşmanıza dikkat edin lütfen, bilerek konuşun o zaman.

Prof. Dr. ATILLA GÖKTÜRK

Ben odayı biliyorum, söylemedim, o oda da bu işin başını çeker bence.

EMİN KORAMAZ (Makina Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

O odanın Başkanı da benim.

Prof. Dr. ATILLA GÖKTÜRK

Canım olabilir, senden evvel de başkanları vardı, onlar da aynı şeyi yapıyordu.

EMİN KORAMAZ (Makina Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Ama bu odada da...

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Dilerseniz, şöyle yapalım. Atilla sen de toparla, ondan sonra bir söz hakkı doğduğu kanısındayım, arkadaşımıza söz vereceğim.

Prof. Dr. ATILLA GÖKTÜRK

Arkadaşlar; ben şunu anlatmak için bunları söylüyorum: Sorun A odası, B odası değil, sorun şu: “Ne yapmalı?” sorusuna yanıt, bununla çıkılmaz bu işin içinden. Onun için de konuşmamın hiçbir yerinde hiçbir odayı telaffuz etmedim, olayları söyleyip söyleyip geçiyorum, “TMMOB’de bunlar oluyor” diyorum. O zaman bunun üzerinden genel olarak baktığımızda, demokrasi mücadelesi örgütlenmesi başka bir şey gerektiriyor veya demokratik kitle örgütü tanımlaması, kaynakların başka biçimde kullanılmasını gerektiriyor.

TMMOB ve TTB’nin son kaynak dağılımını söyledim. Bu örgütlerin ortaya koydukları muhalif çizgiyi hayata geçirebilmeleri için, eyleminde üyeye ihtiyacı vardır. TOBB’un üyeye falan ihtiyacı yok; çünkü TOBB Yönetim Kurulu, bir çıkar örgütü olarak her şeyi üyelerinin çıkarları doğrultusunda savunuyor. Ama TMMOB ve TTB’de bugüne kadar mesleki çıkarların ötesine geçen hatta tabi kılan ülke sorunlarını gündem yapan bir çizgi var şu son 20 yıllık sürece baktığımızda da bu çizgi halen hakim. TMMOB’nin ve TTB’nin mutlaka üyeyi yanına alması gerekiyor. Bunda ne kadar başarılıdır; üye aidatı bu noktada ölçüdür.

Bu çalışmada TMMOB ve TTB’nin yanı sıra TOBB’un alınması rastgele değildir. Aynı statüde üç çıkar örgütü alınmıştır ve bunlardan iki tanesi Türkiye kamuoyunda Demokratik kitle Örgütü olarak tanımlanmaktadır. Özellikle 1980 sonrası Türkiye koşullarında ortaya koydukları çizgi, bu tanımlamayı hak ettiren bir doğrultu sunmaktadır. Çünkü TMMOB ve TTB çok önemli bir boşluğu doldurmuş, toplumsal muhalefetin sınırlandırıldığı ve etkisizleştirildiği bir ortamda sahip oldukları konum ve olanaklarını birleştirmiş, en geniş alanda muhalefet üreterek ve hemen her platformda görüşlerini ifade ederek, eyleme geçmiş ve kitlesel yapılarını ve örgütlü eğitilmiş güçlerini kullanmışlardır. Özellikle 80 sonrası süreç boyunca karşı çıkılan uygulama ve sınırlamaları üreten devlete karşı bütünlüklü bir çizgi sunabilmişlerdir. Bu çizgide üye tabanlarının istihdamında

kamunun ağırlıklı bir yer tutması çok önemli bir etken olmuştur. Örgüt yönetimlerinin oluşumunda belirleyici olan bu taban, beklentilerini de kamu politikalarının düzenlenmesi doğrultusunda oluşturmuştur. Ama giderek sınırlayıcılar ve sınırlılıkların değişerek farklı bir konuma ulaşması örgüt tabanlarının istihdam konumunu ve beklentilerini de değiştirmek durumundadır. Değişen ülke koşulları bu örgütlerin eylem ve çizgilerinde şimdilik belirginleşmemiş bir değişimi de doğurmakla birlikte meslek alanı ve üye gereksinimleri doğrultusunda yapılan düzenlemeler değişimin yaşanmakta olduğunu da göstermektedir.

Daha açık bir ifade ile kuruldukları günden beri üye tabanlarının çok önemli bir bölümü kamuda istihdam edilen TMMOB ve TTB'nin, özelleştirme uygulamaları ile piyasa koşullarına hergün daha fazla bağımlı kılınan hizmet alanları, üyelerinin istihdam koşullarını da piyasa koşullarına bağlamaktadır. Böylece bir yandan da uzmanlığa dayalı ayrışmalar derinleştirmekte, bir yandan da buna bağlı olarak da mesleki çıkar düzenlemeleri ağırlık kazanmaktadır. Piyasa koşullarındaki istihdamın farklı biçimlerde daha da hakim olduğu bir ortamda, çıkarların düzenlenmesi uğraşının yaygınlaşabilirliği gözükmektedir.

Bu eğilim geçmişte TMMOB bünyesindeki uzmanlık alanlarının çıkarları çerçevesinde yaşanan ayrışmalardan farklı ve daha keskin bir çizgi sunacaktır. Düne kadar bu tür çıkar çatışmalarında, örgütleri oluşturan kamusal ağırlıklı doku belirleyici olmuş, kamusal ve toplumsal yarar ön planda tutularak, genel çıkarlara aykırı özel (uzmanlık yada mühendislik alanlarının) çıkarlarının örgüt politikalarında ön plana çıkması engellenmiştir. Ancak, günümüz koşullarında üye tabanı hızla değişen dokusu, örgüt yönetimlerinin oluşumunda da belirleyici olacak, kamu yararı ya da toplumsal yararı ön planda tutan çizginin meslek (uzmanlık) alanlarını sınırlayan yaklaşımını yok etmeye yönelik bilinçli ve örgütlü dokular ortaya çıkabilecektir.

Bu gelişmede ise bu örgütlerin üye tabanlarının sınıfsal konumu ve bu konuma uygun mesleki çıkar örgütü dokuları uygun zemini sunacaktır. Bu örgütlerin dünden bugüne bünyelerinde taşıdıkları (ve Demokratik Kitle Örgütü olarak değerlendirildiklerinde) örgütsel zaaf olarak tanımlanan özellikleri (etkinliklerde üye tabanından kopukluk, yatay örgütlenmelerin yaygınlaşmaması, uzmanlık alanı çatışmalarının derinleşmesi, gelirlerin ağırlığını üye aidatının oluşturmaması, hizmet alanlarından elde edilen gelirlerin artması, bu artışı sağlayacak düzenlemelere daha fazla yönelinmesi, mal varlığının arttırılması eğilimi vb.leri) örgütlerin yeni çizgilerinin oluşumunda çok önemli araçlar olabilecektir.

TMMOB için son bir şey söyleyerek bitireyim: Ben sevgiyle söyleyeyim bunu; çünkü gerçekten TMMOB, çok şey öğrendiğim, çok yararlandığım bir örgüt, hâlâ da çok değer verdiğim bir örgüt. Ama Türkiye'deki gelişmelerin yanı sıra kendi içindeki gelişmeleri de irdelemeli ve süreçlerden nasıl etkilendiğini analiz etmeli. Dün Türkiye'nin TMMOB'ye çok ihtiyacı vardı ve TMMOB iyi ki vardı. Yarınlar içinde TMMOB'nin dünkü çizgisine çok gereksinim var. Ben o sevgi içerisinde şunu söyleyeyim: TMMOB buradaki tartışmalardan da o çıkıyor bir file benziyor bazen. Niye; koca kulakları var, her şeyi duyuyor. Koca bir burnu var, her şeye burnunu sokuyor, kocaman bacakları var yıkılmıyor, kuyruğu kısa kulp takılmıyor ve üstelik de her kör, ben de dahil olayım, neresini tutarsa oradan TMMOB'yi belliyor. Ama kanımca iyi gören çıkarıcı gözler (sözüm meclisten dışarı) bu koca filin ve yeteneklerinin farkındalar ve terbiye etmek için büyük bir arzu ile bekliyorlar.

Teşekkür ederim.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Teşekkürler.

Buyurun.

EMİN KORAMAZ (Makina Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Öncelikle yerimden müdahale etmek durumunda kaldığım için salondan özür diliyorum. Ancak konuşmanın aldığı seyrin de hiç de bizlere yakıştığını düşünmüyorum.

TMMOB'de her zaman için gerek üye sayısı büyüklüğü, gerek kuruluş yılının daha eski olması, gerekse üyelerinin vermiş olduğu hizmetlerin ülkenin sanayileşme ve imar politikalarında daha fazla yer bulmasından dolayı, Odaların gelirleri arasında yıllardır farklılık olmuştur. Önemli olan, bu gelirlerin TMMOB'nin genel çıkarları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığıdır. O sizin "işhanı yapıyor" dediğiniz oda, TMMOB bütçesinin her yıl yarısını karşılamaktadır; üye sayısı, TMMOB'nin yüzde 20'sidir, ama yıllardır gerçekleşen gelirinin yüzde 50'sini karşılamaktadır.

O sizin "demokrasi mücadelesinde yok" dediğiniz odalar, Türkiye Demokrasi Kurultayını TMMOB adına düzenlemişlerdir, Mühendislik-Mimarlık Kurultayını TMMOB adına düzenlemişlerdir, Diyarbakır'larda GAP ve Sanayi Kongresi yapmışlardır. Her yıl 25 tane kongreyi Türkiye'nin dört bir tarafında gerçekleştirip TMMOB mitinglerinin de yarısını Makine dövizleriyle, TMMOB dövizleriyle doldurmaktadır.

Önemli olan para ya da gelirin miktarı değildir. Önemli olan, bu gelirlerin, TMMOB'nin 70'lerden beri savunduğu "her türlü insan kaynaklarımızın, hammadde kaynaklarımızın halkımızın kalkınması için, sanayileşmesi için seferber edildiği, o kaynakların kullanımında tüm çalışanların söz sahibi olduğu, ülkemizin geliştiği, "dış denetime, emperyalizme hayır" denilen bir Türkiye için seferber edilmesidir.

TMMOB gibi devlet tarafından kurulmuş bir örgütün gelişen Türkiye pratiği içerisinde gücü, TMMOB Yönetiminde kimlerin olduğu ile doğrudan ilgilidir. 74'lerde Demirel, devrimci-demokrat mühendisler ilk defa yönetime geldiğinde bir kanun değişikliğiyle kamu çalışanlarının TMMOB'den üyeliğini kaldırmak istemiştir. Bu o tarihte üyelerinin %73'ü kamuda çalışan TMMOB'nin fiili olarak kapatılması demektir TMMOB yürüttüğü çok yönlü mücadele ile o maddenin Parlamentodan geçmesini engellemiştir. Yani bir örgütün yasalarla kurulması kötü bir şey değildir. Aksine , demokrasi mücadelesinde önemli olan, tüm örgütlenmelerin taleplerini yasalara taşınmasıdır. Bu konudaki söylemlerinize de katılmıyorum.

Teşekkür ederim.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Teşekkürler.

Buyurun.

MEHMET SOĞANCI (TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı)

Sevgili arkadaşlar TMMOB Başkanı olarak değil, uzunca bir dönem onurla Başkanlık görevini yaptığım Makina Mühendisleri Odasının görevli olduğum dönemine ilişkin ciddi bir sataşma ve saldırı olduğu için söz aldım. Sayın konuşmacı: Şu anda Birlik

Yönetim Kurulu Başkanım, “geçmiş dönemlerdeki Oda Başkanı” diye söylediniz de, işte o benim.

Prof. Dr. ATILLA GÖKTÜRK

Bir sürü başkan vardı dedim.

MEHMET SOĞANCI (TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı)

O bir sürü başkan vardı dediğinizin yedi yıllık süresini, üst üste dört dönemini ben işgal ettim. Tanımladığımız dönemler, benim başkanlığım olan dönemler, bizim dönemimizle ilişkin söylediğiniz yanlış sözleri geri almanızı istiyorum. Neden? Bu örgütte 7 senem geçti, beni herkes bilir. Solculuk tartışması insanlara bağlı olmaz; 88 yılında bıraktığımız TMMOB'yi hala öyle sanıyorsunuz, 88 belgeleriyle konuşuyorsunuz. Halbuki 90'dan sonra TMMOB belgelerine bakarsanız...

Prof. Dr. ATILLA GÖKTÜRK

Siz beni dinlememişsiniz, konuşmayın. Ben 2000 yılına kadar incelediğimi belirttim.

MEHMET SOĞANCI (TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı)

İnceleseniz böyle konuşmazdınız. Siz bana çok ağır hakaret ettiniz Sayın Konuşmacı.

Prof. Dr. ATILLA GÖKTÜRK

Hayır, hakaret falan etmedim, ettiysem kusura bakmayın, hiç öyle bir niyetim yoktu; çünkü kimseye hakaret etmeye niyetim yoktu, ben bir tablo çıkartmaya, kurumsal çelişkilerin altını çizmeye çalıştım.

MEHMET SOĞANCI (TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı)

Özür diliyorsunuz, o zaman cevap hakkımı kullanmıyorum, ama şunu hatırlatayım: TMMOB ortamında rant işi değildir yer almak; geçen dönem bunu bütün duygularıyla ve samimiyetle söylüyorum, Türkiye demokrasi mücadelesinde çok önemli iş yapmış olan 37. dönem TMMOB Yönetim Kurulunun bizim çok onurla savunduğumuz ve teşekkür ettiğimiz son kararı, son icraatı neydi, biliyor musunuz? “TMMOB'ye Yer almak.” Teşekkür ederim.

KAYA GÜVENÇ (Oturma Başkanı)

Burası, kamuya açık toplantılardan bir tanesi, Odamıza ayrıca teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. ATILLA GÖKTÜRK

Arkadaşlar; amacını aşan bir durum ortaya çıktı. Bunun kaynağı benim isem, hiç böyle bir niyetim yoktu, benim açımdan söylüyorum.

Arkadaşlar; ben TMMOB Genel Saymanlığı yaptım, ben nereden ne para gelir, nasıl gelir ve gelir kalemleri nelerdir iyi bilirim, 2 sene boyunca didik didik her bir çetelesini tuttum TMMOB payları konusunda ödeme için ilk gittiğim odalardan birisi, Makine Mühendisleri Odasıdır. Bu anlamda oda bazında bir değerlendirmede, Makine Mühendisleri Odasının hem gelir hem etkinlik açısından TMMOB'ye her dönemde çok katkı sağladığını belirtmek gerekir. Bunun yanı sıra Makine Mühendisleri Odası TMMOB demokrasi mücadelesinin çok önemli unsurlarından birisidir. Bu nedenle konuşmamı

farklı algılayan arkadaşlarımızın duyarlılığını da anlıyorum. Ancak burada sunmaya çalıştığım, adeta TMMOB'nin varlık gerekçesi olarak tanımladığımız demokrasi mücadelesinin zeminin ortadan kalkması olasılığıdır. Bu olasılık maddi koşullardan doğmakta ve bizim müdahale alanlarımızı da daraltmaktadır.

Bakın, bir şey söyleyeyim mi; TMMOB, gerçekten baştan sona çok ciddi incelenmesi gereken bir örgüt, ama tek tek odalarıyla. Biz şimdi burada TMMOB'nin genel yapısı üzerine bir değerlendirme yapmaya çalıştık, TMMOB'nin sıkıntıları veyahut da demokrasi mücadelesi içerisindeki yerini tanımlamaya çalıştık, bunun içerisinde odalara girmeye çalışmadık. Ama gelir kaynakları noktasına baktığımızda, TMMOB gelirini odalardan alır, bu mekanizması var, onun için bunlara girdim, yoksa odalarla ilgili bir tartışmamız yok. Yani bunu büyütüp, Makine, İnşaat Mühendisleri, Mimarlar irdelemesine girmedim, böyle bir şey yok, ben böyle bir değerlendirme yapmıyorum. Tekrar teşekkür ederim.

KAYA GÜVENÇ (Oturum Başkanı)

Burada bina konusuna girme olayı, yanlış anlamaları arttırmaya neden oldu. Evet, eksiklerimiz var, yanlış anlamalar oldu, düzeltmeye çalıştım Atilla. Ben bütün arkadaşlara teşekkür ediyorum, katkıda bulunan arkadaşlara teşekkür ediyorum.

Kısaca iki-üç noktaya değinmek ihtiyacını hissettim.

TMMOB tarihinin ilginç dönemleri, tarihleri var. Bunlardan birisi 1962'lere kadar olan dönemdir. 1962'de yapılan bir Olağanüstü Genel Kurulda Kurulu tarafından TMMOB'nin ortadan kaldırılmasına yönelik bir yasa teklifi taslağı hazırlanıyor. Mesela kamu yararı kavramıyla meslek odası kavramı, ciddi bir şekilde tartışılıyor. Ancak kamu yararı kavramı, eskiden amme menfaati diye tanımlanan, toplum ağırlıklı değil de, devlet ağırlıklı bir kamu yararı kavramına daha yakın. Yapılan çalışmalar arasında kamu kuruluşlarının yasaları ile ilgili çalışmalar var. Ama bu dönem, esas itibariyle meslek mensubunun meslek mensubu olarak haklarının pekiştiği, bunun karşılığında bir hayli yüksek gelirlere ulaşıldığı bir dönemi de simgeliyor. Valinin aldığı ücretin 1,5-2 katı ücret alan mühendis ya da mimar arkadaşlarımızın olduğu bir dönem. Aynı zamanda meslekler arası, dolayısıyla Odalar arasında ya da Odalarla TMMOB arasında sürtüşmelerin, çatışmaların sürdüğü bir dönem. Daha 2. Genel Kuruldan itibaren, Odaların hükmi şahsiyetinin, yani tüzelkişiliğinin olup olmadığı tartışmasından tutun da, Odaların Birliğe para vermemesine varıncaya kadar bir dizi sorun söz konusu.

Daha sonra, 1973'e kadar olan dönem var. 1960'lar dünyasında ve Türkiye'sinde, Vietnam, sosyalist sistem, 1961 Anayasası, işçi hareketleri, sendikalaşma mücadeleleri, 1968 hareketi, vb olaylar var. Bunlar etkiliyor mühendisleri ve mimarları. Mühendislerin sendikalaşma çabaları, özel okullar mücadelesi; Devlet Personel Yasasına geçiş, TMMOB ve Odaları tasfiye girişimi var; 1970'lerden sonra, Adalet Partisinin intikam kanunu diye çıkardığı ve Odaları fiilen ortadan kaldırmaya yönelik girişimleri var. O tarihlerde ücretli mühendis sayısında önemli bir artış var, özel sektörde çalışan mühendislerde önemli bir artış var. TEKSEN'in kuruluşu var. Daha sonraki yıllarda Teknik eleman kurultayları toplanıyor. Bütün bunlar, dar mesleki anlamdaki mühendis kimliğinden, mimar kimliğinden, teknik eleman kimliğine doğru ve emekçi kimliğine doğru bir kayıştır, bir bilince çıkarmadır. 1954'te de mühendisler emekçi idiler; ama o ayrıcalıklı koşullar nedeniyle o kimliğin tanınmasında birtakım engeller bulunuyordu. Sanıyorum bunların

daha uzun üzerinde tartışmalara ihtiyaç var, ama 1970'lere gelindiğinde, Odalarımızda başlayan hareket, 1973 Genel Kuruluyla Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğine yansıyor ve ondan sonra hareket daha farklı bir noktaya geliyor. Bunu bir kere daha bu çerçevede anımsatmayı yararlı gördüm.

Artık geçmişimizi daha rahat incelemeye olanak veren arşiv çalışmamız da tamamlandı. 50. yıl vesile oldu. Uzun yıllardan beri yapılmış olan TMMOB düzeyindeki çalışmalara ek olarak, bundan 3-4 sene önce başlatılan, küçük küçük başlatılan çalışmalarla bir arşiv yapıldı, elektronik ortama arttırıldı, sayısal ortamda şu anda. Salı günü Internet'te, web sayfasında 50 yıllık arşivimiz, üyelerimizin, yöneticilerimizin ve araştırmacıların kullanımına açılmış olacak. Bu güzel haber için de ayrıca teşekkür ediyorum. 50 yılımızı burada değerlendirme imkânına sahibiz, bunlu göreceğiz.

Daha önce de belirttiğim bir konuya tekrar dönmek istiyorum: doğrudur, şu anda Türkiye'de meslek mensupları arasında mevcut sistemden bir şey kapabilme arayışları vardır. Bu büyük ölçüde küreselleşme ideolojisinin sonuçlarından birisidir. Buna karşı mücadelenin tek bir zemini var; o da emekçi sınıfların ortak mücadelesidir. Bunu gündeme getiremediğimiz takdirde, bunun etrafında birleşemediğimiz takdirde, yapabilecek çok fazla bir şeyin olmayacağından eminim.

Bu küreselleşme ideolojisi, emperyalizmin bu yeni politikaları, istesek de, istemesek de bizim gibi emekçi kimliğini ön planda tutan örgütlenmelere karşı da boş durmuyor. Biliyorsunuz Türk Tabipleri Birliği yasasında değişiklik söz konusu. Gerçeksi Anayasa Mahkemesinin bir kararı. Ama iktidar bunu bahane ederek TTB'nin alalarına, yetkilerine, örgütlenmesine el atmak istiyor. yakında bizlerle ilgili de yeni kanunlar çıkarılmaya çalışacaktır. Emekçi örgütlerinin zayıflatıldığı bir ortamda, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin örgütlülüğünün bu şekilde korunacağını ve iktidarın buna seyirci kalacağını düşünmek yanlış olur. Ama buna karşı donanımlıyız, en azından 50 yıllık tarihimize, 60'ların ortasından başlayan, 73'te TMMOB Genel Kurulundan sonra Teoman arkadaşımızın da önderliğindeki o hareketle birlikte Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin geleceği var; çünkü geçmişte çok önemli bir mücadelesi ve birikimi var.

Hepinize teşekkür ediyorum ve panelimizi kapatıyorum.

50.YILINDA TMMOB ÖRGÜTLÜLÜĞÜ FORUMU

23 Ekim 2004

Yer: Best Western Otel 2000

Mehmet SOĞANCI (TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı): Sevgili arkadaşlar, Sayın Birlik Başkanlarım, Sayın Oda Başkanlarım, Sevgili Yönetici arkadaşlarım, Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği örgütlülüğüne omuz veren insanlar; hepiniz hoş geldiniz.

50. yıl etkinlikleri dizisinde bugün daha önce duyurusunu yaptığımız şekilde “TMMOB tarihine içeriden bakış” anlayışı içerisinde “50. Yılında TMMOB Örgütlülüğü Forumu”nu gerçekleştireceğiz. Bu açılış konuşması ile bir taraf olmak istemiyorum, bir taraf konuşması yapmak istemiyorum. Ama şunlardan söz etmek gerekir: Şimdilerde 250’i aşkın üyesi olan, ülke çapında şu anda bini aşkın seçilmiş yöneticisi olan, bizim, buradaki insanların, bizden öncekilerin birer damla koyarak yarattığı 50 yıllık bir tarih, şanlı TMMOB. Bunu sadece biz söylemiyoruz, kamuoyunda söyleniyor: şanlı geçmişi olan, Şanlı TMMOB.

Bireyler olarak konuştuğumuzda, kimisine göre burası bir sınıf örgütü, kimisine göre bir meslek örgütü, kimisine göre demokratik kitle örgütü, kimine göre sivil toplum örgütü. Kimine göre kırılma noktası uzmanlık ve belgelendirme, kimine göre kırılma noktası Orman Mühendisleri Odası. 50 yıllık tarihine baktığımızda, arkasında çok sabahlamalar var, bir şube seçimlerinde, yönetiminin belirlemede bile gecelerin çok harcandığı, çok sigara içilen, çok çay içilen, ama arkasında çok fazla üretim olan bir örgüt. Her birimiz, bu örgüte bir damla koyduğumuz için çok da büyük övünç duyuyoruz, kıvanç duyuyoruz; çünkü bunu biz yarattık, hiç kimseden icazet almadan bugün bu örgüt neyse onu biz yarattık. Hepimiz.

Dün gerçekleştirilen etkinlikte konuşuldu; 1954 de, emperyalizmin kendi içindeki bir tartışmasının sonucunda doğmuş olabilir, Türkiye’nin iç dinamikleri getirmiş olabilir, karşıtların birliği ile ikisi de eş zamanlı bu örgütün nedeni olabilir. Ama bugünü bu örgütün bize ait. Bu haline biz getirdik, bu salondaki bizler getirdi. Hepimiz. TMMOB adına, odalar adına doğrusuyla, yanlışıyla ne yapıyorsa, bunun bütün keyifli yanları bizim, bütün üzüntülü yanları bizim. Kaybettiğimiz çok değerimiz oldu. TMMOB’de 1994 den bu yana 10 yıllık bir örgütlü yaşantım var. Hayatımın 10 yılını verdiğim bu örgütten gerçekten kendime çok birikim elde ettim. Bunlar gerçek. Bu değerleri hep beraber yarattık.

Sevgili arkadaşlar, şu anki TMMOB Yönetim Kurulu olarak bizler, bu dönemin Çalışma Programının başına TMMOB’nin İlkelerini yazdık: “Birlik ve bağlı odaları, mesleki demokratik kitle örgütüdür, demokrat ve yurtsever karakterdedir, emekten ve halktan yanadır, antiemperyalisttir; yeni dünya düzeni teorilerinin, ırkçılığın ve gericiliğin karşısındadır; siyasetin dar anlamını aşar, yaşamın her olayını siyasetle ilişkili görür; barıştan yanadır, insan hakları ihlallerine karşıdır, insanlık onurunun korunmasından yanadır, örgütsel bağımsızlığını her koşulda korur, gücünü sadece üyesinden ve bilimsel çalışmalarından alır, meslek ve meslektaş sorunlarının ülkenin ve halkın sorunlarından ayırlamayacağı kabul eder, politikanın oluş-

turulmasında ve uygulanmasında demokratik merkezîyetçi yöntemleri uygular, karar alma süreçlerinde demokratik ve katılımcıdır, bağlı odalarıyla birlikte mühendis, mimar ve şehir plancılarının meslek alanlarını düzenler, üyesinin ve halkın çıkarlarını korur, sanayileşme ve demokratikleşme alanlarında durum tespitleri yapar, politikalar ve çözüm önerileri üretir, ülkenin demokratikleşmesi için çaba sarf eder, kamuoyu oluşturulmasına yönelik çalışmalar içerisinde tartışmasız yer alır, demokratik kitle örgütleri ve sivil toplum örgütleriyle ilkeli ve demokratik işbirliği içerisinde.”

250.000 üyemiz bireysel anlamda her biri ayrı ayrı bir başka TMMOB düşünüyor olabilir. Bunlar olası şeylerdir. Ama Yönetim Kurulumuz, geçen dönemki Mühendislik-Mimarlık Kurultayı tartışmaları sonuçlarında, daha önceki TMMOB Demokrasi Kurultayı tartışmaları sonucunda, örgütün konsensüsü olarak gördüğü bu İlkeleri, arkasına Çalışma Anlayışını da koyarak Çalışma Programının başına aldı. 2004 yılındaki TMMOB Yönetim Kurulu, bu örgüte böyle bakıyor. Bu, her kes tarafından bilinmelidir.

Sevgili arkadaşlar; biz bugünkü bu etkinlikle sizinle birlikte tarihe bir belge koymak istiyoruz. Konuşmacı bütün arkadaşlarımızın süresi yedi dakika. Çoğu arkadaş “Yedi dakikada örgüt adına görüş belirtilir mi?” diye bana söyleniyor. Yedi dakika ciddi bir süre. Geçen ay Londra’da katıldığımız 3. Avrupa Sosyal Forumunda bine yakın insan dinlerken, bana verilen süre on dakikaydı; hem TMMOB’yi, hem küreselleşmeyi, hem emperyalizmi, hem çevre krizinin boyutlarını ve buna karşı Avrupa’nın sorumlulukları konularını, nasıl yaptığımıza hâlâ inanmıyorum ama, 10 dakikada anlattım. Hepimiz burada yedi dakikalık süreyi çok bilinçli olarak kullanıp derdimizi anlatabileceğimize inanıyorum. Bunu şüphesiz bir espri olarak söylüyorum. Eğer “görüşlerimi burada ifade edemedim” diyen arkadaşımız olursa, onların yazılı metinlerini de alacağız. Daha sonra bütün bu konuşmaları kitaplaştıracamız, o yazıları da o kitaba koyacağız. Hepimiz rahat olalım.

Sevgili arkadaşlar, diğer konuşmacılara cevap hakkı doğurmayacak kelimelerle eleştirilerinizi, önerilerinizi, görüşlerinizi, düşüncelerinizi söylerseniz; bu etkinlikte, bizim Yönetim Kurulu olarak amaçlarımızın gerçekleşmesine yardımcı olursunuz.

Ben konuşacak bütün arkadaşlara peşinen teşekkür ediyorum. İyi ki varsınız, siz olmasanız TMMOB olamaz. Her zaman söylüyorum: Bu ülkenin, bu ülke insanının TMMOB’ye, TMMOB’nin Odalarına, Odaların Şubelerine, Şubelerin hepimize ihtiyacı var. TMMOB’nin kültürü de, ancak burada ve bir arada, karşılıklı konuşarak ve birbirimizin derdini dinleyerek gelişebiliyor. Şimdiden konuşacak arkadaşlara kolaylıklar diliyorum. Akşam da burada bir kokteyl vereceğiz, onda da hep birlikte olmayı istiyorum.

Biz Yürütmede karar alırken, önce Oda başkanlarımıza bir temsiliyet noktasında sırayla söz verelim istedik. Daha sonra da konuşmak isteyen bütün arkadaşlara söz hakkı vereceğim. Diliyorum TMMOB’nin 50. yılı bu konuşmalarla tanınlanmış olur. Diliyorum, 20, 30, 40, 50 yıl sonra TMMOB tarihine bakacak olanlar, TMMOB’nin 50. yılında bizlerin neler dediğini bu belgeden algılamış olurlar.

CİHAN DÜNDAR (Çevre Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Sayın Başkan, Birliğimizin değerli yöneticileri ve değerli Oda başkanları, Oda yöneticileri; ilk konuşmayı yapmak benim için zor olacak. Baktığınız zaman, yaş olarak herhalde aranızdaki en genç Oda Başkanı benim. Zaten en genç odalardan biri de Çevre

Mühendisleri Odası, 1992 yılında kuruldu. Geçen 12 yıllık süreçte Çevre Mühendisleri Odası olarak biz, kurumsallaşmamıza mümkün olduğunca önem vererek ve TMMOB çatısı altında gücümüzün yettiğince TMMOB çalışmalarına destek vererek belirli bir noktaya gelmeye çalıştık. Bu çerçevede de hakikaten önemli çalışmalar yapıldı, burada 7 dakikalık süre içerisinde uzun uzun anlatmak da istemiyorum. Ancak Çevre Mühendisleri Odası, bir yönetici eğitimi yaptı. Bu, baktığımız zaman, TMMOB tarihinde bir ilkti. Biz yönetici eğitiminin faydalarını çok fazla gördük. O zaman eğitimimize katılan Sayın Başkanımız Kaya Güvenç de yapılan eğitimi çok beğendi ve bunun daha sonra bir tekrarı yine TMMOB bünyesinde yapıldığını sizler de biliyorsunuz. Yakın zamanda Harita Mühendisleri Odamız, benzer bir etkinliği Ege kıyılarında yaptı. Bunlar benim hemen ilk aklıma gelenler.

Bizim örgütlülüğümüzü güçlendirmemiz için hem odaların kendi içindeki yakınlaşmasının artırılması gerekiyor, hem de TMMOB çatısı altında odaların birlikteliğinin çok daha sağlıklı bir şekilde yürümesi gerekiyor diye düşünüyorum. Şu anda baktığımız zaman, özellikle Avrupa Birliği süreci içine girmiş bir Hükümet var, bunun Türkiye açısından getirdiği bazı fırsatlar var, bunu yadsıyamayız, ama çok fazla da götürüleri var. Bizim odalar olarak bu götürüleri halkın yararına, kamunun yararına yapmış olduğumuz çalışmalarla bilgilendirmemiz gerekiyor ve hatta engellememiz gerekiyor.

Ben size yine bu çerçevede birkaç tane küçük örnek vereceğim. Hakikaten Türkiye'ye baktığımız zaman, şu anda dışarıdan "bir yağma ve talan ülkesi" şeklinde görüldüğünü rahatlıkla söyleyebiliriz. Bizim kendi sektörümüzde bunun sıkıntılarını çok fazla yaşıyoruz. Yani en basitinden iki tane örnek var: İzmir kıyılarında, isim de vereceğim, bir tanesi İzmir Güneybatı Atıksu Arıtma Tesisi, bir tanesi de Fethiye Atıksu Arıtma Tesisi. Bu iki tesis birbirinin ikizi gibidir, yaklaşık 20 bin metreküp arıtma kapasitesi olan, birbirinin ikizi şeklinde iki tane arıtma tesisi düşünün, arıtma sistemleri de aynı. Maliyetlerine bakıyorsunuz, Fethiye'deki Alman KFW kredisiyle yapılmış, yaklaşık 9 milyon dolar; İzmir Güneybatı kendi öz kaynaklarımızla yapılmış, 3 milyondan daha az, 2.8 milyon dolar.

Bu örneği niye veriyorum? Burada bizi bekleyen çok büyük bir tehlike var. Yerel yönetimler -ki yeni yasayla birlikte daha da özkerleşecekler- çok kısa vadeli planlar yapıyorlar; 4-5 yıllık görev süreleri var, görev sürelerinden sonra ne olacağını düşünmüyorlar. Bu gelen, özellikle altyapı için gelen krediler de çok cazip koşullarda geliyor. Şu anda biz burada konuşurken dahi, eli çantalı pek çok kişi belediyelerde geziyor, belediye başkanlarıyla bir yerlerde yemekler yiyor. İşte "10 yıl geri ödemesiz" diyor, daha sonra çok komik faizlerle geri ödemeli krediler geliyor ve bu kredilerle Türkiye'nin altyapı çalışmaları bir şekilde yürüyor; çünkü paraya ihtiyaç var. Baktığımız zaman, Türkiye'nin altyapı sorunlarını, çevre sorunlarını çözmesi için 30-50 milyar Euro arasında bir paraya ihtiyaç var. Ancak kredi verilirken, bu kredi bazı koşullarla geliyor. Krediyi veren kuruluş diyor ki, "malzemenin yüzde 60-70'ini kendi ülkesinden alacaksın." Verilen kredi direkt olarak geri transfer ediliyor, o ülkenin üretimine katkı sağlıyor o para. Mühendislik hizmetine geliyoruz; burada Türk mühendisleri varken, diyorlar ki, "yabancı mühendislerden hizmet alınacak." Biz mühendislerimizin çok düşük ücretlerle çalışmalarını engelleyemezken, 1 000-1 500 dolarlar seviyesinde ücretlerle çalışırken, yabancı mühendisler geliyorlar, günlük 500 dolar, günlük 1 000 dolara varan ücretlerle verilen krediye tekrar yurtdışına transfer ediyorlar. Bu bizim açımızdan çok büyük bir risk. Şu anda bu risk gözükmüyor, ama kredilerin geri ödemesi başladığı zaman, hakikaten çok çok büyük tehlikeler bizi bekliyor.

Bir benzerini de Mersin’de yaşadık. Mersin’de İKK hakikaten olağanüstü çaba gösterdi ve çabalarının sonucu Mersin Atıksu Arıtma Tesisi ihalesi şu anda ertelendi, iptal edildi ve biz Çevre Mühendisleri Odası olarak bu süreçte de önemli bir rol oynadık. Aslında komik, garip bir şey, Çevre Mühendisleri Odası, ülkenin bir yerinde yapılan arıtma tesisini engelliyor; Bergama altın faaliyeti değil, nükleer santral de değil. Ancak bir bakıyorsunuz, Mersin Atıksu Arıtma Tesisi 120 milyon dolarlık bütçeyle yapılıyor, yanı başında Adana yapmış, yaklaşık 35 veya 40 milyon dolar. Yani bir şekilde bizim her şeyden önce bu ülkenin kaynaklarına sahip çıkmamız gerekiyor ve bu ülkenin yağma ve talanının önüne geçmemiz gerekiyor.

Ben, Çevre Mühendisleri Odası olarak kendi bakış açımızdan kısa bir değerlendirme yapmak istedim. Burada TMMOB örgütlülüğüne çok fazla görev düşüyor ve bu örgütlülüğü sağlamak için daha önceki toplantılarda da pek çok kez dile getirdiğimizden dolayı burada çok fazla dile getirmiyorum, ama her şeyden önce artık odaların kendi arasındaki meslek sorunlarını aşması gerekiyor, bu görev TMMOB’nin. Kamu kurumları tarafından TMMOB’ye zaman zaman yapılan talepler var, yani “şu X işini hangi meslek grubu yapar?” TMMOB buna cevap veremediği sürece, biz TMMOB çatısı altında maalesef birlikteliği sağlama konusunda oldukça yorulacağız, çok fazla yorulacağız. O çerçevede Genel Kurulda alınan kararları da önümüze koyarsak, bu kararlar bizim için bir aşamadır, önümüzü açacak, yol gösterecek niteliktedir. Bu çerçevede Türk Mühendis Mimarlar Odaları Birliği Yönetim Kurulunun önümüzdeki kısa dönem içinde mesleki sorunlar ki, bu sadece Çevre Mühendisleri Odasının ya da A odasının, B odasının sorunları değil; baktığımız zaman, TMMOB içindeki 23 odanın en az 8-10 tanesinde şu anda bu tür sorunların yaşandığını biliyoruz, bunları saklamanın, halının altına doğru süpürmenin bir anlamı yok. Bunları masanın üstüne koymamız ve çözüm yollarını üretmemiz gerekiyor, bu çerçevede de her şeyden önce bizim SMM Yönetmeliği dediğimiz Serbest Mühendislik-Müşavirlik Yönetmeliği Genel Kuruldan maalesef çıkmadı, orada önemli değişiklikler öngörülmüştü. TMMOB Yönetim Kurulunun yapması gereken önemli çalışmalarından bir tanesi de bunu bir an önce gündemine alıp -ki geçen dönem bu çalışma için önemli emek sarf edildi, Genel Kurulda da komisyon saatlerini harcadı- onun bir önce sonuçlandırılması, Danışma Kuruluna getirilmesi gerekiyor diye düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

KEMAL ULUSALER (Elektrik Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Değerli dostlar; Elektrik Mühendisleri Odası adına hepimizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

TMMOB, 50. kuruluş yıldönümünü kutluyor. 50 yıl, aslında insan hayatı için uzun bir süreç, ama TMMOB gibi örgütlülükler için hiç de öyle uzun bir süreç değil, oldukça kısa bir süreç. Ben buna gençlik çağı diyorum, belki bazıları “delikanlılık çağı” da diyebilir, TMMOB’nin delikanlılık çağını yaşadığını da söyleyebiliriz. TMMOB, bu noktada belki de en aktif dönemini yaşıyor. En aktif dönemi derken, TMMOB’nin burada geçirmiş olduğu dönemlerden çok kısaca bahsetmek istiyorum. TMMOB’nin 3 dönem yaşadığını varsayıyorum. Bunların birincisi, 50 yıl içerisinde belki “bebeklik çağı” diyebileceğimiz bir dönem, ondan sonra “çocukluk çağı” diyebileceğim bir dönem ve “ergenlik ve gençlik çağı” diyeceğim, bugün gelinen bir dönem olarak algılıyorum.

TMMOB Yasası’nın 1. maddesinde, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu vurgusu yapılmaktadır. Kamu sözcüğü, toplum genelinde yerleşik egemen kullanımıyla devletle

özdeşleştirilmektedir. Böyle bir algılama, TMMOB'nin ilk yıllarındaki misyonuna da bir noktada denk düşmektedir. Bu yıllarda elde edilen yasal dayanağın devletle yakın ilişkiler içinde meslektaşların çıkarlarının genişletilmesi ve meslekler arası hak ve etkilerin belirlenmesi olarak tariflenen bir misyon da o dönem yeterliydi. 1960'lı yıllarda anayasal hak ve özgürlüklerin genişlemesiyle birlikte, toplumda bu hakların kullanımı doğrultusunda bir hareketlenme söz konusuydu. Devlet ise söylemden eyleme geçiş konusunda o dönemler hiç de öyle istekli davranmıyordu. TMMOB de az önce değindiğim misyon gereği, misyonunu yerine getirirken devletten ya da sistemden yana kendi misyonunu bir oranda belirlemişti. Dolayısıyla TMMOB, bu dönemde demokrasi güçleriyle aynı oranda mesafeli kalmış, ama ayrışmalar da yaşanmıştır.

Tabii bütün bunları söylerken, o dönem bu ayrışmaları yaşayanlar içerisinde bir sonraki dönemin, çocukluk çağı diye nitelendirdiğim dönemin ışıklarını da içerisinde taşıyan değerli unsurlar da yok değildi. Ben 3 yaşında konuşmayı yeni öğrenirken, o dönem TMMOB'nin içinde geleceğin olumlu sinyallerini veren ağabeylerimiz, bugün yine burada aramızdalar. Onları bir kez daha sevgi ve saygıyla selamlıyorum, katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

TMMOB, 70'li yıllarda benim çocukluk çağı dediğim dönemi yaşamaya başlamıştı. O zamanki misyonu da bilimi ve tekniği halkın hizmetine sunma hedefiyle genişletilmiş durumdaydı. Bu dönemde kamu, sistem dışında alternatif bir toplumsal çıkar alanı ve mücadelesi olarak algılanmıştı, öyle bir algılanma söz konusuydu. Resmî ideolojiyle özdeşleşme, sürekli devlet tarafından tanınma, devlet kurumlarında temsil edilme, itibar görme anlayışına karşılık alternatif bir kamusal alan, alternatif bir kamusal fikri oluşturma ve kamusal alanın gerçek sahipleri olan halka hizmet sunma temel alınmıştı.

Bu dönemde TMMOB, bu yılların devrimci-militan bir politizasyonu içerisindeyken, diğer yandan da herkesin ciddiye aldığı bir teknik üretim gerçekleştiriyor ve emek ağırlıklı bir meslek kuruluşu tanımlamasıyla birlikte anılıyordu. Daha sonra bu çocukluk dönemini TMMOB aştı, ama işte o ergenlik döneminin sıkıntısı 12 Eylül darbesi ve özel politikalarıyla birlikte yaşanır olmaya başladı. Aynı dönemde zaten dünyada bir küreselleşme dönemi başlamıştı, dünya çapında kamusal alanın ticarete açılması girişimleri söz konusuydu, Sovyetler Birliği dağılma noktasındaydı. Bütün bunlar yaşanırken, ülkemizde de 12 Eylül darbesi söz konusuydu. Bu dönemde, 80'li yılların bu döneminde pek çok demokratik güç gibi, TMMOB de zayıflamış, etkisizleşmiş; TMMOB, içerisinde düştüğü bu çemberi ancak 2000'li yıllara doğru yükselen bir ivmeyle kırmayı başarmıştı.

Bugün TMMOB gençlik çağını yaşıyor demiştim, gerçekten bugün gençlik çağının ilk belirtilerini, ilk yaşamını hayata geçirme noktasında, ama hâlâ bir önceki çocukluk çağından birtakım şeyleri de yaşıyor. Biz yetişkinler bilirsiniz, tanışırken kendi birtakım isimlerimizle, başka kariyer belirtilerimizle tanışırız, "Ben profesör falanca, filanca" denilir, "Bu arkadaşım avukat filandır, doktor filan" ya da "falanca derneğin ya da odanın yönetim kurulu başkanı" diye önce isimimizle, sonra kariyerimizle, sonra da sosyal yapıyla ya da sıfatlarımızla kendimizi tanıtmaya çalışırız. Ama dikkat ederseniz, çocuklar için öyle bir şey yoktur; çocuklar bir oyuna başlarken onların bir tek ünlemi vardır, "Hadi, oynayalım" diye ünlemlerle başlarlar. Belki saatler sonra o oyun içerisinde akıllarına gelir, "Adın neydi?" diye. İşte böylesine yoğun, böylesine sıcak bir ortamda TMMOB, bir noktada bu gençlik çağında o çocukluk çağının verdiği özgünlüğü de bir noktada yaşıyor.

Bugün finans kapital zorba, aynı zamanda hedefleri doğrultusunda epey de yol almış durumda, özellikle savaşın da her yöntemini kullanarak küreselleşmenin altyapısını oluşturma çabasında. Bugün küreselleşme doğrultusunda yapılan büyük tahripler var, bugün gelinen durumda yıkıp yakılmış durumda ve büyük tahribatlar var. Belki bu tahribatlar, artık geri dönülemeyecek tahribatlardır. Burada belki yapılması gereken, onarmak yerine, yıkıp tekrar yapmak da olabilir, o da gündemde. Bir noktada elimizden pek çok şey çıkıp gidiyor; ekonomik, sosyal, kültürel varlıklarımız bir bir elimizden alımızdan alınıyor, bağımsızlık ve özgürlük kâğıt üstünde kalıyor, küresel bir pazara dönüşen ülkemiz giderek yoksullaşiyor. Bilim, teknik, eğitim, kısacası insan yoksulu bir ülke olma noktasındayız. Varsıl kesim, bu noktada giderek gülebilmektedir, ama bir diğer taraftan bir söz vardır ki, soyulan gülebiliyorsa, hırsızdan da bir şey çalmış demektir. Yolsuzluklarla, hortumlarla, soygunlarla diz boyunu geçmiş, gırtlığa gelmiş bir durumda Türkiye, bunu yaşıyor.

TMMOB, bugün içinde yaşadığı krizi tehlike olarak algılamaktadır. Bilirsiniz, Çin alfabesinde kriz sembolü iki anlam ifade eder; birisi tehlike, birisi fırsat. Krizi kimisi fırsat olarak değerlendirir, kimisi tehlike olarak değerlendirir. TMMOB, içinde yaşadığımız sorunları, krizi daima tehlike olarak görmüş, toplumla birlikte bu tehlikeyi aşma çabası içine girmiştir.

Şüphesiz, gelinen noktada TMMOB'nin misyonunun gereğini yerine getirmek hiç de kolay değildir. Zira bir tarafta burjuvazi, siyaseti her daim kendine mal ederken, kitlelere de politikasızlığı önermektedir, daha da öteye, politikasızlığı zorlamaktadırlar. Yine burjuvazinin en büyük korkusu, insanların örgütlenerek karşısına çıkmasıdır, örgütlü güç en büyük korkusudur, ama ilk hedefte de örgütler burjuvazinin ilk hedefi değildir. Burjuvazinin burada ilk hedefi bireydir ya da insanlardır; bireyin iç dünyasını yıkarak, çürüterek hedefe ulaşmak istemektedir, bireyi iç dünyasında yıpratmak istemektedir. İşte bu noktada biliyordur ki, içinden yıkılmış, çürümüş bireyler, bir araya gelseler de örgüt olamamaktadırlar, örgüt olamıyorlardır.

Finans kapital zorbanın başta sosyal, kültürel alanda olmak üzere, iç dünyamıza yönelik bütün saldırılarını bertaraf etmek, bunlara direnmek, bir noktada hem birey olarak, hem de örgüt olarak bizlerin görevidir. Bu noktada TMMOB gibi örgütler, ortak dili oluşturarak net ve güçlü bir şekilde ayakta kalabilmeleri gerekmektedir. Önümüzdeki süreç bugünden daha zordur. Yıkım için de Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği'yle, tahkimiyile, GATS'larıyla üzerimize gelmektedirler. Ufuk çizgisi gibi demokrasi önümüzde yer alırken, biz yaklaştıkça o uzaklaşıyor, daha fazla işsizlik, daha fazla yoksulluk getirmektedir.

Arkadaşlar; resmettiğim bu tablo bir hayli karanlık olabilir, 7 dakikaya sığdırmaya çalıştığım bu tablo gerçekten bir hayli karanlık. Ancak ben bugün burada toplanmış olan içi aydınlık dostlarıma güveniyor ve diyorum ki, aydınlığı içinde taşıyanlar, karanlıkta da yollarını bulurlar. TMMOB, mevcut örgütlü yapısıyla emekten yana muhalif güçlerle birlikte finans kapital zorbanın ve işbirlikçinin oyununu bozacak, hesaplarını boşa çıkaracak güce ve inanca her zaman sahiptir. Nice 50 yıllara dostlukla diyorum.

Teşekkür ederim.

HÜSEYİN ÜLKÜ (Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Değerli dostlar, TMMOB' nin bu forumunda;

Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası (HKMO) olarak sizlere önce odamızın kuruluş

öyküsünü, örgütlülüğünü kısaca anlatmaya çalışacağız.

HKMO' nun 1970' li yıllardaki örnek uğraşlarından, toplumsal bir gündem olarak TOPRAK REFORMU' ndan, 3-4 Mayıs 1978 günlerinde gerçekleştirilen *Toprak Reformu* Kongresi' nden söz edeceğiz.

Hepimizin bildiği gibi egemen güçler ve siyasal iktidarlar hep TMMOB' yi hedef seçmişlerdir. 1970' lerden günümüze hedef seçilmenin nedenlerini, günümüzde hiç gündemden düşmeyen küreselleşme ile ilişkisini kısaca vurgulamaya çalışacağız.

Dünyada sermayenin ve sermaye sahiplerinin mekansızlaşmasının, sorumluluklarından kurtulmasının toplumu, biz mühendis ve mimarları nasıl olumsuz bir duruma ittiğini değerlendireceğiz.

TMMOB' nin ve Odamızın özelleştirme ve küresel saldırılar için IMF' nin dayattığı yasalar karşısındaki duruşumuzu bir kısım üyelerimizin yanlış bir değerlendirme yaparak nasıl olumsuz bir sonuç çıkardığını belirteceğiz.

Hizmetlerin ticarileştirilmesiyle mühendis ve mimarların müelliflik haklarının ellerinden alınmak istenmesinin paralelliği üzerinde duracağız.

Mühendis ve mimarların kurtuluşunun meslekler arası dayanışmadan, yeni bir örgütlenme ve birlikte üretimden geçtiğini vurgulamaya çalışacağız.

HKMO Kuruluş Öyküsü

Odamız, 1954 yılında, isimleri çizelgede verilen üyelerimiz tarafından kurulmuş olup, TMMOB' nin ilk dönemdeki 10 kurucu Odasından birisidir.

Adı	Soyadı	Adı	Soyadı
Ekrem	ULSOY	Turhan	BAŞMAN
Macit	ERBUDAK	Mehmet Mehdi	BATUR
Muhiddin	ARAN	Mehmet Nuri	BÜLBÜL
Tevfik	ATEŞ	Hayrettin	BÜYÜKKOÇ
Seyfettin	KUNMAN	Memduh	ÇÖLGEÇEN
Ahmet Uğur	OĞUZ	M. Vasfi	CİNDORUK
A. Nuri	EBCİM	Zeki	ERSÖZ
Ömer Kadri	KORAY	M. Emin	ERTÜRK
Ali	YARAMANCI	Mehmet Nuri	ERGİN
Saim	ARIKAN	İskender	GÖÇER
Bahadır	ANAFARTA	Mustafa	GÖNENÇCAN
Refik Halit	ERÜREN	A. Gani	GÜRÜN
Servet	ÇETİNTAŞ	Fahri	HOMAN
Arif	ÇAKIROĞLU	Lütfü	İLHAN
İlhan	BAYRAK	Sevinç	İŞGÖR
Nazmi	ARSLAN	Ahmet	KERETLİ
Avni	PAR	Mehmet Emin	KURAL
Sami	AYKAÇ	Hüseyin	BOZKIR
Ziyaettin	SOYDAN	Orhan	KALIPCI
Enver	BAŞARAN	Hasan	KIRAN
Abdülkerim	EVİNAY	Talat	ÖZTÜRK
Mehmet Ali	ERKAN	Cahit	ÖZBAŞ
İ. Kasım	YAŞAR	Vehbi	ORAN
Kemal	AKMAN	Ahmet	POLAT
Necati	AYDEMİR	Celalettin	SONGU

- İlk bütçemiz 8.175 (sekizbinyüzyetmişbeş) TL; aynı dönemde bir mühendis aylığı 1.500 (binbeşyüz) TL'dir.
- Odamız, kuruluş yıllarında Kızılay Soysal Han'da tek bir odada faaliyet yürütmüştür.
- Harita ve Kadastro Mühendisliği eğitimi; 1949 yılında İstanbul Teknik Okulunda başlamıştır.
- Hem yurt dışında hem de yurt içinde, farklı dönemlerde, üniversitelerce aynı eğitim programı çerçevesinde aynı nitelikte ve yetki - sorumluluk içerisinde olmakla birlikte mesleğimizi ifade eden farklı unvanlar verilmiştir.

HKMO Örgütülüğü

22 Ekim 2004 itibarıyla; odamız üye sayısı, şube, merkeze bağlı temsilcilik, büro ve şirket sayıları aşağıda görüldüğü gibidir.

ÜYE SAYISI

•	Kamu	:2422
•	<u>Özel Sektör</u>	:5312
	Toplam	:7734

•	<u>Bayan</u>	: 851
•	<u>Bay</u>	:6883
	Toplam	:7734

BİRİM	ÜYE S.	%
•	<u>Adana</u>	557 %7.2
•	<u>Ankara</u>	1528 %19.8
•	<u>Antalya</u>	379 %4.9
•	<u>Bursa</u>	413 %5.3
•	<u>Diyarbakır</u>	202 %2.6
•	<u>İstanbul</u>	2097 %27.1
•	<u>İzmir</u>	27 %12.0
•	<u>Konya</u>	50 %5.8
•	<u>Samsun</u>	369 %4.8
•	<u>Trabzon</u>	414 %5.4
•	<u>Merkez</u>	398 %5.1
•	<u>TOPLAM</u>	7734 %100

Şube	: 10
Merkeze Bağlı Temsilcilik	: 4
İl/İlçe Temsilciliği	: 160
Büro /Şirket Sayısı	: 2188

gelecek ...

• YÖK tarafından, değişik üniversitelerde, açılmasına karar verilmiş, 19 (ondokuz) adet Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği bölümü bulunmaktadır.

• Bu bölümlerden, 2004 yılı ÖSS ye göre öğrenci kabul edenler ise aşağıdadır.

- Kocatepe Üniv. (Afyon)	40 kişi,
- Erciyes Üniv. (Kayseri)	30 kişi,
- 19 Mayıs (Samsun)	30 kişi,
- Selçuk Üniv. (Konya)	130 kişi, (gece öğr.dhl.)
- Yıldız T.Ünv. (İstanbul)	190 kişi, (gece öğr.dhl.)
- İstanbul T.Ünv. (İstanbul)	50 kişi,
- Karadeniz T. Üniv.	105 kişi, (Trabzon+Gümüşhane)
- Karaelmas Üniv. (Zonguldak)	40 kişi,

toplam 615 kişi.

YÖK tarafından yeni bölümler açılırken TMMOB ve odamızın görüşlerinin alınmaması yanında eğitim üretim planlaması da yapılmamaktadır. Ayrıca kendi alanında daha nitelikli ve çağdaş bir eğitimin verilebilmesi için gerekli eğitim elemanı, fiziki mekanlar, yeni teknoloji ve laboratuvar olanakları yaratılmadan açılan yeni bölümler istenen düzeyde eğitim verememenin sıkıntısını yaşamakta ve yaşatmaktadırlar.

1970 li yıllarda örnek uğraşlar...

1971 yılı 17. Dönem Çalışma Raporunda, Odamızın temel ilkesi “Toplumcu – devrimci çizgide faaliyet göstermek”, üstlendiği misyon ise “Bize, bizim odamıza düşen, ileriye dönük tarihi gelişimin gerisinde kalmak değil, ön safta ya da içinde olmaktır” şeklinde ifade edilmiştir.

* Bu dönemde meslek dalmıza ilişkin dile getirilen sorunlar:

- Teknik eleman gücünden yeterince yararlanılmaması,
- Mesleki eğitim ve öğretimde plansız ve sistemsiz gidış,

- Meslektaşların ekonomik ve sosyal güvenlik sorunlarının varlığı,
- İhtisas ayırımının gerçekleştirilmemiş olması,
- Yeşil alanlar ve verimli toprakların yozlaştırılması,
- Düzensiz şehirleşmenin ve arazi spekülasyonunun önünün alınamamış olması,
- Toprak reformu için gerekli hazine arazilerinin ve meraların, yağmasını oluşturan bir kadastro politikasının varlığı, olarak özetlenebilir.

Toplumsal bir gündem; TOPRAK REFORMU

• Toprak reformu konusu, 1960'lı yıllarda Odamızın gündemine girmiştir. 1970 yılında Odamızca hazırlanan “*Toprak Reformu Raporu*” ilgili tüm kamu kurumlarına sunulmuş, ayrıca TBMM Karma Komisyonuna bu konudaki Oda görüşleri iletilmiştir.

• 1971 yılı 17. Dönem Çalışma Raporunda Toprak Reformu aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

“Bize göre Toprak Reformu:

- Dengeli bir toprak dağılımı ile topraksız ve az topraklı çiftçinin toprak ihtiyacını karşılayan,
- Çiftçiyi ileri tarım teknolojisine -tohum, gübre, sulama ve benzeri olanaklara- bir program içinde kavuşturan, üretim ve pazarlama kooperatiflerini gerçekleştiren,
- Zilyetlik hükümleriyle kamu arazilerinin kişilerin eline geçmesini önleyen,
- Toprağın kullanımına ilişkin bir rejim getiren ve topraktaki aşırı parçalanmaları önleyen,
- Köylünün aracı ve tefeci elinden kurtarılmasını, tarım kredi kuruluşlarının adil işlemlerini sağlayan,
- Dağınık ve az nüfuslu yerleşme birimlerinin büyük üretim kooperatifleri çevresinde toplanmasını gerçekleştiren,
- Tarımda gittikçe artan bir üretimle sanayileşme ve kalkınma için finansman yaratan,
- Ülkeyi feodalizmin bütün kalıntılarından kesinlikle arıtan,

Tedbirlerin ve uygulamaların tümüdür.”

• 1973 yılında yeniden gündeme gelen Toprak ve Tarım Reformu Kanun tasarısı üzerine Odamızca hazırlanan değişiklik önerileri TBMM gündemine de taşınmış, ancak bu çalışmalardan sonuç alınamamış ve yasa yürürlüğe girmiştir.

• Toprak ve Tarım Reformu Yasası, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiği ve belirlenen süre içerisinde yeniden çıkarılmadığı için 10 Mayıs 1978 günü yürürlükten kalkmıştır. Yeni bir toprak reformu yasasının çıkarılmasını, bir yandan hızlandırmak, bir yandan hazırlanacak yasanın edinilen deneyimlerin ışığında ana noktalarını belirleyecek ilkeleri saptamak ve öte yandan da kamuoyunda demokratik içerikli bir toprak reformu konusunda güçlü bir eğilim oluşturmak amacıyla, Odamız, “*Toprak Reformu Kongresi*” adı altında, 3-4

Mayıs 1978 günlerinde, Ankara’da gerçekleştirilen bir kongre düzenlenmiştir.

Toprak Reformu Kongresinde belirlenen ilkeler şunlardır:

1. Toprak reformundan amaç; feodal ilişkileri tasfiye etmek, büyük toprak ağalarının iktisadi ve dolayısıyla siyasi etkinliğine son vermek olmalıdır.
2. Toprak reformu ile tarım reformunun birbirine karıştırılmaması gerekir.
3. Toprak reformuyla, toprak, köylüye bedelsiz dağıtılmalıdır.
4. Toprak dağıtımından toprak alan köylüye, kredi ve makineleşme olanakları sağlanmalı ve bu yönde devlet eliyle yürütülecek bir örgütlenme ile tarım modernize edilmelidir.

- Kadastronun toprak reformu hedeflerine yöneltilmesi için;

a-) Tapulama sırasında zilyetlik hükümleriyle toprak verilmesi kuralının, yani 766 sayılı Tapulama Yasasının 33. maddesinin ve eklerinin kaldırılması,

b-) Tapulama, yani arazi kadastrounun Anayasanın özüne uygun, kamu ve toplum yararına bir içeriğe kavuşturulması ve reform hedefleriyle uyumlu bir toprak kadastrouna dönüştürülmesinin sağlanması gerekmektedir.

- Kamulaştırma bedellerinin saptanmasında, Anayasanın 38. maddesindeki “karşılık” deyimine uygun bir kamulaştırma karşılığının, toprak reformu giderlerini toplum yararına en düşük düzeyde tutmaya elverişli bir biçimde tamamlanarak yasayla düzenlenmesi zorunludur.

TMMOB'nin Hedef Seçilmesi

TMMOB ve meslek odalarımızın :

- Kamu öncelikli ve emekten yana duruşu,
- Halkın sorunlarının çözümüne ilgisi ve bilgisiyle katkı koyma yönündeki çalışmaları,
- Demokrasi mücadelesindeki kararlılığı,
- Kendi çalışma alanlarını sadece kendi üyelerinin çıkarları ile sınırlı saymaması,
- Özellikle ülke sorunları çözülmeden mühendis ve mimarların sorunlarının çözülemeyeceğinin ve
- Türkiye’de demokratikleşme yönünde ileri adımların atılmayacağına yüksek sesle dile getirilmesi,

Dönemin egemen güçlerinin ve siyasal iktidarlarının TMMOB ‘yi hedef seçmesinin temellerini oluşturmuştur.

Bu nedenle mühendis ve mimarların önce ekmeklerinin küçültülmesine karar verilmiştir. Örneğin kamuda 10195’ e göre çalışmalarına son veren yasal düzenlemeler yapılmıştır. 30.11.1970 tarihinde 657 sayılı yasa ile ekonomik ve demokratik hakları tırpanlanmıştır.

1973 de TMMOB yasasında yapılan değişiklik TBMM’ den geçirilerek senatoya iletilmiştir. Tasarıda kamuda çalışan mühendis ve mimarların odalarına kayıt olma mecbu-

riyeti kaldırılmış ve çeşitli kısıtlayıcı hükümler getirilmiştir. TMMOB senato üyeleri ve yetkililerle yaptığı görüşmeler sonucu tasarı senato genel kurulunda değişiklikler yapılmak kaydıyla geçtiği için TBMM' ne iade edilmiştir. Böylece değişikliğin yasallaşması o dönemde engellenebilmiştir.

Kamuda çalışan mühendis ve mimarların meslek odalarına üye olma zorunluluğunu kaldıran 1982 anayasa değişikliğinin ilk adımının 12 Mart 1971 muhtırası döneminde atılmış olması bir rastlantı değildir. Bunun kapitalizmin krize girdiği 1970' li yıllarla ve Şili' de seçimle yönetime gelen sosyalist Allende' nin ABD desteğinde gerçekleştirilen Pinochet darbesiyle öldürülüp hükümetin düşürülüşü ile eş zamanlı olduğunun TMMOB örgütlülüğü içinde sürekli gündemde tutulmasında yarar vardır.

Çünkü böylece günümüzde ABD ve AB 'nin ülkemize, Ortadoğu' ya, Irak' a ihraç etmeye çalıştığı demokrasi ve özgürlüklerin kimin demokrasisi ve kimin özgürlüğü olduğu daha net anlaşılacaktır. Kapitalizmin krize girdiği 1970' lerin başında yeniden gündeme getirilen "yeni" küreselleşmenin askeri darbelerle başladığı; demokrasiyle, demokratikleşme ile yakından uzaktan hiçbir ilgisinin olmadığı daha iyi görülüp anımsanacaktır.

Ayrıca, Yeni Dünya Düzenin küreselleşme projesinin Türkiye' de "Avrupa Uyum Yasaları" diye adlandırılan Anayasa ve diğer yasa değişiklikleri içinde TMMOB örgütlülüğünün önündeki Anayasal anti demokratik engelin yer almayışının, kamuda çalışanların sendikalarına grevli toplu sözleşme hakkının verilmeyişinin nedeni de daha bir bilince çikacaktır.

Sermayenin Sorumsuzluk Özgürlüğü

Değerli katılımcılar, Değerli arkadaşlar; dünyada özel mülkiyetin sorgulandığı, en azından sınırlandığı bir dönemden özel mülkiyetin sınırsızlaştırıldığı ve mülksüzleştirme sürecini hızlandıran "yeni" bir tekeli evreye geri dönülmüştür. Ayrıca gözden kaçırılmaması gereken en önemli nokta, sermaye sınıfının kendini topluma karşı sorumsuz saydığı yeni bir döneme girmiş olmasıdır. Bu konuda Bauman, bakınız aynen şunları söylüyor: *"Onlar (büyük sermaye sınıfı), çalışanlarına ama aynı zamanda gençlere ve muhtaçlara, henüz doğmamış nesillere ve tüm yaşam koşullarının kendini yeniden üretmesine karşı görevlerinden, kasacası günlük hayata ve topluluğun varlığını sürdürmesine katkıda bulunma görevlerinden kurtulmuşlardır."* (S.17)

Yani dün sermaye, kendi üretim sınırları içerisindeki insanın yaşamasını, eğitilmesini ve varlığının sürdürülmesini kendi sorumluluğu içinde sayarken, bugün artık bu dönem kapanmıştır diyor. Bu çok önemli. Bu durum, yeni bir dünya görüşünü zorunlu kaldığı için, sözde yeni değerler, yeni kavramlar, yeni standartlar oluşturuluyor. Örneğin özelleştirme özgürleşmenin, yerleşme demokratikleşmenin temeli sayılıyor. Oysa özelleştirmenin beslediği kapitalist tekelleşme süreci hızla mülksüzleştirme ve toplumsal çürümelere neden olurken, geçmiş feodal toplumu bile aratan antidemokratik değerler üretiyor.

Bauman bir başka tespitinde: *"İçinde yaşadığımız yüzyılın son çeyreği, tarihe büyük mekân bağımsızlığı savaşı olarak geçecek... Çalışanlar yerel nüfus içinden devşirilir ve -aile görevleri, ev mülkiyeti ve benzeri yükümlülükler altına girmiş olduklarından -şirket başka yere taşındığında kolay kolay onun peşinden gidemezler... 'Yerellik' in kendisine gelince, hiç kuşkusuz olduğu yerde kalacak, şirketin yeni adresi ne olursa olsun, yerini kolay kolay değiştiremeyecektir. Şirkette işlerin yürütülmesinde söz hakkına sahip olanlar arasında yalnızca 'yatırım yapan*

insanlar', (hisse sahipleri) hiçbir biçimde mekâna bağlı değildirler. Onlar herhangi bir borsadan ve her hangi bir aracı kurum kanalıyla hertür hisseyi alabilirler" (S.15-16) diyor.

Toprak ve Devlet Mülkiyetinin Uluslararası Sermaye Tarafından Devralınması

Değerli dostlar; bugün hizmet ticareti anlaşmaları, IMF yasaları ve benzeri gündemimizdeki sorunları birlikte değerlendirdiğimizde, artık mekânsızlaşan bir sermaye sınıfının mekâna bağlı kalan ve mekânda yaşamak durumunda olan insana ve emeğe karşı savaşının tarihte görülmemiş biçimde acımasızlaştığını görüyoruz.

CHUSSUDOVSKY' nin vurguladığı gibi küresel ekonomik sistemin niteliğini ise iki çelişik güç belirliyor: "Bir yandan küresel bir ucuz-emek ekonomisinin yerleşiklik kazanması, diğer yandan yeni tüketici pazarlarına dönük arayış. Bunlardan ilki ikincisinin altını oyuyor. Pazarların küresel şirketler için büyümesi, iç ekonominin parçalanması ve tahrip edilmesini gerektirir. Para ve meta hareketlerinin önündeki engeller kaldırılır, kredi sistemi kural dışılaştırılır, toprak ve devlet mülkiyeti uluslararası sermaye tarafından devralınır..." (S.18)

Küresel ekonomik sistemin Türkiye'de de uygulanabilmesi için yapılan yasal düzenlemeler bildiğiniz gibi "AB uyum yasaları", "yeniden yapılanma" ve "demokratikleşme" adı altında aynen gerçekleştirilmiştir. Paranın serbest bırakılması, sırdaş hesap, özelleştirme ve uluslararası Tahkim başta olmak üzere, Türkiye' de toprak ve devlet mülkiyetinin uluslararası sermaye tarafından devralınabilmesi için Ek Liste'de görüldüğü üzere bir çok düzenleme yapılmıştır. Sırada orman alanlarımız, 2B alanları vardır.

Bu süreçte TMMOB ve odalarımız doğru ve çok haklı bir karşı duruş sergilemiştir. Ülkesinin, halkının kaynaklarını üyelerinin emeğini ve geleceğine sahip çıkmak için bunu yapmıştır.

Özellikle 2001 yılı mühendislik ve mimarlık haftası çerçevesinde TMMOB'nin gerçekleştirdiği "İMF' NİN DAYATTIĞI YASAL DÜZENLEMELER SEMPOZYUMU" kitabı bu duruşun tarihi bir belgesidir.

Kimin Demokrasisi ?

Sermayenin demokratikleşme isteği ile emeğin demokratikleşme isteği "kimin demokrasisi" sorusunda kendi içeriğini ortaya koyar. Tıpkı kimin evi sorusunda olduğu gibi. Ev sizinse "benim evim" diyebilirsiniz. Değilse kiracısınız. Ve ev sahibine bir bedel ödersiniz. İşte bu yüzden sermaye demokratikleşmeyi kendi sömürü özgürlüğü yani bedel ödetmek için emek de demokratikleşmeyi sermayenin sömürsünü azaltmak ve giderek yok etmek yani bedeli azaltmak ve yok etmek için ister.

Sonuçta hepimizin bildiği gibi bu istekler çakışmaz, çatışır. TMMOB 36. Dönem Çalışma Programından Sempozyum kitabının sunuşundaki alıntı bu çatışmayı açıkça ortaya koymaktadır.

Şubat 2001 krizini fırsat olarak değerlendiren uluslar arası kuruluşlar ve siyasal iktidarın 12 Eylül 1980 den sonra en kapsamlı yasal değişim sürecini yarattığını belirten TMMOB:

"Bütün alanları sanayileşme, tarım, enerji, çevre vb ülkenin gerçeklerine ve gereksinimlerine göre değil, uluslar arası sermaye gruplarının çıkarlarına göre yönlendirilmekte; her şeye karşın özelleştirme dayatması sürdürülmekte, yargı kararları uygulanmamaktadır... Bilime ve tekniğe aykırılıkla, hukuka aykırılığın baş başa gittiği olumsuz bir süreç damgasını vurmaktadır." değerlendirmesini yapmıştır.

Sadece krizden sonra Nisan – Haziran döneminde, yani 3 aylık dönemde, Türkiye Büyük Millet Meclisi 75 yasa çıkardı. İMF' nin dayattığı bu yasalar için o dönemin TMMOB Y.K. Başkanı sevgili Kaya GÜVENÇ şu değerlendirmeyi yapmıştı:

“Türkiye’de şimdiye kadar hiç görülmemeyen bir şekilde, meclisin duvarlarına astıkları ‘Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir’ şiarına tamamen aykırı ve demokratik bir katılım olmadığı, hatta demokrasiyi bir tarafa bırakın, katılımın olmadığı, tartışmanın olmadığı bir şekilde çıkarıldı.” (S.80)

Kısaca söylersek TMMOB çok haklı olarak bu süreci anti demokratik bir süreç olarak nitelendirmiştir. Bu nedenle ulusal bağımsızlığı ve emeğin demokrasisini savunan, bir karşı duruş sergilemiştir. TMMOB bileşeni oda üyelerinin büyük bir kesimi ise “TMMOB siyasi iktidarlara yakınlıksaydı bu yasalar bu kadar bizim aleyhimize çıkmazdı” değerlendirmesini yapmış ve yapmaktadırlar. Bu yanlış değerlendirme TMMOB örgütlülüğünün önünde en büyük bir sorun olarak durmaktadır.

Bizler bilmekteyiz ki İMF' nin dayattığı;

“Bu sistemde, gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarını artırmaları yurtiçi alım gücünün düşmesine bağlıdır. Yoksulluk, arz tarafının bir girdisidir. Yükselen piyasalar, geçmişte varolan üretim sisteminin eşzamanlı olarak değiştirilmesi aracılığıyla açılır, küçük ve orta ölçekli girişimler ya iflasa itilir ya da küresel bir dağıtımçı için üretmeye zorlanır, devlet girişimleri ya özelleştirilir ya da kapatılır, bağımsız tarım üreticileri yoksullaştırılır.”

(CHUSSUDOVSKY s.18)

Bu gerçeği TMMOB örgütlülüğünün kendi üyelerine anlatma gibi ertelenemez acil bir görevi vardır. Bu görevini TMMOB ve odalarımız ortak kısa bir metin düzenleyip tüm illerde somut örneklerle anlatarak yerine getirmelidir.

Mühendis ve Mimarlık Hizmetlerinin Ticarileştirilmesi / Piyasalaştırılması

Günlük yaşamımıza gelmek istiyorum. Kamuda çalışanlarımızın sendikaları var, sendikalaşmaya da çalışıyoruz. TMMOB olarak da destek veriyoruz. Harita ve Kadastro Mühendisleri Odamızdan örnek vermek istiyorum. Bizim özel şirketlerde ve özel bürolarda çalışan arkadaşlarımızın sendikalaşması yönünde atılmış adımımız yoktur. Olduğu taktirde de serbest çalışan kendi meslektaşlarımızla çelişkimiz olacak. Bu çelişki bizim örgütlülüğümüzün geleceğinin temel sorunu. Bu sorunu ve sendikalaşmayı kurullarımızda tartışmaya başladık. Bu sorunu günümüzün ve geleceğimizin temel sorunu sayıyoruz.

Biraz önce 7 bin 734 Harita ve Kadastro Mühendisinin içerisinde 5 bininin üzerinde serbest ve işçi olarak çalışan var dedim. Dün bu tersineydi , biz çoğunlukla kamuda çalışıyorduk. Kamuda çalıştığımızdan dolayı da, kamu yararı yönünde tercih yapan TMMOB ve odamızla üyemiz arasında çelişki yoktu. Olsa da bu uzlaşmaz bir çelişki değildi. Şimdi ise bu konu gerçekten çok değişik boyutlara gelmiştir. Bu değişimi TMMOB ve odalar olarak görmek ve örgütlülüğümüzü üretim ilişkileri içindeki bu yeni konumumuza göre modellemek zorundayız.

Bugün kamuda çalışanların ücretlerinin artırılması, kendi alternatifi olarak ‘devletin küçültülmesi’ sloganıyla dayatılmış olan kamu hizmetlerinin ticarileştirilmesi ve piyasa ucuz mühendis – mimar emeğinin yaratılmış olması nedeniyle ve ayrıca kamuda çalışanlar grevli toplu sözleşmeli sendikal haklara ulaşmadığı için istediğimiz düzeyde gerçekleştirilemeyecektir. Belediyelerdeki temizlik, park, bahçe vb. hizmetlerin hemen

ticarileştirildiği gibi kamuda mühendislik – mimarlık hizmetleri de hızla ticarileştirilmektedir. Kamuda çalışan meslektaşlarımızın bu gerçeği görerek grevli toplu sözleşmeli sendikalar hakları yönünde savaşım vermeleri gerekmektedir.

Belediyede çalışan sendikacı işçiye göre hizmet sunacak şirket işsizlik ortamındaki piyasadaki asgari ücretten çalıştırabileceği işçi sağlayabildiği için , kamu hizmetlerinin hızla piyasalaştırılıp ticarileşmesi mümkün olmuştur. (Bu düşük işçi ücretlerinin belediyelerde gerçekleştirilen hizmet alımlarına ne kadar yansıdığı ve bu yansımanın ne kadar süreceği de ayrıca incelenmesi gereken bir konudur.) Bu olumsuz olaydaki gibi mühendis ve mimarlık hizmetlerinin ticarileştirilmesi ve sendikasız işçilik statüsü , kamuda çalışan mühendis ve mimarların ücretlerini de bir anlamda tehdit etmekte ve kendisinininki ile birlikte aşağı çekmektedir. Ayrıca bu sendikasız mühendis ve mimar işgücü çalıştığı büro ve şirketlerin ihalelerde yüzde 80 leri aşan eksiltmelerin de yükünü taşıyan mühendis ve mimar hizmetlerinin ticarileşmesini, piyasalaşmasını kolaylaştırmaktadır.

Tüm bu olumsuzlukların aşılması mühendis ve mimarların sendikasız işçilik statüsünün sendikacı duruma getirilmesinden geçmektedir. Esnek üretim vb. konular bir yana TMMOB ve kamuda çalışan mühendis ve mimarların sendikaları bu sendikalaşma çalışmalarına katkı vermeyi kendileri için önemli bir görev saymalıdır.

Müelleflik Haklarımıza Küresel Saldırı

İMF ve Dünya Bankası'nın Türkiye'mize dayattığı Kamu İhale Kanununun ise biz mühendis, mimar ve Şehir plancılarının şu andaki müelleflik hakkımızın elimizden alınmasına yönelik biçimde düzenlenmiş olması bir rastlantı değildir. Çünkü istenen bizlerin büyük mühendislik projelerinin farklı meslek disiplinleri ve uzmanlık alanlarındaki mühendis ve mimarlar tarafından birlikte yapılması için örgütlenip şirketleşmemiz değildir. Tam tersine istenen sermaye şirketlerinin mühendis ve mimarların üzerinden hizmet ticareti yapmalarıdır.

Bu nedenle etüd ve proje hizmetleri diğer hizmet alımlarını da içeren bir yönetmelik kapsamında ihale edilmekte, mühendislik mimarlık hizmeti üretecek şirketler için ilgili meslek odalarına kayıt zorunluluğu getirilmemektedir. Sadece bu şirketlerde çalışan mühendis ve mimarların odalarına kayıtlı olmaları yeterli sayılmaktadır.

Bu durum mühendis ve mimarların müelleflik yetkisiyle kamuya doğrudan hizmet üretmesini ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla Mühendis ve Mimarın hizmeti ticarileştirilerek şirket aracılığıyla pazarlanmaktadır. Sonuçta artık mühendis ve mimar doğrudan kamuya hizmet sunma yerine çalıştığı şirkete hizmet üreten konuma indirgenmektedir. Kendi emeğine, müellefliklerine ve ürettiği projesine yabancılaştırılmaktadır.

TMMOB ve Harita ve Kadastro Mühendisleri Odamız bu nedenle hep etüd ve proje kapsamındaki mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin ayrı bir yönetmelik çerçevesinde ihale edilmesini; Mühendislik ve Mimarlık hizmetlerini üretecek şirketlerin de ilgili meslek odalarına kayıt olması zorunluluğunu, iş bitirme belgelerinin sürelerinin en az 10 yıla çıkarılmasını savunmuştur.

HKMO olarak şirket tescillerinde şirket ortaklarının tamamının TMMOB bağlı odaların mühendis, mimar ve şehir plancılarından oluşması zorunluluğunu getirmiş bulunmaktayız. Bu zorunluluk 2000 yılından beri uygulanmaktadır.

Özelleştirmenin Vardığı Nokta : Paralı Askerlerden Askeri Şirketlere

Bilim insanlarımız özel askeri şirketlerin , yeni liberal politikalarla başlatılan özelleştirmelerle yakından ilişkisi bulunduğunu belirtiyorlar. Ayrıca;

“Yüksek teknolojiye dayalı savaşlarda , uzmanlara daha fazla gereksinim duyulmaktadır. Bu uzmanlar ise çoğu kez özel sektörden devşirilmektedir. Amerikalı bir askeri yetkili, yüksek düzeyde teknik ve lojistik desteklerini özel firmalardan sağladıklarını itiraf etmektedir.

ABD şuan en az 130 ülkede asker bulunduruyor.;63 ülkede ise sürekli üsleri var. Irakta' ki asker sayısı 135 bin olarak veriliyor. Ancak, devletin diğer harcamaları gibi askeri harcamaları da azaltma kaygısı, (buraya dikkat H.Ü.) Bush yönetimini gitgide daha fazla özel askeri şirketlerin kucağına doğru itiyor.” (Zabcı S.33-34)

Irak savaşında ABD' nin önce kentlerin teknik alt yapılarını çökerttiğini, ondan sonra kent halkını teslim alma adımlarını attığını biliyoruz. Biz mühendislerin bildiği başka şeyler de var. Örneğin Coğrafi Bilgi Sistemleri, Kent Bilgi Sistemleri, Bilgi Teknolojileri, Uzay Teknolojileri. İşte ticarileştirilen Mühendislik-Mimarlık hizmetlerinin bir gün savaş şirketleri aracılığıyla savaşa da düşmana da hizmet edebileceğini görmek ve halkımıza, yerel yönetimlerimize anlatmak zorundayız.

Bugün kentlerimizin alt yapıları için kredi açan yabancı sermaye bu alt yapıların ya kendileri ya da yerli ortakları ile birlikte yapma koşulunu getirmektedir. Sonuçta kentlerimizin içme suyu, enerji, kanalizasyon gibi yaşamsal teknik alt yapıların tüm bilgileri ellerinde olacaktır. Gerektiğinde doğrudan, gerektiğinde askeri şirketler aracılığıyla bu bilgileri pazarlayabileceklerdir. Kentlerimizin güvenliğinin piyasaya ve yabancı şirketlere bırakıldığı bir döneme gelmiş bulunuyoruz. TMMOB örgütlülüğü olarak bu olumsuzluğu kabullenemeyiz. Bu olumsuzluğun çok daha ileri boyutlara vardığını görmekteyiz.

Devletin, meşru şiddet tekeli elinde bulunduran siyasal örgütlenme olduğunu vurgulayan Zabcı:

“Singer, paralı askerliğin ve özel orduların tarihinin çok eski olduğunu, ancak özel askeri şirketlerin farklılığının “şirket” formunda olmalarından ve global pazarın bir unsuru haline gelmelerinden doğduğunu belirtiyor.” (S.34) diyerek çok önemli bir noktanın altını çiziyor.

“Özelleşen savaş serbestleşen şiddet” başlıklı bu makalesinde Zabcı devlete paralı askerlik hizmeti üretenle, şirkete paralı hizmet üretenin arasındaki farkı ve şirket formunda ne gibi yasal ve yasal olmayan işler, eylemler yapılabildiğini açıklıyor. Görüyoruz ki bu şirketlerin hizmetleri “bilgi teknolojisinden özel askeri hizmetlere”, Kosova ve Bosna'da hem kadın ticaretine, hem de yasadışı silah ticaretine; Irak'ta ise Ebu Garip Hapishanesindeki işkence skandallarına uzanıyor. Bu hizmetler adam öldürme ve hükümet devirmeye değin çeşitlendirilebiliyor.

Tüm bu olumsuzluklara karşın “Ne hükümetler ne de uluslararası kuruluşlar özel askeri şirketlere yönelik hukuksal düzenleme yapmaya niyetli görünmüyorlar.

“Bu şirketleri finanse edenler ise yerel hükümetler, şirketler (özellikle maden ve enerji şirketleri veya uluslararası örgütler (Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler.)” Zabcı (S.37-39)

Günümüz küresel ekonomisinde ticari şirketler mühendis ve mimarların müelliflik haklarını tehdit etmekten öte yok etme gücüne ve etkinliğine erişmiştir. Bunun için her ülkedeki Kamu İhale Kanunlarını, sınır ötesi hizmet ticaretlerini kendi çıkarları doğrultusunda standartlaştırıyorlar.

Sonuç ve Öneriler

TMMOB yönetimleri ve bileşeni odalar ve üyeleri kendi aralarındaki alan kavgasını aşan, ülke kalkınmasına, toplum sağlığına, kamu yararına, kamu güvenliğine öncelik verecek büyük projeleri üretebilmek için yeni bir örgütlenme modeline geçmek zorundadırlar.

HKMO olarak bu örgütlenme modelinin 2000 yılından beri uyguladığımız şirket tes-cillerinde şirket ortaklarının tamamının TMMOB' ye bağlı odaların mühendis, mimar ve şehir plancılarından oluşması modeliyle gerçekleşeceğine inanmaktayız.. Bu model etüt proje hizmetlerinde mühendis ve mimarların müellifliklerinin ellerinden alınmasını engelleyecektir. Mühendis ve mimarların kamuya doğrudan hizmet sunmalarını ve sermaye şirketlerinin karşısına örgütlü biçimde çıkabilmelerini de sağlayacaktır.

Mühendis ve mimarların emek şirketlerinde örgütlenmesinin TMMOB' nin kamu yararı ve emek öncelikli politikaları ile çelişkisi sermaye şirketlerine göre çok daha az olacaktır. Çünkü bu şirketlerin varlığı TMMOB ve bileşeni odalara bağlı olmalarından kaynaklanacaktır. Mühendis ve mimarın emeği ticarileştirilip kendine yabancılaştırı-lamayacaktır.

Kamuda çalışan mühendis ve mimarların ekonomik haklarının gelişmesi sadece kendilerinin grevli toplu sözleşmeli haklara kavuşmaları ile de gerçekleşmeyecektir. Piyasadaki işçi statüsünde çalışan mühendis ve mimarlar örgütsüz-sendikasıız oldukları sürece emeğin piyasada ucuzlamasına neden olacaktır. Bu nedenle işçi statüsündeki mühendis ve mimarların örgütlenip sendikalaşması yönünde hem TMMOB hem de kamuda çalışanlar ve sendikaları katkı koymalıdır.

TMMOB ve odalar Kapitalizmin tekelleşme sürecinde ve küresel saldırı sonucu Türkiye' deki mühendis ve mimarların büro ve şirketlerinin iflasa sürüklenme tehlikesini görmektedir. Bu gerçeği TMMOB örgütlülüğü aracılığıyla Türkiye' nin her iline her üyesine taşıma zorunluluğu var. Bunun odaların ayrı ayrı, farklı mesleklerin sadece kendilerini kurtarma biçimindeki çalışmalarla sağlanamayacağı görülmelidir.

Bu nedenle meslek odalarının her zamankinden çok Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği' nin birliğine ve eşgüdümüne gereksinimi vardır. Odalar alan kavgalarıyla ayrışmak değil, küresel saldırı karşısında ve kamu yararına bilimsel ve teknik nitelikleri yüksek projelerin üretilmesi için ortak üretimi savunmak zorundadır. Bu yönde atılacak doğru adımlar odalarımızla ve TMMOB' nin üyelerimizle buluşmasını sağlayacak TMMOB örgütlülüğünü güçlendirecektir.

TMMOB ve Meslek Odalarımız kapitalizmin ihtisaslaşma, uzmanlaşma adı altında parçaladığı üretim süreçlerinin tarafı olarak ayrışma tuzağına düşmekten mutlaka kurtulmalıdır. Bunun da yolu bizce emeğin örgütlenmesinden; emek şirketlerinden, örgütlü emek bürolarından geçmektedir.

Son Söz

Son söz de Clinton' ın Ekonomik Danışmanlar Konseyi Başkanı ve Dünya Bankası Baş Ekonomisti 2001'de Nobel Ekonomi Ödülü alan J.e. Stiglitz' in olsun:

“Yabancı şirketler ülkeye geldiğinde genellikle yerli rakiplerini ortadan kaldırırlar, yerli sanayiye geliştirmeyi ummuş olan küçük iş adamlarının hırslarını ezip geçer. (S.89)

“Doğrudan yabancı yatırım ancak demokratik işleyişin zarar görmesi pahasına gelir. Bu özellikle, yabancıların, haklarını düşük fiyatlardan almak için gerçek bir dürtüye sahip olduğu madencilik, petrol ve diğer doğal kaynaklardaki yatırımlar için geçerlidir.

“Bankaları kurtarmak için para vardır ama eğitimi ve sağlık hizmetlerini geliştirmek için ya da IMF’ nin makro ekonomik yöntemi sonucunda işlerinden atılan işçileri kurtarmak için para yoktur.” (S.102)

“Son Uruguay Turu ticaret müzakerelerinde hizmet ticareti konusu gündeme getirildi. Ama sonuçta piyasalar temelde, gelişmiş ülkelerin ihraç ettiği hizmetlere (finans hizmetleri ve bilgi teknolojileri) açılırken gelişmekte olan ülkelerin bir avantaj yakalayabilecekleri gemicilik ve inşaat hizmetlerine açılmadı.” (S.83)

Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası adına tümünüze saygı ve sevgilerimizi sunuyorum.

Ek Liste

- 4046 Sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G. 27.11.1994)
- 4501 Sayılı Kamu Hizmetleri İle İlgili İmtiyaz Şartlaşma ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim Yolunda Başvurulması Halinde Uyulması Gereken İllelere Dair Kanun (R.G. 22.01.2000)
- 4691 Sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu (R.G. 06.07.2001)
- 4737 Sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu (R.G. 19.01.2002)
- 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu (R.G. 17.06.2003)
- 4957 Sayılı Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (R.G. 01.08.2003)
- 4916 Sayılı Çeşitli Kanunlarda ve Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (R.G. 19.07.2003)
- 5177 Sayılı Kanun 3213 Sayılı Maden Kanunu ve Bazı Konularda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (R.G. 05.06.2004)
- 5228 Bazı Kanunlarda ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (R.G. 31.07.2004)
- 4734 Kamu İhale Kanunu ve Değişiklikleri (R.G. 22.01.2002)
- Kamu İhale 4761- Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (R.G. 22.06.2002)
- Kamu İhale 4964- Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (R.G. 15.08.2003)
- Kamu İhale 5020- Bankalar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (R.G. 26.12.2003)
- Kamu İhale 5148- Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve

Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Kamu İhale Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (R.G. 07.05.2004)

- Kamu İhale 5226- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (R.G. 27.07.2004)

Kaynaklar

- Toprak Reformu Kongresi, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Yayını, Ankara, 1978
- Zygmunt Bauman, Küreselleşme / Toplumsal Sonuçları, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999
- Michel CHOSSUDOVSKY, Yoksulluğun Küreselleşmesi / IMF ve Dünya Bankası Reformlarının İçyüzü, Çev. Neşenur Domaniç, Çiviyazıları Yay., İstanbul, 1998
- IMF' nin Dayattığı Yasal Düzenlemeler, TMMOB yayınları, Ankara, 2002
- Joseph e. Stiglitz, Küreselleşme / Büyük Hayal Kırıklığı, Çev. A. Taşçıoğlu – D. Vural, Plan & İletişim Yayınları, İstanbul, 2002
- Yard. Doç. Dr. Filiz Çulha Zabcı “Özelleşen Savaş Serbestleşen Şiddet”, Bilim ve Gelecek, Aralık 2004

HİCRAN ÖZALP BELDER (İç Mimarlar Odası Yönetim Kurulu İkinci Başkanı)

Sayın Başkanım, Sayın TMMOB Başkanları, yöneticileri, üyeleri ve emeklerimizin kıymetinin bilinmesi yolunda günlerce, belki yıllarca çaba harcayan değerli arkadaşlar; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

TMMOB İç Mimarlar Odası, Anayasamızın 135 inci maddesi ve 7303 sayılı Yasa ile değişik, 6235 sayılı TMMOB Kanununun 2/a maddesine dayanarak 1976 yılında kurulmuştur. İç Mimarlar Odası, iç mimarları bünyesinde toplayan, tüzelkişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Başlıca amacı, iç mimarlık mesleğinin gelişmesinde, üyelerin meslek onurları ve hak ve yetkilerinin korunmasında gerekli tüm girişimlerde bulunmaktadır.

Ülkemizde iç mimarlık eğitimi 1925 yılında ilk olarak İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, bugünkü adıyla Mimar Sinan Üniversitesi'nde ve daha sonra 1957 yılında İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu, bugünkü adıyla Marmara Üniversitesi'nde öğretime başlamıştır ve bugün ülkemizde ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 25 üniversitenin ilgili fakültelerinde iç mimarlık eğitimi verilmektedir. Ülkemizde her yıl 700, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde de 350 öğrenci, iç mimar olarak yetiştirilmek üzere bu bölümlere alınmaktadır.

Uluslararası İç Mimarlar Federasyonu'nun iç mimarlık ve tasarımcılık kavramlarının tanımlarına değinmek istiyorum. İç mekânların işlevsel ve estetik olabilmesine ilişkin problemleri tanımlayarak araştıran ve yaratıcılığını katarak çözen, mekân tasarlayan, tasarım analizi yapan, şantiye deneyimi, yapı sistemleri, estetik, iç mekâna ilişkin konstrüksiyon bilgisi, donatı, malzeme, ekipman bilgisine sahip, iç mekâna ilişkin çözüm ve dokümanları hazırlamak üzere eğitim ve deneyimle donanmış kişidir. İç mekânın ancak bilimsel, teknik, sanatsal bilgi ve olanaklarla tasarlanabileceği, uygulanabileceği gerekçesiyle iç mimarlık, insanların gereksinimlerini karşılamak amacıyla belirlenmiş;

mekânların pratik, estetik, işlev açısından ele alınarak insanların fiziksel, ruhsal özellikleri ve eylemlerine uygun olarak tasarlayan bir bilim dalıdır. Bunun neticesinde İç Mimarlar Odası, TMMOB bünyesinde bulunan meslek gruplarıyla bir ekip çalışması içerisinde bulunarak, yine üst kurumumuz olan TMMOB bünyesinde emeğimizin haklarının korunması anlamında yürekli bir biçimde çaba gösterdiğimiz bir Odamızdır.

Yönetim olarak, üst kurumumuz olan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin desteği ve öncülüğünde, başta yerel yönetimler olmak üzere tüm yetkili makamlarla diyalog içine girebilmek ve uzmanlığın çerçevesinde gerekli tedbir ve düzenleme ve yönetim sürecini oluşturmayı hedeflemekteyiz. Avrupa Birliği'ne girme sürecindeki ülkemizde, gelişmiş uluslararası standartların toplumca benimsenmesi yolunda çalışmalarımıza devam etmek, Odamızın etkinliğini arttırmak, mesleki haklarımızın etkinliğimizi arttırmak noktasında örgütlenmenin özellikle altını çizmek istiyoruz. TMMOB Öğrenci Kolu Yönetmeliği çerçevesinde iç mimarlık eğitimi veren fakültelerde öğrenim gören öğrencilere tanıtım toplantıları düzenleyerek, meslek etiği ve örgütlenme bilincinin geliştirilmesini amaçlıyoruz. Ana Yönetmelik ve Alt Yönetmeliklerin hazırlanarak meslek ve üyelik haklarının etkinliğinin korunmasının sağlanmasını amaçlıyoruz.

İç mimarlık mesleğini geliştirmek ve yarışmalar düzenlemek, burslar vermek, yurtiçi ve yurtdışı eğitim ve öğrenci buluşmasını sağlayarak, workshop ve seminerler düzenleyerek örgütlülük bilincinin geliştirilmesini ve TMMOB'nin değerlerinin, örgütlülüğünü yine yurtdışında da kuvvetlendirerek, yurtiçinde ve yurtdışında bu değerlerin savunulmasını hedefliyoruz. Yine benim örgütlülük bilincinin geliştirilmesi adına daha önceki Genel Sekreterlik görevinden gelen deneyimle de özellikle üye takip programlarının oda başkanları ve oda yöneticileriyle birlikte bir ortak dil geliştirilmesi adına, belki TMMOB bünyesinde üye takip programlarını alarak ve bu ortak dilin geliştirilmesi anlamında üye takip programları sorununun çözülmesini arzu ediyorum. Yine öğrenci kurullarının organizasyonlarının TMMOB bünyesinde geliştirilerek yaygınlaşmasını diliyorum.

Konuşmama son verirken, nice 50 yılda beraber çalışarak topluma faydalı değerler üretebilmek dileğiyle diyorum.

Teşekkürler.

TANER YÜZGEÇ (İnşaat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Böylesi bir etkinlik nedeniyle bir araya gelmiş olmaktan dolayı öncelikle mutluluğumu ifade etmek istiyorum. Hem Odaların temsilcileriyle, hem de Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğini 50 yıllık süreci boyunca büyük sorumluluklar alarak bugünlere getirmiş değerli ağabeylerimizle birlikte bir platformu paylaşıyor olmamız, birbirlerimizin görüşlerini dinleyebiliyor olmamız, işin gerçeği benim adıma bir mutluluk kaynağı. TMMOB'yi bugünlere taşıyan değerli ağabeylerimizden aramızda bulunanlara şükranlarımı sunuyor, aramızdan ayrılmış olanları da saygıyla anıyorum.

Aslında 50 yıllık tarihi boyunca Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinde çok şey değişti, 1950'li yıllardan 2004'e geldiği süreç içerisinde kendi devinimini yaşadı. Devletle olan ilişkilerinde, devlete karşı mevzilenişinde, kendi üyeleriyle yaşadığı ilişkilerde pek çok değişiklikleri gördü Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği. Ancak 50 yıllık tarihinde değişmeyen bir şey var ki, o da, TMMOB ve bağlı odalarının toplum nezdindeki saygınlığıdır diye düşünüyorum. Bundaki en temel nedenin bence sadece ve sadece

yöneticilerinin toplumsal düşüncelerinden değil, yönetici yada üyelerinin mesleklerinin karakterlerinden de kaynaklandığına inanıyorum.

TMMOB kurulduğu yıldan bu yana, devletle olan ilişkilerinin yakın olduğu zamanlarda dahi, mesleğinin karakteri yani dünyayı rasyonel yorumlayabilme yeteneği sebebiyle ve üyelerinin dünyayı değiştiren bir mesleği icra etmiş olmaları nedeniyle her zaman bir biçimiyle muhalefet olmayı, daha doğrusu devlet politikalarına belli bir mesafede durmasını bilmiş, hem de onları kamu yararına yorumlamayı becerebilmişti. Dolayısıyla toplumdaki güvenimizin temelini oluşturan olgunun bu olduğunu düşünüyorum. Sanırım Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği 100 üncü yılını kutlarken de bu özelliğinin değişmemiş olduğunu göreceğiz.

Şöyle geriye baktığımızda, TMMOB tarihine damgasını vuran süreci hepimiz biliyoruz. 1970'li yıllar. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin aktivasyonunun en yüksek olduğu dönem 6 yada 7 yıl. Bundan sonraki yaşanmış olan 24 yıl boyunca bizler aslında çoğu zaman o dönemin özlemini çektiğimiz. Sebeplerinden birisi, kendi içimizde yaşayamadığımız, yakalayamadığımız birlik duygusu. İkincisi, üye tabanımızla, kitlemizle aramızın, mesafemizin açılması, katılım mekanizmalarının yeterince işleyememesi yada dışımızdaki kurumların yaratmış oldukları yasal ve fiili nedenlerle üyelerimizin katılımının engellenmesi. Ancak bu 24 yıllık süreci değerlendirdiğimizde özlediğimiz 70'li yıllara kıyasla, hiçte azımsanmayacak ölçüde ve nitelikte mesleki ve sosyal faaliyetlerin gerçekleştirilmiş olduğunu görüyoruz. Ancak bunlar yine de bizi tatmin etmiyor ve 70'li yılların özlemini hissettiriyor.

Belki bu noktada benden önceki konuşmacı arkadaşlarımızın ifade ettiği gibi, Türkiye'nin gerçeğinin rolünün olduğunu kabul etmek gerekiyor. 80'li yıllar, bireyciliğin, ayrımcılığın, destabilizasyonun, yerelciliğin körüklendiği ve ideoloji olarak toplumun tüm damarlarına işlediği bir dönemde TMMOB'nin etkilenmemesi, yöneticilerinin ve örgütlerinin, hatta üyelerinin etkilenmemesi elbette ki mümkün değildi. Tabii meslekçilik bu dönem içerisinde ciddi oranda serpişti, büyüdü, şovenizme varan boyutlara ulaştı. Elektrik Mühendisleri Odası Başkanı Kemal arkadaşım çok güzel ifade etti; yerelleşme, demokratikleşme adı altında kendi örgütlerimiz tarafından da bizlere ifade edildi. Bu bir parçalanma yarattı aslında, bu süreç içerisinde merkezi yapımızın yavaş yavaş çözüldüğünü gördük. Tabii bu merkezi yapının çözülmesi, demokratikleşme anlamını taşımadı, hantal örgütlerin işlevsel bir hale gelmesi anlamını taşımadı; tam tersine bazı yerlerde, belki de çoğu yerde, örgütümüzü yerel mesleki çıkarları koruma örgütü haline çevirdi.

Dünyadaki bu gelişimden TMMOB'nin etkilenmesinin doğal olduğunu kabullendiğimiz kadar şunu da görmemiz gerekiyor; Türkiye'de ve dünyada olumsuz yönde değişimler büyük bir hızla devam ediyor. Bu değişimin ve tehditlerin devam edeceği gerçeğiyle, kendi mekanizmalarımızı, kendi örgütsel yapımızı yenileme yollarını bulamadığımız takdirde, mesleğimizin bize vermiş olduğu toplumsal sorumluluğu da yerine getirmekte örgütümüzün zorlanabileceğini düşünüyorum. Global sömürü düzeninin sonuçları, daha doğrusu araçları çok büyük. Buna karşı bizim rasyonel düşüncemizden ve mütevazı olmalarımızdan başka bir de üye potansiyelimiz var. Bu üçünü bir araya getirebildiğimiz takdirde toplumun beklentilerini karşılayabilecek bir noktaya gelebileceğimizi, halkın, ülkenin ve mesleğimizin çıkarları için daha aktif bir mücadele seviyesini yakalayabileceğimizi düşünüyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum.

A.Uğur GÖNÜLALAN (Jeofizik Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

TMMOB'nin elli yıllık geçmişine emek veren, katkı koyan, "birliği" korumak için çırpınan, tüm mimar, mühendis ve şehir plancılarını ve onları zorlu çalışmalarında yalnız bırakmayan ailelerini, TMMOB'de çalışan personelini, jeofizik mühendisleri odası adına, yönetim kurulu başkanı olarak selamlıyor, bu şanlı mücadelede şehit düşenlerin anıları önünde saygıyla eğiliyorum.

Ülkemizde jeofizik eğitim ve öğretimine; 1952 yılında, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi bünyesinde kurulan Jeofizik Enstitüsü'nde, 1953-1954 eğitim-öğretim yılında başlanmıştır.

1968 yılında uygulamalı jeofizik kürsüsünün kurulması ile 1969 yılında jeofizik mühendisliğinin ihdası sağlanmıştır. Bugün 10 üniversitede lisans, bir üniversitede sadece lisans üstü olmak üzere toplam 11 üniversitede jeofizik mühendisliği eğitim ve öğretimi sürdürülmektedir.

Örgütsüzlüğün ve örgütlü olmanın ne demek olduğunu bilenler hemen jeofizik'teki ilk örgüt olan; "Türk Jeofizik Derneği" ni 25 Mayıs 1955 de kurmuşlardır. Daha sonra "Türk jeofizikçiler derneği; 1956 yılında, İstanbul'da kurulmuştur. Dernek, ilk genel kurulunu 26 aralık 1958' de yapmıştır. Derneğin ilk süreli yayını 1959 yılından itibaren çıkmaya başlamıştır. Merkezi İstanbul'da olan derneğin ömrü kısa olmuş ve 1959 yılında "Türkiye Jeofizikçiler Birliği" adı altında kurulan dernek daha sonra merkezi Ankara'da olmak üzere 1961 yılında "Türkiye Jeofizikçiler Derneği" adını almıştır.

Jeofizik mühendisleri 1986 yılına kadar Maden Mühendisleri Odası bünyesinde örgütlülük çalışmalarını yürütmüşlerdir. Jeofizik mühendislerini çatısı altında toplayan "TMMOB Jeofizik Mühendisleri Odası", 1986 yılında kurulmuştur. Odanın teknik ve bilimsel geçmişi, 1961 yılında kurulmuş olan "Türkiye Jeofizikçiler Derneği" ne dayanmaktadır. Özel bir yükümlülük ve tarihsel görev üstlenen derneğin misyonunu bitirerek, vizyondan çekilmesi ile misyon ve vizyonunu TMMOB Jeofizik Mühendisleri Odası üstlenmiştir. Çok dar bir kadro ve zor koşullarda başlatılan oda örgütlenme çalışmaları ile bugünlere gelinmiştir. Geçirilen örgütlenme süreci bir serüvendir. Ancak bu serüveni yaşayanlar bilir. Yaşayan ve yaşamayan, ancak bu serüvene katılan, emek veren, çaba gösteren, katkı koyan ve fedakarlık yapanlara sonsuz teşekkür borçluyuz.

Merkezi Ankara'da olan Odanın; 6 şubesi (İstanbul, İzmir, Kocaeli, Adana, Bursa ve Trabzon), 2 bölge temsilciliği (samsun, Eskişehir), 38 il temsilciliği, 30 işyeri temsilciliği, 11 üniversite temsilciliği ve 6 yurtdışı temsilciliği (ABD, İngiltere, Kanada ve Almanya) ile örgütlenmiştir. Yurtiçi ve dışında 2861 (15 eylül 2004 itibari ile) kayıtlı üyesi dahil 4000 yakın Jeofizik Mühendisi, 454 SMMH ve 390 tescilli bürosu bulunmaktadır. 11 devlet üniversitesinde 2000'e yakın öğrenci eğitim görmekte ve her yıl 300 civarında öğrenci mezun olmaktadır. Jeofizik Mühendisleri Odası yurtdışında; SEG (Society Of Exploration Geophysicists "Arama Jeofizikçileri Derneği"), Eage (European Association Of Geoscientists & Engineers "Avrupa Yerbilimcileri Ve Mühendisleri Derneği") üyesidir. Balkan, Doğu Avrupa ve BDT ülkeleri ile yakın ilişkiler kuran JFMO, 1993 yılında BGS (Balkan Geophysical Society "Balkan Jeofizik Birliği") nin kurulmasına öncülük etmiş ve 1997-2000 yılları arasında da başkanlığını yürütmüştür.

Ülkemizde 10 milyar \$ üzerinde potansiyele sahip 18 maden bulunmaktadır. Bor'dan yapı taşına kadar 1,795 trilyon \$'lık varlığın ortaya çıkarılmasında keza toplam 27,5

milyar \$'lık petrol ve doğal gazın bulunmasında jeofizik mühendislerinin bilgi ve emekleri vardır.

Tüzel kişiliğe sahip ve kamu kurumu niteliğinde TMMOB'ne bağlı 23 meslek Odasından biri olan; JFMO'nun amacı (vizyonu); ulusal ve uluslararası düzeyde saygın olmak, bilimsel etik değerlere bağlı kalmak, üyelerin onurunu korumak ve hizmet kalitesini sürekli geliştirmektir.

JFMO'nun görevi (misyonu) ise ; üyelerin hak ve menfaatlerini, yetki, sorumluluk ve yasal haklarını korumak ve geliştirmek için mücadele etmek. Üyelerini kucaklayarak, bilgi birikimini paylaşmak. Anayasal haklar çerçevesinde, ülke ve kamu yararı doğrultusunda, mesleki etik değerlere ve halkın çıkarlarına bağlı kalarak, mesleki faaliyetlerin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak. Bilimsel ve teknik gelişmelerin ışığında; jeofizik bilimi eğitim ve öğretimi ile jeofizik mühendisliğinin uzmanlık alanlarının, norm ve standartlarının geliştirilmesine katkı sağlamaktır.

Türkiye cumhuriyeti'nde bu misyon ve vizyonu yüklenecek başka bir kurum ve kuruluş yoktur.

Değerli mühendis, mimar ve şehir plancıları,

Jeofizik mühendisleri, Türkiye Jeofizikçiler Derneği örgütlü yapısından 1986 ya kadar korurken mesleki ve toplumsal olaylar karşısında her zaman TMMOB'nin yanında yer almıştır. 1969 sonrası mühendislik diplomasına sahip olanlar TMMOB maden mühendisleri ve petrol mühendisleri odasına kaydolmuşlar, odaların yönetim kurullarında da görev almışlardır.

Jeofizik Mühendislerinin; Türkiye Jeofizikçiler Derneği'nden, Maden Mühendisleri Odası'nda yer almaya ve ayrı Oda kurma sürecine kadar yaşanan süreçte; mühendislik kimliğini koruması, toplumsal duyarlılığı ve kamusal anlamda koyduğu tavrı, her zaman birlikten yana duruş sergilemesi çok kolay olmamıştır. Günümüzde; kendilerini merkez görme anlayışında olanlar, Federatif Cumhuriyet arayışına girenler, eski özlemlerini arayanlar veya kimliklerini dernekleşme ile ifade etmek isteyenler olabilir ve bunun için faaliyetlerde de bulunabilirler. Ancak; onlar şunu asla unutmamalıdır; bu tür anlayışlar, arayışlar, istekler, öteden beri bildiğimiz bir oyunun sahnelenmesidir. Bu oyun; örgütleri böl-parçala-yönet zihniyetinin göstergesidir.

Örgütlenme içinde, demokratik disipline önem vermeyenlere, örgütümüzde, demokratik disiplini sağlamada ayak sürüyenlere, "birliğin" ne demek olduğunu bilmeyenlere TMMOB'nin 50 yıllık şanlı tarihini ve mücadelesini iyi okumalarını tavsiye ederim. TMMOB binlerce mühendis, mimar ve şehir plancısının yılmaz mücadelesi, kararlı tutumu ve özverili çalışmaları ile bugünlere gelmiştir. Bunu hiç kimse unutmamalıdır.

Jeofizik eğitim ve öğretiminin 50. Yılıni geçen sene kutladık. Bu yılda TMMOB'nin 50. Yılıni kutluyoruz. Biz elli yıldır jeofiziği; topluma, kamuya, birlikte üretmemiz gereken disiplinlere anlatmaya ve yaşamın içine sokmaya çalışıyoruz, zorlanıyoruz. TMMOB'de elli yıldır toplumun her sorununa çözüm önerileri geliştiriyor, sistemin çürüten yönlerine parmak basıyor, yaşamın aksayan yönlerine müdahale etmeye ve meslekler arası çatışmaları önlemeye çalışıyor, zorlanıyor.

Odamızın kurulması ile; birlik çatısı altında, üyelerimizin örgüt içindeki birlikteliği sağlanmış, sadece kendi meslek alanlarımızı değil, ülke ve toplum çıkarları açısından

birliğe bağlı diğer odalarla çeşitli alanlardaki, yasa ve yönetmeliklerin oluşturulmasında mesleğimiz, belirleyici aktörlerden biri olmuştur.

JFMO, demokratik meslek örgütüdür. Bu iki kavramdan biri diğerine göre daha önde değildir. Demokrasinin, insan haklarının, hukukun üstünlüğünün olmadığı bir ülkede, meslek sorunlarının çözümünde zorluklar yaşanacaktır. Diğer taraftan meslek sorunlarını yok sayan, bu konularda çaba göstermeyen bir örgüt anlayışı da yanlıştır. Demokratik meslek örgütü anlayışımız ve bakışımız; meslek odalarının; yasa, ana yönetmelik ve tüzükler kapsamında çalışmalarını yürütmektir. Meslek alanımıza yönelik çalışmalar yapmak, politikalar üretmek, bunları üst birliğimizle ve bağlı odalarla paylaşmak, ortak paydada buluşturmak, odamızın temel görevleridir. Mesleki alanlarımıza yönelik görüşler oluşturmak siyaset ise bu yapılmalıdır. Ancak Oda Yönetimleri ve de üst birliğimiz bir siyasi partinin, bir kurumun görüşünün uzantısı olamaz. Kamu yararını gözeten, emek eksikli, gerçekçi bilim ve teknoloji politikalarının hazırlanması ve uygulanması amaçlanmalıdır. Küçük hesaplar, meslek şovenizmi, dar grupçu siyasi anlayışlar; TMMOB'nin etki alanını sınırlandırmamalı ve dar kalıplar arasına sıkıştırmamalıdır.

Bazıları canla başla çalışıyor, bazıları sadece eleştiriyor, konuşuyor, sigara parası kadar olan aidatlarını, örgütlerde yer alanların bir kısmı bile ödemiyor, üyelik sorumluluğunu bile yerine getirmiyor. Bazıları; odamız ve TMMOB benim için ne yaptı diyor. Bu durum böyle devam etmemelidir. Örgütün dolayısı ile yönetimlerin işi; üyelerin güçlerini birleştirebileceği bir programı hayata geçirmedir. Örgütlerimizi yönetecek kadroların yetiştirilmesi öncelik ve aciliyet arz etmekte, bu mücadelede gençleri de cepheye çekmek görevimiz olmalıdır.

Örgütlü mücadelenin, ortak kader paylaşmanın zorunluluğunu her ortamda hissedererek iç sorunlar ve çelişkileri ön plana çıkarma zamanı olmadığını gösterelim. Teoman Öztürk'lerin heyecanını yakalamak, özveriden, paylaşımından ve dayanışmadan geçmektedir.

Küreselleşme adına hareket edenlerin, hakimiyet çabasına girenlerin, saldırgan tutumunun giderek tırmandığı, Ortadoğu halkları ve insanlık üzerinde kurduğu baskı, zulüm ve işkenceyi “özgürlük” yaftasıyla dünya kamuoyuna sunduğu bir ortamda; mühendislik mimarlık örgütlülüğü ve duruşu, birliğimizin her zaman söylediği ve uygulamaya çalıştığı gibi; “ Tek Başına Kurtuluş Yok, ya Hep Beraber ya Hiç Birimiz”. Ya da Şairin Dediği Gibi “Bir Ağaç Gibi Tek ve Hür ve Bir Orman gibi Kardeşçesine” olmalıdır.

Bu formu; önemli mesajların verileceği, mesleğimizin, odamızın ve üst birliğimiz olan TMMOB'nin bundan sonra izleyeceği yol haritasının baz noktalarından birisi olacağı için önemsiyoruz. Bu çerçevede etkinliği düzenleyenlere, katkı koyanlara Jeofizik Mühendisleri Odası X Dönem Yönetim Kurulu adına, Yönetim Kurulu Başkanı olarak teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

İSMET CENGİZ (Jeoloji Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Türkiye, emperyalizmin “uygarlık projesi” adı altında sunduğu küresel kapitalizmle tam entegrasyon sürecinde, tarihin en ağır bunalımını yaşıyor. Sermayenin stratejik tercihlerinin belirlediği bu süreç, Türkiye'nin snai ve tarımsal gelişmesini durdurarak, emekçilerin bütün toplumsal ve ekonomik kazanımlarını bir anda yok ederek, ağır ve katlanılmaz bir yoksullaşma dalgası yaratarak sürüyor. Türkiye, bütün temel siyasal ve ekonomik yönelim

kararlarını Washington ve Brüksel' e bağlayarak, parlamentoyu demokrasinin dekoru haline getirerek, siyasal temsil, katılım ve denetim mekanizmalarını çürütürerek, siyasetin kendisini de işlevsizleştirerek yol almaya çabılıyor.

AB'ye uyum sürecinin gereği olarak hazırlanan Ulusal Programdaki vaatlere, siyasi kriterler doğrultusunda gerçekleştirilen Anayasanın onlarca madde değişikliğine, toplumun değişik kesimlerinden yükselen demokratikleşme istemlerine karşın, son yılların en baskıcı dönemi yaşanıyor

Bugün küresel ölçekte uygulanan politikalar sonucu gelişmiş ülkeler dahil sosyal haklarda gerileme yaşanmayan, tek bir ülke kalmamış durumdadır. Ücretlerde düşme, işsizlik oranında artış, eğitim sağlık hizmetlerinin kısıtlanması ve paralı hale getirilmesi her ülkede yaşanan olgulardır. Küreselleşme süreçlerinin sosyal ve siyasal düzeyde kat ettiği yol, uluslararası polis devleti olgusunu gündeme getiriyor. Bu devlet yapılanmasının üzerine oturduğu yaklaşım, düşük yoğunlukta savaş mantığını/modelini ortaya çıkarıyor. Bu mantığın içerisinde parlamentoya, sendikalara ve “sivil toplum” örgütlerine de yer vardır. Bu model demokrasinin normları içerisindeki seçimlere, sokak gösterilerine kimi eleştirilere de yer veriyor. Ancak bu olanaklar modelin kendini yeniden üretmesini ve kitleler gözünde yanlısamlara da yol açıyor.

Küreselleşmenin yıkıcı sonuçlarından biri de kapitalizmin ideolojik bombardımanı altında kalmış toplumun, bilim adamları ve aydınlarının özgüvenlerini yitirmeleridir. Toplumun bir bütün olarak kavrayıp, sosyal sorunların çözüleceğini bu bütünsel kavrayış doğrultusunda mücadele edilebileceğini, toplumun değiştirebileceğine yönelik özgüven kaybı, kolektif davranma, birlikte mücadele etme yeteneklerini de kısıtlamakta, ortadan kaldırmaktadır. Dünyayı yorumlamak ve değiştirmek için bir şeyler yapan bireyler yerine sürekli tüketen, kendi yaşamını ve üretimini belli alanla sınırlayan nesneleşmiş bireyler giderek çoğalmaktadır.

Uygulanan ekonomik modelin ve siyasal iradenin yani vahşi kapitalist anlayışın sonuçlarını sorumlularıyla birlikte sorgulayan, anti-kapitalist bir tutumu / hattı eksen kabul eden, politikalarını bu eksen üzerinde geliştiren demokrasi güçlerine ve onun önemli bir bileşeni olan TMMOB'ne kuruluşunun 50. yılında ihtiyaç vardır.

Evet sevgili dostlar TMMOB 50. yılında. Nice elli yıllara diyoruz. Elli yıllık tarihimize kısa bir göz atarsak, 18-22 Ekim 1954 tarihinde ilk Genel Kurulunu yapan ve kuruluş felsefesine uygun olarak altmışlı yılların ortalarına kadar kapitalist kalkınmacı ekonomi politikaları savunan, 1965 yılından sonra önce izlenen ekonomi politikaları eleştiren ve 1970-80 arasında yükselen toplumsal ve siyasal muhalefet içerisinde etkin olarak yer alan bir TMMOB görürüz.

1970'li yıllar emekçilerin, demokratik ve siyasal haklar elde etmek yolunda adım attığı, demokrasi güçlerinin toplumsal yaşama ağırlıklarını koyduğu bir dönemdir. Bu dönem sermaye karşıtı bilincin, emekçilerin tümünde hızla yükseldiği yıllar olarak toplumsal hafızada olduğu kadar, demokratik meslek örgütlerinin ortak hafızasında da varlığını korumaktır. Mesleki ve bilimsel alanda etkili çalışmaların yapıldığı, mesleki özlük haklarıyla ilgili kazanımlar elde edildiği, teknik konularda kamuoyunu etkileyen çok sayıda raporların, dosyaların hazırlandığı bu dönemde TMMOB, birikim ve potansiyeli ile toplumsal yaşama ağırlığını koymuş, mühendis ve mimarların, ortak mücadele ve dayanışma örgütü haline gelmiştir. Ortak yayın, örgütsel iletişim ve yönetim anlayışı, katılımın yaygınlaşması, mücadelenin kitleleşmesi bu dönemin ürünleridir.

12 Eylül 1980 döneminde toplumsal muhalefetin tümüne yönelen baskı ve saldırılardan mühendis- mimar kitlesi ve dolayısıyla örgütümüz de payını almış, toplumsal yaşamın “piyasalara tabi kılınması” paranın en yüce değer haline getirilmesi ile toplumsal değerlerin altüst oluşu sonucunda köşe dönmece anlayışı mühendisleri etkilemiş, bireycilik ön plan çıkarırken, örgütlenme ve ortak mücadele anlayışı zaafa uğramıştır.

Sosyal devletin tasfiyesini, özelleştirmeleri ve örgütsüz bir toplumu yaratmayı hedefleyen sermayenin küreselleşme programına karşı, yürütülen toplumsal ve siyasal mücadele için, TMMOB'nin bütünselliğinin ve aidiyetinin benimsenmesi ve geliştirilmesine en çok gereksinim duyulan bir dönemi yaşamaktayız. TMMOB üyelerinin sınıfsal konumları, sermayenin bu yıkıcı programına karşı verilecek mücadelede, belirleyici bir önem taşımaktadır. 12 Eylül askeri darbesiyle birlikte kök salan ve kurumsallaşan ekonomik, sosyal ve siyasal yapı halen devam etmekte, örgütsüz geçmişinden ve kültüründen koparılmış bir toplum yaratma programı sürdürülmektedir. Bu anlamda;

Bilim ve teknolojiyi sınıfsal ilişkilerden soyutlamadan, gücünü üyelerin bilgi ve birikiminden, dayanışmasından alan katılımcı, çoğulcu şeffaf bir yönetim anlayışı geliştirmek,

Bürokratik örgütsel ilişkiyi reddederek, örgüt içi demokrasiyi yerleştirmek,

Kurumsal denetimi ezilen sömürüye maruz kesimlerin ihtiyacı ve talebi doğrultusunda ele alan bir anlayışı, mesleki çıkarların kamusal çıkarların üzerine çıkarmamak,

Meslek şovenizminin, egemen siyasal sistemin işine yarayan, örgütü zayıflatıcı bir işlevi olduğunu kabul ederek ve böl parçala yönet politikalarına karşı örgütsel bilinci geliştirmek

Örgütsel verimliliği ve örgütlülüğü geliştirmek için mekan ve olanakların ortak kullanılmasını ekonomik açıdan güçsüz birimlerin desteklenmesi TMMOB örgütlülüğünün olmazsa olmaz yapı taşlarıdır.

50 yılda TMMOB 'nin örgütsel varlığı ve durumunu tartıştığımız bu forumda bazı tespitleri yapmak gerekiyor bunlar,

TMMOB ve odalar meslek örgütleri olarak üyelerin mesleki ve toplumsal gelişmelerini sağlamak ve mühendislik-mimarlık alanının mühendis mimarlar adına düzenlenmesi görevini üstlenmiştir.

Giderek sayıları artan farklı meslek disiplinlerinin özel sorunlarının yanında mühendis mimar topluluğunun ortak sorunların ağırlık kazanması, çalışma alanlarının ve konuların çok sayıda disiplinin birlikte çalışmasını zorunlu kılması mühendis ve mimarların bir örgüt çatısı altında birlikte örgütlenmelerinin nesnel koşullarını oluşturmakta , bu da TMMOB'ne bir meslekler arası dayanışma örgütü niteliği kazandırmaktadır.

12 Eylül müdahalesi sonrasında anayasa da ve TMMOB kuruluş yasasında yapılan değişikliklerle kamuda çalışanların üye olma zorunluluklarının kaldırılmış olmasına rağmen, bugün ülkemizde mevcut mühendis ve mimarların çok büyük bir çoğunluğu TMMOB'ne bağlı odalara üye bulunmaktadır. Bu nedenle TMMOB mühendis ve mimarların kitle örgütüdür.

TMMOB başlangıçta korporatist bir anlayışla devlet tarafından kurulmuş bir meslek örgütü olmasına rağmen özellikle 1970 ve 80'li yıllardan günümüze doğru artan mühendis ve mimarların sayısı üyeleri içinde emekçi ve işsiz oranının ve demokrat dünya görüşlerinin ağırlık kazanması nedenleriyle, kendi iç dinamiği ile, bu süreç içinde demokratik bir kitle örgütü haline gelmiştir.

Ancak TMMOB'nin taşınmış olduğu zaafı da iyi tespit etmemiz gerekiyor.

Bunlar;

Üyelerin faaliyetlere katılımını sağlamanın mekanizmaları iyi kurulamamıştır. Bu konuda en önemli mekanizma olan işyeri temsilciliği örgütlenememiş, işlevsel hale getirilememiştir.

Üyesi ile ilişki kurmanın zorluklarından kaçan bir çok oda yada şube yöneticisi güçlü olmanın yolunu çok gelir getiren çalışma yöntemlerinde, yerel güç odakları ile ilişkilerde ve iyi çalışan bir oda bürokrasisinde görmektedir.

Ekonomik koşulların uygun olduğu yörelerde, bu yöntemlerle güç kazanan bazı şube yönetimleri, bütünsel mücadeleyi reddetme noktalarına kadar ulaşarak, ayrılıkçılığın ideolojisini geliştirmekte, kendi alanında kontrolü elinde tuttuğu, yeteri kadar güçlü olduğu, örgütün diğer birimlerinin kendisine yük olduğu gibi düşüncelerle Oda merkezinden bağımsız olmayı istemektedir. Bu anlayış kimi Oda yönetimlerinin TMMOB'ne yaklaşımlarına da yansımıştır.

Bütün bunların sonucunda sadece yönetim kurullarından ibaretmiş gibi görünen, parası olan şube yada Odanın egemen olduğu, üye ilişkileri çok sınırlı ve üye tabanında örgütün gerekliliğinin ve yararlılığının sorgulandığı” Örgüt bizim için ne yapıyor ki” söylemini çok yaygınlaştığı bir TMMOB ile karşı karşıyayız.

Odaların bünyesinde yeni doğan az sayıda üyesi bulunan disiplinlerin mesleki sorunlarına çözüm getirecek yapılanmaların oluşturulmaması ve sorunu bu disiplinleri bünye dışına atarak halletme kolaylığı ve bazı disiplinlerin kendi odalarını oluşturma hevesleri çok sayıda yeni Oda yaratmıştır. Bu gelişme TMMOB'nin giderek daha hantal bir örgüt haline gelmesine neden olmaktadır. Ayrıca bu yeni Odaların üye sayılarının az, olanaklarının kısıtlı olması, tüm illerde ve iş yerlerinde örgütlenememeyi getirdiği gibi üye ilişkilerinde de daha daraltıcı bir sürece girmemize yol açmaktadır. Kimi üyelerimizin TMMOB birimleri dışında örgütlenmeye gitmelerinin temelinde bu olumsuzlukların etkileri de bulunmaktadır.

Değerli dostlar, sözlerimi bitirirken, Sınıflar mücadelesinin açık yada dolaylı nedeni ve sonuçlarının yeniden üretildiği meslek alanlarımızda, toplumsal eşitsizlik ve sömürü ilişkisini reddeden, mesleki sorunların temelinde yatan gerçekliğin, kapitalist üretim ilişkisi ve sonuçları olduğunun bilincinde olan ve buna uygun çözümler üreten, bunları savunan ve yaşama geçiren bir TMMOB'yi yaratmak görevi 50. yılda acil ve ertelenmez bir görev olarak önümüzde durduğunu belirtmek isterim. Bu görevin TMMOB de yaşama geçmesini sağlayacak anlayışın güçlü bir damar olarak gelişmesinin nesnel koşulları olduğunu da biliyoruz. Toplumcu bir TMMOB örgütlülüğüne katkı vermiş ancak 50. yılımızda aramızda olamayanları başta Teoman ÖZTÜRK olmak üzere saygıyla anarken, tüm dostlarımızı devrimci bir TMMOB örgütlülüğü için kurşun eritmeye çağırıyoruz. Yaşasın TMMOB örgütlülüğü.

Saygılarımla.

ERELİ ÖZBOZKURT (Kimya Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Değerli Başkan, geçmiş dönemimizin Değerli Başkanı ve değerli meslektaşlarım; ben aslında bu konu açıldığında uzun bir çalışma içine girdim, ama her zaman olduğu gibi, o çalışmayı bitirip buraya gelemedim. Onun için onu size sunma hakkım mahfuz kalmak koşuluyla bazı şeyler söyleyeceğim.

Özellikle Kimya Mühendisleri Odası açısından olaya bakacağım, TMMOB'yi bu çerçevede, bu perspektifte değerlendirmek istiyorum; çünkü Kimya Mühendisleri Odası'nı TMMOB'den daha iyi tanıyorum diyebilirim. 70'li yıllardan bahsettik, arkadaşlarımız sözünü etti, tekrara gerek yok, ama bundan önce 40'lı ve 50'li yıllar var tabii; Türkiye'deki siyasal yapının, ekonomik yapının oluştuğu, zemininin oluştuğu ve geleceğe yönelik birtakım mesajların da orada belirdiği bir dönem var, o dönemde çalışan mühendislerimiz var. O dönemin takip eden çok partili döneme geçişteki perspektifte olayı görmemiz lazım; nasıl gelişti, mühendislik sosyoekonomik boyutuyla toplumda nerelerdedi, ne tür işlevler görüyordu, sınıfsal boyutta neredeydi? Tarihten bahsediyoruz; dünyadaki ekonomik durum nasıldı, bunun Türkiye'ye uzantıları nasıldı, teknoloji nasıldı? Eğer bugün için ve gelecek için doğru bir değerlendirme yapmak istiyorsak, bunları hep görmemiz gerekiyor.

Neden böyle konuşuyorum? Amerika Kimya Cemiyeti'nin yapmış olduğu bir değerlendirme var, 2 saatlik ders olarak da bir üniversitede okutuluyor; Adamlar 2000'li yıllarda, "2100 yılına kadar Amerika kimya sanayii ne olacak?" gibi şeyler düşünüyorlar. Biz geçmiş ve bulunduğumuz durumu -zaman aksın gitsin, önemli değil, ama- doğru yargılamak, değerlendirmek durumundayız. Evet, geçmişte çok başarılı işler yaptık, bunu kimse inkâr edemez; arkadaşlarımızı kaybettik, şunlar oldu, bunlar oldu, falan, hepsi tamam, ama sonuçta bugüne geldik. 12 Eylül'e kadar Kimya Mühendisleri Odası'na giderek artan bir şekilde, 70'ten itibaren artan sayıda üye, yıllık aşağı yukarı bin kişi üye oluyor. O zamanki mezun sayısı da o civarda, bin civarında. 1979 yılına kadar bu böyle, ama 75 yılına kadar olan artış daha yavaş; 75, 76, 78, 79, 80 yıllarında bir zıplama var. Toplumda heyecanın yüksek olduğu, esas tartışma alanının mühendislik alanı dışındaki daha başka faktörlerin de büyük etkide olduğu bir dönemde bir artış var, ona işaret ediyorum sadece.

Biz buradan kazançlı mı çıktık, zararlı mı çıktık? Şuna bakıyoruz: 1980'li yıllara geldiklerimizde, Kimya Mühendisleri Odası'na daha önce yılda bin kişi kaydolurken, 200 kişi kaydolmaya başlıyor. Bu ta ne zamana kadar gidiyor; 96 yılına kadar. Biz mağlubuz bu işte. 96 yılından 2000 yılına kadar da üye olma sayısı 300'lerde, 350-400'lerde. Bu yıllarda mezun olan kimya mühendisi sayısı 1 000-1 500. Bu rakamlar benim için çok önemli. Biz büyük bir kitlenin kenarında küçük bir kitle olarak -kimya mühendislerini kastediyorum, TMMOB'yi söylediğimi sakın düşünmeyin- kenarda kalıyoruz, giderek de izole oluyoruz. Bu kitleye bakış açımızdan böyle, ama teknoloji açısından nasılız, teknoloji içindeki yerimiz nasıl? Buna baktığımızda, üniversitelerle olan ilişkilerimiz, araştırma kurumlarıyla olan ilişkilerimiz ve üretim araçlarını ve malzemeyi üreten süreçlerdeki üyelerimize baktığımızda, onlarla olan ilişkilerimiz de pek olumlu değil, yani tatmin edici değil. Bir anlamda mühendislik işlevi biraz daha daraltılmış, biraz daha teknolojik olarak alt kademelerde olan bir kitleyle ve genelde daha çok yeni genç kitlelerle bu olayı sürdürmeye çalışıyoruz. Bunu kimya mühendisleri açısından gündeme getirmemiz ve bir çözümünü bulmamız gerekli. Bir optimum çözümden birleşmemiz gerekli, ben bunu kendimize diyorum.

Son cümle olarak aynı olayın bir ölçüde TMMOB'de de bulunduğunu söyleyeyim. Bir ölçüde diyorum, yapıyı tam olarak bilmediğim için; çünkü bizim rakamlarımız yok elimizde, bizim istatistiksel verilerimiz yok. Biz geçmişimizi kayıtlara almayan, rakamsal anlamda, mühendislik anlamında kayıtları olmayan bir kitleyiz. Ben ulaşamıyorum, Odamda bulamıyorum bunları. 50 yıl, 40 yıl, 30 yıl geriye gittiğimde, Genel Kurula kaç kişi katılmış, kaç üyemiz varmış, kaç ölmüş, kaç çıkmış, bunlar yok. Ama güzel nutuklar atıyoruz, politikaya güzel yorumlar getiriyoruz. Bizim işimiz rakamları üretmek, rakamları koymak, rakamları yorumlamak, rakamlardan sonuçlara gitmek.

Hepinize teşekkür ediyorum, başka oturumlarda tekrar görüşmek üzere. Sağ olun.

MEHMET TORUN (Maden Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

TMMOB'nin kurucu odalarından birinin Yönetim Kurulu Başkanı olarak sizlere seslenmekten büyük mutluluk duyuyor, Odam ve şahsım adına hepimizi selamlıyorum.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, bu yıl 50. yaşını kutlamaktadır. 1954 yılında 5 bin civarında meslektaşımızla yaşama geçen üst örgütümüz, bugün 250 bini aşan üyeyi kucaklayan, toplum içinde kolay sahip olunamayacak bir yere ve özgünlüklere sahip bir örgüte dönüşmüştür. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, özellikle 1970'li yıllardan itibaren ülkemizi ve halkımızı ilgilendiren her gelişmeye müdahil olmuş, bireysel ve küçük grup çıkarından uzak, toplumun ortak yararına odaklanmış, çözüm önerilerini yine toplumun önüne seçenек olarak sunmuştur. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, bugün mühendis ve mimarların toplumun gelişmesindeki tartışılmaz önemiyle güç bulmuş, demokratik yapıya sahip bir kuruluş olarak varlığını ve etkinliğini kanıtlamış bulunmaktadır. Bu etkinliğinin ve saygınlığının göstergelerini egemen güçlerin ve çeşitli çıkar gruplarının karşıtlıklarında ve engelleme çabalarında bulabilmek mümkündür.

Mühendislik hizmetleri, bilimsel bilginin tekniğe ve teknolojiye dönüştürülebilmesinin öncelikli koşullarından bir tanesidir. Ancak bu tek başına yeterli değildir. Mühendislik hizmetleriyle üretilen teknolojilerin kamu yararı doğrultusunda kullanılması yönünde çaba harcamak, daha önemli bir görev olarak kabul edilmelidir. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, tercihini bu yönde kullanmış, ülkemizin bağımsızlığı ve demokratikleşmesiyle mesleki çalışmaların birbirinden soyutlanamayacağı bilinciyle hareket etmiş ve etmektedir.

Ülkemizde bilim ve tekniğe dayandırılması gereken yapı, sürekli ve sistemli bir şekilde geriletilmekte, mühendislik ve mimarlık hizmetlerinden yeterince faydalanılmamaktadır. Bunun sonucu olarak da ekonomik ve sosyal yıkımlar yaşanmaktadır. Ülke kaynaklarının verimli kullanılması ve ülkemizin daha hızlı kalkınabilmesi için mühendis ve mimarlar, kendi alanlarındaki her türlü kararda söz ve yetki sahibi olmak ve sorumluluk üstlenmek durumundadır.

Mühendis ve mimarlar, niteliklerine uygun iş ve yaşam standardı talep etmektedirler. Mühendislik ve mimarlık faaliyetlerine ayrılan kaynak ve verilen önem, uygulanan yanlış politikalara bağlı olarak olumsuz yönde etkilenmekte ve sürekli azalmaktadır. İşsizlik, niteliksiz iş, niteliksiz eğitim, düşük ücret, mühendis ve mimarları her geçen gün daha yoğun bir biçimde tehdit etmektedir. Mühendis ve mimarlar, ülkemizde uygar ve serbest bir tartışma ortamının yaratılmasını, toplumun tüm örgütlü kesimlerinin kararlarda söz sahibi olmasını, insanların temel hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmesini, eşitlik ve

demokrasi özelemlerinin önündeki anayasal engellerin kaldırılmasını talep etmektedirler. Bütün bunların sağlanması için örgütlülüğün güçlendirilmesi ve üst örgütü Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin daha güçlü olması gerektiğine inanmaktadırlar.

Meslek odaları arasındaki mesleki sorunların örgüt içinde çözümlenmesi gereklidir ve önemlidir. Bu görev Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'ne düşmektedir. Birlik-telik için bu konu çok büyük önem arz etmektedir. Biz, örgütün bunu başaracağına yürekten inanıyoruz. Türkiye'nin 39 hükümet, 3 askeri darbe, sayısız ekonomik, siyasal ve toplumsal bunalım içeren en çalkantılı 50 yılında ülkenin ve sanayinin sorunlarına ilişkin eleştiri ve çözüm önerilerini topluma sunmak gibi güç bir görevi üstlenen Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, bu süreçte olumlu ve olumsuz pek çok eleştiri almış, ama hiçbir dönemde çoğunluğun sempati ve saygısını yitirmemiştir. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin 50 yıl boyunca gerçekleştirdiği çalışmalara bakıldığında, birçok nokta gözlenebilir. Ancak bu çalışmalara dikkatle bakanlar, mühendis ve mimarların kendi iç dinamiklerinin yarattığı kültürü, üretimi, özveriye, çalışmayı ve alınterini göreceklerdir.

Bu düşüncelerle bugüne değin Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ve bağlı odalarına emeği geçen meslektaşlarımızdan yitirdiklerimizi saygıyla anıyor, emek vermeyi sürdürenlere teşekkür ediyoruz.

Saygılarımla.

EMİN KORAMAZ (Makina Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Öncelikle hepimizi saygıyla selamlıyorum. TMMOB'nin kuruluşunun 50 nci yılında, TMMOB'nin bugünlere gelmesinde emeği geçen herkese teşekkürlerimizi sunuyorum, bu uğurda yitirdiklerimizi saygıyla anıyorum.

Makine Mühendisleri Odası da TMMOB'nin kurulduğu 54 yılında ilk kurulan 10 odadan biri tanesi. Kurulduğu yılda 902 olan üye sayısı, bugün 60 bin, Türkiye'nin 82 ilinde de her tarafında örgütlü. Dün bilim insanları, TMMOB tarihine dışarıdan bir bakış yaptı, biz de bugün TMMOB'ye içeriden bir bakış yapacağız.

Makine Mühendisleri Odası, her şeyden önce TMMOB'yi ve bağlı odalarını birer mesleki demokratik kitle örgütü olarak görmektedir ve bu anlayışın aslında TMMOB'nin kurulduğu 1954 yılına da yansıdığını düşünmektedir. Her ne kadar dönemin ekonomik ve politik koşulları, Truman doktrini ve Marshall planlarıyla tarihsel anlamda özdeşleşse de, mühendislerin ve mimarların 1908 İkinci Meşrutiyetten Cumhuriyet dönemine kadar verdiği mücadeleler göz önüne alındığında, aslında TMMOB gibi bir örgütlenmeyi o mücadeleyi taşıyan mühendis ve mimarların sürekli kendi örgütlenmeleri içerisinde gündemine aldığını görüyoruz. Dün söylemiştim; Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin amaç maddesiyle Türk Yüksek Mühendisler Birliği Tüzüğü'nün amaç maddesi birebir aynıdır. Türk Yüksek Mühendisler Birliği, bir dernektir, demokratik bir kitle örgütüdür, bir baskı grubudur. Bu demokratik kitle örgütlerinin de kendi kitlelerinin görüş ve önerilerini, taleplerini yasallaştırmak gibi bir görevleri vardır. 1954'te kurulan TMMOB, aynı zamanda bu örgütlü mühendislik-mimarlık mücadelesinin bir ürünüdür de diyebiliriz.

Örgütsel hedeflere ulaşmak için öncelikle yapılması gereken, içinde yaşanılan dönemde, dünyanın, ülkenin, halkımızın, mesleğin ve meslekdaşların durumunun çok iyi tahlil

edilerek, üyelerin talepleriyle toplumsal taleplerin örtüştürülmesidir, buluşturulmasıdır. İkincisi ise bu taleplerin karşılanmasına yönelik çalışmaların yürütülmesidir. İşte 1970'lere gelindiğinde yapılan budur; 1970'lere kadar üyelerimiz, gerek üretimde üslenedikleri görevler , gerekse gelir düzeyleri açısından değerlendirildiğinde, diğer çalışanlara göre ayrıcalıklı bir konuma sahiptiler. 10194 gibi bir kararnameyle çalışıyorlardı. Ama 1970'lere geldiğimizde, 657 sayılı Kanuna tabi tutulduğunu görüyoruz ve o tarihte de mühendislerin yüzde 73'ünün kamuda çalıştığını görüyoruz.

Gün geçtikçe ülkede uygulanan dışa bağımlı, emperyalizme bağımlı politikalar sonucu mühendisler de, mimarlar da artık içinde yaşadıkları toplumun bir parçası olarak uygulanan yanlış politikaların ağır sonuçlarını üzerlerinde de görmeye başladılar. Gerçekten de o gün çıkış bildirgelerinde söyledikleri, bugün için de doğrudur. Diyorlar ki, *“Bu ülkenin bu duruma gelmesinin, halkımızın yoksul olmasının bir tek nedeni vardır. Bu neden, emperyalizme bağımlı politikalardır; bu neden, ülkenin yönetiminde bir avuç bankacı, bir avuç tekelci, bir avuç ticaret, bir avuç toprak sahibinin söz sahibi olmasıdır ve bütün bunların tekelci burjuvaziyle işbirliği yapmasıdır. Mühendisler ve mimarlar bundan dolayı şunu istemektedirler: Tüm ulusal kaynaklarımızın ve insan gücümüzün halkımızın kalkınmasına sunulduğu, bu kaynakların kullanımında tüm çalışanların söz sahibi olduğu, mühendislerin ve mimarların grevli, toplu iş sözleşmeli sendikal haklara kavuştuğu, dış denetimin kalktığı, dışarıdan teknik eleman ihracına ve teknoloji ihaline izin vermeyen politikaların yaşama geçirildiği topyekûn bir kalkınma politikası istemektedirler.”*

Bu tesbit, bugün de geçerliliğini korumaktadır. Bundan dolayıdır ki 1970'lerden beri, 12 Eylülün karanlığına rağmen, 80'lerde, 90'larda, 2000'lerde mühendisler ve mimarlar, bu ana talepten vazgeçmemişlerdir. Ama mücadeledeki etki, neden geçmişe göre azdır; değerlendirilmesi gereken budur. 29 Eylül 1979 tarihinde 55 ilde mühendislerin 700 işyerinde iş bıraktıklarını görüyoruz. 1970'lerde mühendisler ve mimarlar TMMOB saflarında kitlesel bir şekilde eylemlere katılırken, bugün neden aynı düzeyde katılım sağlanamamaktadır. Bunun nedeni, TMMOB'nin sağa kayması mıdır, yoksa topyekûn bir sağa kayış içerisinde TMMOB'nin etkisizleştirilmesi midir ya da gelişen süreç içerisinde mühendislerin ve mimarların bugün yaşadıkları sorunları okuyup o sorunların çözümüne ilişkin politikaların oluşturulamaması mıdır?

Bence sorunun nedeni bunların hiçbiri değildir. Esas neden, örgütsel dağınıklık ve örgüt üye bağının kopukluğudur. Örgüt mekanizmalarının uyumlu çalışmamasıdır. Üyelerimizi çalışmaların içine çekecek, iş yeri temsilcilikleri, uzmanlık komisyonları vb. çalışmalara yeterli önemin verilmemesidir. TMMOB ve bağlı Odaları olarak birçok etkinlik yapıyoruz. Sadece Makine Mühendisleri Odası bir dönemde 25 adet kongre, kurultay, sempozyum düzeyinde etkinlik düzenliyor. Diğer odalar da kendi uzmanlık alanları ile ilgili çok sayıda etkinlik düzenliyor. Bu etkinliklerde nitelikli raporlar ve sonuç bildirgeleri ile kamu oyunu bilgi bombardımanına tutuyoruz. Ancak yeterli kamuoyunu oluşturamıyoruz. Söylediklerimizi üyelerimize bile ulaştıramıyoruz. Yani tabanımızda bile içselleştiremiyoruz. Öncelikle yapmamız gereken bütün bunları üyemize anlatmaktır. Yani üye eksenli, örgütlenme eksenli politikaların yaşama geçirilmesidir. O üyeler ki, bizlerin işyerlerinde toplum içerisinde ayaklı gazeteleri olmak zorundadır. Bunun içinde, karar alma süreçlerinden, uygulama aşamasına kadar tüm çalışmalarda üyenin katkı ve katılımını sağlayacak bir çalışma tarzı temel alınmalıdır. Yani, yapılması gereken, bizlerin kim olduğunun, neler istediğinin önce üyemize, oradan üyelerimiz kanalıyla da halkımıza anlatılmasıdır.

Sorunumuzun ikinci nedeni ise TMMOB gücünün bir bütün olarak verimli olarak kullanılmamasıdır. Bugün TMMOB'de gerçekten bir kaynak savurganlığı vardır. Zaman zaman odalar arası kısır çekişmeler ve kısır çatışmalar içerisinde topyekûn bir çalışma heba edilmektedir. Bu konuda yapılması gerekenler, TMMOB Demokrasi Kurultayında, Mühendislik ve Mimarlık Kurultayında, TMMOB Genel Kurullarında karar altına alınmıştır. Öncelikle odalaşma enflasyonunun önüne geçilmesi bir zorunluluktur. Kaynakların verimli kullanılabilmesi için uzmanlık alanları, çalışmaları alanları ortaklaşan odalar bir araya getirilmelidir. Farklı mühendislik disiplinlerinin aynı Oda içerisinde bağımsız mesleki çalışma yapmalarına olanak tanıyan ve son Genel Kurulda kabul ettiğimiz meslek dalı ana komisyonları Meslek Dalı Ana Komisyonları yönetmeliği yaşama geçirilmelidir.

Teşekkür ediyorum.

MUSTAFA DİREN (Meteoroloji Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)
Konusmama hepimizin çok iyi bildiği bir tanımla. Mühendisliğin tanımı ile başlamak istiyorum. Mühendisliğin sözlük anlamı; madde özelliklerinin ve doğadaki enerji kaynaklarının insanlık adına kullanılabilir olması için yada sorunların çözümlerinde bilimin ve matematiğin uygulanması şeklinde ifade edilebilir. Meteoroloji mühendisliğinin tanımını yapacak olursak, meteoroloji mühendisliği atmosferdeki sistemlerin (atmosferik cephe, jet, fırtına vb.) ve atmosferdeki olayların (yağmur, rüzgar, bulut, yıldırım, hava basıncı vb.) izlenerek verilerin elde edilmesi ve bu verilerin bir bütün içinde değerlendirilerek günlük hayatta uygulanmasının sağlanmasıdır. Başka bir deyişle Meteoroloji Mühendisliği, hava tahmini yapmanın ötesinde, atmosferdeki tüm olayların incelenmesi, onların dünya üzerindeki etkilerinin açıklanması ve yorumlanmasının yanı sıra atmosferik olayların dünya üzerindeki olumsuz etkilerine karşı gelişmiş en son teknoloji ve bilimsel kavramlar kullanılarak çözümler üreten bir mühendislik dalıdır.

Verilen Meteoroloji Mühendisliği hizmetleri günlük yaşamda çok geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Enerji, sanayi, tarım, havacılık, denizcilik, imalat, turizm, şehirleşme, ekonomi, sigorta, ormancılık, askeri, v.b alanlarda verilen mühendislik hizmetleri bunlardan bazılarıdır. Ayrıca doğal afetler konusu da Meteoroloji Mühendisliğinin en önemli ilgi alanlarından. Depremler, öngörülemezliğiyle, yol açtığı can kaybı ve yıkımla en korkutucu doğal afetlerdir ve doğal afet dendiğinde de öncelikle deprem akla gelmektedir. Halbuki istatistiklere bakıldığında sebep olduğu can kaybı ve hasar açısından meteorolojik karakterli doğal afetler de ne yazık ki depremler kadar yıkıcı ve öldürücüdür. Örneğin Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) verilerine göre 80'li yıllarda meteorolojik karakterli doğal afetler sonucunda dünyada 700.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Ülkemizde 1990-2000 yılları arası meteorolojik karakterli doğal afetlerin can kayıpları dışında verdiği zarar yıllık ortalama 100 milyon US Dolar civarındadır. Bu afetlerin sosyo-kültürel etkilerinin ve ekonomik kaybın geleceğe yansımalarının maliyeti ise yıllık ancak milyar dolarlarla ifade edilebilir. Eğer amaç doğal afetlerin yol açtığı kayıpları en aza indirmek ise doğal afetler bir bütün olarak ele alınmalıdır. Doğal afeti sadece deprem olarak algılamak doğal afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik çalışmalarında yetersiz kalmasına neden olacaktır. Üstelik meteorolojik karakterli doğal afetlerin önceden tahmin edilebilmesi gibi önemli avantajı vardır.

Mesleğimizin sınırlarını diğer mühendislik dallarından kesin olarak ayırmak mümkün değildir. Konuşmama mühendisliğin genel tanımıyla başlamıştım. Bu tanımı kısaca bir

kez daha yineleyecek olursak, mühendislik, bilimin ve matematiğin halkın yararına uygulanmasıdır. Bu bağlamda Meteoroloji Mühendisleri Odası, mühendisliğin halkın yararına en iyi şekilde bir birlik içerisinde verilebileceğinin bilinci içerisinde, Birlik çatısı altında olan 23 Meslek odasından birisidir. Mühendisliğin halkın yararına kullanılıyor olmasının denetlenmesinde TMMOB ve Birlik çatısı altındaki 23 Oda çok önemli bir misyon yüklenmiştir. TMMOB bunu özellikle 12 Eylül sonrasında siyasi iradenin tüm engellemelerine, keyfi uygulamalarına rağmen yapmaya çalışmaktadır. Örneğin kamu kuruluşlarında çalışan mühendislerin Odalarına üye olma zorunluluğu yoktur. Yani bir anlamda kamuda çalışan mühendis için bir otokontrol sistemi yoktur. Kamudaki uzman kadrosu hızla azalmaktadır. Ve Kamu çalışanı fazlalığı aldatmacasıyla yeni personel alımı yapılmamaktadır. Halbuki istatistikler tam tersini söylemektedir Türkiye, % 3.2'lik kamu çalışanının toplam nüfusa oranı ile Avrupa ve Amerika oranlarının oldukça altındadır. Yine benzer şekilde özellikle teknik kurumların başına kurumu tanımayan işinin ehli olmayan yöneticilerin atanması siyasi iradenin keyfi uygulamalarına başka tipik örneklerdir. Aslında buna keyfi uygulama demek yanlış olur. Bunlar kasıtlı uygulamalardır. Çünkü kamu kurum ve kuruluşları benzer yöntemlerle hızla işlevsizleştirilmektedir. Yapılmak istenen globalleşme süreci içerisinde kamu kurum ve kuruluşlara ait hizmetlerin çok uluslu şirketlerin eline geçmesi hedeflenmekte ve çok uluslu şirketler üzerindeki denetimin yok edilmesi hesaplanmaktadır.

Benzer yöntemlerle su kaynaklarımız üzerinde de aynı oyunlar oynanmaktadır. Su artık pet şişelerde para ile satılmaktadır. Temiz su kaynakları hızla ve kasıtlı olarak kirletilmektedir. Tüm bunlar olurken Kamu Yönetimi Reformu söylemleri ile Devlet Su İşleri, Elektrik İşleri Etüt İdaresi gibi su kaynakları üzerinde söz sahibi olan kurumlarımızın geleceği tartışılmaya başlanmıştır. 21. Yüzyılda su savaşlarının olacağı öngörülmektedir. Evet su, artan nüfusla birlikte artan talebe cevap veremeyecek, temiz su kaynakları nedeniyle su savaşları kaçınılmaz olacaktır. Ancak bu savaşlar sıcak savaşlar olmayacaktır. Soğuk savaş olarak kağıt üzerinde yapılacaktır. Tıpkı madenlerimizde olduğu gibi temiz su kaynaklarımız, sessiz sedasız yabancıların mülkiyetine geçmektedir. Biz bir savaşın olduğunu farketmişimizde savaş çoktan emperyalizmin lehine kağıt üzerinde sonuçlanmış olacaktır. Geleceği tartışılan kurumlarla, bu kurumların yetersiz teknik personeli ile bu soğuk savaş karşı durmak zaten mümkün değildir.

Devlet denetiminin kağıt üzerinde bırakıldığı ülkemiz, çevreyi kirletenler içinde çok cazip bir hedef haline gelmiştir. Nükleer ve kimyasal atıklar, çevreye duyarlı olmayan yatırımlar, modifiye zirai ürünler ülkemize yönelmiştir. Enerji alanında çevre için hiç bir risk oluşturmayan rüzgar enerjisi, güneş enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynakları yada hidroelektrik enerji potansiyeli dururken dışa bağımlılığımızı biraz daha arttıran doğal gaz santralleri kurulmaya başlanmıştır nükleer enerji santralleri ise tartışılmaktadır,

TMMOB, Demokratik Meslek Örgütü olarak bunlar ve bunlar gibi bir çok soruna karşı kurulduğundan beri mücadelesini sürdürmektedir. Bundan sonrada sürdürecektir. Çünkü biz biliyoruz ki halkın yararına olmayan mühendislik, mühendislik değildir.

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN (Peyzaj Mimarları Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Sayın Başkan, değerli Birlik üyeleri; hoş geldiniz.

Kuruluşunun 50. yılında TMMOB, edindiği yarım yüzyıllık bilgi birikimi ve örgütlülük deneyimiyle Türkiye'nin içinden geçmekte olduğu son derece önemli politik, ekonomik

ve sosyal döneme tanıklık edip örgütlü mücadelesini sürdürüyor. Yaşanan bu dönem, belki de bizleri bir dönüm noktasına yaklaştırıyor. Dün 50. kutlama etkinlikleri içerisinde Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin geçmişini ve verdiği mücadeleleri konuşmacılar aracılığıyla farklı görüş açılarından dinlemek, öğrenmek, değerlendirmek ve yeniden düşünmek olanağını bulduk, Birliğimizin tarihine ilişkin çok önemli bilgiler edindik. Düzenleyenlere teşekkür ederiz. Ancak bir yandan yine konuşmalarda da vurgulandığı gibi, Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde yaşanan gelişmeler ve son uyum raporlarındaki ifadelerden, önümüzdeki dönemde bizleri daha da zor mücadelenin beklediğini biliyoruz.

Peyzaj Mimarları Odası olarak, biz de bu yıl kuruluşumuzun 10. yıldönümünü kutluyoruz, oldukça genç bir odayız. 10. yılımızda Peyzaj Mimarlığı İkinci Kongresi'ni Ankara'da 25-27 Kasım tarihleri arasında düzenleyeceğiz. "Peyzaj Mimarlığı'nda 50 yıl: 1954-2004" temalı kongremizde, 50 yılda mesleğimiz, ulaştığı noktadan geçmişimizi, tarihimizi ve geleceğimizi tartışıp değerlendireceğiz. Yasal ve yönetsel çerçevede duruşumuzu, eksikliklerimizi ve yapmamız gerekenleri konuşacağız. Hepinizi kongrede aramızda görmekten mutluluk duyacağız.

Peyzaj Mimarları Odası olarak yaşadığımız sıkıntıları ve bazı bilgileri sizlerle paylaşmak istiyoruz: Öncelikle meslek tanımımızdaki eksiklikler ve mesleki yasal tanınırlığı konusunda ciddi sıkıntılar yaşamaktayız. Mesleki sınırlarımız çizilirken, hak, yetki ve sorumluluklarımız belirlenirken, diğer odalarla yaşanan tartışma ve mücadele ortamında üst örgütümüzün, yani Birliğimizin bizlere eşit mesafede, uzlaştırıcı, birleştirici ve güçlendirici olmasını bekliyoruz.

Yasal boyutta peyzaj mimarlığını istenilen noktaya ulaştırmak, Peyzaj Mimarları Odası'nın öncelikli hedefidir. Toplumun yaşanan yoğun siyasal, ekonomik ve sosyal baskı altında olduğu bu dönemde, ekonomik gücümüzü hızla kaybetmekteyiz. Bu da üyelerimizin giderek meslek örgütlülüğüne karşı duyarsızlaşmasına neden olmaktadır. Aslında bu gerçeği pek çoğumuzun yaşadığını biliyoruz. Ülkemizdeki çoğunluğun paylaştığı bu durumu bir arada durarak, birlikte ve paylaşarak mücadele edebileceğimize inanıyoruz.

Ülkemizde siyasal iktidarların politik seçimlerine göre belirlenmiş mesleğimizle ilgili yasal-yönetsel sürece baktığımızda, Kamu Yönetimi Temel Kanunuyla merkezi yönetim yetkileri yerel yönetimlere devredilerek kamusal hizmetlerin sermayeye devri amaçlanmıştır. Peyzaj mimarlığı çalışma alanlarından olan ormanlar, milli parklar, doğal koruma alanları, tarihi ve arkeolojik çevre, yerel yönetimler eliyle politik baskılar ve talan ile karşı karşıya bırakılmaktadır. Giderek kamusal alanların daraltılması ve bu tür yetkilerin yetkin olmayan kişilerin ve sermayenin eline geçmesi, bizleri daha yoğun ve aktif mücadele ortamında olmaya zorlamaktadır.

GATS ile hizmetlerin serbest dolaşımında yabancı sermayenin ülkemizi ucuz pazar haline getirmesinin önünü açacak uygulamalar 2005 yılında başlatılacaktır. Peyzaj mimarlığı hizmetleri, doğa ve peyzaj koruma hizmetleri, henüz hizmet ticaretine kapalı olarak benimsenmesine karşın, ülkemizde yasal-yönetsel çerçevede yetkilerimizin verilmediği meslek alanımız, yabancı sermayenin dev bir dalga hareketine maruz kalacaktır.

Örgütümüz ne kadar genç ise, mücadele alanımız da o kadar zorlu ve geniştir. Peyzaj Mimarları Odası olarak örgütsel duruşumuzu her geçen gün daha yetkin ve güçlü kılmaya

çalışıyoruz. Bunu gerçekleştirebilmek için ulusal peyzaj politikamızı bir an önce oluşturmamız önem kazanmaktadır. 2000 yılında ülkemiz tarafından da imzalanan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, oluşturduğu esnek çerçeveye her ülkeyi kendi peyzaj politikasını oluşturmaya yönlendirmektedir. 20 Ekim 2000 tarihinde Floransa'daki Avrupa Konsey Bakanlar Konferansı Toplantısı'nda, Avrupa Konseyi üyelerinin imzasına açılmış olan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi Türkiye tarafından da imzalanmıştır. Bu imza ile her ülke, sözleşme çerçevesinde ulusal peyzaj politikalarını yeniden ele almak ve oluşturduğu politikayı uluslar üstü bir bakış içerisinde ilgili kurumlarına yansıtma sürecine gitmiştir. Sözleşme, 1 Mart 2004 tarihinde Türkiye de dahil olmak üzere, 11 Avrupa Konseyi üye ülkesi parlamentolarının onayından geçmesiyle yürürlüğe girmiş ve uluslararası yasal süreç başlamıştır.

Mesleğimizin 1985 yılında yürürlüğe giren İmar Yasası ve en son çıkartılan Yapı Denetim Yasası içinde yer almaması nedeniyle, peyzaj projelerinin kentsel yerleşim süreçlerinde yaptırma halen dönüştürülemediği olması, hükümetçe yapılması hedeflenen yeni imar mevzuatı düzenlemelerinde bu nedenle büyük önem taşımaktadır.

Aslında Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ve meslek odaları olarak, topluma ve üyelerimize karşı sorumluluklarımız ve yükümlüklerimiz bunlarla bitmemektedir ve gün geçtikçe artmaktadır. Taşıdığımız bu sorumluluğun bilincindeyiz. 23 odası ile Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin kararlı ve üretken birlikteliğinin daha nice 50 yıllara taşınması yolunda Odamız, bundan sonra da üzerine düşen görev ve sorumluluklarını onurla yerine getirecektir.

Teşekkür ederim.

Gökhan GÜNAYDIN (Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Sayın Başkan, TMMOB'nin sayın yöneticileri, sevgili şehir plancıları, mimarlar ve mühendisler, değerli dostlar,

Sözlerime, TMMOB ortamında sizlerle birlikte olmaktan duyduğum mutluluğu ve onuru ifade ederek başlamak istiyorum.

158 yıldır bu coğrafyada verilen mühendislik öğreniminin örgütlü yapısını temsil eden Ziraat Mühendisleri Odası (ZMO), içinde bulunduğumuz yıl, TMMOB çatısı altında 50 nci yılını kutluyor...

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin içinde bulunduğu süreci sorunlarıyla ve olanaklarıyla beraber tartıştığımız bugünde, temel etken olan kapitalizmin dünyadaki ve Türkiye'deki dönüşümüne vurgu yapmak zorunludur. Türkiye kendiliğinden değişmiyor, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin içinde bulunduğu koşullar da kendiliğinden değişmiyor. Kapitalizmin adeta kendi buhranını bile pazarlayarak sorunlarını aşma "gücü", gerçekten tüm dünya önüne yeni sorun alanları taşıyor.

Söyle bir genel çerçeve çizmek gerekirse; Keynesgen refah devletinin yatırıma dayalı büyüme odaklı ve özellikle talep gücünü kamçulamak açısından emeğe görelilik olarak pay tanyan yapısı, mühendis, mimar ve şehir plancısının iktisadi – sosyal – siyasal yaşamdaki konumlanmasına olumlu yansımalar getirmiştir.

Ancak Fordist üretim biçimlerinden postfordist üretim biçimlerine kayış, kapitalizmin

yeni tıkanışıyla beraber neoliberal iktisat düzenine geçiş ve bu çerçevede “piyasanın”, 60’lar boyunca terk etmek durumunda kaldığı kamu alanını yeniden istemesi; mühendisler, mimarlar, şehir plancıları olarak hepimizin yaşam alanını daralttı...

Tabii bu çerçeveyi çok iyi tanımlamamız gerekiyor; çünkü bu çerçeve, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği’nin bugün karşısında bulunduğu alanı kavraması, sorgulaması ve buna yönelik kendi politikalarını geliştirmesi açısından gerçekten yaşamsal önem taşıyor. Küreselleşme, özelleşme, özelleştirme, yerelleşme, mikro milliyetçilik çabaları, yarışan kentler, yarışan yerellikler, krizler sonrası emeğin ücretlerinin baskılanarak verimliliğin arttığına yönelik insanlık dışı söylemler, bütün bunlar bugün TMMOB’nin önündeki yakıcı sorun alanları olarak durmaktadır.

Bu “yeni düzen” içinde artık tüm değerlerimiz; emeğimiz, bilgimiz, doğal kaynaklarımız, yalnızca birer üretim unsurudurlar. Bu çerçevede de, birbirlerine rakip olmaları sağlanmakta, kural dışı kullanıma açılmaktadırlar.

Bütün bu çerçeve, nihayetinde, çokuluslu şirketlere bağımlı bir yeni insan modeli yaratmaya odaklanıyor. İşte bu çerçeve Türkiye’yi zorluyor, Türkiye’yi dönüştürüyor, değiştiriyor ve bundan TMMOB de kendi payına düşeni, kendi nasibini alıyor.

Somut bir örnek verelim : Bakın, Cargill Bursa’da ne yapıyor, bunlar Türkiye’ye ve TMMOB’ye nasıl etkiliyor... Ne yaptı Cargill; birinci sınıf tarım toprağı üzerinde hukuksuz bir fabrikayı, bütün hukuki mücadeleye rağmen açtı. Arkasından; Türkiye’nin dışa bağımlı olduğu bir ürün lehine bir üretim gücü kurdu ve bütün bunları Türkiye’de şekerpancarından geçimini sağlayan 5 milyon ailenin aleyhine bir süreç olarak kurguladı. TMMOB bu mücadelenin neresindeydi? Başlangıçta Bursa’da 30’un üzerinde örgüt Cargill’e karşı bu mücadeleyi yürütüyordu. En son geçen yıl itibariyle Cargill’e karşı mücadeleyi yürüten Bursa’daki örgüt sayısı 4’e inmiştir. Bunun içerisinde TMMOB’ye bağlı oda sayısı 2’dir.

Bursa’da Cargill aleyhinde bir basın açıklaması yaptığımız zaman, bu belki ulusal basında yer alabilmektedir, ama Bursa basınında yer alamamaktadır. Bu örnek, çokuluslu şirketlerin yaşamamızda bizim sandığımız psikolojik etkenden öte, nasıl fiziksel etkiler yarattığını, nasıl örgütleri dönüştürdüğünü, nasıl insanların kendi yaşadığını bilince çıkartamama çabasına “katkıda” bulunduğunu göstermektedir.

Elbette TMMOB, bu süreci önemli bir tehlike yapısı olarak algılıyor ve buna yönelik kendi modelini gerçekleştirmeye çalışıyor. Çok güzel örnekler var; kendi örgütümüzü eleştirmeden evvel, yaşanmış çok güzel örneklerle vurgu yapmanın bir görev olduğunu düşünüyorum. Örneğin hızlandırılmış tren faciasında “bu, makinistin suçu değildir” diye çıkıp tüm Türkiye’ye haykıran Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğine bağlı odaların yaptıkları görevi çok önemsiyorum ve onları huzurlarınızda kutlamak istiyorum. Aynı şekilde “bu ülkeye 1998’den beri genetiği değiştirmeler organizmalar giriyor ve biz tüketiciler olarak bunları tüketiyoruz” derken, sadece 3 ay evvel hammaddenin Türkiye’ye kontrolsüz girdiğini kabul eden ve dün akşam itibariyle de işlenmiş ürünlerde, domateste, patateste de GDO olduğunu kabul etmek zorunda kalan bir Tarım Bakanlığı yapısının bu ülke umarım farkındadır.

Umarım diyorum; çünkü burada çok iyimser olmamak için önemli işaretler var. Demokratik kitle örgütlerinin tüm çabalarına karşın, ülkede geçerli çarpıtıcıların etkisiyle

insanların kendi yaşadığını bilince çıkartması konusunda gerçekten bir aşınım söz konusudur. Türkiye bir depolitizasyon sürecini yaşıyor, yeni sağ politikalar yaşamımızın üzerine korku salıyor.

Bütün bu çerçeveye içerisinde TMMOB örgütlü mücadelesini yükseltmek zorundadır; kendi birlikteliğini, kendi dayanışmasını arttırmak zorundadır, ama bunu yaparken de elbette politikalarını tanımlayacak ve yeni politika açılımlarını sağlayacak teknik çalışmaları yürütmek zorundadır.

Önümüzdeki süreçte, Türkiye'nin ve TMMOB'nin önündeki en önemli tanımlama sorunu, Avrupa Birliği üzerinden gelmektedir. TMMOB örgütlülüğü içinde, tüm yaşananlara karşın, Avrupa Birliği'nin özgürleştirme aracı olduğunu savunan arkadaşlarımız var. İnsan haklarının sadece bireysel insan haklarından ibaret olmadığını, sosyal devlet sürecinin de bir insan hakkı olduğunu ve üçüncü kuşak insan hakkı olarak bugün insanlarımızın yaşamında en önemli olanağı oluşturduğunu kabul edersek, Avrupa Birliği'nin sosyal devleti tasfiye edici gücünü ve bu alandaki hareketlerini hep beraber yeniden tanımlamak zorundayız.

Bu bağlamda TMMOB, karşı karşıya bulunulan süreci, teknolojidene üreyen bir siyaset biçimi içinde tanımlamak, analiz etmek ve emekten – ülkeden yana politika oluşturarak toplumun tüm kesimlerine ulaştırmak – buluşturmak; toplumda dönüştürücü bir güç olmak konusunda daha fazla çaba göstermek durumundadır. Bu çaba, diğer demokratik kitle örgütleri ve öğrencilerle buluşmayı zorunlu kılar.

Bu alandaki olumlu gelişmeleri paylaşmak durumundayız: “Tarım, Ormancılık, Gıda ve Çevre Platformu” adı altında 30'un üzerindeki örgütü TMMOB'nin 5 odasıyla beraber yönlendirmeye ve onların motor gücü olmaya çalışıyoruz. Ziraat Mühendisleri ODASI bu Platform'un sekreteryasını yürütüyor. “GDO'ya Hayır Platformu”, 100'e yakın örgütle beraber hareket ediyor. İçinde bizler varız. Öğrenci kurultaylarımızı topluyoruz. Bunları önemli çalışmalar olarak not etmek gerekiyor.

Sözlerimi bitirirken, bir Afrika atasözünde olduğu gibi, leoparın kuyruğunu tutan ve onu asla bırakmamak inancında ve kararlılığında olan tüm TMMOB dostlarına saygılarımı sunuyorum. Teşekkür ederim.

KAYA GÜVENÇ (Makina Mühendisleri Odası)

Sevgili arkadaşlarım; hepinizi selamlıyorum.

Kendimi tekrar etmekten hep korkuyorum, onun için bazı olayları atılsam beni bağışlayın. Örgütlülük kavramının her şeyden önce bir amaç çerçevesi etrafında ele alınması gerektiğini belirterek başlayayım. Bu ortak amaç olmadan, amaç birliği olmadan örgüt olmuyor. Örgütlerle ilgili, amaçlarla ilgili çok çeşitli örnekler verilebilir. Bizim gibi örgütler, egemen siyasi yapıya hizmet amacıyla kurulmuş olsa da, üyelerinin ya da daha geniş anlamda temsil ettikleri kesimin çıkarları üzerine oturmuştur.

Üyelerin çıkarları derken, burada çıkar kavramı üzerinde düşünmek lazım; üyelerin algıladıkları çıkarlar mı, yoksa üyelerin objektif çıkarları mı, kısa vadeli çıkarlar mı, uzun vadeli çıkarlar mı? Hemen bir basit örneğini vereyim: Mühendisler 1954'te emekçi idiler, 2000'lerde de emekçiler. Yanlış bir anlamaya neden olmamak için burada hemen belirteyim: işveren sıfatındaki meslektaşlarımızı, sermaye sınıflarının arasında

yer alan meslektaşlarımızı dışlamıyorum, ama onları bu yorumların ve bu konuşmanın dışında tutuyorum. TMMOB tarihine baktığınız zaman, üyelerin aslında algıladıkları çıkarlarla objektif çıkarları arasındaki yanılısma nedeniyle TMMOB'nin ilk dönemlerinde üye haklarını mevcut siyasi egemen yapıyla, siyasi iktidarla yakın ilişkiler içinde çözebileceğini varsayan bir anlayış egemendi. O günlerin özgün koşullarında, meslektaşlarımıza duyulan ihtiyaç da göz önünde tutulduğunda, elde edilen ekonomik haklar hiç de küçümsenecek düzeyde değil. Sorun nerede çıkıyor? Bu durumun devam edeceği anlayışından, toplumda ayrıcalıklı bir konumda olduğu yanılısamasından. 1960'ların sonlarına doğru mühendisler ve mimarlar ekonomik olarak ayrıcalıklı konumlarını kaybetmeye başlıyorlar. Egemen politika artık kamuda çalışanları özel sektöre doğru yönlendiriyor. İktidarla yakın ilişkiler bir yarar sağlamıyor.

1960'lardan sonra mühendis ve mimar arkadaşlarımız, aslında kendi sorunlarının ülkemizin içinde bulunduğu koşullardan kaynaklandığının, çıkarlarımızın halkımızın çıkarlarıyla, emekçi sınıfların çıkarlarıyla ortak olduğunun bilincine varmışlardır. Sendikalaşma mücadelesi, teknik eleman sendikalarının kurulması, işçi sendikalarında örgütlenme girişimleri, hak arama mücadelesi, ve buna benzer çok sayıda olay, bu kimliğin bilince çıkmakta olduğuna ilişkin ipuçlarını oluşturuyor. 1960'ların ortasından sonra odalarımızda başlayan bu gelişmeler 1973'te de TMMOB'ye yansımıştır.

Örgütlülüğü hep bu çerçeve içinde ele almak lazım. Bizim gibi örgütlerde ne yapacaksınız; emekçi kimliği temelinde oluşan bir meslek örgütünden söz ediyorsanız, o zaman üyelerin gündemlerini yöneticilerin gündemleriyle ortaklaştırabilmeniz gerekiyor. Bu ortak gündem etrafında ortak çalışmayı, ortak görüşü hedeflemeniz gerekiyor ve bu ortak görüş ve politikaları ortak mücadeleye dönüştürebilmeniz gerekiyor. Örgütlülük kavramı dediğiniz olay, bu düzeyde bir olgu diye düşünüyorum.

Burada örgütümüzün üye yapısının çok heterojen, üyelerimizin çalıştıkları alanların ve konumlarının çok çeşitli olmasının işimizi zorlaştırdığını belirtmem gerekiyor. Odalarımızda bile çok farklılaşmalar varken, TMMOB düzeyinde bu olgunun etkisi büyüyerek sürüyor. Ayrıca düşünün ki, illerdeki ve çok sayıda ilçedeki örgütlenmeyi şöyle bir ele aldığınızda, oralardaki yerel koşulların üyelerimiz üzerindeki etkilerini düşünürseniz, her kademedeki binlerce yöneticinin olduğu bir TMMOB düşünürseniz, olayın çok kolay olmadığı hemen anlaşılır. Ama görev ne? Üyelerin sorunlarını, çıkarlarını görebilmek, bunu irdeleyebilmek, üyeye tekrar dönmek, örgütleyebilmek, eğitmek, bunların hepsi görevin bir parçası. Temel olan kriter ne? Temel olan kriter burada yatıyor; üyelerin çıkarları, çok büyük ölçüde sınıfsal konumlarından kaynaklanıyor.

Mühendislerin mimarların arasında, meslekler arasında çıkar çelişkilerinin olmasından daha doğal bir şey olmaz. Bu onların ortak bir sınıfsal kimliğinin olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. İnsanlar nerede birleşirler? Üretim süreçlerindeki konumlarından kaynaklanan, yani sınıfsal konumlarından kaynaklanan bir noktada buluşurlar. O sınıfsal konum da ancak başka bir sınıfla ilişki içinde ortaya çıkar. Örgütlülüğü bu iki kavram çerçevesinde düşünmek lazım. Kendimi tekrar edebilirim, ama söyleyeyim: TMMOB tarihi de aslında budur. TMMOB tarihi, mühendis ve mimarların algıladıkları çıkarları üzerinden gündeme getirdikleri görüşlerin, politikaların ve mücadelelerinin tarihidir.

1960'lara kadar olan dönemde ayrıcalıklı meslek anlayışı, 1960'lardan hemen sonra yaşanan dağılma döneminde ise meslekler arası çatışma ağırlıklıdır. 1960'ların ikinci yarısından bugüne kadar olan dönemde ise, emekçi kimliğinin ön plana çıkması TMMOB'yi

farklı bir noktaya taşınmıştır. 12 Eylül ara dönemini bırakıyorum, ama 80'den sonraki tarih de bir anlamda kendi özel koşulları içinde bu anlayışın devamıdır.

Örgütlülüğü bu şekilde kavradıktan sonra, bir önerimi sizlere sunuyorum ve bitiriyorum Sayın Başkanım.

Gerek sınıfsal konum açısından, gerekse mesleki gelişme açısından bakıldığında, amaçlarımıza ulaşmak için mevcut yapılanmanın ciddi bir engel oluşturduğunu düşünüyorum. Kanunu istediğimiz anlamda değiştirme imkânımız olmadığına göre, matrisyel örgütlenmeyi mutlaka ve mutlaka gündeme getirmek ve üzerinde tartışmak zorundayız. Nedir matrisyel örgütlenme? Şu anda lisans eğitimi sonunda aldığımız diplomalara bağlı olarak Odalarda örgütleniyoruz. Odalar şeklinde örgütlenme, emekçi kimliğimizi algılamamız yönünde bize önemli bir engel getiriyor, önümüze neredeyse bir set çekiyor, duvar çekiyor. Öte yandan, mesleğimizin her geçen gün daha çok disiplinler arası bir nitelik kazanıyor olması açısından bakıldığında da, mesleki gelişme açısından ciddi bir engel var. Bunları aşabilmemiz lazım. Nasıl aşabileceğiz? Birden fazla konumumuzu, yani sınıfsal ve mesleki anlamdaki konumlarımızı göz önünde bulundurulmasını sağlayacak bir düzenleme içinde olarak.

Bir, lisans eğitimi üzerinden Odalarda örgütlenme yasanın belirlediği bir koşul. İkincisi, üretim sürecindeki konumumuz, yani sınıfsal konumumuz; ücretlisi, serbest çalışanı, kamuda çalışan, özel çalışan, vesaire anlamında bir örgütlenme ihtiyacı var. Üçüncüsü, çalışma alanları itibariyle örgütlenme. AR-GE mühendisi farklıdır, üretim mühendisi farklıdır, kalite kontrol mühendisi farklıdır, teknik pazarlama yapan mühendis farklıdır. Dördüncüsü, yapılan işleme göre ve beşincisi de sektörlere göre örgütlenmeler. Kuşkusuz bunlar farklı tanımlanabilir, bunlara yenileri eklenebilir.

Peki bu örgütlenme nerede ve nasıl gerçekleşecek? Önce biraz önce saydığım bütün alanların, lisans diplomasının sınırlarını aşan alanlar olduğuna dikkat edilmesi gerekiyor. Sınıfsal konumun açık olduğunu sanıyorum. Diğer alanlar ise disiplinler arası bir yapılanma. Dolayısıyla, bu paralel örgütlenmelerin yeri TMMOB, iller bazında da İl Koordinasyon Kurulları. Yani, tek bir uzmanlık alanının değil, mühendislerin ve mimarların bütününe temsil edildiği birimler; ülke çapında ya da il, bölge bazında.

Nasıl yapılacak? TMMOB bünyesindeki çalışma grupları bu tür bir örgütlenme için önemli bir örnektir. Daha önce de gündeme gelmiş olan, birkaç yıldan etkinleştirmeye çalıştığımız ve bu Dönem daha başarılı olacağını umduğum bu gruplar, çok önemli bir adımdır.

Bunu başarabiliriz diye düşünüyorum. Bunu başardığımız takdirde, çalışma alanları itibariyle ve sınıfsal konum itibariyle de mühendislerin ve mimarların gündemlerini izleyebilmek, ortak görüş ve politikalar geliştirmek ve bunları ortak mücadeleye dönüştürmek daha kolay ve daha etkin olacaktır.

Teşekkür ederim.

ERSİN ÖNSEL (Jeoloji Mühendisleri Odası)

Merhaba dostlar Kaya'nın bıraktığı yerden devam etmeye çalışacağım. Bilindiği gibi TMMOB'nin elli yıllık örgütlenme mücadelesi ve tarihi ; genel olarak soyut ,tecrit edilmiş, içine kapalı, resmi bir süreç değildir. Bu elli yıllık tarih dünyadaki, Türkiye deki tüm toplumsal mücadelelerden birebir etkilenmiş olup, diri organik bir mücadele ortamıyla

şekillenmiştir. Sözü edilen süreçte TMMOB Türkiye deki tüm sosyal sınıfların, ezilen halkların, kenarda köşede kalmış muhalefet yapan tüm unsurların insani mücadelelerini meslek mücadelesinin merkezine oturtarak kavgasını ve varlığını sürdürmüştür.

Değerli dostlar; kendi tarihimizi incelerken izlediğimiz yol üzerindeki stratejilerimize, dünya görüşlerimize laktiklerimize de şöyle bir bakmak konumundayız .Dünya ölçeğinde bize yol gösteren emekçi sınıfların ve büyük insanlığın sosyal mücadeleler tarihi ve bu tarih sürecindeki etkileşimler bizlere nasıl ve ne şekilde yansımıştır?.Üçüncü dünya devimcileri ve demokratları çoğu kez başarılı ve gösterili farklı mücadele konumundaki örgütlenme modellerini ve teorik perspektifleri aynen alıp kurumsallaştırmaya çalışarak hayatlarına uyarlamak istemişlerdir. Bu tarzımızda genellikle somut şartların tahlili belirleyici bir karakter göstermemiştir. Bu şablonlar bazen hayat bulsa da çoğu kez bizi reddetmiştir. Bizim gibi ülkelerde genellikle emekçi sınıfların ve ezilen halkların muhalefet mücadelesi ;başım aydınların çektiği bir süreçte gelişir ve akış gösterir. Kısaca batı Avrupa daki kapitalizmin gelişim süreçleri ve bu dengeli oluşum ortamındaki kurumlar ,bu kurumların yaygın dokusal varlıktan bizlerde pek görülmez. Çoğu kez burjuva demokrasisi bir özlem ve umut olarak üçüncü dünyayı cezbeder. Kapitalizmin merkezi kıta Avrupa’ında rönesans ve reform hareketlerinin sağladığı olağanüstü yükseliş ve bu yükselişin odağındaki sınıflar mücadelesinin konumu öğreticidir,kalıcıdır ve kurumlarla kendisini var edebilmiştir. Ayrıca bu arada bilim sanat,teknoloji, ekonomideki gelişmeler, olumlular pek doğaldır ki tüm insanlığın ortak mirası olarak yükselip tarihteki yerlerini almışlardır.

Değerli dostlar burada TMMOB tarihini ve örgütlülüğünü anlatan tüm arkadaşlara teşekkür ederken ancak bilim felsefesinin yol göstericiliğinde mesleki çalışmaların yol alabileceğini ve örgütlülüğümüzün hayat bulabileceğine olan inancımı bir kez daha tekrarlamak istiyorum. Yukarıda bahsettiğimiz gibi olağan üstü gelişmeleri kucaklayabilecek yeni örgütlenmeleri yaratırken geçmişin çocukluk hastalıklarına düşmeksizin ve ancak geçmişimizin onurlu mücadelelerini de inkar etmeksizin yolumuza devam etmeliyiz.

Buradan genç arkadaşlarıma geçmişimizle ilişkili öğrencilik yıllarındaki örgütlenme anlayışlarımızdan ve davranış biçimlerimizden bir örnek aktararak konuşmamı sürdürmek istiyorum. 68’li yıllarda bir masanın etrafında oturduğumuzda bir parça diyaletik materyalizmdir parça tarihi materyalizm, baş çelişki,birincil çelişki,tali çelişkileri sıralayarak bu paradigmanın dışında hiçbir şey görmeden ve tanımadan bir dünyanın içinde koşmaya çalışırdık. Bizler için dünyayı değiştirmek ve düşlerimize ulaşabilmek bir el mesafesi yakınlığındaydı. İşte böyle günlerden bir gün bir yurt işgalinde etrafımız sarılmış, yanımıza albay rütbesinde bir subay gelmişti ilgili albay öğrenci liderlerinden birisiyle konuşmak istediğini belirtmişti . arkadaşlarımızın beni sözcü olarak seçmesiyle sayın albaya karşı karşıya kalmıştık Adamcağz “siz ne yapmak istiyorsunuz” diye sordu 18 yaşının bütün devrimci ateşiyle ve tek bildiğim “milli demokratik devrimi “bir solukta kendisine anlattım. Kendisine dedim ki önce kırlardan örgütleneceğiz çünkü emperyalizmin yumuşak karnı oralar. Kırsal alanda ordumuzu kuracağız adım ,adım yürüyeceğiz bu uzun yürüyüş sonucu şehirleri kuşatarak ülkemizi bağımsızlığına kavuşturup, milli demokratik devrimimizi tamamlayacağız. Albay şöyle cepheden baktı,baktı “yahu biz çok güçlüyüz siz kimsiniz ? nereden çıktınız “ diyerek hayretlerini ifade ettiyse de pek inandırıcı olamadı ayrıca tanklarının,toplarının varlığından söz ederek 800.000 bin kişilik organize bir kuvvet olduklarından bahisle ve de Karadeniz şivesiyle “ vallahi biz

sizi çok fena kırıp, ezeruz uşağum”dedi. Albayın söylemleri bizleri hiç etkilememişti. Sözlerimizi yapacağımız propaganda ve ajitasyonlarla bu koşullardan sıyrılıp düzlüğe çıkacağımızı belirterek ,sonlandırdık.

Değerli arkadaşlar 50 yıldır TMMOB da ve ona bağlı odalarda örgütlü mücadeleler yürütüyoruz. Üzerine bastığımız zemin eğer bütün dünyadaki emek güçlerinin verdiği kavganın bir parçası ise veya ezilen halkların bağımsızlık mücadelesinin öğelerini taşıyorsa ,artı değer sömürüsünün dünya çapında etkinliği kırılmadan devam ediyorsa Türkiyeli mühendislerin duruşu ve örgütlenme anlayışları açıkça bellidir. Emperyalizmin kuşatması altında kirli savaşların bütün dünyayı kapsadığı,doğayı geriye dönüşü olmayan görüntülerle yıkıma uğratan güçler, aynı zamanda ülkemizde de her alanda ağır tahribatlara sebep olmuşlardır. 65’li yıllarda göreceli olarak farklı bir sosyal ve ekonomik statüde yaşamış olan mühendisler çoğu kez kendilerini diğer çalışanlardan beyaz yakalıklı görüntüleriyle ayırmaya çalışmışlardır. Sınıf bilinciyle donanmış TMMOB nin mücadelecisi öncü kadroları bu göreceli ve geçici durumu sürekli olarak kitle tabanlarına anlatarak , kitlemizin yanılmalarını önlemeye çalışmışlardır. Ayrıca örgütlenme anlayışımızın emek güçlerinin saflarında yani mavi yakalıların yanlarında ve ezilen halklarla birlikte olması gerektiğinin altını çizmişlerdir. Bu çizgilerini iş yerlerinde, alanlarda ,hayatın tüm boyutlarında kararlı olarak savunan TMMOB kadroları sözü edilen bu onurlu tarihi yaratmışlardır. Mavi yakalıları tam benimsemek onlarla aynı sofrayı paylaşmak, soframızda onları yanaşma türünde görmeksizin mücadele ve örgütlenme çizgimizde atılımlar yapmak bugünün vazgeçilmez mücadele modelidir. Bilindiği gibi mavi yakalılar “parti ve sendika yönetiminin istediği zamanda harekete geçen bir ordu değil,kendileri de düşünen karar veren,kültürel gereksinimleri olan canlı varlıklardır”Emek güçleriyle oluşturulacak tarihsel blok aynı zamanda ezilen halk yığınlarının da demokrasi mücadelesini geliştirecektir. Organik aydınlar olarak sözü edilen tablonun hazırlanışında yılmadan,bıkmadan,usanmadan kararlılık göstermek asli görevlerimiz arasında olmalıdır.

Değerli dostlar 12 Martlar 12 Eylüller büyük yıkımlarla tarihimizdeki yerlerini almış bulunmaktadır. Ülkemiz kirli savaşların arenası haline getirilirken,küreselleşen , tek merkezleşen dünyadan transfer edilen neo liberal sistemler ve onun dünyaya bakışı olan postmodernist akımlar insanlığın sosyal dokularını paramparça etmiş,yeni insan tiplmeleriyle emperyalizm geçici zaferlere imza atmıştır. Emperyalistler tarafından ekonomik ve sosyal sistemler içinde kapitalizm alternatifsiz baş tacı edilmiş , bu şekilde artık kapitalizmin bir daha asla değişmeyeceği dünyaya ilan edilmiştir. Dünya ve ülke ölçeğinde bu fütursuzca saldırı TMMOB ve odalarında zaman, zaman karşılık bulsa da sistemin entegrasyonuna teslim olmayan örgütlü mühendisler olası kırılmayı örgütlerinde kısmen önleyebilmişler,dünyamızın kanla yıkanan halini ve bu barbarlık saldırısını kitlelerine anlatmaya çalışmışlardır.

Değerli dostlar bizler emek güçlerinin birlikte hareketiyle onurlu tarihimizi yarattık. Bundan böyle de önümüzdeki zor günleri kiteselleşmek zorunda olduğumuz aynı güçlerle “mavi yakalılarla” ve ezilen halkların demokrasi mücadelesiyle aşabileceğimizi unutmadan yürüyüşümüzü sürdürmeliyiz. Mühendisler olarak sosyal , ekonomik, politik manzaramız oldukça düşük bir görüntü arz ederken,örgütlü mücadelenin çağrılarını kulak vererek yol alma alternatifinden başka hiçbir çıkışımız yoktur. İnatla,ısrarla,umutla demokrasi mücadelesinde dayanışmamızı göstermek zorundayız. Tümünüze saygılarımı iletiyorum,teşekkür ediyorum.

BÜLENT TANIK (Şehir Plancıları Odası)

Sevgili dostlar; sizlerle konuşabiliyor olmak, sizlerin sevgisinin muhatabı olduğunun farkında olmak beni çok mutlu ediyor, çok teşekkür ediyorum. Başkanların konuşmalarından kendi payıma düşen iltifatlı sözleri duyarak bugün de çok onurlandım.

Ben size dünkü oturumdan bir anımsatma yapmak istiyorum: Oktar Türel'in bir saptaması vardı; 1946-1960 dönemini TMMOB dışında, Türkiye için orta vade ekonomik devre, ekonomik devre kavramını yer aldığı bir toplumsal arena olarak tanımladı. Yani klasik kapitalist ekonominin devri hareketlerinin, üretim araçlarının yenilenme süreçleriyle özdeşleşen, biraz daha geniş boyutlu olanlarına orta vadeli ekonomik devre hareketi deniliyor, o ekonomideki iktisatçıların deyimleriyle, köklü dönüşümlerin, çöküntülerin yaşandığı ve köklü kalkışların, uzun vade yenilenmelerin yaşandığı periyotlar olarak tanımlanabilir Oktar Türel bize öyle bir periyodik dönemdeki 1954 kuruluş sürecinin hangi koşullarda olduğunu aktardı. Beni oldukça heyecanlandıran bir konuşma oldu, daha sonra Türkiye'nin yaşadığı orta, uzun vade ve kısa vade ekonomik hareketliliklerine Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin de Türkiye'deki siyasal dalgalanmalarda, Türkiye üzerinde ne tür etkiler yaptığını irdelememiz gerektiğini düşündüm.

Dün yapılan konuşmalardan bir tanesinde, öğrencilerin politizasyonunun TMMOB'ye yansması yönünde bir değerlendirme oldu. Onu biraz yüzeysel bir değerlendirme olarak bulduğumu söyleyeyim. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'ne yansıyan 1970'li yıllardaki politizasyonu arttıran iki tane şey var: Bir; genç kuşak mühendisler var, hiç kuşku yok ki o boyutuyla o söylem gerçekliğin bir bölümüne tekabül ediyor. Ama esas olarak 1950-70 yılları arasında Türkiye'de yaşanan çok hızlı bir kapitalist pazar bütünleşmesi ve bunun kentsel arenaya, Türkiye'deki yapı çevreye yansıyan bir boyutu var. Bu boyut, çok yoğun bir imar faaliyeti ve inşaat alanındaki mühendislik alanlarının çok özel deneyim birikimleri edinmesine yol açan bir süreç oldu. O süreç de bizim 1954'lerdeki 4-5 bin kişilik elit mühendis-mimar atalarımız, ekonomiyi biçimleyen, ağır sanayi mühendisi olarak Karabük'leri yapan, Seydişehir'leri, İskenderun Demir Çelik'leri yapan, köprüleri, yolları yapan atalarımız, ağabeylerimiz, oldukça önemli bir bilgi birikimi ve mühendislik zemini, kitlesi oluşturdular. Bu kitlenin ürettiği entelektüel bilginin 1965 sonrasında Türkiye'de yaşanan 60'lardaki çöküntü döneminin belki tekrarı olarak 70'lerde tekrar yaşanmaya başlanan ve yöneten sınıfların yönetemez hale geldikleri siyasal kriz ortamının ortaya çıktığı bir dönemde, özellikle de kitleselleşmiş genç üniversite mezunu, özel okullar nedeniyle de birden bire sayısı artmış bir toplulukla buluşma bir tarihi çakışma yaşandı.

Bu tarihi çakışma, 1950-70 döneminin bilgi birikimi üzerine ve Marksist kuramın da Türkiye'de ve dünyadaki yükselişle paralel olarak, onunla da buluşarak bizim 70'li yıllardaki, 70-75, belki 77'ye kadar süren o aktif, şanlı, çok övündüğümüz, haklı olarak övündüğümüz, topluma yön verdiğimiz siyasal aktivitenin zeminini oluşturdu bence. Öylesi bir bilgi birikimi ve mühendislik pratiğinin kütleli varlığı olmasaydı, o politik dirilik, hangi zeminlerde hangi entelektüel çözümler üretirdi, bilemiyorum. O buluşma da TMMOB özgülüğünde ve Türkiye özgülüğünde önemli bir şanslı bence.

Ben bir küçük anımsatmada bulunmak isteyeceğim: 6235 sayılı Yasanın ilk maddesi şu laflarla başlar: Belleğimi zorlayarak birebir hatırlamaya çalıştım, çok uzun süredir bakmıyorum; "Ammenin ve memleketin menfaati, mesleğin inkişafı, meslek mensuplarının

hak ve salahiyetlerinin korunması.” Yanlış hatırlamıyorsam, birebir bu sözcüklerden oluşan bir şeydir 6235. Yani 1954’te çıkan kanunun ilk maddesi, kamu yararını ve ülke yararını birinci sözcük olarak tutuyor, mesleğin inkişafını da birinci sözcük olarak tutuyor, meslek mensuplarının hak ve salahiyetlerini üçüncü sırada deklare ediyor. Yani biz aslında küçümsediğimiz IMF’nin, Dünya Bankası’nın ajanlarının kurguladığı bir yapının üstünde böylesi bir görevi kendi kanunumuzun ilk maddesinde görüyoruz. Bu laflar belki oraya çok özümsemiş bir biçimde, örneğin bizim yürekte inandığımız 1970 sonrasının, 73 sonrasının, Teoman Öztürk-Yavuz Önen kuşağının getirdiği dönemin yurtseverliğiyle kamu yararını her şeyin üstünde tutmak, halkların yararını, toplumun yararını, ülkenin yararını her şeyin üstünde tutmak özelliğini belki bizler kadar içine sindirmemiş bir şeydi, ama birinci sırada kaydedecek bir şeydi, bunu da teslim etmek gerekiyor. Yiğidi öldürün, hakkını verin. 12 Eylül sonrasındaki düzenlemede “meslek ve mensuplarının birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde” diye biraz daha gerilere kaydırılmaya çalışıldı.

Ben, özellikle şunun altını çizmek istiyorum: İçimize dönük uğraşlar, yanlış hatırlamıyorsam, TMMOB’nin fizikte hareketini zorlaştıran, enerjisi tıkayan şeyler haline alıyor çoğu zaman. Belki o yüzden doğrudan üyeye bakmak yönünde, Emin, senin laflarınla ilgili olacak, ama doğrudan seni alan bir şey değil, kendi kendimi de sorguluyorum: Her zaman yaptığımız bir şey, üyemize sahip çıkmak. Bu son derece önemlidir ve zorunlu görevimiz olarak gördüğümüz bir şey. Ama bazen sırtını eşine vererek dışarıyla mücadele eden bir aile gibi, bizim halkla olan ilişkimizi yeniden gözden geçirmemiz gerekiyor; halkımızla, halklarımızla ve insanlıkla, çevremizle olan ilişkimizi ve ona dönük bir uğraş, ilgi yoğunlaşmasını daha yükselttiğimiz durumda, kendi iç çelişkilerimizin daha zayıf ve önemsiz hale geleceğini düşünüyorum ve bu anlamda TMMOB’nin kendi üyeleriyle olan ilişkileri kadar, üyeleri olmayan toplumsal kesimlerle de olan ilişkilerini önemseyen bir programın ve özellikle de bunun öğretim, eğitim alanlarını da içerecek biçimde, üniversitenin de altındaki, üniversite öncesi hazırlık dönemlerini de düşünerek ele alıp genişletilmesi gerektiği kanısındayım.

Sanıyorum süremi aştım, Sayın Başkan tolerans gösterdiyse teşekkür ediyorum, sizlerin de affınızı diliyorum.

Hepinizi sevgiyle kucaklıyorum, selamlar sunuyorum.

KADİR DAĞHAN (Gıda Mühendisleri Odası)

Değerli Başkan, değerli arkadaşlar ve görmekten mutluluk duyduğum genç gıda mühendisi arkadaşlar; bunu özellikle belirtiyorum, öğrenci olarak buraya gelmelerini geleceğimiz için umut olarak gördüm. Asla meslek şovenizmi olarak düşünmeyin, gerçekten keyif aldım, bana ait özel bir duygu bu.

Sevgili arkadaşlar; TMMOB birimlerinin herhangi birisinde süresi önemli olmadan çalışan kiminle konuşursanız konuşun, “ben bu örgütten çok şey öğrendim” cümlesini duyarsınız. Doğrudur; çünkü TMMOB bir okuldur. Doğrudur; TMMOB bir şanlı mücadeleler tarihidir, TMMOB bir direnme tarihidir. Ama örgütlülüğü tartıştığımız bir dönemde, 50 nci yılı kutladığımız bir dönemde 23 odamızdan 9’u yoksa, bu şanlı tarihi, bu mücadeleler tarihini, bu direniş tarihini yeniden bir sorgulamamız lazım. Biz gençliğimizde, Ersin Ağabey anlatmaya çalıştı, ateşliydik gerçekten; bizim için her gün

gün doğardı, biz de uyanırdık, siperlere dayanırdık. Ama bugün bakıyoruz, -geldiğimiz nokta acıdır, ama bende öyle duygular uyandırdı- meğerse ne gün doğmuş, ne de biz uyanmışız, siper denilen bir şey de yokmuş.

Biraz önce ara verildiğinde, Sayın Başkan benden yardım istediğinde, konuşmacıları yazmak için, oraya oturup kalemi elime aldığımda, gayri ihtiyari oradaki boş bir kâğıda baktım, Başkanın notlarıymış. Odalar var, artı işaretleri var, bazılarının da karşılarında birer cümlelik notlar var, “katılmasa metin verecek; denetimi var, Sayıştayı var, çalıştayı var” gibi. Bakın, örgütün zafiyeti budur; 9 oda buraya gelmiyorsa, siz bir şekilde 50 nci yılın onuru olacak kitaba bu odaları koyarsanız, işte örgüt böyle zafiyete uğrar. Tam tersi Başkan, buradan öneriyorum; boş bırakacaksınız ki, üyeleri sorsunlar, “niye gelmediniz?” diye. Bu arada Yönetim Kurulu üyelerini de -Birlik Yönetim Kurulu üyelerini kastediyorum, onların hepsini de çok seviyorum, aralarında uzun süre bulundum, hepsi özverili arkadaşlar, ama eleştirmek zorundayım- eleştiriyorum. TMMOB ilkelerinden birisi şudur: Yönetim Kurulu üyeleri, kendi odalarıyla Birlik arasındaki bağı güçlendirirler, onları da yapamamışlar. 9 odanın Birlik temsilcileri, bu konuyu ele almak durumundadırlar.

Hani Kızılderililer yerlerinden, yurtlarından edilip çorak topraklara sürüldüğünde, yaşlı Kızılderili kaderi içinde ölümünü beklerken, birden bire bir gün makinelerin geldiğini, oraya yatırımlar yapıldığını görür. Torunuyla uzun uzun seyrederek. Tabii torun, makinelerin başına gidince, sorar “ne yapıyorsunuz?” falan der. “Ay’ı fethetmek için Ay’a gideceğiz, Mars’a gideceğiz, burada o hazırlıkları yapıyoruz. Senin vereceğin bir not varsa iletelim” derler. O da “dedeme sorayım” der ve dedesine sorduğunda, dedesi der ki “Bir şartla kabul ediyorum: Kendi dilimle yazacağım.” Torunu gider, söyler. Şef ya da amir durumundaki kişi, ilginç gördüğü için kabul eder. Kızılderili şefi, kendi diliyle yazar ve verir, ama ne yaparsa yapsın, ne yazdığını söylemez; fakat torununa açıklar. Torunu, “ne yazdın dede?” der; cevap şu: “Ay’dakilere haber yolladım; ‘güzel laflarla gelirler, ülkenizi, topraklarınızı işgal edecekler, sakın onlara kanmayın.’” Bugün dünya işgalini bitiren güçler, evet uzayı da işgal etmek üzereler ve böyle büyük orduların karşısında -benim kişisel inancımıdır, katılırsınız veya katılmazsınız- başta TMMOB olmak üzere, TMMOB gibi örgütlerin buna karşı duracağını düşünüyorum. Çünkü kendi içimizdeki çatışmalarımıza, yanlışlıklarımıza rağmen, TMMOB’nin gerçekten asla bozulmamış bir örgüt olduğunda herkes hemfikir. Biz değil, örgütün içindekiler değil; bir arkadaşımızın anlattığı gibi, dün dışarıdan baktık, bugün içeriden baktığımızda değil. Birbirimize karşı kullandığımız dil ne yazık ki TMMOB okulunun dili değil, birbirimize karşı kullandığımız tavırlar ne yazık ki TMMOB tavırları değil. Ama ben tekrar ediyorum: Gençleri burada gördüğüm için, geleceğimizden artık umutsuz değilim.

Bu etkinliği düzenlediğiniz için, geçen dönemin kaldığı yerden devam ettiğiniz için, Başkan ve Yönetim Kuruluna bir daha teşekkür ediyorum. Sağ olun.

İSMET ÖZTUNALI (Orman Mühendisleri Odası)

Sayın Başkan, sayın arkadaşlarımız; ben TMMOB’nin 1954 yılından beri üyelerinden biriyim, 50 yıllık üyelerden biriyim. Yaşımın 50 nci yılını burada beraber kutladığımız için de ayrıca sevinçliyim, ama TMMOB’nin geçmiş 50 yıllık çalışmaları içinde sorumluluk taşıyanlardan olduğum için de bir eziklik içinde olduğumu kabul ediyorum. Ben 50 yılda gerek Odamda, gerekse Birlik Yönetiminde çeşitli kez bulundum. Sayı ve tarihleri söylemek istemiyorum; çünkü çok bulabilirsiniz, o zaman da sorumluluğum artar.

54'lerde TMMOB'de orman ve ziraat mühendislerinin TMMOB'ye üye olup olamayacakları, yani "bunlar mühendis midir ki" diye tartışmalar yapıldığını hatırlıyorum. 6235'te de bir hüküm vardı; "orman ve ziraat mühendisleri, kendi mensup oldukları cemiyetlerinin kararıyla TMMOB'ye katılabilirler" diyordu. Bazı muhteremler, bunu mühendislik yönünde, katılım yönünde de değerlendiriyorlardı. Bunu bugün için tabii gözlemek, izlemek mümkün değil. Söyleyişimin, bunu belirtmemin nedeni, yine benzer tartışmaların 50 yıla rağmen hâlâ meslek hak ve yetkileri kapsamında tartışıldığını izlemiş olmamdır. Bazı genç odalar, kendi mesleki hak ve yetkilerinin tanınması yönünde burada bazı görüşleri belirttiler, kendi açılarından elbette haklılardır. Ancak benim 50 yılda gördüğüm; biz bu işi çözemedik. Çözseydik, bugün bu konu buraya gelmezdi. Hak ve yetkiler ayrımı gibi bir fasit daire içinde bunları çözmeye çalıştık. Bir türlü beraber çalışmayı, birlikte çözmeyi, disiplinlerarası uyum içinde bulunma konusunu çözemedik. Umut ederim ki bundan sonraki çalışmalar, bu konularda gelişmeler gösterebilir. Tabii bu, örgütlenmeyi de "benim hak ve yetkilerimi tanımayan bir düzenleme içinde bulunmak istemiyorum" yaklaşımlarını da etkilemektedir.

Benim yine bu 50 yıl sonu itibariyle vurgulamak istediğim bir konu da şu: Mühendis ve mimar eğitimi konusunu da sağlıklı bir şekilde çözemedik. Sanıyorum 99 yılında TMMOB "Mühendislik Mimarlık Eğitimi" diye bir sempozyum düzenledi. Bu sempozyum vesilesiyle de gördük ki, -yakın bir tarihi onun için söylüyorum- lisans eğitimi yeterli olmamaktadır. Uygulama için mühendise gerekli bilgilerin verilmesi gerekliliği bulunmaktadır. Bu konuda da ülkemizde aslında hukuksal düzen bulunmaktadır. Nedir hukuksal düzen? Personel akreditasyonu, personelin belgelenmesinin düzenlenmesi diye bir alet var elimizde. Bu aleti biz hâlâ yeteri ölçüde kullanmıyoruz. Kullanan Makine Mühendisleri Odası var, ama diğer odalarımızın bu yönde düzenlemeler yaptıklarını görmüyoruz. Bu düzenlemeler, mesleki yeterlilik bakımından önemlilik gösteriyor.

TMMOB'deki yönetici arkadaşlarımız hemen hatırlarlar ki, Avrupa Birliği tarafından mesleki yeterlilikler ve bunların tanınması diye bir yasa hazırlandı. Bu yasa TMMOB'de konuşuldu, arkadaşlarımız görüş de bildirdiler. Ancak bu yasaya dayalı veya bu yasanın getireceklerinin bugünden karşılanmasını sağlayacak çalışmalar halen düzenlenmiş değil. Bu konuda TMMOB'nin bir eğitim seferberliği -çok kullanılan seferberlik yakıştırması için de söylüyorum- uygulaması, buna mesleki yeterlilik kapsamında çözümler bulması beklenir.

Burada Peyzaj Mimarları Odasından arkadaşımızın, bir noktayı vurguladığını hatırlıyorum; o da AB'ye dönük olan meselelerimiz. Avrupa Birliği olayı şu veya bu şekilde kapımıza gelmiş durumdadır. Biz AB'ye kapitalizm, emperyalizm değerlendirmelerinin dışında, "insan için getirilenleri biz niye benimsemeyelim ve ülkemiz insanlarına bunları getirmeyelim" yönünden bakıyoruz. Bu bakış içinde AB olayında ve kapsamında bir teknik uyum sorunu var. Teknik uyum sorununu biz yaptığımız çalışmalarda gördük ve yaşıyoruz. Bu teknik uyum sorunu üzerinde mutlaka durmak gerekecektir ve eğer sömürü, emperyalizm, kapitalizm deyip duruyorsak, ki bunu 50 senedir söylüyoruz, burada da çok söyledik, bir teknik sömürü gelmektedir. Bu teknik sömürü olayına karşı teknik uyumun nasıl sağlanacağı ve bizlerin ne yapmamız gerektiğini herhalde bu ülkedeki Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinden çok, düşünmek ve ortaya koymak durumunda olan örgüt yoktur. O bakımdan TMMOB'nin bu teknik uyum sorunu ve yaklaşımı içinde meseleye ağırlık vermesini diliyorum.

Bir şeyi daha söylemek istiyorum: Bu küreselleşme, uluslararası şirketler olayı çok söyleniyor, doğrudur. Ancak unutmamamız lazım gelen bir olay da rekabet olayıdır. Peki, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ve odalarımız, bu rekabet gücünün sağlanıp da küreselleşmeye karşı nasıl duracağımızı ortaya koymaları gerekmiyor mu, bunu düşünmek zorunda değil miyiz?

Saygılar sunuyorum.

NEVZAT UĞUREL (Şehir Plancıları Odası)

Herkese merhaba, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Aslında bugün galiba benim biraz karamsar günüm. O açıdan söyleyeceklerimi aslında biraz eleştiri olması, bundan sonra sıçrama yapma doğrultusunda bir dürtü olması amacıyla söylüyorum, yoksa örgüte, örgütlülüğe olan inancım konusunda bir zafiyet taşımıyorum. Bu konularda gerek Kaya Ağabey'in, gerek Bülent Ağabey'in örgütlenme konusunda söylediklerine sonuna kadar katılıyorum. TMMOB'nin geçmişiyile, şanlı geçmişiyile ilgili söylenenlere de katılıyorum, ama bazı karamsar gözlemlerim var.

Mesela şunu gözlüyorum: Ben öğrencilik hayatımdan itibaren, TMMOB'nin öğrenci komisyonlarından itibaren TMMOB'nin içindeyim. O zamanlar Odamızın üye sayısı da 350 civarındaydı, ama örgüte, örgütlülüğe aktif katılanların sayısı, bugün 4 bine ulaşan sayımız göz önüne alındığında, çok da değişmedi. Aslında bu tabii çok karamsar bir tablo.

İkincisi, şurada topluluğa bakıyorum; aslında bu topluluk, 25 yıldır, 30 yıldır TMMOB'nin çeşitli organlarında görev almayı sürdüren insanlardan oluşan bir grup, hâlâ aktif insanlar. Halbuki canlı, dinamik bir örgüt yapısı içerisinde bir kısmımız yerlerimizi gençlere devretmiş olmalıydı, burası gençlerin ağırlıkta olduğu bir toplantı ortamı olmalıydı. Yaşlılarımızın da geçmiş değerlendirmeleri aktarım pozisyonunda olması gerekiyordu. Ancak öyle bir hava var ki, örgütlülüğün geldiği pozisyon ve şuradaki konuşmalar, sanki bir cenaze arkasından konuşuluyormuş gibi, yani TMMOB ölmüş de TMMOB'nin arkasından TMMOB'nin iyi günlerinden bahseder bir pozisyondayız. Bu bana, biraz bunun nedenleri konusunda daha fazla kafa yormamız gerektiğini düşündürüyor.

Elbette toplumumuz 1980 sonrası çok değişmiştir, toplumda örgüt yerine yarışmacı bir zihniyet hâkim olmuştur. Çocuklarımız daha ilkokuldan başlayarak bu yarışmacı zihniyet içinde bireysel olarak kendilerini kurtarma gibi bir dürtüyle hareket ediyorlar. Bu, aslında tüm insanlarımıza ve devletin yapısına kadar işlemiş vaziyette. İnsanlar, iletişim olanaklarıyla, yaşadığımız, içinde bulunduğumuz çağın olanaklarıyla birçok şeyi bireysel olarak halledebiliyorlar. Yani çok aşırı örnekleri var, bir tanesini hatırlatayım: Mesela Maliye Bakanlığı, bütçe açığını kapatmak için Hazine arazilerinin, ormanların satışıyla ilgili bir yasa çıkartıyor, aslında bundan Bayındırlık Bakanlığı'nın haberi yok. Yani devlet yapımızda bile bu bireysellik, sadece kendi içinde bulunduğu konumu kurtarma anlayışının ne kadar hâkim olduğunu gösteriyor. Afyon Belediyesi'nin bir sorunuyla ilgili Maden Yasası'na bir madde ekleniyor, oradaki imarla ilgili sorun çözülüyor, ama bu mesela Köy Hizmetleri'ni de ilgilendiren bir yasa olduğu halde, Tarım Bakanlığı'nın bu konulardan haberi yok.

Bizim kendi yapımızda da insanlar, kendi sorunların tek tek ilişkiler sistemiyle çözmeye kalktıkları için, örgütümüz gitgide zayıflıyor, gitgide etkisiz kalıyor. Bir de bunların

üzerine mevcut örgüt yapısıyla da halkla ilişkilerimizi -demin arkadaşlarımızdan bunu hatırlatanlar oldu- yitirmemiz, onunla bağlarımızı kopartmamız da bizi bugün neşeyle bir sıçrama noktasıyla ya da bir başarı üzerine konuşur yerine, bir ölünün arkasından konuşur durumuna düşürüyor. Bunları hatırlatmak istedim.

Teşekkür ediyorum.

MÜCELLA YAPICI (Mimarlar Odası)

Merhaba, zor bir noktadan, zor bir konuşma yapacağım. Alışlagelenin dışında, formel formatlara uygun olmayan bir konuşma... Hani bir kadın zihniyle, şöyle orada burada dolaşacağım. Ancak, pozitif ayrımcılığı istiyorum, Kaya ile Bülent'e ne kadar dakika ayrımcılık sağladıysanız, o kadar dakikayı kendim için de istiyorum.

Sevgili arkadaşlar; buraya TMMOB'yi ne övmeye geldik, ne de gömmeye geldik. Sonuçta, biz burada, gerçekten teknik akılla hareket eden insanlarsak, -kadın ve erkeklerden oluşan-, geçmişimizi de doğru yere oturtmamız lazım. Ama buradaki bir söylemi de düzeltelim isterseniz: TMMOB'nin geçmiş tarihinde hep övgü ile bahsettiğimiz ağabeylerimizin yanında, arkalarda bir yerde oturan ablalar da vardı.

Geçmiş tarihimizde emekleriyle yer alan ablalarımıza da teşekkür benden olsun.

Meslekleri tarif ederken ne diyoruz; meslekler bilime, yönetime, eğitime dayalı, ilkeleri olan, seçilmiş uğraşlardır. Bu mesleklerden bir-ikisi de doğanın nesnel yasalarına göre uygarlıkların varoluşundan beri varolan mesleklerdir. Bunlardan bir tanesi de naçizane benim mesleğim ve içinde olduğum meslek kuruluşu. İki gündür burada benim meslek kuruluşuma -ben de dahil olmak üzere- laf attık. Gerekçesi ise Odamın burada temsil edilmeyişi idi...Burada bizim meslek odamızdan kimse yok mu diye bakıyorum; var. Kim yok; Başkan yok. Hani diyoruz ya yeni dünya düzeni, yeni ideolojiler, yeni kapitalizm, son zamanlarda bir "yeni kavram" daha TMMOB'nin içine geldi oturdu: Temsiliyet. Nasıl bir temsiliyet; başkanlarla temsiliyet. Bazen kendimi belediye meclis salonunda gibi hissediyorum, orada herkes birbirine "Sayın Başkanım" der. Ben küçük bir kız çocuğuyken, TMMOB'ye geldiğimde, başkanlar başkanlıklarından utanırlardı. "Sayın Başkanımız" dediğimiz zaman, "estağfurullah" derlerdi. İşte Teoman Ağabey; Teoman Ağabeye ben bir kere "Başkan" diyemedim, demiş olsaydım, herhalde bana çok gücenirdi.. O benim Teoman Ağabeyimdi ve beni çok doğal olarak temsil ederdi. Teoman Ağabeyin olamadığı zaman ve mekanlarda ise; ben onu ve örgütümü temsil etme haddini ve yetkisini kendimde bulabilirdim, bu başka bir ruhtu.

Bu sadece TMMOB'ye dair de değil arkadaşlar, odalarda da böyle;hangi yöneticiyi seçeceğimize artık başkanlar kurulları karar veriyor. Demek ki; içinde yaşadığımız baskın zihniyet ve ideoloji, bizim sosyal örgütlenme biçimimizi doğal olarak etkiliyor, Ancak, aynı zamanda bizim zihniyetimiz de örgütlenmemizin biçimini etkilemeli. Ve de biz bunu öğrenmiştik. Belki buradan başlayarak bir başka geleceği yeniden kurmayı tasavvur edebiliriz.

Tanzimat'tan beri ; meslek örgütlenmelerine bakıyorum, bizim meslek örgütlenmemizin başlangıcı -hadi şovenistlik yapayım azıcık- ta Ahiliğe dayanıyor, loncalara dayanıyor. O zamanki meslek örgütlerine baktığımızda, özellikle lonca örgütlenmelerine; - ki o zamanlar üretimde yer alan her mesleğin ya da zenaatin bir loncası var. Ayakkabıcıların, terzilerin, yapı ustalarının vb.- Ama bu örgütlenmeler gerçekten toplumla örtüşen, toplumun ihtiyacı olan mesleklerin örgütlenmeleri.Bu meslek örgütlenmeleri ayrıca

toplumsal dayanışmayı da örgütleyen bir yapıya sahipler.Zaten sürdürülebilirliklerini de dayandıkları bu meşru zeminden alıyorlar.Ortalıkta Formel Mimar yada Mühendis diye birileri de yok, onlar Hassa Ocağından yetişiyor. Onları devlet yetiştiriyor. İşte Mimar Sinan... Sonuç olarak mühendislik ve mimarlık gibi meslekler, şu veya bu şekilde yıldızlaştığı ve kendi öznel çıkarlarının peşine düştükleri noktadan itibaren iktidarların meslekleri olmuşlar, iktidarın sözünü söyleyen, çizgisini çizen meslekler olmuşlar.

Oysa ki kültür ve uygarlık tarihine baktığımız zaman, halka karşı mesleğinizi yanlış icra ettiğinizde -örneğin yanlış yapı malzemesi kullandığınız zaman- pabucunuzun dama atıldığını görürsünüz.Kalitesiz bir pabuç yapıp da halka onu yutturmaya çalıştığımızda o pabuç meslek örgütlenmeniz eliyle dama atıldığı zaman, sittinsene mesleğinizi yapamaz hale gelmişsiniz. Böyle bir kültürden geliyoruz, belki de bunu kaybettik.

Bilmiyorum, belki yeniden oturup, meslek örgütlenmesinin sadece mesleklerin öznel çıkarlarını gözeten örgütlenmeler olmadığı tarihe dönüp bir bakarak,gerçekten toplumun ihtiyacı olan gereksinimleri layıkıyla çözmek üzere toplumla ve birbirleriyle bir arada kurallarını geliştiren meslekler ve örgütlenmeler olduğumuz noktadan yola çıkarsak, örgütümüze,bir başka geleceğe ulaşabilme yolunda yeni bir yol haritası çizebiliriz.

Gelelim şimdiye: Şimdi, hal böyle mi arkadaşlar, kendimiz için yukarıda tanımlamaya çalıştığım duruma uygun davrandığımızı söyleyebilir miyiz?

Diyoruz ki, meslekler, bilim ve teknolojiye göre çeşitlenmiş meslekler bilime, yöntem, eğitime dayalı, ilkeleri olan, seçilmiş uğraşlardır. Bir bakın, küreselleşme dediğimiz aleme, meslekleri ne hale getirmiş; Tek tek, parça parça, nerdeyse her vidanın bir mühendisi var. Mekânın bile her bileşeninin bir mimarı var; içinin var, dışının var, bahçesinin var, yarın sistem bunu da parçalayacak. Bu bilinçli bir seçim; çünkü siz toplumsal baskı grubu olabilecek mekanizmaları kadar parçalarsanız, meslek disiplinlerini ne kadar birbirinden ayırırsanız, o kadar fazla ihaneti gözden kaçırsınız. Somut örnek: Alibeyköy'de İKK ile bir çalışma yapıyoruz, İnşaat mühendisi arkadaşlarımız ne kadar ısrar ettiyse komite çalışmalarına gelmedi. Ama bir Çevre Mühendisi arkadaşımızın bizim yanımızda olması, o geziyi inanın bin kat daha faydalı hale getirdi;Haliç'in çamurları taş ocaklarına yığılmıştı,Çevre Mühendisi arkadaşımız, oradaki çamurların siyanür içeren buhar ürettiğini söyledi. Belki de yanımızda Kimyacı bir arkadaşımız olsaydı daha da iyi olacaktı. Bakın, bu bilgi bizlerin orada toplumu bir başka açıdan da aydınlatabilmemiz için bir olanağa dönüştü. Sistem, mesleklerin bir arada oturup düşünmesini bu yüzden istemiyor.

Şimdi burada eğri oturup doğru konuşalım: Biz, büyük bir kriz anında konuşuyoruz arkadaşlar. Kapitalizm krizde mi; krizde.. Çözemiyor, idari mekanizmayı... Sosyalizm krizde mi; krizde... Sınıf krizde mi; krizde... Biz sınıflaştığımızın farkında mıyız; hayır değiliz. Hâlâ, kendimizi beyaz yakalı ve birden bire sistemin bize açacağı imkânlarla kavuşabilir durumda sanıyoruz... Bir arkadaşım da bu gerçeğin altını çizdi. Biz artık mavi yakalıyız, bunu kabul etmemiz gerek. Belki bu kabulden sonra TMMOB'yi ve geleceği, insandan, toplumdan yana hep birlikte tasarlayacak ve kuracak olan umudu ya da perspektifi elde edeceğiz. İşte tam da bu kriz anını ve -sözü olumludan kurarsak- belki de doğum anını tartışıyoruz, onun için çok fazla ne kendimizi övelim, ne kendimizi yerelim. Biz, bizi belirleyen iç ve dış şartlar içinde yapabileceğimizin en iyisini, en fedakârını, en doğrusunu yapmış insanlardan, kadınlardan ve erkeklerden oluşmuş bir örgütüz. Bu anlamda evet, başarılı bir örgütüz. Ancak bence, şimdi biz de tüm emekçilerin yaşamakta olduğu örgütlenme krizi gibi bir kriz anını yaşıyoruz.

Bir de şunu ihmal etmeyelim: Geçmişte, TMMOB, sosyalist örgütlenmeler için bir okuldu. TMMOB'nin biriktirdikleri, bilimsel tanıklıklar ya da raporlar, bütün sol siyasi partilerimizin beslenmesine neden olmuştur. Ama bir dönem geldi ki, özellikle sol siyasi partiler TMMOB'den başka türlü faydalanmaya başladılar, bunu açıkça konuşalım. TMMOB'nin ürettiği bilgilerini toplumsal hayata tercüme etmekten yada siyasetlerine içkin hale getirmekten çok siyasi partilerde etkin olan insanlar; siyasi güç gösterisi veya reklam aracı olarak "TMMOB'ye biz etkiniz" gibi göstermelik endişelerle, TMMOB yönetimlerinde etkin olmaya çalıştıkları andan itibaren TMMOB'de farklı yapılanmalara gidildi. Bu durumun 50 nci yıl değerlendirmelerinde altını çizmek istiyorum. Bu davranış siyaseten belki de doğrudu, ama naçizane tespitim şudur: Bu –bence- yanlış ve suni kapışma, farklı anlayışlara, farklı didişmelere, farklı inatlaşmalara yol açtı. Umarım, önümüzde ki yakın gelecekte bunu da aşarız.

Gelelim şu benim pasta meselesinde, hani paylaşacak pasta varmış gibi davranan bazı meslek insanlarına bir tek fıkra anlatıyor ve bitiriyorum. Demem o ki; Hayatı "mı" gibi yaşamayalım, ne eyleseniz, onu söyleyelim yada ne söylüyorsanız, onu eyleyelim.

Görmez arkadaşın biri düğüne gitmiş. Düğünde de demişler ki, "tavuklu pilav verilecek." O da "ne güzel" demiş, oturmuş sofraya. Bir pilav tepsisi gelmiş, ama düğün sahipleri tembelmiş, tavuğu didiklemeden ortaya koymuşlar. Görmez arkadaş da elini atmış, almış tavuğu, afiyetle yemiş. Sonra, sormuşlar görmez arkadaşına, "düğün nasıldı?" diye, "Harikaydı, herkese bir tavuk düşüyordu" demiş.

Ortada paylaşacak bir şey yok arkadaşlar; sadece bir tavuk var, onunda da kime düşeceğine "Sistem" bilir... Hiç, birbirimizi kırmaya gerek yok. Esas, şimdi TMMOB bize lazım, nice güzel yüzyıllara diyorum.

Hoşçakalın.

İHSAN KARABABA (Kimya Mühendisleri Odası)

TMMOB'nin yarım asırlık tarihini ya da eylem sürecini bir forumun kısıtlı süresinde anlatmak olanaklı değildir. Bu nedenle ben süreç üzerindeki görüşlerimi, yönetimin sunduğu yazılı anlatma seçeneğine göre hazırladım. Burada konuyu, ayrıntıya girmeden sürenin sınırları içinde ana hatlarıyla, tarihi ve toplumsal bir bakış açısıyla, değerlendirmeye çalışacağım.

TMMOB'nin yarım asırdan beri süren varlığını bütün yönleriyle değerlendirebilmek için, örgütü toplumsal yapı içinde, örgüt/toplum bütünselliğinde ele almanın gereğine inanıyorum.

Toplum, belirli sınırlar içinde rast gele bir araya gelmiş insanlar topluluğu değil, bunların karşılıklı ilişki ve etkileşim içinde buldukları, bu ilişkiler temelinde varlıklarını sürdürdükleri karmaşık bir oluşum, bir yapılanmadır. Bu nedenle örgütlerin varlık nedeni, toplumsal süreçlere, üyeleri adına müdahale etmektir. Bu yoğun etkileşim içinde örgütler, çevrelerinde veya faaliyet ortamlarında ortaya çıkan tüm sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel gelişmelerden, kısaca, tüm maddi ve moral değişim ve dönüşümlerle doğrudan bağlıdır. Bu süreçlerde ortaya çıkan olay ve olguların oluşmasında da, etkin veya edilgen tutum ve davranışlarıyla, özne konumundadırlar.

Genel anlamda örgütler, bu yapı içinde bireylerin belirli hedefler doğrultusunda bir araya gelip, kendileri adına, toplumsal yaşama dahil ettikleri, toplumsal yaşamı kendi

adlarına etkileme, hak ve çıkarlarını, demokratik esaslar içinde ve kolektif olarak savunma amacıyla için oluşturdukları araçlarıdır.

TMMOB toplumun en önde gelen, eğitilmiş insan gücü potansiyeline sahip örgütlerinden biridir. TMMOB sahip olduğu nicel ve nitel değerlerle toplumsal değişim ve dönüşüm sürecinin belirleyici ve etkin dinamiklerinden biridir. Bu nedenle TMMOB'nin görev ve sorumluluk alanlarını, sadece meslek alanlarıyla sınırlı tutarak ele almak örgütün toplumsal konumuyla bağdaşır bir tutum olmayacaktır. Bir toplumda demokrasinin yerleşip yaşam biçimine dönüşmesinin temelinde, toplumsal denetleme mekanizmalarının en önemli aracı olan kamuoyunun, özerk davranabilen, demokratik kurum ve örgütler arasında özgür tartışma-sorgulama süreçlerinden geçerek oluşması, başka bir deyişle bir toplumda, bu işlevin mekanizması olan, kamusal alanın veya kamu alanının yaşam bulması yatmaktadır. Devlet-toplum ilişkilerinde devletin yetki sınırlarının sadece hukuk yoluyla denetlenmesi yetmemekte, bunun yanında, kamusal denetimi sağlayacak etkin kamuların, günlük konuşma dilindeki adlarıyla demokratik, özerk örgütlerin, varlığı gerekmektedir. TMMOB sahip olduğu nicel-nitel değerlerle, sorunların özgürce tartışılabileceği, bunlardan uygulamaya yönelik kararların üretilebileceği kamusal alanı oluşturacak etkin demokratik dinamiklerin önde gelenlerinden biridir.

Bu açıdan TMMOB gibi etkin bir dinamiği toplumda ortaya çıkan değişim ve dönüşümlerden soyutlayarak, ya da indirgemeci bir yaklaşımla toplumun tarihi, sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yapısının ve bu yapıya egemen sistemin dışında tutarak, kendi içinde kendi için var olan bir örgüt gibi ele alıp değerlendirmek olanaklı değildir.

TMMOB'nin kurulduğundan bu güne toplumu derinden etkileyen, iki kırılma yaşanmıştır. Bu kırılmaların toplumsal yapıda 1961 ve 1982 Anayasaları olarak somutlaşmıştır. Bu gelişmeler içinde TMMOB yarım asırdan beri, toplum yaşamını derinden etkileyen üç farklı dönemde eylemliliğini ve varlığını sürdürmektedir. Örgütümüzün gelişim sürecini, bu dönemlerin genel özellikleri, gelişen olay ve olguların ışığında, örgüt/toplum etkileşimi içinde genel hatlarıyla ele alıp değerlendirmeye çalışacağım.

Bu dönemler sırasıyla;

1. dönem 1954- 1961 arası,
2. dönem 1961- 1980 arası,
3. dönem ise 1980 daha doğrusu 12 Eylül sonrasını kapsamaktadır.

Bu dönemlere sırasıyla bakacak olursak.

TMMOB'nin Birinci dönemi, 1954-1961,

Bu dönem, TMMOB'nin kuruluş dönemidir. TMMOB'nin kurulduğu 1954 yılının toplumsal koşulları ve kuruluş amaçları doğrultusunda kurumsallaşmaya çalışmıştır. Bu dönem 1961 Anayasası'nın yarattığı kırılma noktasına kadar devam etmiştir.

1954 öncesi toplumda bireysel statüye sahip olan mühendis ve mimarların, 1954 yılında 6235 sayılı yasayla örgütlenmeleri ve kurumsal bir yapıya kavuşmaları sağlanmıştır.

Birinci dönem, 1954-1961 arası TMMOB, kuruluş misyonuna uygun korporatist yapısı gereği, kendini bir devlet organı gibi algılayan ve sorumluluk duyan, dayanışmacı, bir tutum içindedir.

Bu dönemde 2.Dünyada savaşı sonrasının koşulları belirleyici olmaktadır. Dünyada ırkçı-şoven akımlar gerilemiş, demokrasi ideali ön plana çıkmıştır. Ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde refah devleti, geri kalmış ülkelerde planlı, kalkınmacı modeller uygulanmaya başlamıştır. Kitle üretiminin sürdürülebilmesi için kitle tüketim olanakları korunmak istenmekte, bu amaçla en büyük tüketici kitle olan emekçi kesimler sermaye karşısında, göreceli olarak, korunmaktadır. .Dünyadaki bu tür gelişmelerin ülkemizde de yansıma bulması gecikmemiş ve sanayileşme çabaları yoğunlaşmaya başlamıştır.

Zamanın başbakanı her gittiği yerde coşkuyla karşılanmakta, kendisinden yatırım istenmektedir. O da gördüğü ilgiye karşılık ile, bölgeye fabrika kurma sözü vermektedir. Hareketli bir dönem yaşanmaktadır. Bu gelişmeler doğal olarak mühendise duyulan talebi artırmış, o günün tanımlamasıyla ‘görülmemiş kalkınma hamlesi’nin gereksinim duyduğu mühendis ve mimarlarda diğer kesimlere karşı göreceli olarak daha iyi bir konuma gelmiştir. Hatta o zaman “teknik kadro” ifade ettiği teknik hizmet elemanı anlamı dışında ayrıcalıklı eleman vurgusunu da taşıyordu.

Bu ortamda mühendislerin işsizlik sorunları yok öz güvenleri yüksektir, bunlara ek olarak yasayla oda kurma haklarını kazanmak, kalkınmada devlete yardımcı kadrolar olarak nitelendirilmek ayrı moral değerler kazandırmaktadır.

Bu tutumuyla TMMOB devlet/toplum ilişkilerinde demokratik bir örgütten daha çok bir cemaat, bir sivil toplum örgütü görünümü sergilemektedir.

Bu dönemin önemli, belki de en önemli. olaylarından biri TMMOB’nin siyasi iktidarın baskısına direnmesidir. 6235 sayılı yasada Birlik Genel Sekreteri Genel Kurul tarafında seçiliyordu. Dönemin iktidarı, örgüt üzerindeki vesayet hakkına dayanarak, kendine muhalif olarak gördüğü bir kişinin TMMOB Genel Sekreter olarak seçilmesini istememiş, buna karşın isteğini Genel Kurul’a onaylatamamıştır. İsteğini Genel Kurula kabul ettiremeyen iktidar, yönetim kurullarının daha kolay etki altına alınabileceği düşüncesiyle, 6235 sayılı yasayı 7303 (1959) sayılı yasayla değiştirerek genel sekreterin yönetim kurulu tarafından seçilme esasını getirmiştir. Buna karşın Yönetim Kurulu bu baskıya boyun eğmemiş ve seçimini Genel Kurulda alınan karar doğrultusunda göstermiştir.

2. Dönemi 1961-1980:

Bu dönem, aslında iki farklı gelişmenin yaşandığı bir dönemdir. Bunlardan birincisi 1961-1973 arası, ikincisi ise TMMOB’ni bugünkü kimliğine oluşturan 1973 tarihinde 12 Eylül 1980 tarihine kadar süren dönemdir. 1961-73 arası bir özerklik arayış, bir kimlik edinme dönemidir. Bu dönem, daha tanımlayıcı bir ifadeyle, örgütün bu günkü TMMOB’ye hamilelik dönemidir.

27 Mayıs ihtilalinden sonra yürürlüğe giren 1961 Anayasanın getirdiği özgürlük ortamında, sancılılarla 19 yıl sürecek ve yenilgiyle bitecek olan emekçi kesimlerin özgürleşme mücadelesi başlamıştır.

Bu mücadele döneminin başlangıcında TMMOB, üst örgüt kimliğiyle, yer almamaktadır. TMMOB’ye bağlı odalar üst örgütten bağımsız olarak altmışlı yılların sonuna doğru kamusal alanda görünmeye, kamuoyunun oluşmasına önemli derecede katkı koymaya başlamamışlardır. Türkiye’de ortaya çıkan toplumsal gelişmenin dinamiğini daha iyi yansıtabilmek için bu yeni dönemdeki gelişmeleri ana hatlarıyla belirtmek gerekmektedir.

Bu yılları, sadece TMMOB açısından değil, Türkiye açısından da son derece iyi değerlendirmek gerekmektedir. 1961 Anayasasından sonra toplumun kabuğu çatlamaya, buradan yepyeni, eşitlikçi-demokratik bir toplumsal oluşumun filizleri uç vermeye başlamıştır.

Bu yıllar toplumumuzun, süregelen ekonomik, toplumsal, kültürel sorunlarını kendi dinamikleriyle ve kendi iradesiyle çözme, kültür, dil, din, mezhep, cinsiyete sahip farklı kimliklerin hiç bir ayırım gözetmeden, barış içinde, birlikte yaşayacağı özgür, bağımsız, demokratik bir toplum yaratma taleplerini tutkuyla dile getirildiği umut dolu yıllar olmuştur. Ülke, her şeyin özgürce tartışıldığı bir forum alanı görünümünü yansıtıyordu.

Bu gelişmelerden, akıllarda yer eden, bazılarını ana hatlarıyla ve çok kısa olarak şöyle sıralayabiliriz.

Toplum, başta sosyalizm olmak üzere yeni kavramlarla, yeni bilgilerle tanışmış, demokrasi söylemleri içerik ve anlam kazanmaya başlamıştır.

Bu açılımla çok canlı bir yayın ve okuma-öğrenme dönemi başlamış, başta üniversiteler olmak üzere her alanda canlı, senteze varmaya yönelik, sorgulama-tartışma-değerlendirme ortamı yaratılmıştır.

Bu ortamda araştıran, sorgulayan bunlardan senteze varmak isteyen canlı, üretken, topluma karşı sorumluluk duyan bir gençlik kesimi doğmuştur, Avrupa'daki gençlik hareketleri onları derinden etkilemektedir.

Siyasete katılma, egemen dar kadrolardan toplum katlarına inmiş, sistem sorgulanmaya başlamış, topluma egemen katı, otoriter, hiyerarşik yapıdan eşitlikçi-katılımcı demokratik bir sisteme geçiş talepleri güçlü olarak gündeme gelmiştir.

Örgütlenme bilinci yükselmiş, İşçiler bağımsız sendikalarını, mühendisler, diğer teknik elemanlar, öğretmenler, memurlar kendi sendikalarını kurulumaya başlamışlardır. Toplumunu özgürleştirecek özerk kurumsallaşmaların temelleri atılmaya başlamıştır.

Çoğunluk sistemine dayalı seçim yasası değişmiş, ayrıca "milli bakiye" sistemiyle kullanılan her oy değerlendirmeye alınmıştır,

TİP sosyalist bir parti olarak parlamentoya girmiş, o güne kadar sakıncalı (!) bulunan düşünceler meclis kürsüsünden açıklanmaya başlamıştır.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü izine bağlı olmaktan çıkmıştır.

Toplum, grev, boykot gibi yeni hak arama, taleplerini değişik yönlerde dile getirme yöntemleriyle tanışmıştır.

Devletin yayın aracı olan TRT özerk bir yapıya kavuşturulmuştur. "Özerk TRT" demokratik örgütlerin görüşlerini, hiç bir sansür uygulamadan, o güne kadar görülmedik bir şekilde topluma duyurmuş, kamuoyunun özgürce oluşmasında çok önemli pay sahibi olmuştur.

Bu dönemde toplumun her sınıf ve katmanı, tüm kesimler, hiç bir dönemde olmadığı kadar, Anayasal haklarına sahip çıkmış onları kullanmak istemiştir.

Bu tarihlerden başlayan ve 12 Eylül'de sonlandırılıncaya kadar geçen süreyi özltü olarak tanımlamak gerekirse; bu dönem toplumun kendi sorunlarını kendi çözmeye, gelişmesini tamamlamak için gereksinim duyduğu toplumsal değişim ve dönüşümleri kendi

öz gücüne dayanarak ve kendi iradesiyle gerçekleştirmeye yöneldiği, gerçek anlamda kamusal alanın oluşturulmaya başlandığı bir dönem olmuştur.

Tarihin bu döneminde, toplumun özgürlük ve demokrasiden yana olan bütün sınıf ve katmanlarının yolları aynı kavşakta kesişmiştir.

Bu dönemde, aydınlanma çabalarının başlangıcı olarak kabul edilen Tanzimat'tan bu yana, toplumumuzda hiç görülmeyen, hatta beklenilmeyen ve belki de bir daha izin verilmeyecek olan bir gelişme, özgürleşme ve özerkleşme isteği, toplumda, kararlı ve tutkulu bir şekilde kendini göstermiştir. Toplum dönüşümünü evrimin ağır işleyen temposuyla değil devrimci bir atılımla tamamlamak istemektedir.

Altmışlı yılların ortalarından sonra TMMOB tabanının da kabuğu çatlamaya başlamıştır. Devrimci düşüncelerden etkilenen üyeler, üniversitelerin canlı tartışma ortamında yetişen genç kuşaklar statüko yanlısı yönetimlere karşı muhalefetlerini yükseltmeye, giderek odaların yönetimlerinde söz sahibi olmaya başlamışlardır.

TMMOB yönetimi üye tabanındaki bu gelişmelerden rahatsızlık duymakta, gelişen demokratik tavırların, sosyalist düşüncelerin örgütü etkisi altına alacağından korkmaktadır. Gelişmeleri engellemek ve bu başarılincaya kadar (ülkede böyle bir gelişmeye izin verilmeyeceğinden emin olduklarından) yönetimi elde tutmak için genel kurulların toplanmasını önlemiştir. Gösterilen gerekçe de yasanın, birliğe borçlu odaların genel kurula katılamayacağı, yönündeki bağlayıcı kararıdır.

Üst örgütte ortaya çıkan bu boşluk, daha doğrusu üst örgütün toplumsal gelişmelerin gerisinde kalması odaları, birlikten, bağımsız hareket etmeye yöneltmiştir. Bunun sonucunda odalar yoğun bir üretim süreci başlatarak kamuoyunu etkilemeye ve toplumsal mücadeleye, kendi alanlarında, önemli oranda katkı koymaya başlamışlardır.

Odaların kendi alanlarında elde ettiği başarı ve üst örgütün, merkezi iradenin yokluğunun yarattığı boşluk TMMOB'de bölünme eğilimlerini gündeme getirmiştir. Bu ortamda TMMOB'nin sadece belirli mühendislik dalları tarafından oluşturulması savunulmakta ve bazı mühendislik dalları dışlanmak istenmektedir. Bu amaçla altı oda birlikten ayrı hareket etmekte, hatta bu durumda TMMOB örgütlülüğünün korunup korunmaması ciddi olarak tartışma konusu olmaktadır.

Dönemde odaların etkin olarak katıldığı eylemlerin başında "özel mühendislik okullarına" karşı yürütülen mücadele gelmektedir. Mühendisliğe talebin artması, bir kamu hizmeti olan eğitim, üzerinden büyük karlar sağlanacak bir ticaret alanı olarak değerlendirilmek istendi ve bu günkü vakıf üniversitelerinde olduğu gibi hemen özel mühendislik yüksek okulları açılmaya başlandı. Meslek odaları, eğitimin diploma ticaretine dönüştürülerek yozlaştırılmasına karşı, başarıyla sonuçlanacak, bir mücadele başlattılar.

Bir başka demokratik eylem, meslek odaları, teknik eleman sendikaları, 657 sayılı Personel Yasasında hak kayıplarını önlemek için, Ankara'da bir spor salonunda binlerce delegenin katılımıyla gerçekleştirilen iki kurultay düzenlendi ve kurultaylarda alınan 3 ve 2 günlük boykot kararları ülke genelinde uygulamaları olmuştur. Büyük katılımıyla gerçekleştirilen boykotların örgüt pratiğine önemli katkıları olmuştur.

1961 Anayasası'nın getirdiği demokratik açılımlar toplumun halk katmanlarında, emekçi kesimlerinde benimsendi. 1961 Anayasası devlet/yurttaş ilişkisinde ödev ve

sorumlulukları devlete karşı değil topluma karşı olarak göstermektedir. Böyle bir yetki devri, asırlar boyu oluşup yerleşen katı, otoriter, baba devlet anlayışını temsil edenlerin kabul edebileceği, işitilmiş duyulmuş, bir anlayış değildi. Ayrıca, kendini “hür teşebbüs” olarak tanımlayan sermaye kesimi rahatsızlıklarını yüksek sesle dile getirmeye başladılar. Egemenlerin rahatsızlığı gelişmeleri durduracak önlemlerin gündeme alınmasını hızlandırdı. Tedbir almaya anayasa değişiklikleriyle başlandı. Milli bakiye sistemi kaldırılarak azınlıkta kalan görüşlerin parlamentoda dile getirilmesi önlendi, memur sendikalarının yetkileri kısıtlandı. Anayasa değişikliğiyle, sendika kurma hakları, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, milli güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunmasıyla ilişkilendirilip sınırlandırıldı. Böylece 12 Marttan bu günlere gelecek olan süreç uygulamaya konmuş oldu.

Türkiye’yi emperyalizmin tartışmasız güdümü altına sokan bugünkü sistemin temellerinin 12 Mart muhtırası ile atıldığı, getirilmek istenen sistemin bu dönemde planlandığı yetkililerin ifadesinde açıkça görülmektedir.

Toplumdaki özgürleşme özelemleri ve taleplerine karşı, 12 Mart muhtırasının yürütücüsü, zamanın Genel Kurmay Başkanı Memduh Tağmaç muhtıranın gerekçesini “toplumsal gelişme ekonomik gelişmeyi geçti” diye tanımlamış, dönemin başbakanı Nihat Erim hükümetinin hedefini “Anayasa bu millete bol geldi, gerektiğinde özgürlükler üzerine şal çekilebilir” görüşüyle açıklamıştır. Aynı şekilde zamanın güçlü ismi ve başbakanı S. Demirel’in “Bu anayasayla devlet idaresinin mümkün olamadığı” vb ifadeler, rast gele söylenmiş sözler olmayıp hedef gösteren ve bu hedeflere ulaşmak için ülkenin pek çok değerinin yok edilmesinin temelinde yatan düşüncenin açığa vurulmasıdır. Bu sistematik davranış ifadeleri sadece 12 Mart muhtırasının değil, 12 Eylül darbesinin de ana gerekçelerini oluşturmaktadır. Bunlar ve benzeri öne sürülen daha pek çok görüş toplumun demokratikleşmesini karşı geliştirilen egemen düşüncelerin kolektif yönünün kanıtlayıcı belgeleridir. Bu sistematik saldırıların, ülkenin ve toplumun geleceği adına her zaman ve her yerde, sahipleriyle birlikte sorgulanması gerekmektedir.

12 Mart muhtırasının baskı ve kısımları beklendiği şekilde toplumda ortaya konan ortak iradeyi kırmaya yetmedi. İşte TMMOB bu koşullar altında kamusal alandaki yerini aldı

1973-1980 dönemi,

1973 yılına gelindiğinde tüm odaların yönetimi ilerici, yurtsever, devrimci, demokrat nitelikli kadroların yönetimine geçmişti.

Ayrıca odalar, daha öncede belirtildiği gibi, ülke sorunlarının tartışılmasında bir hayli yol almış basın ve kamuoyunda tanınan, görüşlerine çok sık baş vurulan kuruluşlar halini almışlardı. Bu aşamada eksik olan, sahip olunan potansiyel enerjiyi, bugünkü tanımlamayla, sinerjide dönüştürerek harekete geçirecek, ortak iradenin yokluğuyla. Bu irade 1973 yılında Teoman Öztürk’ün bilincinde, kimlik, kişilik ve liderliğinde yaşam alanına indi. Bu tarih, aynı zamanda, TMMOB’de korporatist dönem ve yaklaşımların fiilen kapandığı ve örgütün özerk bir kurum niteliğini tüm ilişkilerine yansıttığı dönüşümün tarihidir. Başka bir anlatımla, örgüt/toplum ilişkilerinde korporatist tutumun özerk davranışa dönüştürüldüğü ve bu yeni kimliğin, tüm kurum ve kuruluşlara, kabul ettirdiği tarihin başlangıcı olmuştur. Bu dönemde katılım anlayışında, birlikte düşünüp

birlikte üretmede, örgüt içi ve çevresiyle kurulan diyalogda, demokratik ilişki ve işleyişte, araştırma-sorgulama ve bunlardan senteze varmada, eylem ve sorumluluk alanlarında gösterilen başarı ve tutarlılık, benimsenmesi gereken, ilkesel değerleri ve korunup yaşatılması gereken bir kültürü yaratmıştır.

Bu gün 24. Oda olup olmadığı tartışılan TMMOB gerçek anlamda bir üst örgüt kimliğine bu dönemde kavuşmuştur. Mekan birliğinin sağlanması yönünde pek çok oda, binanın elverdiği oranda, TMMOB merkezi konumundaki Mimarlar Odası binasına taşındı.

Bu dönemde üretilenlerin dökümünü yapma niyetinde değilim, bütün bunlar TMMOB arşivlerinde bulunmaktadır. Bununla birlikte bir iki noktanın altını çizmek istiyorum. Daha öncede söz edildiği gibi odaların çalışmaları, toplum yararına geliştirdikleri görüşler, bu görüşlerin kamuoyunda yansımaları iktidar ve sermaye çevrelerinde rahatsızlık yaratıyordu. Buna karşın odaları baskı altına alacak yaptırımları da yoktu, örgüt idareye karşı yargı güvencesi altındaydı. Bu nedenle TMMOB'nin etkisini kırabilmek için, yasanın değiştirme girişiminde bulundular. Bu amaçla hazırlanan yasa tasarısı mecliste kabul edilerek Cumhuriyet Senatosu'nun gündemine alındı. 1973 Şubat-Mart aylarında, toplanmasına çalışılan TMMOB Genel Kurulu öncesi, yasa değişikliğini önlemek için geliştirilen, odalar arası, inisiyatifin elde ettiği başarı 2. dönemin ilk etkinliği ve TMMOB'nin doğuşunun ilk habercisi oldu.

Dönemin moral değerlerini gösteren bir başka olay TMMOB Genel Kurulunun uzun bir ardan sonra toplanmasında yaşandı. Daha önce de belirtildiği gibi, genel kurul odaların biriken borçları nedeniyle toplanamıyor ve genel kurulun toplanması için de biriken yüklü borçların ödenmesi gerekiyordu. Genel kurul toplamak için bulunan yöntem, oda yönetim kurulu başkan, yazman gibi yetkililerin bu borçları kendi adlarına üstlenerek hazırlayacakları senetleri Birlik Yönetim Kuruluna vermeleri olarak belirlendi. Genel Kurul toplandığında bu borçlar silinecek ve senetler sahiplerine iade edilecekti. Oda yönetimleri, hiç bir çekince koymadan bu riski aldı ve uyguladılar.

Bir başka olay basit olmasına karşı özerk davranışın bir örneği olarak önem taşımaktadır. 6235 sayılı yasada onur kurulunu oluşturan 5 üyeden üçü bakanlık ve yargı organlarıncı belirleniyor, diğer ikisi ise delegeler arasından genel kurulca seçiliyordu. 1973 Genel Kurulunda inşaat mühendisi ve hukukçu olan İzzettin Silier'in önerisi doğrultusunda, genel kurul beş üyeyi de kendi içinden seçti ve 1954 den beri süren uygulamaya son verdi.

TMMOB üst örgüt olarak iradesini ortaya koyması, 12 Mart muhtırasıyla isteğine ulaşamayan egemen güçlerin, hiç bir insani ve ahlaki kaygı duymadan, toplumsal yaşamın en duyarlı alanlarına saldırı planları yapıp uygulamaya koydukları bir döneme rastlamaktadır.

Bu plan çerçevesinde, toplum yararına görüş, öneri, kısaca bilgi üreten, bilim ve teknolojiye dayalı gelişmeyi savunan demokratik örgütlerin karşısına, doğmalarla şartlandırılmış ilkel, faşist grupları örgütleyerek çıkardılar.

Farklı etnik ve inanç gruplarının sergiledikleri barış içinde birlikte yaşama iradesini kırmak için yapay düşmanlar yaratılıp hedef gösterildi, bu uğurda Kahraman Maraş'da, Sivas'da, Çorum'da halka, evinde oturan gençlere, öğrenci mitinglerine, 1 Mayıs kutlamalarına saldırılar düzenlenerek katliamlar yapıldı. Oda kongreleri, oda merkezleri

basıldı, saldırıya uğradı, bazı odalarımızın mekanları ellerinden alındı, Birlik Lokali bombalandı. Bilim adamları, sendikacılar, savcılar, gazeteciler, aydınlar katledildi. Koalisyonla iktidara gelen partiler kurdukları hükümetlere Milliyetçi Cephe adını verdiler. Toplumda kapanmayan yaralar açan bu olayların bir çoğunun failleri gizlendi, gizlenemeyenlerin davaları bugüne kadar sürüncemede bırakıldı, kısaca bunlar sorgulanmayan insanlık suçu olarak, tarihe tarihin değerlendirmesine kaldı.

Terörle toplumda korku ve panik havası yaratılmak istendi ve yaratıldı.

TMMOB yaratılan bu koşulların ve ortaya çıkardığı baskı, işkence, insan hakları vb. hukuk ihlalleri sorunlarının kamu alana taşınıp tartışılmasında, sorunların çözümü için kamuoyu oluşturulmasında güvenilir, etkili ve belirleyici bir güç odağı niteliğindedir. Baskılara teslim olmadan, ilkelerinden ödün vermeden ortaya koyduğu karalı tutum ve eylemler ayrı bir moral kaynağı oluşturuyordu.

TMMOB'nin bu günlere taşınan toplumcu, özgürlükçü, devrimci, demokrat ve bağımsız kimliği, ülkenin, toplumun ve halkın çıkarları doğrultusunda, bilinçle verilen mücadele ortamlarında ve eylem alanlarında gelişerek oluştu.

TMMOB üyelerinin sorunlarının toplumun ve halkın sorunlarından ayrı düşünülemezceği, bu nedenle halktan ve emekten yana, anti-empyalist, anti-faşist eylemlerin ön safında yer almanın kaçınılmaz bir görev olduğu, örgüt pratiğiyle, doğrulanmıştır.

TMMOB'nin çalışmalarını daha iyi değerlendirebilmek için dönemin devlet/toplum ilişkilerinde, sınıfsal temelde toplum yararına güçler ve topluma karşı güç odakları arasında gelişen yoğun olayların yaşandığı ortamlarının niteliğine yakından bakmak gerekmektedir.

Dönemde Kamuoyu oluşumu ve TMMOB

Mühendis ve mimarlar, doğal olarak, örgütleri TMMOB'den sorunlarını ilgililere duyurup çözüm yolları geliştirmesini beklemektedir. Bunun yanında toplumun da, örgütümüzden, ülke sorunlarına karşı duyarlı davranması, bilgi ve deneyimiyle sorunların çözümünde etkin katkı koyması beklentileri vardır.

Yasanın ilk hali TMMOB'nin amacını şöyle tanımlamaktadır;

“Madde 2/b) Ammenin ve memleketin menfaatleri, meslekin inkişafı, meslek mensuplarının hak ve salahiyetleri bakımından lüzum gördüğü bütün teşebbüs ve faaliyetlerde bulunmak”

Yasada, 1983 yılında yapılan değişiklikle, bu yetkiler kısıtlanmakla birlikte “meslek mensuplarının müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetleri kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak...” vb için gerekli gördüğü bütün teşebbüs ve faaliyetlerde bulunma, resmi makamlarla işbirliği yapma, görüş ve düşüncelerini ilgililere iletme gibi amaçlar belirtilmektedir.

Örgütlerin iç işlerinin düzenlenmesi, yönetim organlarının belirlenmesi, örgüt disiplinin ve ilkelerinin korunması gibi görevler örgütlerin kendi irade ve yetkisi içinde gerçekleştireceği etkinliklerdir. Bunların dışında kalan, üyelerin ekonomik, sosyal, kültürel hak ve taleplerinin gerçekleşmesi, yasal ve anayasal hakların korunması ise, örgütün istek ve iradesi dışında, siyasi erkin istek ve kararıyla çözüme kavuşturulabilecek sorunlardır.

Örgütün bu yönde elinden gelen, görüş ve önerilerini ilgililere duyurmak ve bir baskı unsuru olarak sorunları kamuoyuna taşıyıp, kamuoyunun desteği oranında, toplumsal baskıyla haklarını almaya çalışmaktır.

Kamuoyu oluşumunun tartışmasız koşulu ise, düşüncelerin özgür bir tartışma ortamında görüşülerek, uygulamaya geçirilebilecek kararları, hiç bir baskı altında kalmadan, alma koşullarının yaratılmış olmasıdır.

Bu koşulların sağlandığı ortam da Kamu Alanı, ya da Kamusal Alan adıyla tanımlanmaktadır.

Kamu alanı herkesi ilgilendiren konuların tartışılıp görüş ve kanaatların oluşturulduğu tartışma ve eylem alanıdır.

Bugün kamu alanı çok sık gündeme gelmekte ve her güç odağı kendi egemenlik alanını güçlendirecek şekilde bir kamu alanı tanımı yapmaktadır.

Bir toplumda kamu alanının varolabilmesi için bazı koşulların varlığı olmazsa olmaz niteliğindedir.

Özek davranabilme yetkinliğinde olan demokratik kurumların ve özgür bir tartışma ortamının var olması;

Tartışma, kanaat oluşturma, oluşan kanaatların eylem alanına konma süreçlerinde devlet dahil hiç bir kurum ve kuruluşun baskı yapmaması, bu sürecin her türlü baskı ve şiddete karşı güvence altına alınmış olması gerekmektedir.

Bunlar kadar önemli olan, olmazsa olmaz bir konu da, kamu alanında tartışma, sorgulama ve kanaat oluşturma süreçlerinde yer alan örgütlerin kamu alanına taşıdığı konuların da kendi bünyelerinde demokratik, özgür ve özerk tartışma süreçlerinden geçerek oluşturulmuş olması gerekmektedir. Bunun anlamı da kamu alanının, ancak, demokratik esaslar dahilinde görüş ve öneri oluşturma niteliğine sahip örgütler temeli üzerinde ayakta kalabilecek bir alan olmasıdır. Temeldeki bu ayaklardan her hangi biri yok olduğu zaman kamu alanı da yok olacaktır.

Kamusal alanın varlığı aynı zamanda, farklı kimliklere hoş görüşle yaklaşılmasının bu farklı kimliklerin bir arada yaşamasından daha önemli olarak beraber yaşamalarının güvencesidir. İnsanlar, sahip oldukları kimlikleri gizleme gereği duymadan, karşılıklı saygı içinde ve eşit haklarla birlikte yaşamının koşul ve kararlarını, bu tür özgür ve güvenli tartışma ortamlarında yaratabilirler.

Kamu alanı, özellikle demokrasiyi en çok savunması gereken emekçi sınıf ve katmanların, sistemi denetleme ve eylemde ellerinde bulundurduğu özgürlük alanlarıdır.

Konuyu burada ayrı bir başlık altında ele almamın nedenlerinden birincisi TMMOB sürecini değerlendirdiğimiz bu 2. dönemde Türkiye’de gerçek anlamda bir kamu alanının oluşmaya başlamasıdır.

İkincisi ise kamu alanının bir örgütün varlığı açısından başat öneminin ve TMMOB’nin bu alanda, yeni özerk kimliğiyle, demokratik bir dinamik olarak gösterdiği başarımın altını çizmektir. TMMOB’nin 2. Dönemi, kamu alanında verilen güçlü mücadelelerin ve bu gücün zorla kırılmasının tarihidir.

2. Dönemin Son Bulması

Bu dönem Türkiye'nin demokratik dinamiklerinin kamu alanının oluşmasında ve bu alanın etkin olarak kullanılmasında gösterdiği başarı, toplumsal yaşamda sağlıklı bir gelişmenin, demokratik bir dönüşümün habercisi olduğu bir dönemdir.

Bu nedenle egemenliklerini tehlikede gören güçler, oluşmaya başlayan kamu alanını yok etmeyi, toplumla demokratik dinamikleri bir birinden koparmayı ve sonuçta halkın elinden bu gücü almayı hedeflerinin en başına koydular.

Daha önce de belirtildiği gibi, demokratik örgütlerin karşısına çeşitli faşist grupları dernekler adında örgütleyip çıkardılar. Bu gruplar düşünce yerine silahı, tartışma yerine saldırıyı ilk edindiler ve saldırganlıklarını sağ-sol çatışması olarak adlandırıp suçlarına ortak aradılar.

Bu saldırganları Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, "polise yardımcı olan gençler" olarak tanıttı. Başbakan Süleyman Demirel, "ağzından sağcıları suçlu gösterecek bir ifade çıkmayacağını" açıkladı, bir zamanların, halkın ironik olarak "zehir hafiyе" diye isimlendirdiği, iç işleri bakanı Faruk Sükan öncelikli görevini "solcuların nefesini dinliyoruz" diye tanımladı.

Toplum baskı altında tutabilmek için, halkın giysi ve başlıklarından esinlenerek, "fruko" ve "yoğurtlu bakla" diye isim taktığı toplum polisi teşkilatı kuruldu. Sonuçta iç ve dış odakların ortak çabalarıyla ihtilal ortamını, gerekçelerini ve kadrolarını yarattılar.

Bu çabalar sonucunda, toplumda filizlenen gelişmeler önce durduruldu, sonra umutlar söndürülerek geriletildi, ve en sonunda da 12 Eylül faşist darbesiyle toplumsal hafızayı ihanetle, kanla silinerek gelişmekte olan toplumsal bilinç ve irade kırıldı.

Toplum, demokratik geleneklere sahip olmadığı için elde ettiği kazanımları ve sahip olmaya başladığı gücü, bu kısa sürede, onları koruyacak düzeyde içselleştiremedi ve uğradığı ihanete teslim oldu.

Bizler de (TMMOB ve tüm demokratik örgütlerin yöneticileri) olayların nereye götürülmek istendiğini saptamakla beraber, bu gidişi durduracak, geriletecek bütünleşmeyi yaşama geçiremedik. Asırlara dayalı devlet geleneğine karşı, bizim kısa demokratik açılım ve deneyimiz gidişi durdurmada yetersiz kaldı.

Geleneğinin mirasçısı olmakla övünülen Osmanlı'da, tahta çıkan padişahın, devletin bekası (!) için kardeşlerini ya da tahtın varislerini öldürtme geleneği vardı. Günümüz egemenleri de kendi bekaları adına, özgür bir toplumun doğuşunu, doğum sancılarını çeken anayı, demokratikleşme isteyen toplumu katlederek engellediler.

12 Eylül, emperyalizmin gücü, toplumun yükselen özgürlük ve demokrasi taleplerini kanla boğulup susturdu, demokratik örgütlerle toplumun bağıni kopardı, demokrasinin gelişme alanı olan kamusal alanın oluşumunu uzun bir süre toparlanamayacak şekilde yok etti. Sonuçta istendiği gibi üç maymunları oynayan, görmeyen, duymayan ve asla söylemeyen bir toplum yaratıldı.

Bugün gelineen noktada Türkiye'nin kamusal alanı ülke dışında oluşuyor. Bizlere söz hakkı tanınmak istenmeyen bir alanda hukuktan siyasete, eğitimden tarıma tüm alanlarda ülkemizin devlet/toplum ilişkileri bizler adına yabancılar tarafından düzenleniyor.

Dışımızdaki dünya, AB, bizler adına özgürlük ve demokrasi taleplerini dile getirip, yine bizler adına baskı unsuru görevini üstleniyor. Bizleri kolumuzdan bacağımızdan çekecek, kah yavaş kah sertçe ensemeze vurarak demokrasi eğitimi yaptırıyor. Demokratik dinamikleri yok edilmiş, iradesi elinden alınmış bir toplumun, egemen siyasetçisinden sokaktaki insanına, 12 Eylül tezgahlarından sivil toplum örgütlerine (!) kadar çok büyük bir kesim, soylu bir davranış ve heyecanla, AB'nin ülkemize demokrasi getirme çabalarını alkışlıyorlar. Halkın yaşadığı sorunları da mutlu sona ulaşma uğruna ödemesi gereken bedel olarak gösteriyorlar.

Ben, bu ülkede insanlığın kendine yabancı, kendine düşman güçlerle mücadelesine tanık oldum. Kendi adıma, bu dönemde sorumluluk üstlenmiş olmaktan ve sorumluluğu taşımaktan, dönemin tanığı olmaktan, onur duyuyorum, buna karşın katliamlardan, yaşanan güzellikleri kaybetmekten, pek çok değer yok edilmesinden, halkım adına yenilmiş olmaktan ve bütün bunları yok ederek kendilerini galip ilan edenlerle aynı toplumda yaşamaktan azap ve utanç duyuyorum.

Üçüncü Dönem 1980 ve Sonrası, 12 Eylül Türkiye'si:

12 Eylül dönemi içinde yaşadığımız dönem, o gün doğanlar bu gün meslek sahibi insanlar oldular.

Yaşanılanlara baktığımızda TMMOB kimliğini ve inançlarını koruyor, ama eski gücünü koruyamıyor. Toplumda yaşanan güç erozyonu bizim örgütümüzü de etkisi altına aldı.

Bu gün gündeme gelen genel yakınmalar (ki bu eleştiri hepimiz paylaşıyoruz); üye duyarsızlığının artması, katılım ve birlikte düşünüp birlikte üretmede yaşanan gerileme, örgütten beklentilerin büyük oranda ücret konularına indirgenmesi, örgüt etkinliklerinin meslek alanlarıyla sınırlandırma taleplerinin artması ve toplumsal sorunlara karşı ilgisiz, duyarsız, bireysel tutum ve davranışların öne çıkması, genç kuşakların ilgisinin azalması vb konularda yoğunlaşmaktadır. Bütün bunlar ve bunlara benzer pek çok sorun örgütün eylem gücünü ve toplumsal etkinliğini zayıflatmaktadır.

Yaşanan bu olumsuzlukların nedeni ve çözüm yolları, genelde, doğrudan örgüt bünyesi içinde aranmaktadır. Örgüt ömrünün yarısı olan ikinci 25 yılı bu dönem içinde, çoğunlukla, bu çelişik ve kısır döngü içine hapsedilen arayışlarla geçti. Çıkış yollarının tıkandığı, üretimin düştüğü yerde örgüt içi kısır çekişmeler fazla zaman almaktadır. Görüşlerimi kurguladığım sistematik içerisinde iki dönemin, 12 Eylül öncesi ve sonrası, arasındaki farklılıklar temelinde açıklamaya çalışacağım.

Bundan 2500 yıl önce Sokrates “insan içinde yer aldığı toplumdaki, insanlar ve toplumda evrenden soyutlanamaz. Evren dünyanın düzen verilmiş bütünüdür” tanımlamasını yapmıştır. Bu tanımlama toplumsal olay ve olguların, ya da bütünü kapsayan toplumsal sorunların bireyselle indirgemenin ele alınmasının gereğine işaret etmektedir. TMMOB'nin, geleceğe yönelik olarak, eylemliliğini ve sorunlara çözüm arayışlarını, daha öncede belirtildiği gibi, içinde yaşadığı toplumun sosyal, siyasal ekonomik ve kültürel etmen ve değer yargılarıyla birlikte; başka bir deyişle olay ve olgulara yaklaşımı sadece örgüt düzlemine indirgemenin bütünsellik içinde ele almak gerekmektedir.

12 Eylül'ün toplum ve örgütler üzerinde olumsuz etkileri gündeme geldiğinde sıkça, “artık 12 Eylül'ün arkasına sığınmaması gerektiği” söylenmektedir. Bu görüş sadece, 12 Eylül'ün edilgen bir tutuma bahane olarak gösterilmesi halinde geçerli olacaktır.

“12 Eylül”, bugün gericiliğin, faşizmin, topluma ihanetin, yozlaşmanın, insana saygısızlığın ideolojik, simgesel tanımı, kavramlaşmış ifadesi olmuştur. Bu emperyalizmin ideolojisidir. Ülkede yaşam koşullarını sermaye kesiminin çıkarına göre yönlendirecek olan tutum ve davranışların yöntemini belirleyen sistemin, yönetim anlayışının, ya da yine bu günün moda deyişimiyle küreselleşen dünyanın vizyon ve misyonuna uyan “ahlak veya davranış kodlarının genel karakterini tanımlamaktadır. 12 Eylül unutulacak, aklanacak bir olgu değil, her yönüyle, her zaman ve her yerde, ta bütün sonuçlarıyla yok edilinceye kadar sorgulanacak, yargılanacak gelecek nesillere ihanet belgesi olarak bırakılacak bir utancın adıdır.

Yinelemek pahasına da olsa bazı gerçeklerin altını bir kez daha çizmek istiyorum. 12 Eylül öncesinde ülke, bu günle kıyaslanmayacak düzeyde, kendi iç dinamikleri üzerinde duran, örgütlü bir toplum niteliğindediydi. TMMOB bu nitelikteki bir toplumun önde gelen güçlü, etkili iç dinamiklerinden biriydi. 12 Eylül öncesi gelişmekte olan toplumsal yapımız içerisinde demokratik örgütler toplumun öznesi konumunda idiler. Bu örgütlü yapılar, bu iç dinamikler üyelerin ötesinde, toplumun sosyal, siyasal ve kültürel değer yargılarının oluşması üzerinde de etkili ve belirleyici bir işleve sahiptiler.

12 Eylülde 1961 Anayasasıyla tanınan hak ve özgürlüklerin geri alınması, emekçi kesimlerin ve örgütlerinin, gençlik kesimlerinin potansiyel suçlu olarak görülmesi, örgütlenme özgürlüğünün adam akıllı kısıtlanması, övünülerek sürdürülen de-politizasyon uygulamaları, her alanı etkileyen ayrımcılık, baskı, şiddet, göz altı kayıpları, yargısız infazlar ve bunların faillerini korunması, benzer daha pek çok insanlık ayıbı ve suçu uygulamalar insanlar arası ilişkilerin dayanağı ve erdemi olan tüm ilke ve değerleri yok etti.

12 Eylül temel amacı olan örgütsüz, bireyci, düşünmeyen, sorgulamayan, rahatça yönlendirilen ve güdülen toplumu yaratarak toplumdaki yabancılaşmayı inanılmaz boyutlara taşıdı.

Sistemin diğer bir özelliği, ülke yönetiminde erkin ve karar süreçlerinin ülke dışına kaydığı, iktidarlar için belirlenen misyonun da sadece direktifleri uygulama ve toplumda suskunluğu, gereğinde zor kullanarak, sağlamaya dayalı sistemi yerleştirmiş olmasıdır.

12 Eylülün örgüt modeli cemaat ve sivil toplum örgütüdür. Örgüt modeli olarak benimsenen cemaat, genel hatlarıyla, ilke ve demokratik esaslar temelinde işleyen bir kurum değil, ilişkileri sadakat, şeref, dostluk temellerinde oluşan, yoğunlaşmış duygu temelli, birlikteliği tanımlamaktadır. Cemaat ve iktidar ilişkilerinde temel alınan ilke, çıkarların uyumu bozmayacak şekilde, karşılıklı korunmasıdır. Cemaatlar, korunan çıkarlarına karşılık iktidar otoritesinin pekişmesine yardımcı olmakta, iktidarlar da bu sadakati ödüllendirmektedir.

Sivil toplum örgütleri, yapı ve anlayış olarak cemaatın, bir anlamda, bugünkü adıdır. Sivil toplum örgütlerini sistemin kavramlarıyla tanımlamak gerekirse; bu örgütlerin vizyonu, toplumda geçerliği olan, popüler kavramları içi boşaltılmış halde kullanarak demokratik görüntü vermek, misyonu ise toplumun, sistemin ideolojisi temelinde, örgütlenmesine çalışmak, sistemi haklılaştırmaktır. İşin ilginç bir yönü de, Türkiye’de sivil toplumun anlamı açıklık kazanmadan, sivil toplum örgütü diye bir kavram öne çıkarıldı. Kısaca sivilleşemeyen, açık ifadeyle, toplumun sosyal, siyasa, kültürel alanlarda özgürleşemediği, demokratik sosyal hukuk devletinin yok edildiği, ekonomik ve sosyal politikaların

sadece dünya kapitalist sisteminin amaçları ve direktifleri doğrultusunda uygulandığı, kural tanımazlığın sisteme dönüştüğü, hukukun yerine dar çıkar gruplarına ait değer yargılarının geçerli olduğu, toplumsal ve sınıfsal temelde örgütlenmenin ve örgütlerin devletin baskı ve denetimi altında tutulduğu bir toplumda, “ sivil toplum örgütleri”, toplumun demokratik kuruluşları olarak öne çıkarılıyor. Sivil toplum örgütlerinin küresel düzeyde yüceltilen, ilginç bir yönü de devlete karşı ve devleti sönmülendirici nitelikte kuruluşlar olarak gösterilmesidir. Buna karşın devletler tarafından en çok korunan, kollanan ve desteklenen örgütlerdir. Bu da doğal bir tutumdur, sivil toplum örgütleri sistemin örgütlenme modelidir, dolayısıyla korunmaktadır.

Sivil toplum örgütü diye demokratik unsur anlamı ve güç yüklemelere rağmen her iki yapılanma da demokratik anlamda kamu alanını oluşturacak, demokratik anlamda hak arama ve savunma niteliğinde, örgütler değildir.

12 Eylül sonrası TMMOB yasasında yapılan değişiklikler sivil toplum örgütü anlayışına göre yapılmıştır.

Örgütün amaç maddesi (2/b) “Mühendislik ve mimarlık mesleği mensuplarının, müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak için gerekli gördüğü bütün teşebbüs ve faaliyetlerde bulunmak”. Görüldüğü gibi yasa, örgütün etkinlik alanını üye-örgüt ilişkileriyle ve sistemin tanımını yapmadığı, genel menfaatlerle sınırlamıştır.

Ayrıca yasaya örgütlerin yapamayacağı işleri gösteren ayrı bir madde eklenmiştir.

Bunlardan başka yasa değişikliği örgüt üyelerini kamu, özel ve asker olarak ayırmış kimilerine örgüte üye olmayı yasaklayıp kimilerinin üyeliğini isteğe bağlamıştır.

TMMOB geleneğinin temelinde yer alan Anayasanın “meslek kuruluşlarının tüzük, yönetim ve işleyişlerinin demokratik esaslara aykırı olamaz” ilkesinin iptali demokrasi düşmanlığının kanıtıdır.

Demokratik güç odağı olan örgütlerin etkilerinin kırılması sonucu kamuoyu oluşturulması, demokrasi dışı tutum ve davranışlarıyla tanınan, sermaye gruplarının denetiminde tekelleşen kitle iletişim araçlarının güdümü ve etkisi altına girmiştir, dolayısıyla kamuoyu, demokratik örgüt ve kurumlarca değil, tümüyle kitle iletişim araçları tarafından kapitalizmin çıkarları doğrultusunda oluşturulmaktadır.

Yaratılan bu ortamda TMMOB'nin ilkeleri doğrultusunda üyenin, toplumun, halkın, emeğin hak ve çıkarlarını savunacağı, yaşanan sorunlara karşı geliştirdiği önerileri sunup tartışacağı, kamuoyu yaratıp baskı unsuru işlevini yapacak, gerçek anlamda, bir kamusal alan bulunmamaktadır. Kamusal alanın yokluğu hukuksuzluklara karşı alttan yukarı doğru gelişmesi gereken kamu denetimini de yok etmektedir.

Bütün bunlardan daha kötüsü, sorunların tartışılmasında muhatap alınacak yetkili, sorumlu mevki ve makam da bulunmamaktadır. Yürürlükteki sistem içinde Türkiye'yi yönetme erk ve iradesi elden çıkartılmış, irade ABD ve AB gibi güçlerin ve bunlara bağlı kuruluşların eline geçmiştir. Kısaca toplumun iç dinamikleri etkisizleştirilmiş, ekonomi, siyaset, yönetim vb her alanda söz ve karar erki ülke dışına kaymıştır.

Bu durumun belirleyici özelliklerinden biri de yönetim anlayışında çifte standartlı uygulamaların bir yöntem olarak yerleşik hale gelmesidir. Demokratikleşme adına çıkarılan yasaların “vitrin yenileme” türünde bir gösteri olup toplum yaşamına yansıtılmaması veya sınırlı düzeyde uygulanması bu çifte standardın günlük örnekleridir.

Ülke bağımsızlığının zedelenmesi pek çok hayati önem taşıyan karar ve uygulamaların meşruluğunu da tartışılır hale getirmektedir. Demokratik, adil ve eşitlikçi yönetim anlayışının kaybolduğu, ekonominin ve sosyal koşulların ağırlaştığı, kural tanımazlığın her alanı etkisi altına aldığı buna karşın sorunlar altında ezilen büyük çoğunluğun demokratik katılım haklarının bulunmadığı bir ortamda alınan kararların meşruluğu her zaman tartışmalı bir konu olmuştur.

Bütün bunlara karşın bizde meşruluk kaynağı çoğunluk temelinde ele alınmaktadır. Demokrasi, adalet, eşitlik, özgürlük gibi insanlığın temel haklarının sorun olarak yaşandığı ortamlarda, ele geçirilen, çoğunluğun kaba kuvvetten bir farkı bulunmamaktadır. Ayrıca bu çoğunluğun oluşturulma yöntemlerinin meşruluğu da tartışmalıdır.

Sürecin Bugünü

Bütün bunlara, geçmişte yaşanan ve bu güne kalan acılı anılar olarak bakmanın yanığı olacağı kanısındayım. 12 eylül süreci her gün biraz daha kurumsallaştırılmaktadır. Haklı olarak, devrimci, demokrat kimliğiyle övündüğümüz TMMOB bu koşulların altında, bu koşullara şartlanmış bir toplumsal yapıda mücadele vermektedir. TMMOB'yi oluşturan mühendis ve mimarlar da, bilinç yanıtılmasına uğrayan bu toplumun bireyleridir, yakınılan toplumsal duyarsızlık, yılgınlık, bireysellik gibi eleştirdiğimiz, örgütlülüğü dışlayan, tüm olumsuzlukları onları da etkilemektedir. Bir örgütün gücü, bağımsızlığı veya bağımlılığı, bir başka ifadeyle özerkliği ve karşıtı olarak yaderkliği çevresiyle olan ilişkilerin niteliğine bağlı olmaktadır. Örgüt çevresinin baskısından kurtulduğu oranda özerkleşecek, çevresinin baskısına karşı direnci zayıfladığı oranda da güçsüzleşecektir. Bu nedenle TMMOB'nin geleceğe yönelik olarak vereceği mücadelenin başarılı olabilmesi için, her gün biraz daha kurumsallaştırılan, sistemi derinlemesine sorgulamayı gündeminin en başında ele alması gerektiğine inanıyorum.

Kısaca söylemek gerekirse bu gün Türkiye’de, yaşamı doğrudan etkileyen, toplum/devlet ilişkilerinde söz sahibi ve belirleyici olan toplumun kendi iç dinamikleri değil, yetki ve karar sahibi olan yabancı dinamiklerdir. Bunun sonucu, özelde TMMOB, genelde bütün demokratik örgüt ve kurumlar karşılarında, sorunlarını iletebilecekleri, çözüm yollarını tartışabilecekleri karar erkine sahip kurumsal bir yapıyı bulamamaktadırlar. Bu durumda da çözümü siyasi irade gerektiren konularda, sorunlara diyalog temelinde çözüm arayışından, bu yolla elde edilebilecek her hangi bir kazanımdan söz etmek mümkün olmamaktadır.

Sistemin örgütleri olumsuz yönde etkileyen bir yönü de, daha önce sözü edilen, yabancılaşmanın yarattığı duyarsızlıklardır. Tüketim ekonomisinin oluşturduğu baskı, tüketimi körüklemek için kullanılan yöntemler, iletişim araçlarının sermayenin tekelinde kardan başka hiç bir ilke ve değer tanımadan kullanılması, zenginlik ve güç gösterileri, toplumda bütün değerleri alt üst etmekte, insanların bilincini kendi çıkarlarına karşı yanlış olarak oluşturmaktadır.

Bu alt üst oluşla yerleşen sistemin değer yargıları tüketim toplumunun değer anlayışı üzerine oturmuş, bireysel tutum ve davranışlar, çıkarıcılık, moda deyimle kısa yoldan

köşe dönme tutkuları hedef haline gelmiştir. Yaygınlaşan bu görüşler doğrultusunda örgütler gereksiz birer kurum, örgütlenme uğraşları boş çabalar olarak görülmeye başlanmıştır. Bütün bu olumsuzluklar ve demokrasi dışı gelişmeler TMMOB ve üyelerini de yakından etkilemektedir.

Sistemin TMMOB'ye yansıyan etkilerini, çok kaba hatlarıyla, şöyle sıralayabiliriz.

Yükselen bireyselliğin yanında, ülkede yerleşik hal alan siyasal ve yönetsel anlayışın, sisteme has tutum ve davranışlar da örgüte yansımaktadır. Bu kapsamda örgüte en çok yansıyan tutumlar popülist ve ben merkezli davranışlardır.

Yönetim anlayışında sorumluluk duyguları zayıflamış, yaratılan bu boşlukta yönetim erki seçilmiş organlardan örgüt bürokrasisine kaymaya başlamıştır. Sonuçta yönetim anlayışı rutin ve bürokratik bir nitelik kazanmıştır. Örgütte büyük oranda yöneticilerini tanımamakta ve ayrıca yöneticilerin büyük bir bölümünü örgüt etkinliklerinde görmek mümkün olamamaktadır.

Örgütte sisteme entegre olma eğilimleri artmaya, kürsel ideolojinin pek çok kavramı, görüşü ve anlayışı benimsenmeye başlamıştır.

Demokratik örgüt anlayışından cemaat tipi birliktelik anlayışına geçiş hızlanmış, ilişkileri bu yönde kurmak isteyen şube ve birim sayısında ciddi artışlar olmuştur. Bu gelişmeler çevreden oda merkezlerine doğru gelmeye başlamıştır.

Bunlara kaynaklık eden temel sosyo-ekonomik, sosyo-politik ve kültürel sorun ve gelişmeler örgütleri de derinden etkilemekte, kolektif üretimi ve üretilenlerin topluma yansıtılmasında engeller oluşturmaktadır.

Kamu alanının yok olmasıyla ortaya çıkan boşlukta kamuoyu, kamusal niteliğini yitirmiş, medya tarafından oluşturulmaktadır. Bunun yaşama yansıyan etkisi de, hak arama eylemlerine toplumun duyarsız kalması, daha da kötüsü halkın, örgütlerin hak arama talepleriyle kendi çıkarları arasında, doğrudan ya da dolaylı bir ilişki kuramaması, sistemin yarattığı ayrıştırmanın kırılmamasıdır.

Daha önce de söz edildiği gibi; örgütlerin karşılıklı diyalog kurabilecekleri bağımsız bir siyasi erkin bulunmaması tek boyutlu ve duyarsız bir mücadele ortamı yaratarak moral değerleri zayıflatmaktadır.

Bu olumsuzluklar örgütlerin iç bünyelerinde ve örgütler arası ortak davranışlarda bulunmalarında zafiyetler yaratmaktadır. Oysa ülkenin içinde bulunduğu koşullar demokratik örgütler arasında güç ve eylem birliğini zorunlu kılmaktadır.

Bütün bunların gelişmelerin örgütü, iki yolun kesiştiği, bir kavşak noktasına getirdiği kanısındayım.

Bu yollardan birincisi, örgütün dinamik güçlerinin kısır çekişmeleri bir kenara bırakıp, ilke ve amaçları doğrultusunda sorunları aşma amacıyla, bir sorgulama sürecini başlatmaya,

İkincisi ise, yaşananları küreselleşen dünyanın gerçeği olarak algılayıp, sisteme daha çok entegre olarak, sivilleşemeyen toplumda, sivil toplum örgütü kimliğiyle çalışmaya götürecektir.

Benim seçimim birinci yoldan yandır. Bu amaca yönelik olarak:

TMMOB 50 yıllık eylem ve deneyimlerle oluşmuş bilgi ve birikimiyle niçin var olduğuna yanıt olacak hedeflerini yeniden belirlemelidir.

Bu amaçla örgüt öncelikle kendinden başlayarak içinde bulunduğu toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel koşulları sorgulamaya başlamalıdır.

Bu kapsamda:

Örgütün bütün kademelerinde görev ve yetkiler, görev ve yetkinin kullanımı, sorumluluk anlayışı, yeniden tanımlanmalıdır. Bu tanımlamalar doğrultusunda örgütün iç ve dış ilişkilerdeki tutum ve davranışları, bunların eylemlere yansımaları, iletişim anlayış ve yöntemleri gibi örgütün temel işlevlerinin yeniden ele alınıp değerlendirilmesi gerekli ve zorunlu bir hal almıştır.

Sorgulanması gereken başka bir alan da; örgütün kendini tanımlamada kullandığı kavramlara açıklık getirerek, insanların bu kavramları dilediği anlamda kullanmasının, başka bir ifadeyle kavram kargaşasının önlenmesine yönelik olmalıdır. Bu konuda en çarpıcı örnek örgütün kamu kurumu niteliğine yapılan vurgudur. 1961 ve 1982 Anayasaları TMMOB'yi "kamu kurumu niteliğinde" örgüt olarak tanımaktadır. Anayasalarda yer alan iki aynı tanımlama arasında büyük farklar bulunmaktadır.

1961 Anayasası kamu kurumu niteliğini, bu örgütlerin "tüzükleri, yönetim ve işleyişlerinin demokratik esaslara aykırı olamaz" hükmünü içermekte; örgütün seçilmiş organlarını idareye karşı yargı güvencesi altına almasına karşın, 1982 Anayasası bu tanımlamayı yaptıktan sonra, bu kuruluşların "devletin idari ve mali denetimine bağlı" olduğunu kaydetmekte ve bir çok yasaklar sıralanmaktadır.

Bu nedenle kamu kurumu niteliğine vurgu bir gücün değil bir bağımlılığın ifadesi olmaktadır. Daha öncede belirtildiği gibi, TMMOB özekliğini meşrulaştırmış bir örgüttür, 1982 Anayasasının bağlayıcı hükümlerine karşın bu niteliğine saygı gösterilmiştir. Ayrıca bağımsızlığın temel koşulu özerk davranabilme özgürlüğüne sahip olmaktır. Onun için TMMOB her alanda, her yerde ve her fırsatta özerk kimliğine, kazanılmış bir hak niteliğinde, vurgu yapmayı görev kabul etmelidir.

TMMOB kolektif, merkezi bir iradeyi temsil etmektedir. Buna karşın işleyişte oda inisiyatifleri ağırlık kazanmakta, bu da bir taraftan örgütün giderek odalar koalisyonuna dönüşme riskini artırmakta, başka bir yönden de odalaşmayı teşvik eder bir hal almaktadır.

Disiplinleri odalaşmaya zorlayan başka bir etken de aşırı iş bölümüne dayalı, başka bir deyişle kapitalist üretim biçiminin rasyonalite anlayışına göre disiplinlerin süratle ayrı mühendislik dallarına dönüştürülmesidir.

Ayrıca odaların meslek alanlarının sınırlarını, korumacı bir anlayışla, olabildiğince kesin çizgilerle belirtilmesi yönündeki talepleri, örgütlenmenin oda merkezli yönde gelişmesi ağırlık kazanmaktadır.

Olaya biraz daha geniş açıdan bakılacak olursa konunun farklı boyutlarda eğitim ve sanayi alanında da sakıncalar taşıdığı ortaya çıkacaktır. Kapitalist sistemin geliştirdiği esnek üretim ve esnek istihdama dayalı yöntemlerin doğuracağı toplumsal sonuçları bugünden kestirmek ve önlemleri üzerinde çalışmak gerekmektedir. Kapitalist sistem,

az sayıda nitelikli elemana karşı, çok sayıda, yedek iş gücü niteliğinde istihdam bekleyen, sıradan eleman yetiştirmeyi hedeflemekte ve eğitim sistemini bu temelde geliştirmektedir. Bu yedek iş gücünün başka bir özelliği de, sırada bekleyenler var anlamında, çalışanlar üzerinde baskı unsuru olarak işlev görmesidir. Aşırı iş bölümüne dayalı, esnek üretim ve esnek istihdamın gereklerine göre mühendis yetiştirmek bu planın bir parçasıdır.

İleriye dönük olarak, bu plan oda sayısının daha da artırılması yönünde, ister istemez, bir baskı yapacaktır. Bu temelde gelişecek bir odalaşmanın sonuçta örgütü, sistemin şirketleşme temelinde parçalara ayrılmış, proje bazında çalışan sivil toplum örgütlerine dönüştürme tehlikesini de içinde barındırmaktadır. Ayrıca, yabancı vakıf ve şirketlerin, proje çalışmalarına, cazip ekonomik olanaklar sunması, devletin yerleşme adına sivil toplum örgütleriyle birlikte çalışma vaatleri de bu yöndeki gelişmeleri körükler nitelik taşımaktadır.

Örgüt, bu iş sorunları yanında, kendini kuşatan toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel ortamdan kaynaklanan ciddi sorunlarla da karşı karşıya bulunmaktadır.

Bugün mühendis ve mimarların çözüm bekleyen sorunları toplumsal boyut kazanmış sorunlardır. Toplumsal sorunların ortaya çıkışı, ülkede bu sorunların altından kalkması gereken ekonomik, sosyal ve siyasal yapıların çökmüş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle de bu sorunların çözümü kişi ve kuruluşların gücü ve boyutlarını aşmaktadır.

Bu koşullar içinde TMMOB ülke ve üyeleri açısından, toplumsal yaşamı etkileyen konuları da sorgulamaya alma göreviyle karşı karşıya bulunmaktadır. Elimizden alınan kazanılmış haklarımızı geri istemek, bu uğurda mücadele vermek kaçınılmaz bir görevdir. Bu konuda de-politizasyonu daha da artırmak için geliştirilen “memleketi sen mi kurtaracaksın?” propagandasına karşı, “ülkeyi kurtaracaklardan biri de benim” diyen kararlı bir tutumu ortaya koymayı ve bu tutuma üye-örgüt bütünselliği içinde güç veremeyi herkesin görev kabul etmesi gerekmektedir.

Örgüt bilincini geliştirmek, mücadele direncini artırmak için, eğitim alanlarında araştırmacı, sorgulayıcı ve bunlardan senteze varıcı, özerk kimlik ve kişiliğe sahip bireyler yetiştirecek, özgürleştirici, bir eğitimi savunmanın yanında, meslek içi eğitimde aynı amaca yönelik olarak üyenin özerk kimlik ve kişiliğini geliştirmeye katkı koyacak yöntemlerin de programlanması da TMMOB'nin önde gelen görevi olmalıdır.

Köklü sorgulamayla ulaşılan doğru bilgilerin üye ve kamuoyuna aktarılması, baştan beri açıklamaya çalıştığım ihanetlerin, ülkeyi bu duruma düşüren iki yüzlülüklerin sergilenmesiyle başlatılması gerektiği kanısındayım. Bu yönde etkili olabilmek için, egemen ideolojilerin bilinç yanılmasına karşı, bilinç sıçramasına katkı koymak amacıyla, doğru bilgilendirme yollarının bulunup işletilmesi büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak: Örgüt organlarının katılımlı, sorgulama, tartışma, değerlendirme ortamlarında ulaşılan bulguların ışığında ele alınıp yeniden tanımlanması ve örgüt şemasının dinamik bir yapı oluşturacak şekilde yeniden kurulmasına çalışmanın kaçınılmaz bir görev olduğuna inanıyorum.

Örgütü, sahip olduğu ve kanıtladığı kimliğine yaraşır bir güce kavuşturma çabasını amaçlayacak olan böylesi bir sorgulama sürecini başarıya ulaştırmada bütün ilerici, yurt sever, devrimci, demokrat kişi ve grupların tarihi sorumluluk taşıdığına inanıyorum.

İşlenmesi gereken konular:

1980 öncesi Türkiye’de kamusal alan ve TMMOB, odalar, örgütler, toplumdaki kamuların varlığı, etkinliği, kamuoyunun oluşumu, anayasanın yarattığı ortamın özgürlüğü, bu özgürlüğün kullanılışı gibi KAMU konusu İktidar Seçkinleri ‘kitle toplumu’ bölümüyle işlenecek.

Emek platformu gibi güçlü birlikteliklerin bile yeterince başarı sağlayamamasının ana nedeni buna dayanmaktadır.

1961 Anayasasıyla, toplumda, gerçek anlamda, özgürce ve özerk olarak, kanaat oluşturan kamular, (irili ufaklı yapılanmalar, dinamikler) demokratik bir toplum yaratmaya dönük tartışma ortamına girdiler. Bu dönemde TMMOB ve bağlı oda ve birimleri gerçek anlamda kamuları oluşturdu. Kamunun temel niteliği olan özgür tartışma ortamlarında, kamuoyunu oluşturan toplumsal güçlerin en ön sırasında yer aldılar. O zaman da “kamu kurumu niteliğinde meslek örgütü” olarak tanımlanan bu örgütler kamuyu oluşturan en önemli alt kamu birimleridirler. R.W. Mills bunları, kişinin içinde bulunduğu en yakın topluluk olarak, birinci kamular, diye tanımlıyor. Özgür tartışma ve görüş oluşturma alanlarının yok edildiği, özgürlüklerin şalla örtüldüğü, özlemle beklenen AB üyeliğinin bile getireceği demokrasinin öz yerine görüntüyü öne çıkardığı bir toplumda kamu diye bir şeyden söz etmek mümkün görünmemektedir. Kamunun yok olduğu bir toplumda “kamu kurumu niteliğinde meslek örgütü”, özerk nitelikli bir kamu olma yerine, doğrudan devletin vesayetinin benimsenmesinden öte bir anlam ifade etmemektedir.

MUSTAFA ATMACA (İnşaat Mühendisleri Odası)

Bilim, belirlenmiş bir sorunu konu olarak seçen, seçilen konuyu deneye dayanan yöntemlerle inceleyip araştırarak genel geçerliliği olabilecek çözümler çıkarmaya çalışan düzenli ve amaçlı bilgi olarak tanımlanabilir.

Bilim, sistemli bir ilgi ve çalışmayla kazanılacak bir insan faaliyetidir, doğuştan kazanılmış değildir. Bir birikim olarak gelecek kuşaklara aktarılacak özellik kazanmış olmasına karşın; kültür, ahlak, din vb. toplumsal değerler kadar genel yaygınlığı sağlanamamıştır.

Bilimin toplumla ilişkisi giderek açılmış, toplum, bilime karşı yabancılaştırılmıştır. Sanayi devrimi, bilimi teknoloji aracılığıyla büyük çapta bir meta veya çıkar aracına dönüştürmüştür.

Bilimin tarihsel gelişimi

Bilim, Batı merkezci düşünme akımının zorlama ve empoze ettirme gayretleri sonucu Eski Yunan’la başlatılır, halbuki gerçek böyle değildir. Bilimin kuşaktan kuşağa aktarılması ve bilimsel bilginin geliştirilmesinde tüm dünya bilim insanlarının ve toplumlarının katkısı olmuştur, bilim tek merkezde doğup gelişmemiştir.

Sümerler tarafından geliştirilen yazıyla bilimin kalıcılığı ve aktarılma kolaylığı sağlanmıştır. Son yıllarda yapılan tarihsel kazılar bilime en büyük katkı yapan toplulukların Mezopotamya, Mısır, Hint, Çin ve bunların devamında eski Yunan olduğunu göstermektedir. Yunan Medeniyetinin bilime en büyük katkısı; bilimi matematikle ilişkilendirmiş olmasıdır. Tez-hipotez-sentez ilişkisini kurup bilimsel düşüncenin yaşama geçmesi

, teknolojiye uygulanması ve bilimin kalıcılaştırılıp diğer kuşakların hizmetine sunulması kolaylaşmıştır. Bilimle teknolojinin bilinçli ilişkisinin Yunan'da daha belirginleştiğini söyleyebiliriz. Yunan medeniyetinin sonlarına doğru Aristo'nun öğrencisi Makedonya'lı Büyük İskender Avrupa ve Asya kıtalarını çok kısa sürede işgal etti. İskender bu büyük işgal sırasında o dönemin önemli Yunan bilim adamlarını işgal ettiği doğu ülkelerine taşıyarak oralarındaki bilimle ilgili gelişmeleri öğrenmelerini ve bunları Yunan Medeniyetine taşımalarını sağladı. Bu hareket o dönem doğu toplumlarının bilimsel gelişmeleriyle Yunan Medeniyetinin yeniden sentezlenmesine katkıda bulundu. Yunan Medeniyeti sonrasında doğan Roma İmparatorluğu bilimsel gelişmeler yerine toplumsal düzeni sağlayacak idari ve hukuk alanındaki gelişmelere ağırlık verdi. Çiçedo haricinde büyük bilim adamı Roma döneminde yetişmedi. Ancak, bilimin uygulaması olan teknoloji konusunda Roma dünyanın o dönemine kadar yapılanların birkaç kat aşan çok büyük mühendislik ve mimarlık yapıları, alt yapıları yaptı. Bunların çoğu Yunan'da geliştirilmiş bilimsel gelişmelerin derlemesinin sonuçlarına göre yapıldı. Bu bilimsel derlemeler çok ünlü bir mimar olmayan Vitruvius tarafından yapılmıştır ve günümüze kadar onun sayesinde yazılı olarak kalmıştır.

Roma'nın aksine İslam İmparatorluğu Yunan bilimine sahip çıktı. 800'lü yıllarda yükselmesi başlayan İslam İmparatorluğu Yunandaki hemen bütün önemli bilimsel eserleri Arapça'ya çevirerek kendi bilim adamlarıyla bilimsel birikime katkılar sağladı. 12. Yüzyılın sonları İslam imparatorluğunun da sonunu getirirken Ünlü İslamcı düşünür Gazzali: "Bilimsel olan her şeyin Kuran'da olduğunu" söyleyerek İslamın bilime olan hizmetinin de sonunu ilan etmiştir. İslam İmparatorluğundan sonra kurulan ve bir dünya imparatorluğu olan Osmanlı, İslam İmparatorluğu'nun 8-12 Yüzyıllar arasındaki bilime hizmet ve geliştirme anlayışı yerine Roma İmparatorluğu'nun yaptığı gibi bilimin teknolojik sonuçlarıyla ilgilenip bilimi daha çok fetih ve güç amacıyla kullanmayı tercih etmiştir. 14. Yüzyılda Güney Avrupa'da 15 ve 16. Yüzyıllarda kuzey Avrupa'da başlayan Rönesans hareketinin yaptığı en önemli işlerden biri Araplar tarafından önemli katkılar yapılan Yunan bilimini geri alıp batı dillerine çevirmek olmuştur. Rönesans ve dindeki reform Batı'nın feodal toplumdaki Kapitalist topluma geçişinde en büyük etkenlerden birisi olmuştur.

Bilimin felsefeyle ilişkisi

Felsefe, varlığın ve bilginin bilimsel olarak araştırılması; Bir bilimin veya bilgi alanının temelini oluşturan ilkeler bütünü; Bir filozofun, bir felsefe okulunun, bir çağın öğretisi; Bir konuda soyut düşünüş; [1] Canlı varlıklar ve eşyanın ilkeleriyle, insanın evrendeki rolüyle ilgili görüşlerin ve inançların tümü. Bu meseleler üzerinde eleştireci bir düşünceye dayanan fikirler sistemi [2] şeklinde tanımlanmaktadır. Felsefenin farklı bakış açılarına ve amaçlarına göre başka tanımları da vardır. Bilimle felsefe arasında kopmaz bağlar mevcuttur. Felsefe de bilim gibi insana ve topluma aittir. Bilimden ayrıldığı yer; felsefe bilime kaynaklık etmesine karşın, bilim felsefe için bunu çoğunlukla yapamaz. Bilimin sonuçlarından bir kısmı teknoloji yoluyla kullanılabilir olmasına karşın felsefenin böyle bir kaygı ve amacı yoktur. Felsefeyi en genel olarak, bilimsel üretime kaynaklık edecek düşünme kuralları olarak tanımlayabiliriz.

Bilimsel gelişmelerin çoğu bir felsefeye dayalıdır. Anlaşılmasının zorluğundan şikayet edilen veya anlaşılmaz bulunan felsefe, spekülâtif felsefedir. Spekülâtif felsefe tarihsel

dönemlerde Yunan Sofistlerince şekillenip “aslında dünyanın anlaşılabilir olduğu” mesajını verir. Bu felsefe, günümüze kadar retorik (söylev sanatı) olarak gelmiştir. Kapitalist toplum politikacılarının çoğunun, sadece güzel konuşup toplumu etkilemeye çalışması, gerçeği anlatmayı laf oyunları yapması spekülasyon felsefenin en güzel örnekleridir.

Gerçekle, sahici anlamda ilgilenen felsefe bilimsel felsefedir ve amacı bilimin gerçekle buluşması ve insanın gerçekleri anlamasıdır.

Bilim adamı kimdir?

Bilim adamı, sözlük tarifi olarak bilimle uğraşan kimse olarak tanımlanır. Bu tarife göre bilim adamı olmayan hiç kimse yok gibidir. Çünkü bilime işi ve yolu düşmeyen kimse yoktur. Uğraşandan kasıt, sürekli uğraşmaksa bu da bilim adamını tanımlamaya yetmez. Çünkü bilim adamına atfedilen şey bilime yaptığı katkıdan ötürüdür. Katkı yapmadan bilimle uğraşmak ancak “bilim taşıyıcılığı” olur. Bilim adamı, bilmenin ağır sorumluluğunu toplumu aydınlatarak, bilgilendirerek taşıyabilir, bunu sadece söylemiyle değil, eylemiyle de kanıtlamak durumundadır. Bilgiyi ait olduğu toplumdan esirgeyen veya çeşitli bahanelere sığınarak topluma sunmayanlar veya bilimsel bilgiyi sadece bireysel çıkar aracı olarak kullananlar toplumun bilim adamına verdiği büyük değeri hak etmemiş olurlar.

İlk çağ bilim adamlarını saymazsak bilimde ilk büyük dönüm noktası Galileo ile olmuştur. Bu büyük bilim adamı hayatı pahasına verdiği mücadeleyle bilimi kilisenin tahakkümünden kısmen kurtarmış ve esas önemlisi bilime deneyi katmıştır. İkinci dönüm noktası, Newton’la geldi. Newton mekaniğe matematiği soktu ve mekaniği teknoloji ve mühendisliğin hizmetine sunma yolunu açtı. Newton, mekanik teorisini Kepler’in gezegenlerin dolaşım yasaları; Galileo’nun düşen cisimler yasası ve Matematikte geliştirilen diferansiyel hesap yöntemlerine dayandırdı. Ancak, 150 yıl mekaniğin kutsal kitabı sayılan Newton’un Principia’sında hareket kanunlarının başlangıç şartlarının tamamen keyfi olduğu gözden kaçmıştı. Bu konuyla ilgili 1977 Nobel kimya ödülünün sahibi İlya Prigogine ve Isabelle Stengers birlikte yazdıkları “Kaostan Düzene” adlı kitapta şunları söylüyor: “Okullarda ta başından beri bize belletilen klasik dinamik kanunlarına öylesine alışmışız ki, çoğu zaman dayandırıldıkları kabullenmelerin pervasızlığını fark edemiyoruz. Tüm hareket yörüngelerinin geri dönüşlü olduğu bir dünya, aslında garip bir dünyadır. Bir diğer şaşırtıcı kabullenme de başlangıç şartlarının hareket kanunlarından tümüyle bağımsız olduğudur. Bir taşı alıp yalnızca kişinin fiziksel gücü ile atmak mümkündür. Ama ya çok sayıda partiküllerden oluşmuş gaz bulutu gibi bir kompleks sisteme ne demeli? Açıktır ki, artık hiçbir şeye keyfi başlangıç şartları dayatamayacağız. Başlangıç şartları da bizzatıhi dinamik gelişimin bir sonucu olmalıdır.” [4] Newton, “Evet, evren mükemmel bir saat gibi işliyor ama onun zembereğini başlangıçta bir kuran vardı” şeklindeki deyişle bilimin kurtulmaya çalıştığı dini etkiyi yeniden davet eder etkiler yaratmıştır. Newton’un var kabul ettiği başlangıç şartları üzerine geliştirdiği mekanik teorisinin bir diğer özelliği indirgemeci parçalayıcılık ve parçalardan oluşturulan bütünün tam olarak parçaların toplamı olduğunu kabul etmesidir. Bütün bu gelişmeler o yıllarda yeni gelişmekte olan sanayi devriminin resmi ideolojisiyle büyük bir uyum sağlamıştır. Bu indirgemeci anlayış daha sonraki yıllarda geliştirilen sosyal bilimlerde de yöntem olarak seçilmiştir. Newton’un bilimde geliştirdiği bu ilkeler diğer gelişen bilimlere de yayılarak adeta Newtonizme dönüştü. Bu konuda ünlü bilim tarihçi Alvin

Toffler “Kaostan Düzene” adlı kitaba yazdığı takdim yazısında şöyle diyor: “Çağdaş Batı medeniyetinde en çok gelişmiş hünerlerden biri parçalama yani problemleri mümkün olan en küçük parçalara ayırmadır. Bu konuda becerikliyiz. O kadar becerikliyiz ki, çoğunlukla parçaları tekrar yerine koyup birleştirmeyi dahi unutuyoruz.”[4]

Mekanistik ve indirgemeci Newton’cu dünya görüşü ilk büyük darbeyi 1811 yılında Fourier’in ısının yayılışıyla ilgili bulduğu çok basit bir formülle aldı. Bu gelişme ve Sadi Carnat’ın termodinamiğin ikinci yasasını ortaya koyuşu bilimdeki bir diğer dönüm noktası olmuştur. Werner Heisenberg’in 1926’da ortaya koyduğu “Belirsizlik” ilkesiyle Klasik mekanik Teorisinin ancak belirli şartlarda geçerli olduğu açığa çıktı, böylece kuantum mekaniğinin yolu açıldı.

Bir başka dönüm noktası Einstein’in “enerji maddedir, madde enerjidir” diye özetlenebilecek çalışmaları ile olmuştur.

Teknoloji nedir?

Bir sanayi dalı ile ilgili yapım yöntemlerini, kullanılan araç, gereç ve aletleri kapsayan bilgi [1] , sanayinin çeşitli dallarında kullanılan takımların, işletme usullerinin ve metotların incelenmesi[2] şeklindeki iki ayrı kaynaktaki tanım teknolojinin bilimle olan ilişkisini çok açık olarak göstermemektedir. Teknolojinin bilimle olan ilişkisini kurarak tanımlayacak olursak, teknoloji bilimin uygulanabilir ve insan amacı için kullanılabilir kısmıdır denilebilir. İktisat, teknolojiyi üretimin girdileri ile çıktıları arasında kullanılan yöntem olarak tanımlıyor.

Teknolojinin üretimde kullanılmasının planlama ve denetimini mühendisler yapmaktadır. Yani, mühendisleri çok kısa olarak tanımlayacak olursak teknolojinin uygulayıcılarıdır diyebiliriz.

Teknolojiyle bilim arasındaki ilişki

Teknoloji bilimin şekillenmesinden ve düzenli bir faaliyet olmasından çok önceleri insanlık tarafından kullanılmıştır. Günümüz arkeolojik verileri insanın ilk kullandığı teknolojinin ateş olduğunu göstermektedir. Ateş, bize ilk okul kitaplarında okutulduğu gibi ağaç dallarının birbirine sürtülmesiyle elde edilmiş bir icat değil, doğanın kendiliğinden şimşek, güneş vb. gibi bir etkisiyle çok önceleri ortaya çıkmış ve insan tarafından keşfedilmiş bir teknolojik kullanım aracı olmuştur. Ege’li ilk çağ bilim adamlarının dünyayı oluşturan dört elementten biri olarak ateşi saymış olmasının ne büyük bir öngörü olduğunu günümüzde enerji olarak ateşten hala vazgeçemeyişimizden anlaşılmaktadır.

İlk çağ bilimini felsefeden ayırmak zordur. Çünkü o dönem bilim adamları aynı zamanda filozoftu. Bilim adamlarının o dönem iktidarları için önemi, daha çok savaş silahlarını onlara üretmekten kaynaklanıyordu. Yani, bilimle uğraşanlar, filozoflar bilimsel buluşlarını teknolojik bir uygulamaya dönüştürdükleri ölçüde önem kazanıyorlardı. Bu konuyla ilgili çok bilinen bir öykü Saraküza kralının yaptırdığı tacında sahte altın kullanılıp kullanılmadığını Arşimet’e kontrol ettirmesidir. Teknolojinin bilimle ilişkisi karşılıklı olmuştur, yani bazen bilimsel bir buluş teknolojik bir gelişmeye yol açıp ciddi toplumsal değişimlere neden olmuş, bazen de teknolojik bir gelişmeden bilimsel bir ilkeye ulaşılmıştır. Arşimet’in “Yüzen cisimler üzerine” adlı yapıtında ortaya koyduğu bilimsel ilkeler insanlık tarafından çok önceleri fark edilmiş idi. Cisimlerin yüzmesiyle

İlgili bilimsel bilginin teknolojiye dönüşümü çok uzak yerlere ulaşımı sağlayabilen gemilerin yapılmasına yol açmıştır. Buhar gücü çok önceden kullanılıyor olmasına karşın bilim adamı olmayan bir bilim meraklısı Sadi Carnat tarafından termodinamiğin ikinci yasası olarak ilk kez dile getirilmiştir. Bu da teknolojiden bilimsel yasaların çıkarılmasına çarpıcı bir örnektir

Teknolojik evrim

“Gereksinimin yaratıcı çabayı harekete geçirdiği inancı, teknolojik etkinliğin neredeyse tamamını açıklamak için sürekli yardıma çağrılan

bir görüştür. İnsanlar suya ihtiyaç duyarlar ve bu yüzden kuyu kazar, barajlar inşa eder ve hidrolik teknolojiyi geliştirirler. Barınmaya ve korunmaya ihtiyaç duydukları zaman da evler, kaleler, şehirler ve askeri araçlar yaparlar. Yiyeceğe ihtiyaç duyarlar; böylece hayvanları evcilleştirir ve bitkileri ıslah ederler. Kendilerini kuşatan çevrede zorlanmaksızın hareket etme ihtiyacı çekerler; böylece gemileri, at arabalarını, faytonları bisikletleri, uçakları ve uzay gemilerini icat ederler.” [5] George Basalla, Teknolojinin Evrimi adlı kitabında böyle söylüyor. Yani, “insan gereksinimleri icatların anasıdır. İhtiyaçlar icatları doğur” şeklindeki görüşe katılmayarak söyle devam ediyor(...): “Tıpkı beslenme gereksiniminde olduğu gibi görünür bir ihtiyaç genellikle hayvani bir ihtiyaçla örtüşür. Bununla beraber, temel gereksinimlerini karşılamak için insanların fazlasıyla karmaşık teknolojik araçlar seçmekte olduklarını gözden kaçırmamalıyız. Hayatta kalmak veya beslenmek için doğrudan doğaya bağlı kalmak yerine, tamamen gereksiz olan tarım ve yemek pişirme tekniklerini geliştirdik. Bu yöntemler gereksiz; çünkü bitkiler ve hayvanlar, insan müdahalesi olmaksızın üremeyi, yetiştirmeyi ve hatta serpilerek gelişmeyi bile başarabiliyorlar. Ayrıca bitkilerin, insan tüketimine uygun hale getirilmeden önce ateş yardımıyla çeşitli işlemlerden geçirilmesi de gerekmiyor. Tarım ve yemek pişirme, insanların hayatta kalması için birer önkoşul değildir. Kendi refah düzeyimizi bu yöntemleri kapsayacak biçimde tanımlamayı seçtiğimizde bizim için gerekli hale gelirler. (...) Bu bağlamda teknoloji tarihi, kendisine kıyasla çok daha geniş olan, insana ait isteklerin tarihinin bir parçasıdır. İnsana ait ürünlerin bolluğu ise, hayallerle, özlümlerle, isteklerle ve arzularla dolu insan zihninin eseridir. İnsana ait kurmaca dünya, öncelikle temel ihtiyaçların zorunlu kıldığı kısıtlamalar altında hayat bulsaydı, çok daha az çeşitlilik sergileyecekti,” [5] Basalla adını koymuyor ama, dönüşümünü ve zamanla varlığını teknolojiye bağlayan Kapitalizm teknolojiyi adeta yeni bir din haline getirmiştir. Teknolojinin evriminin diyalektik işlediğini ve var olan siyasi düzenle ilişkili olduğunu ortaya koymadan tek taraftan bakarak teknolojiyi doğru anlamak ve yorumlamak mümkün değildir Kapitalizmin iktisat teorisi, “insan ihtiyaçlarının sonsuz, kaynakların ise sınırlı olduğu” tezi üzerine kurulmuştur. Bu tez gereği, insanlar sonsuz ölçüde tüketmeye şartlandırılarak kapitalizmin yaşatılabilmesi için gerekli olan tüketim toplumu yaratılmıştır. Teknoloji de insanlığın sorunlarını çözmek yerine ağırlıklı olarak tüketim ekonomisinin sürdürülebilirliği için araç olarak kullanılmakta ve geliştirilmektedir. David Dickson’un “Alternatif teknoloji teknik değişiminin politik boyutları” adlı kitabının arka kapak yazısında (...) “Hiyerarşik ve otoriter olmayan ilişkilere dayanan, insanları yaptıkları işe ve doğaya yabancılaştırmayan, bireyin tüm yeteneklerinin ve yaratıcılığının önündeki teknik engelleri kaldıran, yenilenebilir kaynaklara yaslanarak doğayı tahrip etmeyen, uzmanların değil üretkenlerin denetlediği farklı teknolojiler geliştirmek mümkün müdür?” [11] şeklindeki soruya Dickson’un cevabı : (...) “Alternatif bir teknoloji, ancak alternatif değerlere yaslanan bir siyasal pratikle inşa edilecek alternatif

bir toplum yaratma mücadelesi içinde oluşturulabilir.”

“Sanayileşme ideolojisi” ve “bilimcilik miti”nin yarattığı indirgemeci anlayış ve şartlandırma mühendis ve mimarları da çokça etkilenmiştir.

TMMOB’yi, özellikle 1973 yılından sonraki solcu, devrimci yönetimler kamusal bir alana döndürerek mühendis ve mimarların sorunları yanında ülke politikalarının halktan yana olması için mücadele veren bir örgüt haline getirmişlerdir. Teknolojinin bir başka yanıyla insanlığa karşı kullanılan çok tehlikeli bir silaha dönüştüğünün halka anlatılıp kavratılması gerekmektedir. Bunu ancak TMMOB türü örgütler yapabilir. TMMOB’nin teknoloji ile ilgili politikası David Dickson’un çerçevelediği şekilde olmalıdır. TMMOB verdiği çok önemli mücadele sürecinde teknolojinin doğru yüzünü halka gösterme görevini çok daha başarılı ve etkin yapmanın yollarını bulmak durumundadır.

Bu nedenle, “ne pahasına olursa olsun kalkınmacılık” indirgemeciliğine destek vermek için daha özenli davranması gerekir.

Mühendislik nedir, mühendis kimdir?

Mühendislik: Yol ,köprü,yapı,,makine, su ve elektrik işleri gibi bayındırlık ve zanaatla ilgili teknik çalışmalardan birini konu edinen meslek.[1]

Mühendislik: uygulamalı matematiğin yardımıyla yol, köprü,bina,gemi ve uçak yapımı ile maden,su, elektrik gibi bayındırlığa değgin teknik çalışmalardan birini konu edinen meslek

Mühendis: Bir mühendislik mesleğinden olan kimse: inşaat mühendisi, makine mühendisi, elektrik mühendisi,vb.[6] seklindeki tanımlardan birisi Türkçe sözlükten, diğeri ise, Mimarlık Sözlüğünden alındı. Mühendis sözcüğü Arapça’da hendese; yani geometri sözcüğünden geliyor, Ancak geometricilik diye bir meslek veya zanaat yok.

“ Batı dillerinin hemen hepsinde mühendis kelimesinin karşılığı, Latince maharet , hususi bir zeka sahibi manasına gelen ‘inginerium’dan gelmektedir. Arapça ‘cin ile Latince ‘inginerium’un kökü arasında bazı filologlar ilişki görmüşlerse de bu konu netleşmemiştir. Fransızca ve İngilizce dillerinde ‘genie,genius’ deha anlamına gelirken Almanca’da bu sözcükler Arapça’da olduğu gibi cin,peri anlamına gelmektedir. Türkçe’deki mühendis, hendesece manasındadır ve Farsça kökenlidir. Ancak, buradaki hendesece, geometri ilmiyle meşgul olan anlamına gelmemektedir. Mühendis diye eski Arapça’da toprak ölçümü, su kanalları, yol işleri ile uğraşanlara denilmekte idi. 8. Yüzyılda Müslüman Araplar, eski Yunan ilmiyle temasa geldiler; o zaman geometri kelimesini kendi dillerinde ‘Hendese-i nazariye’ olarak ifade ettiler. Farabi’nin İhsa’ül- ulüm (ilimlerin sayımı) adlı kitabında konu bu şekilde kaleme alınmıştır. Demek oluyor ki, mühendis kelimesi gerek doğu gerekse Batı dillerinde, mesleğin hem teorik hem de pratik (ameli) vasfını da ifade etmektedir. Bu itibarla denilebilir ki, hiçbir mesleğin adı, muhtevasına uygun böyle mantıklı bir anlam taşımamaktadır” [7] Mühendis sözcüğünün etimolojisiyle ilgili çeşitli söylemleri daha netleştirmek için bu alıntıyı TMH sayı 45’ten aldım. TMH’nın 346. sayısında Prof. Dr. Altay Gündüz “ Eski çağlarda inşaat mühendisliği etkinlikleri” başlıklı yazısında konuyla ilgili şu ifade yer alıyor. “Yukarı Mısır Kralı Menes’in Aşağı Mısır’ı fethinden sonra (MÖ 3000) Mısır’da inşaat mühendisliği ve mimarlık etkinliklerini tek başına yürüten uzmanların ortaya çıktığını görüyoruz. Çoğunlukla rahip ya da yönetici sınıfından olan bu kişilere kralın ‘mühendislik yapıları başkanı’ adı veriliyordu.

Piramitler çağında (MÖ 2680-2258) bu terim daha da özelleşti. ‘Piramit yapım başkanı’ oldu Kısaca, Eski Mısır’da ‘mühendis-mimarlar’ kralın adamlarıydı”[8] Bir başka alıntı da şöyle diyor: (...) Eski Mısırlılara kadar uzanan geometrinin tarihsel kökeni, entelektüel buluşların yaşam gereksinimlerinden doğduğunu gösteren örneklerden birini vermektedir bize. Mısır topraklarına bereket taşıyan Nil nehrinin yıllık taşmaları toprak sahipleri için sürekli bir sorundu: Her yıl taşmayla birlikte tarlaların sınırları silindiğinden, geometrik ölçmelerle bunları yeniden belirleme zorluğu vardı. Böylece ‘survey’ denen arazide konum, biçim ve alan belirleme zanaatı ortaya çıktı. Geometri empirik bir bilim olarak bu uygulamadan çıktı; içerdiği ilişkiler gözlemlere dayanıyordu.” [9] Bu alıntılar mühendis’in sözcük kökeniyle tarihsel olarak ortaya çıkışı arasında ilginç ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Mühendisliğin bilim ve teknolojiyle ilişkisi

Mühendisliğin dünyadaki gelişimi tarihsel dönemlerdeki bilimin ve teknolojinin gelişimiyle ilgilidir. Bilimin 17. Yüzyıla kadarki gelişiminde daha çok bilim teknolojiyi etkilemiş olmasına karşın bu tarihten sonra oluşmaya başlayan sanayi devriminin ivmelendirmeyle bilimle teknolojinin birbirini etkilemesi karşılıklı olmaya başlamıştır.

Mühendisliğin tarihsel dönemlerde ortaya çıkışı insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla taşıyordu. Barınak (yapı), ulaşım, kentleşme, enerji, sağlık, tarım, çevre vb. gibi insanın temel ihtiyaçları bugün de sorun olarak önemlerini korumaktadırlar. Bu genel değerlendirme sonucunda mühendislik ve mimarlığın gelecekte de önemini koruyacağını söyleyebiliriz.

Modern mühendisliği fizik, kimya, biyoloji gibi temel bilimlerin matematikle yoğrulması ve sanayi devriminin (Kapitalizmin) ihtiyaçları ortaya çıkarmıştır. Bilimlerin mühendisliğe uygulanabilir olanları ayrı bir dalda gelişerek mühendislik bilimleri ortaya çıktı.

Sanayi devrimiyle bilim ve teknolojide yakalanan çok büyük ivme insanlığın bütün sorunlarını çözecek boyutlara ulaşmıştır. Kapitalizmin ekonomi politikası bilim ve teknolojiyi insanlığın temel sorunlarını çözen bir amaca yönlendirmek yerine ağırlıklı olarak ekonomik çıkar amacına dönüştürmüştür. Bilim ve teknolojiden elde edilen çok büyük güç toplumun geniş kesimlerini sömürebilmek için baskı altında tutmaya yönelmiştir. Ülke içi sömürü yeterli sayılmayıp evrensel sömürü mekanizmasının kurulabilmesi için silah ve savaş sanayiine yönlendirilmiştir. Bu nedenle en büyük bilimsel buluş ve bunların teknolojiye uygulanmaları daha çok savaşlar sırasında veya büyük ekonomik krizler sonrasında geliştirilmiştir.

Sanayi devrimi yani, Kapitalizm üç ana dalda gelişmiştir. Bunlardan biri, müteşebbislik (tüccarlık); diğeri, yönetimin bilim haline dönüştürülmesi; üçüncüsü de teknolojinin geliştirilmesidir.

Mühendislik de üç ana işlev yüklenmiştir : Güvenlik, ekonomiklik ve işlevlilik (fonksiyonellik). Mühendis bu üç ana unsuru optimum şekilde birleştirmekle görevlidir. Yani, mühendisler ekonomi ve ekonomikliği sağlamak için yönetim bilimi kurallarını uygulamak zorundadır. Dikkat edilirse Sanayi devriminin yörüngesinin iki ana unsuru mühendislik tanımı içersinde mevcuttur. (ekonomiklik, teknoloji) Sanayi devriminin mühendisliğe ihtiyacı ve onu geliştirmesinin nedeni bunlardır.

Mühendisler, hem teknoloji, hem de yönetim biliminin uygulayıcıları olması nedeniyle

bilimle olan ilişkileri direktir. Bilim ve teknoloji insanlık amacına yönelik kullanılıyorsa teknolojinin üretime katılımı ile sağlanan üretim verimliliği , kalitesi ve bolluğu, bedene dayalı insan emeğinin insanı yıpratması önlenmiş olacaktır. Doğa ve çevre çok dikkatli kullanılarak bugün ulaşılan ürkütücü çevre felaketleri olmayacaktır. Yönetimi bilim haline getiren kapitalizm yaptığı indirgemecilikle emeğin, kafa ve kol emeği bütünlüğünü bozmuş oldu. Kafa emeği ağırlıklı olarak iyi bir bilim ve teknoloji eğitimiyle yetiştirilen mühendislere bırakıldı.Mühendise biçilen bu görev, üretimin planlanması projelendirilmesi ve denetlenmesi oldu.Kol emeği ise, artık beyinle bağlantısı kesilmiş, daha çok bedensel güce dönüştürülmüştü. Bu parçalama ve indirgeme, toplumda muazzam bir yabancılaşma yarattı, teknolojiyi ve onun ortaya koyduğu ürünü sürekli tüketmeye kışkırtılan insan nedenle sonuç arasındaki ilişkiden tamamen habersiz yaşayan kitle toplumunun bir parçası haline getirildi.

Etik, ahlak mühendis ve mimarın topluma karşı sorumluluğu

Etik, toplumsal ve bireysel her türlü tercihlerimizin, kararlarımızın, eylemlerimizin, tavır takınmalarımızın ve onları belirleyen ilkelerin, değerlerin bilgisi olarak yaşamın ta içinde yer almaktadır[10]Kısaca etik, kişinin İyi, kötü nedir; doğru, yanlış nedir? vb. sorunlarla karşılaştığında verdiği kararlardır denebilir.

Ahlak ise kişinin bu sorulara verdiği cevaplardan yaşama geçirebildikleridir. Yani, etik ahlakın felsefi kısmı (düşünce halindeki doğruları) ahlak yaşama geçirilebilen kısımdır.

Mühendis kamu adına yetki kullanarak işini yapar . Yani, kendisine verilen diploma kendisinin kamu adına mühendislik yapmaya yetkisinin sadece yasal olarak belgesidir. Bu yetki devri, yetkin birisine uzmanlık gerektiren bir iş yapılmasını belli bir ücret karşılığında emanet etmektir, güvenmektir. Yurttaş yetkin sayılan kişinin bu konudaki bilgisinin yeterliliği yanında bu bilgisini etik ve ahlak kuralları ölçüsünde kullanacağına da güvenmektir.

Etik ve ahlakla mühendisin ilişkisi bu anlamda insanla olan ilişkisinin ve insanlığa olan sorumluluğunun ilişkisidir. Etik ve ahlak yaptırım olarak maddi bir ceza öngörmez, onun yaptırımı manevidir. Yani,kınama ,ayıplama, toplumdaki dışlama vb. şekillerdedir. Etik ve ahlaki değerlerin yükseltilmesi ise, eğitim ,kültür bilinçli inandırma ve ikna yöntemleriyle olur.

Mühendis ve mimarın etik ve ahlaki sorumluluğunun temel bağlantısının düzen(siyasal sistem) olduğunun altını çizmemiz gerekir,yani birey olarak mühendisi tek başına sorumlu görmek de bir indirgemeciliktir.Çünkü, mühendis ve mimarlar verdikleri kararlarda özgür ve özerk değillerdir. Her türlü ideolojik ve ekonomik yaptırım gücüne sahip olan düzen, onları kendi isteklerine göre karar verdirmek için “hayatta kalma ve karnını doyurma” tehdidiyle sürekli olarak baskı altında tutmaktadır. Mühendislerin kararlarını verirken tam olarak özgür olduklarını kabullenen tek taraftan bakan görüşlerle üretilen ‘mühendislik etiği, meslek etiği’vb. anlayışlar düzen- mühendis ilişkisinde olmazsa olmaz olan birey özgürlüğünü görmezden gelme hatasına düşmektedirler.

Sonuç

Bir bütün olarak bilim, teknoloji, mühendislik ve insanlık ilişkisi:

Bilim , teknoloji ve mühendislik arasında koparılmaması gereken zorunlu bağlar vardır, bunlar insana ve insanlığa hizmet olarak sunulurken etik, ahlak ve insanlık değerleriyle

bütünleştirilmelidir. Ancak bilim, teknoloji ve mühendislik arasındaki ilişki yok sayılarak insana sunulmaktadır. (indirgemecilik)

Bilim insanlığın binlerce yılda geliştirdiği iyi bir yol göstericidir. Kutsanacak, kuralları değişmeyen, değişmeyecek olan bir din değildir. İnsanlığın ortak sorunlarını çözebilecek en değerli ortak birikimidir. Bilimi çıkar hesapları adına büyük bir ağırlıklılikle çevreyi ve insanı yok edecek ölçüde güç olarak elinde tutmak isteyenlere karşı mücadele etmek bir insanlık görevidir.

Bilim adamı bilginin en saf ve sağlıklılarına sahip olması nedeniyle onu toplum adına kullanmak ve bu uğurda mücadele etmek zorundadır. Bu, kendisine atfedilen büyük saygınlık ve önemin gereğidir. Mühendis, bilimin uygulamalarından bilim adamından daha da sorumludur çünkü en son kararı o vermektedir.

TMMOB'nin, özellikle 1973 sonrası yönetimleri halkın ve üyelerinin yararı için mücadele eden kamusal bir örgüt olarak çalışmışlardır. TMMOB'nin örgüt olarak asıl kıymeti ve önemi buradadır, TMMOB bu kıymetin bilinciyle geleceğe bakmak ve geleceği planlamak durumundadır. İndirgemeci ve uzman bakışlı politikalar TMMOB'yi sıradan düzen örgütü haline sokar (moda deyişle, sivil toplum örgütü) Bu bağlamda TMMOB, toplumdaki yerini amaçlarını ve yeni mücadele biçimlerini geliştirip üyeleriyle ilişkilerini doğru sosyal bilimsel tahlillerden geçirmezse yeni dünya düzeninin her şeyi kendine benzetme olumsuzluğunun etkisinde kalma riskiyle karşı karşıyadır. 'Toplum mühendisliği' adı altında toplumsal değer ve kavramlara el atılmış ve içleri boşaltılmaktadır, böylece halka "bakın biz de gerçekleri söylüyoruz, sağ ve sol politikalar arasında bir fark kalmadı" aldatmacası yutturulmaya çalışılmaktadır. Üyelerinin ve yöneticilerinin bu aldatmacaların etkisinde kalmamaları için, içi boşaltılmaya çalışılan kavram ve değerleri korumak ve bilince çıkarmak için, TMMOB'nin kendini sorgulayacağı yeni bir durum değerlendirmesi yapması gerekmektedir.

TMMOB'nin teknolojiyi insanlık amaçları dışında kullananlarla mücadelesi çok daha bilinçli olarak sürmelidir. Üyelerinin ve halkın gerçek dostu olan TMMOB kendinin yarattığı ve koruduğu kamusal alanla yaşamını sürdürülebilir. 50 yıllık TMMOB tarihi, geleceği de aydınlatacak büyüklük ve öneme sahiptir.

KAYNAKÇA:

- [1] Türkçe sözlük, TDK yayını, ANKARA, 1998
- [2] Meydan Larousse Ansiklopedisi
- [3] Cemal YILDIRIM, Bilim ve ütopya dergisi sayı 81, İST., 2001
- [4] İlyaz PRİGOGİNE, Isabelle STENGERS, "Kaostan Düzene", İz yayıncılık İstanbul, 1998
- [5] George BASALLA, "Teknolojinin evrimi", TÜBİTAK yayını, ANKARA, 1996
- [6] Doğan HASOL; Mimarlık sözlüğü, İSTANBUL
- [7] "Mühendisliğin mahiyeti ve çağımızda mühendisin rolü", TMH sayı :45, ANKARA
- [8] Altay GÜNDÜZ, "Eski çağlarda inşaat mühendisliği etkinlikleri", TMH sayı: 346
- [9] Hans REİCHENBACH, "Bilimsel felsefenin doğuşu", Bilgi Yayınevi, ANKARA, 2000
- [10] EMO Etik komisyonu, "Etik, ahlak ve meslek ilkeleri", EMO yayını, ANKARA, 2004
- [11] David Dickson, "Alternatif teknoloji, teknik değişimin politik boyutları"

OĞUZ GÜNDOĞDU (Jeoloji Mühendisleri Odası)

Mücella'nın konuşmasından sonra "Sayın Başkan ve başkanlar" diyemeyeceğiz, öyle bağladı ki bu işi... Ama bakın, burada ince bir şey var: Yönetim Kurulu Başkanı diye selamlıyoruz ve hatırlarını soruyoruz, o çok anlamlı TMMOB'de. O yüzden ben yine "Sayın Başkan ve sayın başkanlar" diyorum. Bu yönetim kurulu başkanları temsiliyeti, örgütü temsil ediyor, onun için söylüyorum.

Bazı konuşmalar, gerçekten durumu çok iyi belirliyor, ama şurada örgütlülük formunda beklenen şey, en azından sorunları kristalize etmek, arkasından da çözüm önerileri konusunda yol açmaktır. Böyle olduğu gibi konuşmaları kitap haline getirirsek, birçok konuşmayı nasıl okuyupta, birbirine bağlayacağız. benim buna pek aklım ermiyor doğrusu.

Sanal dünyamız mı var? gerçek dünyaya bakacak mıyız? bir karar versek iyi olur. Burada çıkan oda başkanlarımızın pek çoğu üye sayılarını söylediler, yaptıkları çalışmalardan sayısal olarak bir şeyler ifade ettiler, ama ödenti oranını söylemediler. Üye sayısı 5 bin, ödenti yüzde 30, demek ki senin 5 bin üyen yok, sanal. Bir kere bunu da ortaya çıkartmak için bilimden başka yaklaşacağımız hiçbir şey yok -illa akademisyenlere ait değil şu bilim sözcüğünü kullanma , onu da söyleyeyim, bizlere, mühendislere, mimarlara, şehir plancılarına, herkese ait bir şey- araştırmadan başka yolumuz yok,. Yani böyle bir araştırma var mı; bu anlamda kapsamlı güvenilir bir araştırma varmı, elimizde istatistiki anlamda bilgi var mı? Sempozyumlardan, kongrelerde oluşturulan verim ne kadar, buna harcadığımız para ne kadar, bunun karşılığında sağladığımız verim ne kadar? Yaptığımız işlerin topluma yayılmasını istiyoruz ve çok iddialıyız; ülkemizin geleceğiyle ilgili önemli dönemeçleri geçmişte nasıl etkilediyse, ileride de etkilemek istiyoruz. Bu etkinin gücünü bilmeden bunları yapamayız. Bu konuda çabaların ortaklaşması ve teknik gücümüzü de buraya koymamız gerekli.

Yeni dönemde ihtiyaç duyacağımız bir şeyi ben çok net görüyorum: Ortaklaşan kavramları öne çıkarmamız gerekiyor; çünkü mühendis ve mimar kitlesi, hiçbir zaman aynı fikirleri ve ideolojileri birebir savunan bir topluluk değil. O zaman ortaklaşan kavramlar ki bu söyleniyor aslında, - yurtseverlik, çağdaşlık, demokratlık, devrimcilik, 4 kavram. Ama bazen öyle bir konuşma oluyor ki, bazı şeyler öyle bir sunuyor ki, bazı arkadaşlar anlıyor, benim cahilliğime verin, onları takip edemiyorum. Konuşmasından hangi fraksiyondan olduğu, hemen anlaşılıyormuş veya birbirlerini anlıyorlarmış. Kendi aralarındaki muhabbetleri, benim buna diyeceğim yok; yalnız bizim Genel Kurulumuzda da oylar böyle bir anlayışla kalkıyorsa, bu benim için bir sorundur. Söyleneni anlamadan elimi kaldırmam isteniyorsa, ben buna karşıyım ve bu örgütün bir problemi olarak görürüm bunu; çünkü burada oraya çıkan herkes, kendi açısından kendi inandığını söylemeye çalışıyor. O zaman biz de onları anlayacağız, bana uygun değilse ret, uygunsa evet. Bu böyle olmuyor, bunu da hakikaten sorgulamamız gerekir.

Ayrı bir özelliğimiz daha var: Bu örgütün pek çoğu entelektüel ve aydın özelliğini taşıyor veya taşıması gerekiyor. Bilim tarihi, felsefe güzel, ama bilim tarihine ve aydınlanma ve devrim tarihine baktığınızda, halkın hiçbir zaman kendi kendine ihtilal yapmadığını, aydınlanmayı, kendi somutlaşmış isteklerine dayanarak yapmadığını görürsünüz. Bunların önüne geçenler, entelektüel ve aydınlardır. Bu vasıf bizde olması gerekiyor ve var zaten, geçmişe baktığınızda var. Gelecekte bu özelliğimizi kaybettirmeye çalışanlar var, buna karşı da bir tavır ve bir yaklaşım, bir eğitim belki gerekli. Bu çok önemli şey, yani

siz halkın kendi kendine yürüdüğünü falan hiç gördünüz mü bir yerde? 68'li yıllarda bir sürü olayı şöyle bir hatırlayın, onun içinde olanlar; önlerine o zamanki öğrenciler veya bizim ağabeylerimiz geçmediği sürece yürümemişlerdir, kesinlikle. Zaten eşyanın tabiatına aykırı bir olay bu, bunu beklerseniz, bu yanlış. O yüzden o entelektüel ve aydın olduğumuzun farkına varıp, ona göre halkla nasıl konuşulur, nasıl yanına gidilir, hatta kendi meslek örgütümüz içinde üyelerimize nasıl bazı şeyler nasıl anlaşılır anlatılır. Şöyle mi anlatılır; “geçin karşıya oturun, sırayla ve belirli süre içinde isteyenler konuşsun, ne söylenirse söylesin - satışmalar dışında- bildiğimi okuyayım, toplantı bitmiştir hadi güle güle” mi; yoksa “hep beraber oturalım, şunu hem konuşalım, çay içelim, kahve içelim, alınganlıklar olmadan kıyasıya tartışalım. Önemli konuları, yerinde, içinde kültürel ve dinlenme ve eğlenmeyi de içerecek şekilde yapılacak etkinliklerde mi tartışalım?

Bilgiyi nasıl ve hangi tarzda alacağımız ve hangi üslupta vereceğimiz çok önemli. Bunun iyi örneklerini görüyoruz; üyelerimize, genç üyelerimize, öğrenci üyelerimize erişmekte Haritayla başlayan, Makineyle başlayan, bugün İnşaatla devam eden etkinlikler, birebir ilişkiler. Bunlar yeni geliyor, çoktan örgütümüzün gelenekleri arasına girmeliydi.

Bir şey daha yok: Ortak bir kongre, etkinlik yapamıyoruz. Bunlara bakın, ortak yaptığımız etkinlikleri hiç masaya yatırıp konuştuk mu; başkanlar kurulunda veya bu gündemli bir toplantı yaptık mı? yapmadık. TMMOB Yönetim Kurulunda da yapmadık, onu da söyleyeyim. Bunları oturup bir değerlendirelim. Konut Kurultayı TMMOB 5 (Ayşegül, oda sayısından emin değilim!O.G) odamız tarafından düzenlendiği ve çok önemli bir konu olduğunu hemen hemen tüm odalarımızın söylemlerinde yer almasına karşın niye 50 kişiyle yapıldı? Olacak şey mi bu? Yani neden bunların eleştirisini yapmıyoruz, neden o sorunların nereden kaynaklandığına bakmıyoruz? Bunlar bizim eksikliklerimiz, bu benzeri eksikliklerimizi gidermeden karşıımızdaki dev gibi sorunlarla mücadele etmemiz mümkün değil ve örgütlenme biçimindeki hedef görünümü konuşamazsınız.

Son cümle şu: Yakın tehlike var, uzak tehlike var. Biz mühendis insanız, yakın ve uzak tehlikelere göre davranmak zorundayız. Yakın tehlikeler belli, yani bu örgüt ciddi bir şekilde her an misyonunu zorla değiştirme tehdidiyle karşılaşabilir. Bunları bazı arkadaşlarımız da ifade etti, ama dünkü sabah konuşmalarında bu çok net söylendi. Bizim besleyici kaynağımız olan mezunlarımız olması gereken düzeyde üye olmuyorlar, yani üniversitelerde ters giden birşeyler var, ben üniversitenin içinde olarak görüyorum bunu. Hemen böyle “yok, bunlar gelmiyor, ilgisiz” falan demeyin, bu sistematik özellikler taşıyor, ucu 80 li yıllara kadar giden ve Avrupa Birliği üyeliği ile getirilen anlaşmalar, düzenler, okullardaki eğitimlerin niteliklerinin değişmesiyle ve diğer birçok olguyla ilgili çok geniş bir konu. Özellikle genç üyelerimizin “Siz çekilin biz yönetimlere gelmek istiyoruz söylemleri” de kesildi onlar da kalmadı, bitti. “Siz oturun, burada işinize devam edin biz kendi işimize bakalım” noktasına geliniyorsa, çok büyük bir tehlike bu. Bu yüzden bunları hakikaten çok net bir şekilde tartışmamız, kişiselleştirmeden, kurumsallaştırmadan tartışmamız gerekir.

Dünkü bir olaya bir gönderme yapmak istiyorum, o yanlıştı. Bunların tekrarlanmamasını sağlamamız gerekli. Bu konularda örgütün temel bir politikasını oluşturabilmek için hep savunduğum bir şeyi tekrar söyleyeceğim. Deneyimli eski yönetici ve üyelerimizden oluşan platforma ihtiyaç var, böyle insanların oluşturacağı platformda örgütümüzün kolay ortaklaşmadığı bazen kilitlendiği konularda, alınganlıklar olmadan özgürce tartışmalar yapılabilecektir.

TMMOB eksikliklere karşın çok sağlam temelleri ve misyonu olan bir örgüt, çok renkliliği örgütümüzün önemli özelliklerinden birisi, Bu farklılıkları kullanarak bizleri bölmeye çalışanlar var. Fizik Mühendislerinin alanına girip hemen çıkacağım merak etmeyin! Renkleri birleştirmek, ortak bir renge dönüştürmemiz için fizik dersinde deney yapardık. Yedi renkten oluşan bir disk hızla çevirdiğimizde ortak renge dönüştürdü. Bunu nedeni hareket, yani dinamizm. Bizim de ortaklaşma için yapacağımız başka bir şey değil TMMOB birlikteliği içinde dinamizmi sağlamak, bunu sağladığımız zaman, problemler biter.

Teşekkür ederim.

HAŞİM AYDINCAK (Elektrik Mühendisleri Odası)

Değerli Başkan, sevgili arkadaşlarım; hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

Gerçekten 50 nci yıl önemli bir dönüm noktası ve bu 50 nci yılı yaşayan bir örgüt olarak, onun hakkını vererek, oradan çıkarsamalar yaparak geçiriyor olmak da bizler açısından önem taşıyor. Bir merakım az önce giderildi, demin konuşmasıyla İsmet Ağabey tanıklık etti: aramızda bu örgütü 50 yıldır taşıyanlar da var . Bu çok güzel, gerçekten mutlu edici bir şey. O nedenle sözlerime, 50 yıldır bu örgütü taşıyanlar, 50 nci yılına taşıyanlar, 50 nci yılında taşıyanlar ve nice 50 yıla taşıyacak olanlara sevgimi, saygımı ve teşekkürlerimi sunarak başlamak istiyorum.

Gerçekten biz bir yanıyla baktığımızda, bir tarih sahnesinin bir evresindeyiz. Bir yanıyla o tarihi bizler de yaşıyor ve yaratıyoruz, farkında değiliz bunun, çok da umursamıyoruz. Her birimiz, kendi mütevazı kimliğimiz, kişiliğimizle bu süreçlerde yer alıyoruz ve hiç birimiz şöyle bir tarihe karşı poz verme duruşu göstermeye filan da hiç heveslenmiyoruz. Bu gerçekten çok güzel, kutlanması gereken bir şey. Ancak tüm bu mütevaziliğimize karşın, birlikte bir tarih yarattığımızı da bilmemiz gerekir.

Biz geçmişteki verilen mücadeleler ve çalışmalardan hareketle “bize sahiplenilecek bir geçmiş bıraktılar” diyoruz, ama bir yanıyla baktığımızda da, o geçmişin içindeyiz, onunla örtüşüyoruz. O geçmişini bizden sonrakilerin de aynı onurla paylaşabileceği bir gelişime dönüştürmek bizlerin elinde, bizler de bu sorumluluğumuzla hareket etmek durumundayız. O nedendir ki ben, her adımda her birimizin birer tarih sahnesinde bulunduğunu göz önünde bulundurarak davranmamız ve bu sürece o anlamda olumlu ve verimli katkılarda bulunacak şekilde kendi sıramızı savmak ve süreci değerlendirmek durumunda olduğumuzun altını tekrar çizmek istiyorum.

Geçmişini değerlendirirken, ister istemez biz çoğu kez bize sıcak gelen bir yerinden başlayarak alıyoruz. Bugünkü konuşmaların fıkralarla bezemesi tarzını ben de sürdürmek istiyorum. Bir Alevi cem toplantısında, -bunu anlatırken herhangi bir dini veya mezhepsel şeyi gözetmediğimi belirtiyim- yaşanmış bir olay bu, Mahzuni süreciyle birlikte çıkan, o dönemde yaşayan ozanlardan Ali Osman Dağlı diye bir ozan vardı. Onun katıldığı cem toplantısında vatandaşlardan biri, Ozana bir şey söyleyecek ona adıyla hitap edebilmek için “Âşık, adını bağışlar mısın?” diyor, o da “Ali Osman” diyor. “Adının yarısına kurban” diyor ve devam ediyor konuşmasına, adının Osman kısmına sahip çıkmıyor. Bizler de onu yapmak durumunda değiliz, bu TMMOB'nin 50 yıllık tarihi, bizim bir gerçekliğimizdir. Biz bu gerçeklik üstünde ve bu gerçekliğin Türkiye'deki gelişim koşullarıyla örtüştüğü noktalardan hareketle bir örgütsel gelişimi yaşıyor ve o örgütsel gelişimi geleceğe taşıma sorumluluğunu yerine getirmeye çalışıyoruz. Bu nedenle “yarısına kurban” yaklaşımından

kendimizi kurtarmamız lazım. Ama o kurban olunacak yarısı da gerçekten çok güzel bir yarısı, bunu da gerçekten güçlendirerek etkin kılma sorumluluğumuzu da hiçbir zaman göz ardı etmememiz gerekiyor.

Bu kaygılarla biz, özellikle 12 Eylül sonrası, 80 sonrasındaki gelişmelerde odalarda da yaşanan sıkıntılardan hareketle, bu kimliğimizi koruyabilmek, TMMOB'nin devrimci kimliğini, emekçiden yana olan kimliğini koruyabilmek ve geliştirebilmek açısından, DEVRİMCİ-DEMOKRAT PLATFORM diye kolaylaştırıcı bir platform oluşturmuştuk. Bu platformun yazıya dökülen görüşlerini 96-98'den beri hasbelkader redakte etme, kaleme alma durumunda olan bir arkadaşımım. Dönüp baktığımda Devrimci Demokrat Platformun 50 yıllık geçmişimizin azımsanmayacak bir kesitinde sağlıklı gelişmelerin yönlendirilmesinde etkin olduğu gerçeğine değinme gereği duymaktayım. Bu çalışma vesilesiyle ortaklaştırılan bakış ve davranış geliştirmenin ne kadar gerekli, ne kadar zor ve o ölçüde de keyif verici olduğunun yakın tanığıyım. Bizim bu süreçte ortaklaşa bir-takım çalışmalar, davranışlar, belirlemeler ortaya koyarak, bunu hayata geçirip eyleme dönüştürebilmemiz gerçekten çok önemli. Bu örgütümüz için olduğu kadar, buradan olumlu etkileşimler yaratabilmek yönünden ülkemizdeki gelişmeler açısından da önemli. Bu, her zaman için çok kolay olmuyor, olmaması da doğal, ama bizlerin bu ortaklaşa üretim yapabilme coşkusu, dayanışmasını, birliğini ve birbirimizle paylaşabilme, birlikte üretme zeminlerini koruyarak geliştirme sorumluluğumuzu hiçbir zaman göz ardı etmememiz gerekiyor.

Bu gelişmelere bağlı olarak TMMOB kimliği, emekçi kimliğini kavradı, mühendislerin, mimarların sorunlarının ülke sorunlarından ayrılamaz olduğu, bilimi ve tekniği halkın hizmetine sunma anlayışı, artık TMMOB örgütlülüğünde içselleşerek hiçbir yalpalamaya uğramayacak şekilde güç kazandı. Bu nedenle ben, sürecin bu yanıyla, bu içselleşmeye dönüşmesine katkı koyan herkese tekrar teşekkür etmek istiyorum. Ama sürecin bu şekilde gelişmesi de, bizlerin her birimizin hayatın her alanında ve kendi birimlerimizde bunu TMMOB birliğine, TMMOB birlikteliğine, TMMOB bütünselliğine taşıyabilmemiz, düşünsel ve kadrolar düzeyinde tazelenerek güç katabilmemiz mümkündür. Bunun gereklerini yapageldik ve yapmayı da sürdürmemiz gerektiğinin bilincindeyiz.

Bu tablo içerisinde ben sürece bu yanıyla, her birimizin - emeğini katan insanların bakış açısından baktığımda, TMMOB'nin 50 yıllık birikiminin ve örgütlülüğünün laf olsun diye yapılacak anmaların ötesinde bir düzeye erişmiş olduğunu söylemenin gururunu yaşıyorum. Bu haklı gururu bizlere yaşatan değerlerimize, ölümlerinden sonra arkalarından methiyeler dizerek anmayı beklemeksizin, bugünden hak ettikleri sevgi, saygı ve takdir hislerimizi göstermeyi becerebilmeliyiz. Gerçekten de 50 nci yılımızdan 50 yıllık geçmişimize saygıyla ve geleceğe umutla bakmamızın güvencesi olan değerlerin kendi içimizde olduğunu, o değerlere sahip çıkmamız gerektiğini tekrar vurgulamak ve dikkatinize sunmak istiyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

OĞUZ TÜRKYILMAZ (Makina Mühendisleri Odası)

Merhaba arkadaşlar.

Örgüt 50 yaşında, 50 . yaşını kutluyor. Bu 50 yılın 50'sinde olan ağabeylerimiz var, İsmet Öztunalı gibi, ama son 35-36 yılında bizim mahallenin çocukları, yani bizler ilericiler,

devrimciler, demokratlar damgamızı vurarak varız. Ben 1973'ten bu yana üyesi, yöneticisi, aktif üyesi ve şimdi son moda deyimle aktivisti olmaya çalışan bir arkadaşınızm. Bu süreçte hep ağabeylere atıfta bulunduğumuzu söyledi Mücella, doğrudur, hep böyle yapıyoruz. Ben 3 tane kadın arkadaşımızın adını zikretmekle kendimi görevli hissettim; Aydan Bulca'ya, Çelen Birkan'a, Rezzan Önen'e selam olsun.

Örgütlülüğün güçlendirilmesi temellerinden bir tanesi, uzmanlık alanlarındaki çalışmalarımızı derinleştirmek, uzmanlık alanlarımızda emekten, halktan, kamudan, meslekten yana politikaları, programları, çözüm önerilerini geliştirmek, güçlendirmektir. Uzmanlık alanlarımızdaki politikaları, projeleri, yatırımları incelemek; hatalı uygulamaları, sömürü ve talanı teşhir etmekle yükümlüyüz. Biz bugüne değin bunu yapageldik, ama bu yetmiyor, bu matematikteki gerekli şart. Yeterli olması için, bununla yetinmeyip, bizim ne istediğimizi söylememiz; yalnızca irdeleyen ve eleştiren değil, alternatifler öneren bir TMMOB'yi örmemiz gerekiyor.

Bugün Türkiye, Avrupa Birliği sürecinde. Bazılarımız, "AB ne eylerse güzel eyler" diye bir AB güzellemesinin, bir sanallığın, aldatmacının, yanıltmacının peşinde. Oysa TMMOB'nin görevi, tarım, ormancılık, ulaştırma, enerji, konut, altyapı, sanayi, kentleşme ve benzeri alanlarda Avrupa Birliği politikalarının ne anlama geldiğini ortaya koymak olmalı. Yani "Bize bunu dayatıyorlar, her nasılsa kabul edeceğiz" değil, "Bize dayatılan budur, bunun anlamı nedir; biz bunun yerine şunu istiyoruz" diye emekten, halktan, kamudan yana politikalar önermek göreviyle karşı karşıyayız. Bu amaçla meslek alanlarımızdaki güncel gelişmeleri ve siyasal iktidarların uygulamalarını dikkatle izlemeliyiz, tepkilerimizi dillendirmeli, kamuoyunu oluşturmaliyiz. Son tren kazasında tepkilerimizi ortaya koyduk; makinist değildi suçlu olan, siyasal iktidardı. Ancak dikkat etmeliyiz; siyasi iktidarı suçlarken de, ulaşımdaki demiryolları politikasını da savunmak durumundayız. Yani bugün -yıllardır demiryolları konusunda söyledik- bu iktidar inansa da, inanmasa da, Ankara-Konya arasında, Ankara-Afyon arasında, Ankara-Sivas arasındaki hatları tekrar gündeme getiriyorsa, bunu da irdelemek durumundayız. Bunu tartışacak bir demiryolu raporunu ve arkasından bir demiryolu kurultayını toplama göreviyle karşı karşıyayız.

Enerji sektöründe her dakika gelişmeler yaşanıyor. Sabah buraya gelmeden önce TMMOB'nin enerjiyle ilgili bir başka çalışma toplantısına gittik. Talep tahminlerinde çarpıklıklar var, planlı uygulamalar bir kenara atıldı, kamu yatırımları engelleniyor, kömür sondajları son 14 yılda bir önceki 20 yılın yüzde 20'sinin arkasında, yapılmamış durumda ve nükleer santraller örülmek isteniyor, yeni doğalgaz santralleri örülmek isteniyor. Bunlara karşı nasıl enerji politikası öneriyorsak, bunun köşe taşlarını ortaya koymak durumundayız. Yerli kaynaklara, hidroliğe, yerli linyite, güneşe, rüzgara dayanan, jeotermala dayanan bir politika önermek durumundayız.

Kamu yönetimi reformu projesiyle kamu hizmetlerini önce yerelleştirmek, sonra özelleştirilmesini öngören uygulamaları incelemek, irdelemek, deşifre etmek durumundayız. İşte en son örneği; "SSK hastanelerini önce Sağlık Bakanlığı'na devredeceğiz, sonra yerel yönetimlere" diyorlar. Bir sonraki adım da özel sektöre, ondan sonra da özel sağlık sigortaları...

Ulusal ve kamusal çıkarlara dayalı bir sanayileşmenin için gerekli kaynakların nasıl

bulunacağını, Türkiye’de bunun imkânının olduğunu anlatmak durumundayız. Küreselleşme rüzgarlarının etkin olduğu bir dünya ve Türkiye’de, özelleştirme yanlısı ideolojik saldırılara karşı hâlâ planlı ekonomiyi, hâlâ kamusal kaynaklara dayalı, kamusal ve ulusal çıkarları öngören politikaların mümkün olabileceğini somut olarak ortaya koymak durumundayız.

Ben ilkokuldayken, TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi olan İsmet Öztunalı aramızda. Benim TMMOB’de görev yaptığım 70’li yıllarda, elinden tuttuğum çocuklarla, o dönem ilkokuldaki çocuklarla burada şimdi birlikteyiz, onlar şimdi TMMOB üyesi, TMMOB yönetim kadrolarında. Bu onurlu bir yürüyüş, sürüyor, sürecek; çünkü son sözümüzü söyledik; çünkü daha yaşanacak güzel günler var. Nice 50 yıllara saygıyla, onurla...

MUSTAFA KADIOĞLU (Elektrik Mühendisleri Odası)

Değerli katılımcılar; hepimize dostça merhaba.

Bu saate kadar sabırla dinlediğiniz için, buraya katkı koyduğunuz için kendi adıma teşekkür ediyorum.

İki günlük toplantı ve paneller ve forumla birlikte 50 yıllık tarihimizin kazanımlarını, deneylerini bir gözden geçirip, önümüzdeki sürece bakmak ve buradan doğru da gelecekteki kuşaklara bir şeyler bırakmanın çabası içerisindeyiz. Elbette ki her örgüt, kuruluşundaki koşullardan bağımsız değildir. 1954 yılında kurulmuş olan örgütümüz, o günkü kapitalizmin yeniden yapılanması çerçevesinde kurulmuştur ve kapitalizmin gelişen sosyalizm karşısında ve iktidar olan sosyalizmin önünü kesmeye yönelik olarak gerek TÜRK-İŞ, gerekse diğer kitle örgütleriyle birlikte mühendis, mimar, şehir plancılarıyla da böyle bir örgütlenme, sistemi idare edilebilir kılmanın bir gereği idi. Ama bu örgütlülüğümüz, konuşmacıların çoğunun da dile getirdiği gibi, 1970’lerde amaç maddesindeki görevini tam olarak yaparak, işçi ve emekçilerin yanında, ona katkı sunan, onun mücadelesini geliştiren, onu çoğaltan bir çalışma içine girerek 1980’lere gelinmiştir.

1980’lerde elbette ki kapitalizmin 70’lerdeki krizinden sonra, kapitalizmin yeniden yapılanması ve yeni dünya düzeni adı altında bir projeksiyonla dünya emekçilerini sömüren, dünyadaki kaynakları metropol ülkelere ve burjuvaziye aktaran bir modellemeyle birlikte ülkemizde de 1980 ihtilali yaşanmış, ülkedeki emekçi ve aydınların üzerinden, sınıfın üzerinden bir tank geçmiştir. Bu yeni dünya düzeninin yaptırımları 1980’lerde ülkemizde de şekillendirilmiş, özelleştirme adı altında uygulamaya konulmuş, KİT’lerin tasfiyesi gündeme gelmiş. 1990’lara gelindiğinde ise, Sovyetlerin yıkılması ve sosyalizmin geriye dönüşüyle birlikte, kapitalist restorasyonla birlikte kapitalizm yeniden saldırısını çok hızlı bir şekilde geliştirmiştir. Bugün de hala çevremizde dünyayı yeniden yapılandırma adı altında gerek yasalarla birlikte, gerekse çevre ülkelerine savaşla birlikte, BOP adı altında da bir projeksiyonu vardır. Ülkemize baktığımız zaman, 1990’lardan sonra kamunun yeniden yapılandırılması, kamu çalışanları, Personel Rejimi Yasası, İş Yasasındaki değişiklikler ve yapısal uyum yasaları adı altında tekrar dayatılmaktadır.

Bu dayatmadan, bu parçalamadan, bu bölmeden elbette ki bizim örgütlülüğümüz de payını almaktadır ve böylesi bir yasa olduğunu da biliyoruz. Böylesi bir örgütlülüğün sermayenin ihtiyaçlarını karşılamadığından, böl, parçala yönet şeklinde ve üye değil, birey üzerinden sermayeye hizmet eden bir yapılandırma içine girmektedir. Baktığımız zaman, bizim örgütlülüğümüzün, gerek üye olanların, gerekse üye olmayanların yüzde 80’inin çalışan, üreten, emeğiyle geçinen bir üye tablosunu, istatistiğini bildiğimizden

doğru, bu örgüt çalışanların, emekçilerin yanında olmak mecburiyetindedir. Bu örgüt, ülkenin bağımsızlığını savunmak mecburiyetindedir ve savunmasını daha da ileri noktalara diğer emek örgütleriyle de güçlendirmek ve geliştirmek mecburiyetindedir.

Bunu nasıl yaparız; bu kısa zamanda bunu söylemeye çalışacağım, bunu formüle etmeye çalışacağım. Yapısal organizmamızı gözden geçirmek mecburiyetindeyiz. Şubelerdeki danışma kurulları 3 ayda bir toplanıyor. Bu danışma kurulunun, örgütlüğünün gereğini yapacak şekilde evriltilmesi gerekiyor. Danışma kurulunda da alınan kararların ve örgütün diğer kararlarının üye gündemine taşınıp, üye gündemiyle birlikte örgüt yöneticilerinin gündeminin aynışması gerekmektedir, üye'yi taraf etmemiz lazım ve özne bir taraf üzerinden olması lazım. Oda merkezlerini, oda bütünlüğünü, TMMOB bütünlüğünü bir mücadele sevk etmeliyiz. Bu da yetmez; diğer emek örgütleriyle birlikte daha fazla iş yapan, daha ortak iş yapan bir yapıya evriltilmesi lazım. Bu anlamda bizi besleyecek olan, örgütlülüğümüzü besleyecek olan öğrenci kurultayları ve öğrenci gençliğin sorunlarını ve öğrencileri buraya çeken bir çalışma içinde olmamız lazım. İKK'ları bugünkü yapı-sından daha da işlevsel hale sokmamız gerekir. İKK'ları, tüm odaların katkı koyduğu, tüm odaların buna omuz verdiği ve yereldeki örgütlerle, emek örgütlerinin birimleriyle iş yapan bir hale getirmemiz gerekiyor.

Dolayısıyla emeğin birliğine, emekçilerin birliğine, emekçilerin ortak mücadelesine katkı sunan bir örgüt yaratmamız gerekiyor. Dipten gelen dalga ve mesleğimizi geliştiren, üreten ve ülkede son zamanlarda türeyen, son 10 senedir türeyen satış mühendisler değil, tesis, işletme, üretim ve AR-GE mühendisleri ve plancılarının olduğu bir TMMOB yaratabiliriz diye düşünüyorum.

Saygılar sunuyorum.

HAKKI ATIL (Jeoloji Mühendisleri Odası)

Sayın Başkan, değerli oda başkanları, dostlar, arkadaşlar; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Benden önceki birçok konuşmacı, TMMOB'nin tarihiyle ilgili birçok ayrıntılı bilgi verdi, değerlendirmede bulundu, ben tekrar aynı değerlendirmeleri yapmayacağım. Ama bugün içinde bulunduğumuz koşullarda "Gelecekle ilgili nasıl bir TMMOB?" dediğimiz zaman, bugün içinde bulunduğumuz koşulların değerlendirilmesini Ersin Bey'in de ifade ettiği gibi, o gelişki üzerinden yapmak durumundayız. 20 yıl öncesinin, 30 yıl öncesinin kapitalist devlet yapısı ortadan yok oluyor, başka bir şey geliyor, değişiyor, olgular bunu gösteriyor. Çığırından çıkmış bir dünya tanımlamasını yapıyor Başkaya Hoca; çığırından çıkmış bir Türkiye tanımlaması, bu resmin içerisinde olguyu tamamlıyor. Hatırlarız, çocuğuna süt alamayan, ama intihar eden insanlar var Türkiye'de; metalurji mühendisi bir arkadaş, işini kaybediyor, banka soygununda vuruluyor. Bunlar küçük küçük haberler olarak her tarafta, sağda solda geliyor.

Peki, o zaman böylesine bir gerçeklikte TMMOB olarak ne yapmamız gerekir? Yapacağımız şu: Çığırından çıkmış bir dünyada kapitalizm sadece insanlara savaş açmış değil, bugün ekosisteme savaş açmış durumda, çevreye savaş açmış durumda. O zaman bu değerlendirmenin üzerinden bir yol tutturmamız gerekiyor. Türkiye'deki devlet yapısının tamamen dışarıyla entegre olduğu, onun uygulayıcısı olduğunu görmemiz gerekiyor. Bunların içerisinde o zaman mesleki çıkar savaşını nasıl gerçekleştirecek, bunun olanakları var mıdır? AB düzenlemeleriyle, buna karşı birçok sorunu barındıran hizmet anlaşmalarıyla

mesleki anlamda bile ciddi bir sorun yaşayacağız, bu açık. O zaman açıktan bu sistemin sonuçları olan kapitalist sistemi sorgulayan bir hattı önümüze koyup, bütün çalışma sistemimizi bunun üzerinde kurgulamamız gerekiyor. Bunu nasıl yaparız? Mücella Hanım ifade etti; evet, sınıf krizde, anlayışlar krizde. O zaman bu yapı içerisinde bu ideolojik değerleri üreten, davranış tarzlarını değiştiren bir anlayışı ortaya koymalıyız.

Eşitliği tırnak içinde eşitlik değil, sosyalist anlamda, toplumcu anlamda bir eşitlik anlayışıyla kurarak odaları, birimleri, çalışma tarzını sorgulamamız gerekiyor. Sanıyorum önümüzdeki toplantılarda buna yönelik forumlar vesaireler yapıldığı takdirde, bunları daha ayrıntısıyla tartışma olanakları söz konusu olabilecek. Benim önerim; önümüzdeki dönemlerde sadece birkaç toplantıyla sınırlı olmayan, ayrıntılı gündemleştirilmiş toplantılarla “Bu nasıl sağlanabilir?”i tartışmak gerekiyor. Yani şöyle bir örnek vermek istiyorum: Bir mali konuyu bile bugünkü kapitalist ilişkiler içerisindeki bir paylaşım, bölüşüm konusuyla mı çözmeliyiz, TMMOB çözmeli; yoksa alternatif bir anlayışla bu mali sorunu halledebilir mi, mekân sorununu halledebilir mi? Kendi içimizde alternatifleri koyamadığımız müddetçe, bu örgütün geçmişteki gibi olma şansı yok. Kendimizden başlayarak değiştirmedığımız müddetçe, eşitlik, özgürlük, barış, adalet savunusunu yapamayız, bu sadece bir güzelleme olur.

Teşekkür ediyorum.

MEHMET KAYADELEN (Maden Mühendisleri Odası)

Sayın Başkan, değerli meslektaşlarım; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan mimar ve mühendislerin meslek odasına üye olmak zorunda olmadığına ilişkin bir görüşümüz var. Bu görüş dün de dile getirildi, bugün de. Ben bu konudaki aykırı görüşümü dile getirmek, sizinle paylaşmak için söz aldım ve sonunda da bir dilekte bulunacağım.

Hepimiz biliyoruz, TMMOB Yasası'nın ilgili maddesinin birinci cümlesi, başından beri olan bir cümle, Türkiye'de mesleklerini icra etmek isteyen mimar ve mühendislerin ilgili meslek odasına üye olma zorunda olduğunu söylüyor. 1980'den sonra, galiba 1982'de eklenen fıkıyla “Kamu kurum ve kuruluşlarında sürekli ve asli görevlerde bulunanlar, isterlerse üye olurlar” gibi bir cümle eklenmişti. Biz bu cümleyi bütün kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan bütün mimar ve mühendisleri kapsayacağını varsayarak hepsinin üye olma zorunda olmadığını düşündük. Oysa kamu iktisadi teşebbüslerinin personel rejimini düzenleyen 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin istihdam şekillerini düzenleyen 3 üncü maddesi, iki türlü personelden bahsediyor. Bir tanesi, memur statüsünde çalışan; -ki onların 1 sayılı cetvelde belirtilenler- bunlar sürekli ve asli görevlerde çalışanlar olarak tanımlanıyor, bunlar memur statüsünde istihdam ediliyor. Bir de bu durumda olmayan, sürekli ve asli görevlerde çalışmayanlar bulunuyor, bunların da hangi kadrolar oldukları 2 sayılı cetvelde sayılıyor, bunlar da sözleşmeli olarak istihdam ediliyor. Buna göre, TMMOB Yasası'nın o 1982'de eklenen ifadesi, sözleşmeli personeli kapsamıyor, yani KİT'lerde sözleşmeli olarak istihdam edilen mimar ve mühendisler de mesleklerini icra edebilmeleri için meslek odalarına üye olmak zorundadırlar, bunu paylaşmak için söz aldım. Dileğim de odaların ve TMMOB'nin bu konuda çaba harcıyıp, KİT'lerde -ki sayıları giderek azalıyor artık, ucundan yakalayabilirsek ne mutlu bize- sözleşmeli olarak çalışanların da meslek odalarına üye olmalarını sağlamak gerekiyor. Bununla da yetinmemek gerekiyor; asli ve sürekli olarak çalışanların, yani

memurların da üye olabilmelerini sağlayabilmek, gerekli yasa değişikliğini yapmak için, ilgili meslek kuruluşlarıyla birlikte çaba harcanmasını diliyorum.

Sözlerime son verirken hepinizi saygıyla selamlıyorum. Teşekkür ediyorum.

ŞEVKİ BAYRAKTAROĞLU (Jeoloji Mühendisleri Odası)

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben TMMOB'nin 50. yılında, şimdiye kadar yapması gerektiğine inandığım, ama yapılmamış olan bir şeyi öneri olarak getirmek istiyorum. Önerdiğim şey şu: Hepimizin ortak bir noktası var; üzerinde yaşadığımız coğrafya. Bu üzerinde yaşamış olduğumuz coğrafyanın özelliklerinin ortaya çıkarılması gerekiyor bana göre. Bu özellikler ortaya çıkarıldığı zaman görülecektir ki bu coğrafya gerçekten çok önemli bir coğrafyadır.

Ben size bir şey söyleyeyim, bir soru: Dünyada sınırları içerisinde deniz olan bir ülke söyleyin veya düşünün; böyle bir ülke var mı? Evet, böyle bir ülke var, bu ülke Türkiye. Bu coğrafyayı tanımadığımız zaman, Heraklit'in, Anaksimendros'un, Anaksimenes'in düşünce yapısını öğrenemeyiz. Bu coğrafyanın klimatolojik koşulları, -meteoroloji mühendisi arkadaşım bunu çok iyi bilir- yani Anadolu'nun bazı özellikleri bizim tarafımızdan bölük pörçük biliniyor. Örneğin ben jeolojik özelliklerini biliyorum, meteoroloji mühendisi arkadaşım meteorolojik özelliklerini biliyor, ziraat mühendisi arkadaşım zirai özelliklerini biliyor, buğdayın evrimleşmesini vesaireyi biliyor, orman mühendisi arkadaşım endemik bitkileri biliyor, ama bunları hepimiz bilmiyoruz. Dolayısıyla önümüzdeki günlerde bizi bir görev bekliyor; bu coğrafyanın özelliklerinin ortaya çıkarılması gerekiyor bence. Bunun ne yararı var? O zaman stratejik bir ülke olduğumuz ortaya çıkacak.

Şimdi emperyalizmi vesaire, onları söylüyoruz, konuşuyoruz, Anadolu'nun da çok önemli bir ülke olduğunu söylüyoruz. O zaman Anadolu'nun özellikleri ortaya çıktığı zaman, Ortadoğu'daki o Büyük Ortadoğu Projesi'nin ne anlama geldiği ortaya çıkıyor. Bu önerinin gerçekten önümüzdeki günlerde gündeme alınması ve ilgili bütün odaların bu konuda komisyonlar oluşturması ve bunun ortaya çıkarılması bizim için hayati bir önem taşıyor, benim kendi düşünceme göre. Bunun şu yararı da var: Araştırma ve geliştirme faaliyetleri beraber ortak bir noktaya geldiği zaman, hangi aşamaya ulaşacağını da bize ispatlayacak. O zaman bir evrim teorisi var; bu, emperyalizmin bize saldırmış olduğu, bu evrim teorisinin karşısı olan yaradılış düşüncesinin ne kadar safсата bir şey olduğu ve bunun neden bize karşı bir silah olarak kullanıldığı meselesi de ortaya çıkacak. Anadolu'nun gerçekten bu özelliklerinin ortaya çıkarılması, bizim önümüzde duran tarihsel bir görevdir, bu önerimi dikkate almanızı rica ediyorum.

Hepinizi saygı ve sevgilerimle selamlıyorum.

SALİH SÖNMEZİŞİK (Orman Mühendisleri Odası)

Sayın Başkan, değerli arkadaşlar, herkese merhaba,

Kendimizde bu hakkı görmediğim için toplantıda söz almak istemiyordum. Ancak Sayın Başkan toplantının açılışında "TMMOB'nin de kırılma noktaları vardır, bunlardan bir tanesi de kaybettiğimiz Orman Mühendisleri Odası'dır" deyince söz almak gerekliliğini hissettim. Ama öncelikle hepinizden kılık ve kıyafetim için özür dilerim. Çünkü bu toplantıdan haberim yoktu. Toplantıyı şu an oturduğum Çanakkale'den Ankara'ya bir işim için gelince öğrendim ve izlemeye karar verdim. Bu kıyafetle gelmezdim, kusura bakmayın.

Orman Mühendisleri Odası, TMMOB'nin kuruluş yılından bugüne değin, TMMOB'nin amaç, ilke ve örgütlülüğüne uygun bir biçimde mücadele etmiş odalardan birisidir. Zaten biz bu odayı TMMOB'nin devrimci mücadelesinin şahlandığı yıllarda, yani 1973 yılında kazandık, o yıllarda oluşturulan Yönetim Kurullarında görev alan arkadaşlar şu anda salonda, arka sıralarda oturuyorlar. Daha önce söylendiği gibi, bugün, bu salonda Orman Mühendisleri Odası'nın yeni Yönetimi yoktur, ama yıllardır Orman Mühendisleri Odası'na ve TMMOB'ye omuz veren ormancılar buradadırlar.

Fakat 12 Eylül döneminin getirdiği faşist baskılar sonucu Oda'yı 1981 yılında kaybettik. Yapılan örgütlü mücadele sonucu 1989 yılında yeniden kazandık. Ancak üzerimizde 12 Eylül'den daha çok baskı ve tehdit uygulayan AKP'nin uzun ve planlı mücadelesi sonucu bu yıl Oda'yı yeniden kaybettik.

Neden ve nasıl kaybettik? Bu soruya yanıt bulmak için odamızın ve ormancılığımızın içinden geçtiği süreci irdelemekte yarar var. Bilirsiniz, Türkçe'mizde bir özdeyiş vardır, "Çarşamba'nın geleceği Salı gününden bellidir" derler. İşte ben uzun süre bu gerçeği anlatmaya çalıştım herkese.

Anımsarsınız, 2 yıl önce, Haziran 2002'de, Jeoloji Mühendisleri Odası veya Türk-İş salonunda TMMOB'nin bir Danışma Kurulu Toplantısı yapılmıştı, önceki başkanımız Kaya Ağabey hatırlar, o toplantıda ilk sözü ben aldım, bugün yaşadıklarımızı ve yaşayacaklarımızı tek tek anlattım. Olacakları önceden kestirdiğim için falcı mıydım? Elbette ki değil. Çünkü içinde bulunduğumuz koşullar bu sonuca gelebileceğimizin önemli bir göstergesiydi. Bunlar neler idi?

- Bildiğiniz gibi oda üyelerimizin %90'a yakını kamu sektöründe çalışmaktadır. Odamızın her seçim döneminde baskı altına alınan bu arkadaşlarımızın bu dönem çok daha fazla baskı altına alınacağı kamuoyunda dillendirilmeye başlanmıştı.

- Yine bildiğiniz gibi uluslararası sermayenin ülkemizde en çok cirit attığı ve talan politikası uyguladığı kaynaklarımızın başında ormanlarımız gelmektedir. Bu talana karşı en büyük mücadeleyi TMMOB ve Orman Mühendisleri Odası vermektedir. Verilen bu mücadele ve alınan tarihi bir çok yargı kararları burada anlatılmak ile bitmez. İşe emperyalizmin Türkiye'deki temsilcilerine göre bu mücadeleyi veren TMMOB Orman Mühendisleri Odası artık susturulmalıydı.

Nitekim bu düşünce devletin resmi belgelerine de yansdı. 1983 yılında ülkemiz için "Özelleştirme Master Planı hazırlanarak KİT'lerimizin talan edilmesi düğmesine basan Dünya Bankası, 1998 yılında Ormanlarımız ve Ormancılığımızla ilgilenmeye başladı. Aynı yıl ülkemize gelen bu emperyalizmin örgütünün uzmanları (!), "Türkiye Ormancılığı Master Planı" yapma uğraşı içine girdiler. 2 yıl süren bu çalışma sürecinde Oda olarak bizlerin de görüşlerine başvurdular. Hazırlanan "Türkiye Ormancılık Sektörü İzleme Raporu" dönemin hükümetine sunuldu. Hükümet tarafından benimsenen ve kamuoyuna açıklanan bu raporun en önemli özelliği; "Türkiye'de Orman Kaynaklarının Yönetiminde devlet denetiminin en aza indirgenmesi ve bu nedenle bu sektörde çalışanları ile örgütlerinin yani bizlerin bu durumdan en fazla zarar göreceği" hükmünün altına çizilerek belirtilmesiydi. Nitekim bu rapor kamuoyuna sunulup, çalışmalar başladığından bir yıl sonra ABD'nin Seattle Kentinde, Dünya Ticaret Örgütü toplandı.

Bu toplantıda gündemin en önemli maddesi ise gelişmekte olan ülkelerin orman kaynaklarının uluslararası sermaye tarafından nasıl paylaşılması gerektiğine ilişkin konuları içeriyordu. Ama bu kentte karşıt gösteride bulunan eylemci gruplar arasında odamız adına yetki alan bir kuruluş da yer alıyordu.

Ama tüm bunlardan önemlisi AKP hükümetinin “Ormancılığımıza” ve “Ormanlarımıza” bakış açısı idi. 3 Kasım 2002 seçimlerinden çok önceleri, bugün hükümette görev alan bazı üyeler, Ormancılık Konusunda bizler ile diyalog içinde idiler. Biz daha AKP iktidara gelmeden onların ormanlarımız ile ilgili düşüncelerini öğrenmiş ve korkmaya başlamıştık. Çevre ve Orman Bakanı bana (ben o sırada bakanlıkta görevli idim) Ormancılıkla ilgili düşüncelerini açıkladığında olayın vehametini hemen arkadaşlara ilettim. Türkiye’de yeni planlı ve kapsamlı bir orman talanı hazırlığını kamuoyuna ulusal basın aracılığı ile duyurduk. Bundan ürken AKP iktidarı odamızı cezalandırmak amacı ile henüz hükümet icraata bile başlamadan beni Ocak 2003’te Sarıkamış’a komik bir görevlendirme ile sürgüne gönderdi.

Oda Başkanı’nı Ankara dışına gönderince, Oda’nın suskun kalacağını zanneden hükümet yanılmıştı. Tam aksine bütün örgütlülüğümüz ile bu talan girişimlerine karşı durduk. Özellikle 2/B yasası ile ilgili olarak diğer örgütlerle ortaklaşa yaptığımız savaş bu yasanın Cumhurbaşkanınca 2 kez veto edilmesine neden oldu. Odamız bununla da kalmadı en başta Başbakan olmak üzere bazı başkanların ve AKP yetkililerinin orman talanlarını ve bu suçlardan aldıkları yargı kararlarını kamuoyuna yazılı ve görsel olarak duyurarak, hükümetin gerçek niyetini ortaya koydu.

Bu duruma çok kızan AKP yetkilileri ve Başkanlık görevlileri “Siz bize Meclis’teki ana muhalefet partisinden bile sert muhalefet ediyorsunuz, bu sefer sizi Ankara dışına göndermeyeceğiz, bizzat mücadele ortamından sileceğiz” dediler. Ve bildiğiniz gibi devletin tüm gücünü kullanarak her tür şiddet, baskı, tehdit ve entrikalar (hatta Yargı Kararları üzerinde bile) sonucu Oda seçimlerini kaybettik.

Kaybettik ama burada itiraf edilmesi gereken bir gerçek var. “Hırsızın suçu var da ev sahibinin suçu yok mu” derler adama. Elbette ki var. Bilirsiniz... Fatih Sultan Mehmet İstanbul’u kuşatmış, şehir düşmek üzere, bırakınız şehri, Bizans İmparatorluğu tarihi sona ermek üzeredir. Dışarıda bu olaylar yaşanırken toplumun en etkili sınıfı olan din adamları yani papazlar Ayasofya Kilisesi’nde “Meleklerin erkek mi dişi mi” olduğuna ilişkin çok ciddi (!) tartışma içindeymişler. Odamızın son seçim sürecinde adete benzer olaylar yaşadı. Grup olarak içinde bulunduğumuz baskı, tehdit, şiddet vb. olumsuzlukları ve karşı tarafın gücü belli olmasına rağmen yıllardır yaşadığımız polemikleri yineledik ve odayı kendi ellerimizle teslim ettik.

İş işten henüz geçmiş değil. Bu arada yapılacak iş yeniden bir araya gelmek (TMMOB’ye verdiği öneri ve olanaklar için teşekkür ederim) ve mücadeleye yeniden başlamaktır. Böylece en azından ormancılık sektöründe var olan muhalefet boşluğunu doldurmak ve TMMOB’nin ormancılık ile ilgili politikalarına destek vermek bile hepimiz için kazanımdır.

Sevgi ile Kalınız!

Forum sırasında zaman darlığı nedeni ile konuşma yapamayan katılımcıların, daha sonra gönderdiği konuşma metinleri aşağıda yer almaktadır.

SEYİT ÇANKAYA (Elektrik Mühendisleri Odası)

Ülke gündeminde demokrasi dışı hareketlerin yaygın, toplumun sesinin çıkmadığı dönemlerde; hiçbir şeyden çekinmeden, toplumdaki duruşundan ödün vermeyen, mesleği ve teknolojiyi toplum yararına kullanmayı amaç edinmiş TMMOB, bugün 50 yaşında. Çok çalkantılı yılların yaşandığı bir zaman diliminde (insan yaşamında bile çok önemli olan dönemde) dimdik ayakta kalmış bir örgütün ellinci yılını kutluyoruz. Bu formda özellikle de yönetici olmayan üyelerin görüşlerini dile getirmesine çalışılması anlayışını önemli buluyorum.

Öncelikle TMMOB'nin kurulmasından başlayarak bu aşamaya getirilmesinde emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

TMMOB Yönetiminden bir istekte bulunmak istiyorum. TMMOB örgütlülüğü içinde yer alan/almayan, yurdun dört bir yanındaki meslektaşlarımız ile toplumun, TMMOB'a bakışı ve beklentilerinin ilk ağızdan öğrenilmesi ve bunun da çalışmalara yansıtılması gerekmektedir. Bu amaçla; 50 yıl etkinliğinin Yerel Mühendislik Mimarlık Kurultayları gibi bir etkinliğe evrilmesi, örgüt-taban ilişkisinin güçlendirirken aynı zamanda önemli bir örgütlenme hareketine de dönüşecektir.

Geçmiş ile övünç duyduğumuz TMMOB'u daha üst seviyelere çıkaracak bir yaklaşımla sözlerime başlıyorum. Asıl amacım; örgüt içerisinde gelişme sağlanamayan ve bunun sonucu olarak ta örgütün durağanlaşmasına neden olan, içi boşalmış kavramları sergileyip ardından da kavramların gerçek anlamı ve işlevini kazandırmaktır.

Bu yaklaşımdan hareket ederek; TMMOB ve Oda'lar içerisinde dolaylı olarak dile getirilen yaklaşımları, diğer bir deyişle, sıradan bir üyenin veya meslektaşın TMMOB'ye bakışı ve beklentilerini dile getireceğim. Yasa, yönetmelik ve işleyişlerini, örgütün eksik kalan yönlerini ön plana çıkarıp ardından da "nasıl yapabileceğiz?" sorusuna yanıt sunmanın çok daha iyi olacağını düşünüyorum.

Örgütün daha geniş alanlarda etkin kılınması amacıyla; herkesçe bilinen iğne çuvaldız yaklaşımını sergileyip, çözüm önerilerini sunarak dinamik bir yapı oluşumuna katkı sağlamaya çalışacağım. Konuşma süresinin azlığından ötürü geniş ve birbirinden farklı konular ele almakla birlikte, konuların ayrıntısına girilmeyecektir.

TMMOB'nin bilim ve teknolojinin toplum yararına kullanılması yönündeki 1970'li yıllardan gelen tavrı herkesçe bilinmektedir. Geçmişte; olaylara büyük ölçekli (makro) yaklaşımlarla olumlu katkı sağlamıştır. 1990'lı yıllardan sonra bu büyük ölçekli yaklaşımların yanı sıra küçük ölçekli (mikro) yaklaşımların da ele alınması zorunluluğu doğmuştur. 1990'lı yıllarda büyük ölçekli yaklaşımlara ek olarak küçük ölçekli yaklaşımlar yapılmadığından/yapılamadığından TMMOB'nin toplum gözündeki işlevinde aşınmalar görülmektedir.

Önce örgüt kavramının ne olduğu ortaya çıkarılmalıdır.

Örgüt:

İki veya daha fazla sayıda kişinin, otorite ve sorumluluk sıra düzeni içinde bir araya gelerek oluşturdukları, belirli ortak amaç ve görevlere sahip ve bunları gerçekleştirmek için, maddi ve manevi yetenek, güç, bilgi, beceri, vb bütün kaynakların bilinçli bir şekilde paylaşıldığı, dinamik ve açık sosyal sistem ya da toplumsal birim olarak tanımlanabilir.

Örgütün işlevi ise: Kurumsallaşan toplumsal, siyasal, ideolojik yapılanmaların üye üzerinde oluşturdukları yalnızlık, güçsüzlük duygusunu yenme dayanışma, aidiyet ve güven duygularını geliştirme yönünde örgüt büyük bir güç ve işlevin de sahibi olmasından dolayı üyeye karşı büyük sorumlulukları bulunmaktadır. Örgütün kirli işlere bulaşmayan üyelerini koruyup kollaması ve zor anlarında da bütünleşmesi gerekir.

Mevcut yapısıyla sıradan üyenin bir sorunu veya önemli etkenlere neden olacak bilgileri iletmesi olanaksız gibidir. Üyenin TMMOB'ye bir düşünce iletebilmesi için önce İşyeri Temsilciliği veya doğrudan Şube Yönetimi, ardından Oda Yönetim Kurulu ve en son Birlik Yönetimi olacaktır. Üyenin kurumsallaşmış yapı içerisinde sorunu kısa zamanda güçlü bir şekilde çözülmesi amacıyla kurulan yapı; pratikte üye erişmesin, taban sorundan daha çok, yapmak istenilenlerin birinci öncelikli ele alınmasını sağlayacak bir yönetim anlayışına dönüşmüştür.

Örgütlenme:

458.000 Mühendis, Mimar ve Şehir Plancısının mesleğini yaptığı tahmin edilmektedir. TMMOB da, yasa gereği, bu 458.000 kişinin mesleği ile ilgili Meslek Odalarının Birliği.

Diğer yandan bakıldığında TMMOB'ye bağlı Odaların üye sayısı sorulduğunda öğrenilen sayı ise 270.000 kişi. Bunların içerisinde yabancı uyruklu Mühendis, Mimar ve Şehir Plancısı bulunmamaktadır. TMMOB yasası gereği (kamuda çalışanların üye olmama hakkı da dikkate alınsa bile) zorunlu üyeliğe rağmen üye olanların oranı % 64'tür. TMMOB ve bağlı Oda'ların meslekle ilgili olarak (örneğin ücretler, mesleki haklar gibi) bir etkinlik, gösteri düzenlediğinde Odalar en çok 5.000 kişiyi toplayabilmektedir. Etkinliğin bir grup meslektaşımızı ilgilendiren, kamuda çalışanların sorunları ve ücret politikaları veya SMM sorunları gibi daha özeli ilgilendirmesi durumunda 1000 kişiyi geçmemektedir. Genel amaçlı etkinliklere meslektaşlarımızın tümünün katılım oranı % 1.2, üye sayısına oranı % 1.8 özel etkinliklerdeki oranlar ise %0,2 ve %0,4'tür.

Bir örgütün düzenlediği etkinliklere katılım oranlarının % 2 ile %0,2 arasına düşmesinin çok sayıda ve azımsanmayacak ölçüde depolitizasyon girişimlerinin etkisi vardır. Bunun yanı sıra örgütlenme modeli, Üye-örgüt bağlarının iyi işlemediği, çalışmaların tabana yansıtılmadığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Yani örgütün dalları, gövdesi ve kökleri arasındaki ilişki düzgün çalışmamaktadır.

TMMOB yasası gereği mezunlardan ancak %64 örgütlü (az sayıda aktif, çok sayıda pasif) olduğu bir ortamda; yasal ve yönetmelik zorunluluğuna rağmen kaç üye aidatlarını düzgün ve düzenli olarak ödemektedir? Yasal zorunluluk kalkması durumunda kaç üye kalacak ve bunların kaç tanesi aidatlarını düzenli olarak ödeyecektir? sorusunun yanıtını aramak gerekir.

TMMOB Yasası:

6235 sayılı TMMOB yasası ve ana yönetmelik (tüzük) 1954 yılında yayınlanmıştır. 50 yıllık sürenin son 20 yılında, bilim ve teknolojide üssel değişiklikler olmuş, toplumun alanımıza yönelik bakışında da büyük değişimler yaşanmıştır. Çevredeki bu büyük değişikliklere karşın TMMOB Yasa ve ana yönetmeliğinde gelişmelere ayak uyduracak değişimler yapılamamıştır.

TMMOB Birliğine bağlı 23 Odada değişik Mühendislik, Mimarlık ve Şehir Plancıları bulunmaktadır. Bu mesleklerin (yasal yönden) ilişki içerisinde olduğu Devlet organizasyonu genel hatlarıyla incelediğinde; Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın yanı sıra Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ile çok sayıda Devlet Bakanlıklarının yanı sıra Özel Müsteşarlıklar (Denizcilik Müsteşarlığı vb), Kurumlar (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, Telekomünikasyon Kurumu, RTÜK vb) ve Kuruluşlar (Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu vb), hatta Bakanlığı olmayan ama öneminden dolayı Konsey (İnternet Kurulu vb) olarak değerlendirilebilecek yapılar görülmektedir. Bunun yanı sıra herhangi bir şekilde temsil edilmeyen Mühendislik disiplinleri de bulunmaktadır.

TMMOB'ye bağlı Oda'lar artık çok disiplinli, çok sayıda Bakanlığı, Devlet Bakanlığını, Bağımsız Kurulları, Bakanlıkların katılımı ve Başbakanlığın koordinesindeki üst kurulları (İnternet Üst Kurulu vb), çok sayıda Genel Müdürlüğün çalışmalarını kapsayacak bir alanla ilişkilidir. Diğer yandan bu Mühendisliğin yerine getirilmesi için gerekli olan bilimsel ve teknik kurallar bulunmamakta, bunun yerine serbest piyasa içerisinde gelişmiş kurallar oluşmaktadır.

Bilim ve teknolojiye gelişmeler dikkate alındığında; TMMOB, Yapı ve Bayındırlık temelli Meslek Odaları Birliğinden uzaklaşmaktadır. Diğer disiplinlerin hızla artmasıyla bu ayırım her geçen gün çok daha büyümektedir.

TMMOB yasasına göre, TMMOB Yönetiminin ve Başkanın Bayındırlık ve İskan Bakanlığına bağlı ve/veya ilişkilidir. TMMOB ve Odaların etkinliklerinde bile Bakanlıklara bağlı kılan, "TMMOB ve Odaların temsilcilerinin uluslararası toplantı ve kongrelere katılması için izinleri Bayındırlık Bakanlığından, gerek görülmesi durumunda İçişleri ve Dışişleri Bakanlığından da izin alınması hükmü (Madde:41, ek madde:1), çok sayıda Bakanlığın istediği zaman idari denetimde vb girişimlerde bulunması gibi" demokratik olmayan çok sayıda madde içeren, 66 ve 85 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin (KHK) sorgusu yapılmadan doğruyu bulmak, ancak yanlıştan yola çıkarak doğru bulma yaklaşımından öte gitmeyecektir.

TMMOB Bayındırlık Bakanlığına dolaylı da olsa bağlıdır. Bununla birlikte Odalar da TMMOB gibi çok sayıda bakanlığa, kurum veya kuruluşa bağlıdır. TMMOB'nin genel tavrından ötürü yapılan yanlışları kamuoyuna sergilemesini sürdürmektedir. Bu güne kadar TMMOB'nin tavrına sesini çıkarmayan hükümetler bu duruma daha ne kadar izin verecektir?

Temel yaklaşımlarda bile işlevsiz kalmış bir yasanın eksiklik ve yanlışlıkları tartışılmalıdır. TMMOB'nin hangi yapıda olması gerektiği ve temel örgütsel yapısının oluşabilmesi için olmazsa olmaz koşullarının hangileri olduğu sorgulanıp tartışılması gerekmektedir.

Yönetim-Plan:

TMMOB ve bağlı Oda yönetimleri seçildikten sonra dönem içerisinde yapacaklarını ve çalışmalarının ana eksenini belirleyip açıklayabilmektedirler. Oda Yönetimleri en az altı aylık süre sonunda Birliğin genel bakışını öğrenebilmektedir. Bu sürece Şube ve Oda Genel Kurullarının hazırlıkları da eklendiğinde toplam süre 9 ay olmaktadır. Diğer bir deyimle Genel kurullara hazırlık ile Birlik yönetiminin çalışmasını belirlemesine kadar geçen süre içerisinde TMMOB'nin taban örgütlerle ilişkisi kopmaktadır. Oda-Birlik, Oda-Şube çatışmaları doğurmakta, hatta Birlikten kuvvet doğar atasözü adeta yalanlanarak Birlikten kavga doğar atasözü oluşturulmaya çalışılmaktadır. Özerklik amacından saptırılmakta, bölünüp küçülerek yok olmak pahasına eyalet gibi davranmak erdem olarak sunulmaya çalışılmaktadır.

TMMOB dinamik yapısı içerisinde zamanla değişik kurumsal yapılar oluşturulmuştur. Ancak gelişen teknolojik gelişmeler dikkate alınarak aşağıdaki soruların yanıtı verilmelidir?

- 1-İKK'lar işlevini yerine getirmekte midir? Yoksa bir düzenlemeye gidilmeli midir?
- 2-TMMOB ve Oda İşyeri temsilciliği çalışmakta mıdır? Çalışmamasının gerekçeleri nedir? Başka yapılanmalarla aynı işlev yerine getirilebilir mi?
- 3-TMMOB, Oda Şube Komisyonları gerekli verimlilikte çalışmakta mıdır? Etkin kılmak için neler yapılmaktadır?
- 4-TMMOB ile Oda tüzel kişiliği arasındaki ayrımlar netleşmiş ve içselleştirilmiş midir?

TMMOB ile örgüt yöneticilerindeki farklı bakış açıları ve herkesin bağımsız bir örgütmüş gibi davranmaya kalkışması, Birlik içerisinde, çatışmalara, kırsırdöngülere dolayısıyla da üretmeyen, verimsiz örgüte dönüşmesine neden olacaktır. "Gideceği limanı bilmeyen kaptana hiçbir rüzgar fayda etmez" sözünden yola çıkarak örgütün iki yıl gibi çok kısa vadeli programlarla değil, kısa vadeli (örneğin 10 yıllık), orta vadeli (20-30 yıllık) ve uzun vadeli (örneğin 50 yıllık) planların olması gerekmez mi?

Ortak hedef bilinmeden yapılan çalışmalar bu günkü durumdan daha ileri gidemeyecektir.

Örgütün her biriminde tartışmaya açılan ve kabullenilen planlar, Kurullar arasında ortak hedefi ve birlikteliği sağlayacaktır. Birlik-Oda-Şube-Üye amaçları aynı noktaya yönlendirildiğinde, çatışmalarının büyük bir bölümü ortadan kalkacaktır. Örgütlü olmanın, alanımıza, üyemize ve mesleğimize sahip çıkmanın kazanımları kısa sürede görülecektir.

Örgütiçi ve Üye Denetimi:

Örgüt saygınlığını; kendisini oluşturanların, toplum önündeki değeri ile örgütün geçmişte izlediği düzgün çizginin mirasıdır. Mühendis, Mimar ve Şehir Plancılarının kazanmış olduğu bilgi ve birikimin yanı sıra bu mesleğin uygulanmasıyla toplumun geniş kesimlerinin yararlanması, örgütün doğru davranmayan üyelerinin üzerine gidilmesinin de önemli payı vardır.

Olaylara yukarıdaki tanımdan bakarak örgütte denetleme sisteminin çalışıp-çalışmadığını irdelemek zorundayız. Bu öz eleştiri/irdelemeler yalnız TMMOB için geçerli değil benzer meslek örgütleri (Esnaf, Sanayi ve Ticaret Odaları, dernek, sendikalar vb örgütler) için de geçerlidir.

Örgütte denetimlerde temel kıstas olarak yasa ve yönetmelikler temel alınmakla birlikte ağırlıklı olarak mali işleyiş ön plana çıkmaktadır. Denetim: Yönetim Kurullarının; yasa ve yönetmeliklerin uygulamalarının yanı sıra, genel kurul, koordinasyon kurul kararları gibi bağlayıcı kararları yerine getirdiğinin araştırılması ile birlikte, örgütü işlevsel kılacak bir anlayışın etkin kılıp kılmadığını da sorgulanacak bir yaklaşımla yapılmalıdır.

Yönetim Kurulu, Onur ve Denetim Kurulunun üyeleri, sahip olduğu yetkileri kullanırken gösterilen güven ve onura uygun tutum ve davranışlar sergiler ve hiçbiri bunu kendi için ayrıcalık olarak görmez/göremez.

Örgütte denetleme sistemi çalışmasına rağmen tam denetleme sağlanamamaktadır. Tam denetlemenin sağlanacağı sistem kurulmalıdır. Görevini gereği gibi yerine getirmeyen/getiremeyen Şube ve/veya Oda YK'larının dönem sonu beklenmeden görevi yerine getirebilecek yapı oluşturulmalıdır.

Onur Kurulları; Yasa ve ana yönetmelik gereği, üyelere yönelik yaklaşımlarda üyeye cezai işlemler uygulayan bir organ durumundadır. Diğer yandan örnek davranış gösteren üyeyi onurlandıracak bir sistem uygulanamamaktadır. Bu açmazı ortadan kaldırmak için Oda'larca değişik ödüller konulmakta veya ödül vermeye ortak olunmaktadır. Örgütte mesleğini düzgün olarak yerine getirilmesi gerektiği düşüncesi geniş kesimlere yayılmalı,, toplumca benimsenen örnek davranış gösterenler de gerekçeleri ile birlikte kamuoyuna duyurulmalıdır.

Toplumdaki bozulmanın sonucu saygın meslek gruplarında da rastlanmaktadır. Üyelerin ve Örgütün temiz kalması için kirli ilişkilere bulaşan üyesinin üzerine zaman yitirmeden gidilmesi gerekmektedir. Sonucun tüm çıplaklığı ile topluma duyurulması büyük önem taşımaktadır. Sonuçların geniş kesimlere duyurulmaması /duyurulmaması Birliğe, Odalara ve üyeye olan güven duygusunun sarsılmasına neden olmaktadır.

Onur Kurullarına gelen dosyaların çoğunluğu haksız rekabet yaparak mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin niteliksiz yerine getirilmeye çalışılmasına yöneliktir. Bunun dışında mesleğe ve meslektaşına yakışacak şekilde davranışta bulunmamak hakkındaki dosya sayısı daha azdır. Bir mesleğin yerine getirilmesinde çok daha önemli etmenler ön plana çıkmıştır. Artık yürürlükteki yaklaşımlar çok daha geliştirilmesi zorunluluğu doğmuştur. Mesleki denetimde üyenin attığı imzanın ve yaptığı projenin önemini ortaya çıkarılmalıdır. Birlik yürürlükteki yaklaşımlara ek olarak mesleksi denetimi çok daha ön planda tutacak bir bakışla üye denetleme sistemini işler kılmalıdır.

Örgütün dinamik davranışını gerçekleştirebilmek için alanına yönelik eksiklikleri tamamlayacak, bilgi birikimini en üst seviyeye çıkaracak sistemin kurulması zorunludur. TMMOB ve Oda'ların değişik örgütlerce; bilgi birikimini sağlamak için para karşılığı rapor yazdırması düşünülemez. Bilgi birikimi ancak ve ancak üretken komisyonlar oluşturularak sağlanabilir.

Yönetim Kurulları; meslek şövenizmi yapılmadan komisyonları sürükleyebilecek, farklı

disiplinlerle birlikte üretim yapılmasından yana tavır sergilemesi, komisyonları verimli kılacaktır. TMMOB'un geçmişte çok üretken komisyonları olmasına rağmen bunlar unutulmuş, "Bir işin çıkmasını istemiyorsan komisyona havale et" anlayışı örgütü etkilemiş, hatta çoğu zaman sorunun çözümü yerine komisyonların çalışmamasının doğal olduğu saplantısı anımsanır olmuştur.

Son zamanlarda bir başka yanlış gidişin altını çizmekte yarar görüyorum. Komisyonların üretimi yerine, "Bu konuda kim bir şeyler söylüyor o halde çağıralım bize anlatsın veya gelsin bir söyleşi yapsın anlayışı ile", üretmek yerine hazıra konmaya, diğer bir deyişle konu ve alan ihaleciliğine yönelinmiştir. Bilgi almak iyidir ancak konunun çok yönlü aynı zamanda değişik boyutlarını da ele alacak yaklaşım sergileyen komisyon kültürünün ön planda tutulması daha da önemlidir. Komisyonların aynı zamanda bir eğitim ortamı olduğu unutulmaktadır.

Az sayıda Oda, işlevlerini etkin kılan elektronik ortamdan yararlanmaktadır. Bazı Odalar elektronik ortamdan yararlanmak için altyapı girişimi yerine bu ortamın yararının farkına bile varmamıştır. Elektronik ortamı iyi kullanan Odaların bilgi ve deneyimlerinden yararlanmak için girişimde bile bulunmayan Odalar bulunmaktadır.

Örgüt içinde iki Oda dışındaki odaların Kurumsal Eğitim yapılarını kurmamışlardır.

Mühendislik, Mimarlık ve Şehir Planlamacıları Hak ve Yetkinlikleri:

Son 10 yıl içerisinde kurulan, geliştirilen, desteklenen çok sayıdaki örgüt, TMMOB'nin eksik bıraktığı alanlarda boy göstermişlerdir. Başlangıçta meslektaşlarının dar alanındaki gereksinimini karşılamak amacıyla yola çıksalar da bir süre sonra hiçbir engel tanımadan meslek alanlarını gasp etmeye varan çalışmalara girmişlerdir. Bu çalışmalar siyaset-ticaret bağlantısına kadar gitmiş, seçim zamanı kullanılacak oy potansiyeli ile Mühendis, Mimar ve Şehir Planlamacılarının yetkilerini ortadan kaldıracak pazarlıklara kadar gitmektedir.

TMMOB ve bağlı Oda'lar, çok kısa sürede, toplumsal sorunları göz ardı etmeden meslekten yana bir bakışı öncelikle gündeme almalıdır. Aksi takdirde gerçek anlamda üye bulmakta zorlanacaktır.

Mühendislik, Mimarlık ve Şehir Planlamacılarının iş alanları Mühendis-Tekniker-Teknisyen yetki karmaşası, AB uyum süreci, Dünya Ticaret Örgütü'nün Hizmetlerin serbest dolaşımı (GATS) adı altında mevcut yasal dayanaklarımız ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Bunların yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlükleri bir takım olumsuz çalışmalar yapmakta ve hepsinde de "yüksek nitelikli düşünmeyen işçi" felsefi taşımaktadır.

Çok sayıdaki üye ve meslektaşlarımız "Beyaz Yakalı-İşveren Temsilcisi" konumunu yitirmiş, bunun yerine "Mavi yakalı-Yüksek nitelikli işçi" dönemine geçmiştir. Mevcut sistem; Mühendis ve Mimarları Mavi yakalı Yüksek nitelikli işçi konumuna doğru sürüklemektedir. Başlangıçta sorgulanan bu durum üye ve meslektaşlarımızın konumunu değiştirmeyip, aksine, gün geçtikçe güçlenmiştir. Mühendis ve Mimarların bu günün ve geleceğin getirisinin ne olacağı konusunda gerekli bilinç oluşturulmalıdır.

Mühendislik, Mimarlık ve Şehir Planlamacılarının yetkilerinin azaltılabilmesi için yapılan saldırılar şiddetini iyice artırmıştır. Bir yandan bu olumsuzlukları boşa çıkaracak stratejiler geliştirip diğer yandan da kendi çalışmalarımızı tamamlamalıyız.

Üniversiteler ve Mühendislikler:

Yeni Mühendislik dallarının hızla artması ülke ve sanayinin, bilim ve teknolojinin gereksinim ve geleceğine yönelik bakıştan çok, bir moda halini almış, hatta post modern dürtüyle “Bizde de farklı mühendislik eğitimi bulunmaktadır.” anlayışına yönelmiştir.

TMMOB üniversitelerle ilişkilerinde program tartışmalarının ötesine geçerek toplumda üniversitenin gerçek yeri üzerinde tartışmayı geliştirmeli bunun yanı sıra da Üniversitelerin Mühendislik Diploması yerine Mühendislik Eğitimi Tamamlamıştır belgesi verilmesi, Mühendislik yetkileri ve yetki belirleme” üzerine gitmelidir.

Oda ve Mühendislik Disiplinleri:

TMMOB'nin kuruluşundan beri meslek disiplinlerinin ayrışması gerektiği sık aralıklarla tartışılmış ancak kesin bir kanıya varılmamıştır.

Son yıllarda bilim ve teknolojideki büyük gelişmeler bir işin tek bir disipline bağlı olarak bitirilmesini olanaksız kılmış, bu gelişmeler alanda yetkinlikle birlikte farklı disiplinlerdeki mesleklerin ortak çalışma kültürünü oluşturması hatta takım çalışmasının olmazsa olmaz kuralı haline gelmiştir.

Oda'lar Meslek alanları, mesleklerdeki yetkinlik, mesleğin standartları ve disiplinlerin ayrışmasına yönelik köklü çalışmaları yapmamış/ yapamamışlardır.

Mesleklerin yapılması için gerekli olan kuramsal ve uygulamalı bilgilerin neler olduğu yönündeki çalışmaların önemi kavranmadığından, aynı ve/veya değişik Mühendislik disiplinlerinin yapmış olduğu ve yetkinlikteki kargaşa sürmektedir. TMMOB kapsamında Meslek Dalı Ana Komisyonları (MEDAK) için yönetmelik oluşturulmasına rağmen Odalardan gerekli etkinlik gözlenememiştir.

TMMOB ve Oda etkinlik ve çalışmalarının duyurusunda teknik dil kullanılmakta, düşünce ve etkinliklerimiz, toplumun geniş kesimlerinin yanı sıra farklı disiplinlerce de anlaşılammaktadır.

Çözüm:

50. yıl etkinliklerinin geniş kesimlere duyurulması, her noktadaki üyenin görüşlerinin alınmasının yanı sıra örgütün tanınmasını sağlayacaktır. Bunu sağlayacak yerel toplantıların düzenlenmesi bir zorunluluktur. Toplantılarda oluşan görüşleri öğrenip sorunlara zaman yitirilmeksizin üye odaklı bir çözüm getirilmelidir.

Bilim ve teknolojideki gelişmeler dikkate alındığında TMMOB'un şimdiden Yapı ve Bayındırlık temelinden çıktığı görülmektedir. Anılan yasada öngörülen, TMMOB Yönetiminin ve Başkanın Bayındırlık ve İskan Bakanlığına bağlı olması ve/veya ilişkilendirilmesi mantığı sorgulanmalı, mevcut alanı daraltan KHK'ların yasal dayanağının çıkarılması sırasında yetki aşımına gidilip gidilmediği araştırılmalı bunun yanı sıra herhangi bir bakanlığa bağlı olmaması gerektiği vurgulanmalıdır. Bağımsız ve özerk yapı oluşturulması yönünde çalışmalar yapılmalıdır.

Örgütün yapısı, günümüz beklentilerini ve koşullarını artık karşılayabilmesi için her yönü ile her seviyeden sorgulanmalıdır. Örgütte çalışılmayan ve işlevsiz kalan yapılar

hızla ortadan kaldırılıp yerine, örgütteki verimliliği ve üretkenliği artıracak yapının temeli oluşturulmalıdır.

Ekonomik nedenlerin payı da olsa, bir takım Odanın faaliyeti durma noktasındadır. Birlik içerisinde üretmeyen/üretmeyen Odaların neden üretmediği tartışılmalıdır. Üretkenliği ön plana çıkmış Odaların deneyim ve desteği ile kısa zamanda çalışmalar hızlandırılmalıdır.

Oda ve Şube ile organlarda görev alanların TMMOB çalışmalarından haberdar olmasını ve eşgüdüm içerisinde hareket edebilmesi sağlamak için e-posta grubu oluşturulmalı, çalışmalar ve etkinlikler doğrudan gönderilmelidir.

TMMOB ve Oda'ların denetiminde; çok daha geniş açıdan bakıp bu boyutu temel alacak anlayışın kurulması zorunludur.

Örgütün kirli ilişkilere bulaşan üyelerinin ve bunun nedenlerini ortaya çıkarmalıdır. Bu sonuçları her türlü olanaklar kullanılarak duyurulması yönünde bir yaklaşım sergilemesi zorunludur. TMMOB ve bağlı Odalar doğru davranmayan kişileri ayıkladıklarını bu nedenle de üyeleri ile birlikte temiz kaldıklarını, vurgulamalıdır .

Örgüt; kirli ilişkilere bulaşmamış üyeyi koruyup, benim görevim, güçsüz anlarında üyenin yanında olan, yalnız üyesinin aidatını alan değil aynı zamanda gerektiğinde birlikteliği gösteren bir anlayışın yerleşmesi gerekir.

Yürürlükteki komisyon oluşturma mantığı geçerliliğini yitirmiştir. Mevcut yönetmelik üretkenliğin önünü tıkamaktadır. Komisyon çalışmalarında ciddi rapor üreten gruplara, plaket, şilt gibi maddi değeri olmayan, ancak gönül bağı kuracak yapının kurulması zorunludur.

Örgütte devinimi sağlayan zamanı ve eldeki bilgi birikimini iyi değerlendiren bir anlayışın kalıcı olabilmesi için “Amatör ruh, amatör anlayışı” yerine “Amatör ruh, profesyonel anlayış”ın hakim kılınması gerekir. Bir önceki yönetimleri kopyalayan hatta “eski köye yeni adet mi olur?” anlayışına dönüşen çalışma anlayışı yerine teknolojiyi iyi kullanan hazırlıklı, hızlı tepki veren bir sistemin kurulması yani dinamik örgütün oluşturulması bir zorunluluktur.

TMMOB ve Oda etkinlik ve çalışmalarının duyurusunda teknik dil kullanılmaktadır. ODA'ların yapmış olduğu faaliyetlerde ortaklaşmaya gidilerek bir standart oluşturulmalı, örgütün her aşamasında elektronik ortam yaygınlaştırılmalı ve iyi kullanılmalıdır. Etkinlik ve çalışmaların değişik disiplinlerin/konuyla ilgisi olmayanların anlayabileceği yalın dilde anlatabilecek duyurular hazırlanmalıdır.

Sonuç:

Zaman yitirilmeden 50 yıllık deneyimden yararlanarak üye-örgüt bağının, zorunluluk yerine, gönül bağıyla oluşturulması, örgütün üretkenliğini ve hızlı çalışmasını temel alan, günün ve geleceğin gereksinimlerini karşılayabilecek (eskiyi onararak değil) bir yaklaşımı (mevcut yasa değişinceye kadar) etkin kılan, üyenin gereksinimlerini çözebilecek yalın, ayrıntıya girmeyen ve herkesçe aynı anlaşılabilir yeni ana yönetmelik ve yönetmelikler hazırlanmalı ve tartışmaya açılmalıdır.

“Yasa gereği üye mutlaka bana bağlı olacaktır” anlayışının kırılması, meslektaşların üye olma zorunluluğunu kendisi duymalıdır. Birlikte güç oluşturulmalıdır.

Oda ve Birlik Yönetimleri meslek alanlarına yönelik olarak gündemi yakalayamamakta ancak oluşturulan gündemin ardından gitmeye çalışmaktadır. Gündemi yakından izlemeyen, gelişen olaylara zamanında müdahale edebilen kısaca dinamik davranışı sergileyebilecek bir bakışın oluşturulması bir zorunluluktur. Bu yaklaşım yaşanmadığı durumda TMMOB ve Odalar dalları ve kökleri olmayan yetkisiz bir örgüt haline dönüşecektir.

Örgütün en üstü ile üyeleri arasındaki bağları/ilişkileri kopuktur. Bu kopukluğun tek tarafı yoktur. Örgüt kendi yanındaki eksiklikleri ele alıp hızla çözüme kavuşturmalıdır. Zaman hızla akıp gitmekte istekler artmaktadır. Örgüt yakın zamanda istekleri karşılayamaz duruma düşecektir. “Daha iyi olmaya çalışmayan, iyi olarak da kalmaz” sözünü unutmamak gerekir.

Konuşma süresinin kısa olması nedeniyle ana başlıkları ele aldım. Bu formdaki konuşmamda, Örgüt incelenmiş, yapılanları değil yapılamayan/ yapılamayan işlerin eleştirileri yapılmış ve ardından da çözüm önerileri sunulmuştur.

Örgütün üye ve topluma olumlu katkılarını daha uzun süre yaşatabilmesi, dinamik örgüt yapısını kurmakla olanaklıdır. Her şeyi sorgulayıp tartışıp elde edilen çözümleri uygulayarak kısa zamanda başarıya erişebileceğiz. Bu örgüt gerekli yapısal dönüşümü yapacak bilgi birikimine sahiptir. Bu dönüşümü kısa zamanda yaşama geçirerek toplumdaki en saygın konumuna erişmesi dileği ile hepinizi saygı ile selamlıyorum.

Ben konuşmamın başlığını “Nostalji ile Karışık Geçmişe Bakış ve Geleceğe Dönük Beklentilerim” olarak düşündüm, umarım bu kapsama uygun olur konuşmam...

NECATİ İPEK (Elektrik Mühendisleri Odası)

TMMOB ve EMO ile, geri bırakılmış bir taşra kenti olan Çankırı'dan, Trabzon'daki üniversiteye (KTÜ) boykotlar, işgaller, direnişler nedeniyle sıklıkla gidip-gelirken, gelip geçmek zorunda kaldığım Ankara'da, 4. sınıfta iken, 1973'te tanıştım ve o yıllarda, adına Dergi gelen ilk belkide tek öğrenciydim.

O yıllarda (1969-1974) Ankara'da yaşayan Necdet Girişmen (bizi genç yaşta terk eden Ayı Necdet), daha öğrenciyken babasının yanında mühendislik icra eden, demirbilek Vehbi Yılmaz, Saime Kadın'ın varoşlarından bağrıyanık Kemalettin Güvenç (Ortak), Maltepe elitlerinden Ali Hikmet Tanzer (Köfte Tanzer), Aristokrat Jön Zafer Kaya (Jeodezi), kolejli centilmen Mustafa Pehlivan (Jeoloji) gibi önceleri sadece sınıf ve yurt sonraları ise mücadele arkadaşım olan güzel insanlar, gidiş gelişlerimde Ankara'da yaptığım aktarmalarda önceden biletimi alarak, beni karşılayarak veya uğurlayarak bir taşralı olarak beni derinden etkilemişlerdi. Mezuniyetimizden sonrada hepimiz ve Ankara'ya yerleşen Maçkalı bıçkın Ersin Önsel (Jeodezi), gözü kara Haydar İlker (Jeoloji), gözü kapkara Medet Özbek (Dayı) (İnşaat), felsefeci Fatih Yıldız (İnşaat), Kars'ın medar-ı iftiharını Tuncer Güvensoy (İnşaat), bıçkın delikanlı Mansur Toprak (İnşaat), Tercan Bahçeci, Teoriği ve retoriği hep uyumlu M.Ali Algancı (Büyük Ortak), satranç ustası Arif Ataeli (İnşaat), kibar çocuk Atilla Ergin ve diğer KTÜ'lü dostlarla Oda'lar, TMMOB ve diğer platformlarda yer alarak “kara Düzen”e karşı mücadelelerimizi ortaklaştırmayı hep sürdürdük.

TMMOB, 1954'ten 2004'e 50 yılda niceliksel olarak tam 60 kat büyümüş. Aynı büyüme

oranını “Niteliksel Olarak”ta sağlayabildik mi ?, buna şu anda “evet” demek ne kadar gerçekçi bir değerlendirme olur ,bilmiyorum.

Tüm ülkeyi ve bu arada TMMOB’yi çevreleyen 12 Martlar, 12 Eylül, çok büyük tahribatlara, TMMOB içinde yer alan yetişmiş, gelişmiş insan gücümüzün fiziksel ve ruhsal büyük darbeler almasına neden oldu. Büyük acılar, sıkıntılar, heyecanlar, korkular yaşadık, TMMOB’nin “Niteliksel Büyüme” oranının düşük olmasında bu ve benzeri sarmallar var elbette, ancak diğer yandan” TMMOB’nin 1974’lerden bu yana hala aynı pasifist, reformist, oportunist politikaların peşine takılan ve “ehven-i şer” ciligi savunan “iç dinamikleri”ne ne demeli ???

TMMOB ve Odamız EMO ile aynı yaşıt, 1977 yılında EMO Ankara Şube kurucularından olmam ve öğrencilik sonrası nefes alabildiğim az sayıdaki ortam oluşlarından dolayı ayrı bir yeri var, EMO ve TMMOB örgütlülüğünün benim yaşamımda.

Bu ortamlarda gerçekten örgütünü seven bu örgüt üzerinden mühendislik -mimarlık topluluğunun, işçi-memur-emekçi sınıfların, yoksulların, işsizlerin, ezilenlerin, sanatçıların, zanaatkarların insanca yaşamları, sosyal güvenceleri, ekonomik-demokratik hak ve özgürlükleri için yıllardır özveri ile mücadele eden, güzel insanlara selam olsun.

Oda (EMO) Başkanımızın dediği gibi TMMOB, 70’li yıllara kadar “iktidarların bebeği” oldu, 70’li yıllarda “halkın çocuğu” dönemini yaşadı ve bu günlerde de “halkımızın delikanlısı” dönemlerini yaşıyor.

Söylenecek çok şey var aslında, ancak bunların bir kısmını benden önce söz alan Ersin Abi (Ersin Önsel) Oda Başkanımız (Kemal Ulusaler), Oğuz Türkyılmaz, Bülent Tanık, Kaya Güvenç, İHSAN KARABABA (Kimya Mühendisleri Odası), Mustafa Atmaca, Haşim baba (Aydınca) ve diğer arkadaşlarca söylendi. Hepsine katılıyorum ve kutluyorum, özellikle de Ersin abi ve Oğuz Türkyılmaz’ın duygu ve devrimci ajite yüklü söylemlerinden dolayı.

Süre kısıtı nedeniyle daha fazla uzatmadan BEKLENTİ(Öneri)LERİM’e geçiyorum.

* TMMOB; Küreselleşen dünyada içi boş bir daire olmamalı, ideolojik olarak globalleşmemeli, tam tersine dik ve kararlı duruşunu inatla, sabırla, canlı ve heyecanlı bir biçimde sürdürmelidir.

*TMMOB; TBMM’nin arka bahçesi olmamalı, sermayenin gücünden güç alan iktidarlara danışmanlık yapmamalıdır.

*TMMOB; toplumdaki saygın yerini, anlamsız bir gururla saygı bekleyerek değil, halkımızın “solduyu”sunu geliştirecek yöntemlerle ve halkımızın içinde, yeşertip büyüteceği, sevgiyle elde etmeli, korumalıdır.

*TMMOB; Bilim ve Teknolojiyi her alanda ve her zaman savunmamalıdır. Sermayenin insanı, doğayı düşünerek değil, karına kar/gücüne güç katma amacıyla yaptığı(rdı)ği ürünleri ve arkasındaki teknolojiyi reddetmeli doğa ve insana dost ve yalnızca insanın gerçek gereksinimlerini giderecek üretim ve teknolojileri desteklemelidir.

*TMMOB; bir yandan tüm Mühendis ve Mimarların haklarına sahip çıkma görevini yürütür ve onların siyasi ve kültürel birikimlerinin gelişmesine-genişlemesine uygun araçları yaratırken diğer yandan tüm mühendis ve mimarları kucaklama misyonu adına, sahip olduğu ideoloji, ilke ve yöntemlerinden ödün vermemelidir.

*TMMOB; Etik, Ahlak ve Mesleki Davranış İlkeleri konusunda TMMOB' den başlayarak en küçük Oda birimlerini de kapsayan bir seferberlik başlatmalı ve bireysel ve liberal kaygılarla hareket edenlerin bu ortamlarda beslenmelerini, bu ortamları kirletmelerini engellemelidir.

*TMMOB; Oda'ların dağınık güçlerini birleştirerek bir TMMOB yerleşkesi tesis etmeli, en azından Oda Merkezleri ile aynı yerleşkede yer almalı, yine bu alanda bir konuk evi edinerek, TMMOB/Oda çalışmaları için, görevli olarak Ankara'ya gelen devrimci-demokrat arkadaşların konaklama gereksinimlerini gidermelidir.

*TMMOB; kendi yapısına uygun, bütünsel bir personel politikasını ve sendikal anlayışı, temel ilkeleriyle, yukardan aşağıya tüm birimlerinde hayata geçirmelidir.

*TMMOB; tüm birim ve bireylerinin "Fikriyatını ortaklaştırarak" ve "Taşları bile yontan suyun yumuşaklığı ile dayanışmanın siyasetini yapabilme"nin araçlarını yaratmalıdır.

SERDAR ÖMER KAYNAK (Maden Mühendisleri Odası)

Selam arkadaşlar

Her ne örgüt olursa olsun, bir örgütün tarihini anlamak, onu yüzeysel ve sıradanlık olgularının zincirinden çıkarmakla mümkündür. Asıl olan olguların bu zinciri hangi karmaşık bağlantılar, sosyal-ekonomik şartlar altında oluşturduğunu çözümlenektir. Bir örgütün tarihini veya bu süreçteki bir kesitini anlamamanın yolu, oraya bodoslama gidilerek olmamalıdır.

Bu mantık çerçevesinde örgüt kendi tarihinin özgülüklerini ortaya koyabilmelidir. Bunu yapabildiği ölçüde geçmiş, masal ve hikayeler manzumesinden çıkar. Kendi maddi temellerine basar.

50 yıllık bir meslek örgütleri birlikteliğinin tarihi içine doğru sefer açılacak bu tür bir gezi, örgütün önündeki yeni döneme karşı sorumluluk ve gerçekliliğinin somut bir kanıtı olarak önem taşır.

TMMOB'nin 1954 yılındaki ve kuruluş tarihinden önce bu dünyada ve ülkede ne gibi olaylar yaşanıyor? Mühendis ve mimarların durumu ne idi? Şimdi neler yaşanıyor? Ve TMMOB ileriki süreçte neler ile karşılaşacak? Biraz bizde dünkü oturumlardaki betimlemelere ışık tutan noktalara değinelim.

İkinci Dünya savaşında müttefiki olan SSCB ile göreceli dostluk siyaseti güden ABD başkanı F.Roosevelt'in ölümü ile başkan olan Truman aynı zamanda uzun yıllar sürecek olan sistemler arası gerilim diplomasisininde mimarıdır.

ABD'de basın, üniversitelerin, Hollywood'u ve hemen tüm federal yönetimin komünistlerin yuvalandıkları propağanda merkezleri durumuna gelmekle suçlandıkları yerler olarak gören; Mc.Cartyciliğin Kapitalist dünyayı sarmaladığı yıllardır. Charles Chaplin bile bu ülkeyi 1952 yılında terk etmiştir. Ve arkasındanda Adalet bakanlığı soruşturma açar.

Peki o dönemde bu ülkede neler oluyordu?

15.12.1945 Tan gazetesi kapatılıyor. Tahrip ediliyor. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi üyeleri bakanlık emrine veriliyor. M.Ali Aybar'ın İzmir deki hürriyet matbaası tahrip ediliyor.

23.12.1946 Milli Eğitim Bakanlığı binasının yanması, solcuların üzerine atılıyor. 1948 yılında Sabahattin Ali öldürülüyor.

11.1.1948 Ankara Üniversitesinden Pertev Nail Boratav, Behice Boran, Niyazi ve Mediha Berkez, Adnan Cemgil, Azra Erhat görevlerinden uzaklaştırılıyor.

1950 yılında Kore savaşına karşı, bildiri yayınlayan Türkiye Barış Sevenleri Derneği başkanı Behice Boran ve diğer yöneticileri tutuklanıyor.

Şimdi böyle bir ortamda; mühendis ve mimarların örgütlenme çabaları ne kadar eskiye dayanırsa dayansın, TMMOB'nin kurulması, Teknik elemanların aşağıdan yukarıya doğru gelen ekonomik-demokratik taleplerin istemleri, meslek

Menfaatlerinin çıkarlarını koruma doğrultusunda olamazdı. (1949 yılında mühendis ve mimarların yabancı mühendislerin çalışmalarına karşı yapılan miting önemli ayrıca irdelenmesi gerekir)

Mühendisler 1960 yıllarına kadar Batıcı Bürokratik İktidarın payandası durumundadırlar. Harun Karadeniz bu dönemdeki mühendis ve mimarları “Kapitalsiz Kapitalistler” olarak niteler. Ereğli Kömür İşletmesi (EKİ) müdürü olan teknokrat-bürokrat olan İhsan Soyak (kendisi 1930 yılında kurulan ve halen faaliyetine Zonguldak Maden Mühendisleri Derneği olarak devam eden Maden Yük. Mühendisleri Cemiyetinin ayrıca kurucusudur) Zonguldak içinde tedavülde olan para bile basmıştır.

Peki ne oldu da Devletin sahipleri TMMOB, TTB'nin kurulmasına karar verdiler? Çünkü oturumlarda bu soruya cevap olacak ip uçlar verilmeye çalışıldı. Ancak öğleden sonraki toplantıda ise TMMOB çıkar ve menfaat örgütü olarak betimlendi. TMMOB belli bir zaman kesitinden sonra çıkarlarını bu sistem içinde aramadılar. Toplumun ortak menfaatinin Sosyalizmde olacağı bilinciyle, kendi gerçek menfaatler ininde burada olması tahayyülünü kurdular.

Teoman Öztürk'ün 25 Dönem Genel Kurulunda açılış konuşmasının son paragrafı bunun açık örneğidir. Şöyle diyor:

“Yaşasın başta İşçi sınıfı olmak üzere tüm emekçilerin sürdürdüğü ve mutlak başarıya ulaşacak olan Bağımsızlık-Demokrasi-Sosyalizm mücadelesi, Yaşasın bu yolda kendine düşen görevleri güçlendirerek sürdüren mühendis ve mimarlar, yaşasın TMMOB”

Bu günkü oturumun açılış konuşmasında TMMOB başkanı M. Soğancının belirttiği gibi “ister öyle ister böyle kurulsun, bu örgütü bu gün bu hale, biz getirdik”

Yarınlara bakabilme sorununa gelince; Yarınlar geleceğin yeniden yapılanması aşamalarındaki nesnel gerçekleri ele alabilme sorunudur. Karşılaşacağımız güçlüklerin belirtileri bu günden belli.

Dünkü “Meslek kuruluşları ve TMMOB'nin tarihine ilişkin” oturumunda Prf . Dr. Atilla Göktürk bu ip uçlarından birisine değindi “Hizmet alanlarının özelleştirilmesi sonucunda bu alanlarda düzenleme yetkileri TMMOB ve TTB çevresinde daha da artsın, daha böyle stratejik noktalara doğru kaysın, o mütahit kimlikli mühendisler mimarlarla, hasta sahibi doktorlar örgütlenirler buralara gelirler. Çünkü bu konuda yasal sorumluluk buysa, iş burada bitecekse, bunun örgütlenmesini yapıp burayı ele geçirmek zorundadırlar”

Evet bu tehlike mevcut. Ancak; buna karşı bizlerinde bir başka gücü var. Oda “Devrimci İrade” bizler eğer bu bahçenin bahçivani isek, bu bahçedeki ayrık otlarının yeşermesin

izin vermeyiz. Çünkü bizim için buralar yaşam alanlarıdır. Soluk aldığımız yerlerdir. TMMOB hiç bir zaman TOBB olmayacaktır. Yeter ki bu örgütün merakı, heyecanı, ideali bitmesin; bunları duyan ve amaçlayan her örgüt bu tehlikeleri kendisine soracağı “ne yapmalı?” sorusuna cevap bularak açacaktır.

Yürüdüğümüz yol uzun bir çok zorluklarla dolu... Bir örgüt ve onun tarihi, ancak yarınların inşa savaşımında, bu zorlukları aşabildiği ve yenebildiği ölçüde sevinebilir.

İyi ki TMMOB var. Ve ne mutlu TMMOB'yi bu günlere getirenlere diyor.

Saygılar sunuyorum.

AYŞEN HADİMOĞLU (Jeoloji Mühendisleri Odası)

Mühendisler.. Merhaba..

Delegelerin Konuşmadığı, Konuşanların Delege olmayı beceremediği TMMOB Me-selimiz için 7 dakikamı kullanacağım.. Dünki KESK Kadın Kurultayında TMMOB sunumunu yapan Sn.Betül Uyar'dan öğrendik ki : TMMOB de peyzaj dışındaki odaların tümünde 1 ve 0 kadın birkaçında 2 kadınla temsil ediliyormuşuz. Bu arada oranı yüksek gösterip zevahiri kurtarmak için kararlara katmadıkları yedeklerle hikaye kurullara yapılan temsil cingözlüğüne değinmek bile istemiyorum. Bu anlayışı hülle yönetimlerle sürdürme aşikare yapıyor artık. Çiçek çelenkleri ile soprano spikerlerin ardına gizlenemeyen gerçeklik bu. Oysa;

İnsan Hakları Savunusunun içini doldurabilsek, ayrımcılığı kendimizi tartarak irdelesek, söke söke değil dike dike kendimizi düzeltip tamir edebilesek, demokratik te olabilesek idik.... Kavalla fıkralığa ağıt yakarken, deste deste tapularımızdan utanabilesek.. TMMOB'de sarsılmaz bir kürsümüz. kendi kriterlerimiz olurdu..

Deve Dişi gibi uygulayıcılarıyla kol kola girip pedofilleri, kölecilerle, törecileri mikroskoplara göklerde aramaz, anaların öfkesinin ardına saklanmazdık.. 78 yıldır bütün oğulların adını onur.. soyadını etik koymazdık.. Yerimize vasi tayin etmez, konuşturmazdık..

Şimdi; Bir yerlerden geldi yeni sahiplerimiz.. Kürdü de İşçiyi de Kadını da kattı önüne konuşuyor yerine .. Eski vasi kaçırıldığı vesayete ağlıyor..

Bu gün bile; İnsan Hakları İle Töre cinayetlerini Yorumlayabilsek.. Demokrasiyi var edip, merkezîyetçiliği hazır ola geçirebilsek.. Mühendisliğimizle Veli Göçere meydanı bırakmayıp.. deprem öldürmez bina öldürür'ü 50'ci yılın alnına yapıştırmamak.. Yapayalnız Basın Açıklaması Yapan Başkanlarla yok olmasak..

Delegesi.. Onaylayanı.. Divan Başkanıyla Mumyalanmış Genel Kurulların talihsiz dön-güsünü kırabilsek.. bu gün Kopenhag'a koşut kriterlerimiz olur.. ekonomiyi ölçer biçer Norveç gibi reddederdik beğenmezdik AB'yi.

Şimdi Uyum Yasalarına Uyduracağız birbirimizi.. Hukukun üstünlüğünden başlayarak..

Yargılansın darbeciler diye göğe bağtırmaktan öte.. İşte Mahkeme İşte Avukatlar.. Aça-çağız davaları.. alacağız sonuçları.. hizaya girecek boy boy egemenler bir bir dizilecekler başları önlerinde.. nereye kadar..?

Önce; vesayetimizi bize sormadan alanlara.. sonra gelen paşam giden ağama mahkum

ettik kendimizi.. Lanet olsun.. kıracağız bu zinciri..

Ekmeğe yağ vesayete onayla.. Kendini Kurs Merkezi.. Kursiyeri Üye Yapan Mumyanlanmış Yapıları düzelterek.. kör talihi yeneceğiz..

YILDIZ AKDEMİR (İnşaat Mühendisi)

Bu gün Emperyalizm ile ezilen ülkeler arasındaki mücadele tayin edici önemesahiptir.TMMOB'ninAnti-emperyalistcepheye uzaklığı,yakınlığı,kararlılığı,kararsızlığı' politikalarının doğruluğu yada yanlışlığını anlamamızı sağlayacaktır.TMMOB'nin50 Yıllık geçmişini bu perspektifle değerlendireceğiz.Bu bağlamda olumlu her duruşu şanlı geçmişimiz ve kazanımımız olarak kazanç hanesine kaydedeceğiz.Her ikircikli,kararsız,yanlış duruşları bu güne ışık tutması için mercek altına alacağız. Örgütün büyümesinin,üyeleriyle sağlıklı ilişkiler kurmasının yada tabandan kopuşunun,itibar yitirşinin nedenleri Anti-emperyalist tutumdaki karalılığında aranmalıdır.

Cumhuriyet Devrimi ile ülke yeniden inşa sürecine girmiş,bilim ve teknolojinin önü açılmıştı.Bu bağlamda mühendisler de bu aydınlanma devriminin hem ürünü hem de temel taşı olmuşlardı.TMMOB'nin kurulduğu 1954 yılındaki Türkiye'ye bakalım;1945 lerde başlayan karşı devrim henüz iktidarını pekiştirememişti.Marshall yardımları,i-kili anlaşmalar vb yıkım süreci başlamış olmakla beraber yatırımlarda devam ediyordu.Mühendislere iktidarın ihtiyacı vardı.Iktidara yakın konumdaki üye tabanı nedeniyle TMMOB de iktidara yakındı ve iyi ilişkileriyle haklarını almayı yeğliyorlardı.Yıkım süreci ilerledikçe göreceli iyi olan konumlarını kaybetmeye başladılar ve iktidarla mesafe açılmaya başladı.

Emperyalizmin, işbirlikleriyle ezilen ülkelere her gecen gün biraz daha abanması, karşıtını,muhalefetini de doğal olarak yaratmış oldu.1960ların ortasında dünyadaki anti-emperyalist dalga ülkemizde karşılığını buldu.1968 öğrenci hareketleri,6.filyo karşı çıkış Samsun-Ankara bağımsızlık yürüyüşü ,TMMOB'deABD'ye karşı duruşu getirdi. AET'ye(Onlar ortak biz Pazar olacağız doğru saptaması ile)tavır,yer altı kaynaklarımızın millileştirilmesini savunmak,yabancı sermayeye karşı duruş,yabancı teknik elemana karşı çıkış TMMOB'yi büyütüştü.ŞANLI TARİH deyimi kullanılacaksa bu döneme kullanılmalıdır.

1975'de emperyalizmin yeniden insiyatifi ele gecirdiğini görüyoruz.Bundan sonra Ulusal Kurtuluş Savaşlarıyla bağımsızlıklarını kazanan devletlerde, emperyalizm,işbirlikleriyle iktidarını biraz daha sağlamlaştırdıSovyetler Birliğinde geri dönüşüm tamamlandı,sosyalizm önemli darbe yedi vb.Ülkemizde bu dönem gençlik hareketi kitlelerden koptu,maceracılık kanser gibi saflarını sardı.ABD'nin superNato eli ile istikrarsızlaşma operasyonuna tabi tutulan ülkemiz12Eylül 1980'deAmerikancı darbe ile tanıştı.Bu dönemde, gençliğimizin devrimci ateşini,halkımızın anti-emperyalist duyarlılığını kaybettik.1990'lara geldiğimizde psikolojik bombardimana tutulduk.-Devrimler çağı geçmiştir-sosyalizmle kapitalizm buluşmaya gidiyor-ezen-ezilen millet ayrımı bitmiştir, karşılıklı bağımlılık gelişmiştir vb. Gorbocovculuk, Globalizm, Küreselleşme, etnik, dini, kültürel kimlikler tanınmalı,sivil toplumculuk gibi emperyalist malzemelerin saldırısına uğradık.Tam da bu noktadaTMMOB'nin somut olaylar karşısındaki tavrına bir bakalım;

Küreselleşmenin ulus devletleri tehdit ettiğini ifade etmeyen yok gibi.Küreselleşmeye

karşı küresel direniş söylemi mücadeleyi sanal alana atmaktadır.Oysaki Küreselleşmenin alanı ulus devletlerdir.Devlet ile iktidarı karıştırarak devlete karşı olmanın devrimcilik olduğu,sivil itaatsizlik,sivil toplumculuk savlarının şekerle kaplı emperyalist zehirler olduğunu artık görelim.Kamu reform tasarısına karşı çıkışta;yalnızca hizmetin metalaştırılmasına vurgu yapılması,eyaletlere bölme,Türkiye'yi yıkıma götürülmesini görmezden gelmek,İkiz İhanet Yasalarına (Ekonomik,Sosyal ve Kültürel Haklar sözleşmesi,Kişisel veSiyasal Haklar Sözleşmesi)karşı sessizlik ancak emperyalizmin bu hakların savunucusu ,bekcisi(!)kabulu ile acıklanabiliyor.Halbuki Demokrasi ve Özgürlükler tarih sahnesine ancak ulus devletlerle çıkmıştır.İngiliz,Amerikan,Fransız Devrimleri ve Almanya'nın birleşmesi örneklerinde görüldüğü gibi.Kemalist Devrimle kurduğumuz devlet padişahın kulunu vatandaş yapmıştır,ortaçağın tarikat,cemaat kültürlerinin baskısından insanları özgürleştirmiştir.Ulus Devlet yoksa özgürlüklerde yoktur.Ulus Devleti kaldırma projesi kölelik projesidir.Çünkü devlet sınıfların yok olduğunda(tüm dünyada) kendiliğinden söner.Kendi devletiniz yıkıldığında merkez devletin buyruğuna gireceksiniz.Küreselleşmenin projesi tam da budur.Batının gelişmiş ülkeleri ortaçağla hesaplaşarak uluslaşmışlardır.Ezilen ülkeleri etnik dini kimliklere bölerek ortaçağa itmektedirler.Bu ülkeler emperyalizme yaklaştıkları oranda gericileşmekte.Almanya doğusu batısı ile uzun bir mücadeleden sonra birleşirken Yugoslavya'yı parçalayıp paylaşıyorlar.Şimdi Yugoslavya'nın bileşenleri özgürleşti mi?Kıbrıs'da durum tam tersi;Amerika Annan planı ile zoraki birleştirip tamamını teslim almaya çalışıyor.Bu projeyi kimler destekliyor:ABD,AB;AKP.Ya TMMOB!Özgür irade.halkların kaderini tayin hakkı vb bunlar buraya oturuyor mu?Emperyalizm halkların kaderini tayin hakkının savunucusu mu?Irak'da Amerikan işgaline karşı çıkış tamam.Kuzey Irak'da kukla Kürt Devlete karşı çıkış hani?Emperyalizmin himayesinde bağımsızlığını kazanan dünyadibir ulus var da biz mi duymadık?Ülkemizdeki Kürt Milliyetçiliğini solculuk sananların gözlerini, AB Başkentlerini AKP'nin yeşil pasaportlarıyla dolaşan Kürt Milliyetçileri açmıyorsa iyi niyetler sorgulanmalıdır.Yukarıda özetlediğimiz somut olaylarTMMOB'nin bu gün anti-emperyalist cepheye mesafesi hakkında bir fikir veriyor sanırım. AB ilerleme raporu ile Türkiye'yi etnik kimliklere bölme projesi ilan edilirken,Ulusal Kurtuluş Savaşı ile söke söke kabul ettirdiğimiz Lozan yırtılarak Vahdettinlerin kabul ettiği Sevr dayatılıyorken,Amerikancı irtica iktidarının (AKP) Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Çalışma grubunun Cumhuriyete saldırın ,Sevri savunan raporları açıklanıyorken TMMOB suskunsa, Üyelerinin mesleki haklarını savunamaz,özeleştirilmelere karşı duramaz.Çünkü bütün hakların temeli Cumhuriyettir.TMMOB bu gün hızla Cumhuriyet mevsisine girmezse kitle bağını kaybetmeye devam edecektir.Hiç kendimizi kandırmayalım,sorumluluktan kaçmayalım.

Saygılarımla.

50.YILINDA TMMOB

TMMOB'nin 50.yılı Nedeniyle
TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı'nın
Birgün Gazetesi'nde 17 Ekim 2004 Pazar Günü
Yayımlanan Röportajı

50.YILINDA TMMOB

“12 Mart sonrasında dağıtılmış, etkinliğini yitirmiş, yöneticilerinin sıkıyönetimle uzlaşma yaparak Genel Kurulunu engelledikleri TMMOB'nin yeniden işlerliğe kavuşması için geride kalan inançlı kadrolar olarak çalıştık. 1972 yılında mücadelemizin gelişmesinden tedirgin olan egemen güçlerin Birlik ve Odaların kapatılması yolunda Meclis'in gündemine getirdiği yasa tasarısına karşı 16 Oda biraraya geldi ve mücadele kararı alındı. Bu çalışmaların sekreteryaya görevini Odam adına yürütürken, bende etkin olan tek düşünce bizden önce görev yapan devrimci arkadaşların toplumsal çıkarları kişisel çıkarlardan önde tutan mücadele bayraklarını yere düşürmemek ve onların mücadelesini geliştirerek sürdürmek ve bir gün bu görevi daha iyi yapacak kadrolara devretmekti. Bu çabalar 1973 Nisan'ında toplanan ilk Birlik Genel Kuruluna kadar sürdü. Bu Genel Kuruldan sonra toplanan Birlik Yönetim Kurulu 7'ye karşı 8 oyla bana Birlik Başkanlığı görevini verdi. 1973 dönemi çalışma programında yazdığım “teknik eleman mücadelesi” cümlesindeki “mücadele” kelimesinin çok sert olduğunu söyleyen sağ yöneticiler, bunun yerine “çalışmaları” demenin daha doğru olduğunu öne sürmüş, açılan tartışma 3 saat sürmüş ve sonunda yapılan oylamada 7'ye karşı 8 oyla “mücadele” denilmesine karar verilmişti.” diye anlatıyor TMMOB'un unutulmaz başkanı Teoman Öztürk, o günlerden bugüne tam 21 yıl geçti.Yıllarca süren çetin mücadelelerle, yönetimlerde sürekliliği sağlayan devrimci, demokrat, yurtsever yönetici kadroları; örgütüne güvenen, inanmış, bilinçli ve kararlı on binlerce mühendis ve mimarıyla, Türkiye'de adından güvenle bahsedilen bir TMMOB var artık. TMMOB'un hem Mimarlık ve Mühendislik Haftası'nı hem de 50. yılını kutladığı bu günlerde Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet SOĞANCI ile TMMOB üzerine konuştuk...

• **Birgün:** Mayıs sonunda Olağan Genel Kurulu'nuzu tamamladınız. Genel Kurulunuzun değerlendirmesini, Genel Kurulunuzda önümüzdeki döneme ilişkin aldığınız kararları özetler misiniz?

M.SOĞANCI: 38. Dönem Genel Kurulumuz, 80 sonrası yapılan tüm Genel Kurullara göre, çeşitli gereksiz iç tartışmaların yaşanmasına karşın, örgütün önünü açıcı en fazla karar alınan Genel Kurul oldu. İki yönetmelik kabul edildi. Onlarca karar alındı. Alınan kararlar içinde bu dönem ki Yönetim Kuruluna verilen görevler TMMOB'nin bu dönemini detaylandırarak belirledi. Başlıklar halinde Genel Kurul'da şunlar kararlaştırıldı: “TMMOB bağımsızlık, demokrasi, barış ve insan hakları alanındaki çalışmalarını etkinleştirerek diğer mesleki ve demokratik kitle örgütleriyle birlikteliğini pekiştirip geliştirerek sürdürmelidir. Özelleştirmelerin durdurulması için özelleştirme uygulamaları izlenerek toplumsal, siyasal, ekonomik sonuçları değerlendirilmeli, özelleştirmelere karşı aktif çaba içinde olunmalıdır. Emperyalizmin işgalci politikalarına karşı savaş karşıtı hareketler desteklenmelidir.” Biz de Yönetim Kurulu'nda görev dağılımından sonra ilk yaptığımız basın duyurusunda, “TMMOB'nin onurlu yürüyüşü ve dik duruşu devam ediyor, devam edecek” açıklamasını yaparak bu dönemki niyetimizi dönemin başında, dosta düşmana açıkça ifade ettik.

- **Birgün:** TMMOB'nin önümüzdeki döneme ilişkin başlıca çalışma alanları neler olacak?

M.SOĞANCI: TMMOB bu dönem; Bağımsızlık, demokrasi, barış ve insan hakları, TMMOB örgütlülüğünün güçlendirilmesi, oda ve İKK ilişkileri, Meslek alanları ile ilgili ülke gerçeklerinin ortaya konulması, Emek platformu, demokratik kitle örgütleri ile ilişkiler, Mühendislik ve mimarlıkta meslek ve uygulama alanları konu başlıklarını başlıca çalışma alanları olarak belirlemiştir. Dünya çapında emperyalist saldırının açık ifadesi olan küreselleşme olgusunun, tüm emekçilerin ve demokrasi yanlılarının üzerine gerek ideolojik saldırı olarak gerekse de yaptırımlar olarak kabus şeklinde çökmesine karşı duruş, ancak meslek alanlarımız ile ilgili ülke gerçeklerinin ortaya konulması, sorunların nedenlerinin belirtilmesi ve çözümlerine yönelik tespitlerde bulunulması, bunu emek ve demokrasi güçleri ile paylaşmanın koşullarının yaratılması, bu dönemin de ana çalışma konuları arasında olacaktır.

- **Birgün:** Yönetim Kurulunuzun yayımladığı Çalışma Programının “TMMOB'nin Temel İlkeleri” bölümünde “;meslek ve meslektaş sorunlarının, ülkenin ve halkın sorunlarından ayrılmayacağını kabul eder” sözü bulunuyor. Bu sözün bu güne uyarlanmasını somutlaştırabilir miyiz?

M.SOĞANCI: TMMOB'nin temel ilkelerinin tamamını sıraladığımızda şunları görüyoruz: “TMMOB ve bağlı Odaları mesleki demokratik kitle örgütüdür. Demokrat ve yurtsever karakterdedir. Emekten ve halktan yanadır. Anti-emperyalisttir, “Yeni Dünya Düzeni”teorilerinin, ırkçılığın ve gericiliğin karşısındadır. Siyasetin dar anlamını aşar, yaşamın her olayını siyasetle ilişkili görür. Barıştan yanadır. İnsan hakları ihlallerine karşıdır, insanlık onurunun korunmasından yanadır. Örgütsel bağımsızlığını her koşulda korur, gücünü sadece üyesinden ve bilimsel çalışmalardan alır. Meslek ve meslektaş sorunlarının, ülkenin ve halkın sorunlarından ayrılmayacağını kabul eder. Karar alma süreçlerinde demokratik ve katılımcıdır. Bağlı Odaları ile birlikte, mühendis ve mimarların meslek alanlarını düzenler, üyesinin ve halkın çıkarlarını korur. Sanayileşme ve demokratikleşme alanlarında durum tespitleri yapar, politikalar ve çözüm önerileri üretir. Ülkenin demokratikleşmesi için çaba sarf eder. Kamuoyu oluşturmaya yönelik çalışmalar içinde tartışmasız yer alır. Demokratik Kitle Örgütleri ve sivil toplum örgütleri ile ilkeli ve demokratik işbirliği içerisindedir.” TMMOB bu ilkelerle diyor ki, dünyanın bu coğrafyasında ve akıp giden zamanın bu anında, bu döneminde işler iyi değil. Yaşananlar, hepimizin, tüm bireylerin, tüm yönetilenlerin aynı ortak paydada birleştikleri bir şekilde. Evrenin efendisi kararlar alıyor, kararlarını tüm yerkürede ortaklaştırıyor. Bunun adına Küreselleşme deniliyor. Küreselleşme, Irak'ta işgalle, ülkemizde sistemle eklemlenme doğrultusunda dayatılan yasalarda kendini gösteriyor. Bu sözle esas söylemek istediğimiz basittir: Kurtuluş yok tek başına, ya hep beraber, ya hiç birimiz.

- **Birgün:** Geçtiğimiz günlerde, 2 Ekim'de gerçekleştirdiğiniz Danışma Kurulu toplantınızda özellikle “Güç görevler, güçlü örgütlenmeler ile yerine getirilir.” sözü ile “Bu ülkenin, bu ülke insanının TMMOB'ye, TMMOB'nin Odalarına, Odaların Şubelerine, Şubelerin örgütlü üyeye, size bize hepimize ihtiyacı var. Bu ihtiyacın gerekleri yerine getirilmelidir.sözünü sıkça tekrarladınız. Bunları biraz açar mısınız?

M.SOĞANCI: Bu sözlerin yanında ayrıca “Birlikte karar alan, birlikte üreten, birlikte yöneten bir TMMOB” sözünü de söyledim. TMMOB’nin 38. döneminin çalışmalarını işte bu üç cümle belirleyecek diye düşünüyorum. Danışma Kurulu’nda da söyledik: “Dünyada küreselleşme süreci, farklı evrelerden geçerek bugünkü halini almıştır ve sürekli bir dönüşüm içindedir. Türkiye de bu dönüşüm evrelerinin içinden geçerek sistemle entegrasyon süreci yaşamaktadır. Bu entegrasyonun ilk adımları 12 Eylül darbesiyle atılmış ve serbest piyasacı ekonomik modelin hakim kılınmasıyla hızlı bir değişim yaşanmaya başlanmıştır. İthal ikameciliğin yerine serbest piyasa ve ihracata dayalı büyüme modeli esas alınarak yeni bir gelir ve paylaşım stratejisi ortaya konmuştur. Küreselleşen dünya ekonomisiyle eklenme süreci kesintisiz ve düz bir hatta ilerlemektedir. Türkiye’de kapitalizmin yukardan aşağıya, bizzat emperyalizme bağımlı olarak inşa edilmesinin yarattığı kendine has devlet yapısı entegrasyon sürecini daha bir sancılı hale getirmiştir. Sermaye sınıfının devletle özdeş olmaması, sermaye kesimlerinin kendi içinde farklılaşmış olması ve gelişmiş bir askeri bürokratik yapının bulunması, Türkiye’deki egemen bloğun kendine özgü bir yapısını belirlemektedir. Uluslararası mali sermayenin ve Çok Uluslu Şirketlerin önderliğinde ilerleyen küreselleşme süreci Türkiye’deki egemen bloğun farklılaşmış çıkarlarıyla örtüşmemektedir. Bu durum kronik bir kriz olgusunu doğurmaktadır. Krizin patlak verdiği dönemlerden hegomonik olarak çıkan kesimlerin kendi rengini verdikleri alacalı bir süreç işlemektedir.”İşte böylesi bir dünya ve Türkiye’de nefes verme alanı olarak gördüğümüz TMMOB’ye halkımızın ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı yüklediği görevler güçlü örgütlenmeler ile yerine getirilebilir. Güçlü görevleri yerine getirecek mesleki demokratik kitle örgütleri birlikte karar alma, birlikte üretme, birlikte yönetme anlayışı ile yollarına devam etmek durumundadır. Söylediklerimiz bundan ibarettir.

•**Birgün: Yönetim Kurulunuzun şekillenmesinden bu yana geçen dört ayda yapılanlardan bahsedebilir misiniz?**

M.SOĞANCI: Burada isterseniz gerçekleştirdiklerimizi değil de, yaptığımız basın açıklamalarının başlıklarını söyleyeyim. Bunlar dört aylık sürede, aynı zamanda TMMOB’nin gündemini de belirleyen olgular. Ard arda okununca TMMOB’nin ülkenin bu gününe denk gelen bu dönemde ne demek istediğini daha net anlatabiliyor. Şunları kamuoyu ile paylaştık:”TTB’nin ve SES’in “Umuda Beyaz Yürüyüşü”nü destekliyoruz. Şimdi emekten, halktan, barıştan, bağımsızlıktan ve demokrasiden yana olma zamanıdır, şimdi İşgale, Nato’ya Bush’a ve emperyalizme karşı İstanbul’da buluşma zamanıdır, şimdi yan yana durma zamanıdır. Yüreğimiz KESK Eğitim-Sen ile birlikte atıyor. Bergama’da yasadışı ve kirletici varlığını sürdüren Normandy çalışmalarını durdurmalıdır. Hızlandırılmış tren kazasından siyasal iktidar dersini almalı, kazanın sonuçlarının sorumluluğundan kaçmamalı, aksine sorumluluğu üstlenmelidir. Bugün de 17 Ağustos 1999’da olduğu gibi depremlere karşı hazırlıksız durumdayız. 1 Eylül Dünya Barış Günü’nde Küresel Saldırıya karşı Barış, Eşitlik ve Özgürlük taleplerimizi hep birlikte haykıralım. Faşizmin adıdır 12 Eylül. Toplu görüşme masasında kamu emekçilerinin yanındayız. Zonguldak’ta Türkiye Taşkömürü Kurumu’nda Maden Mühendisi Avni Cinel’in katledilmesinin sorumluları emeğe saygı ve sevgiyi koparan ortamları yaratanlardır. TMMOB 13 Ekim 2004 de İstanbul’da “İnsanca yaşanacak ücret, iş güvencesi, herkese eşit-ücretsiz sağlık hakkı” istediği için yargılanacak “Dostları”nın yanındadır. “Yani TMMOB, emek ve demokrasi mücadelesinde bu dört ayda da yol arkadaşlarının yanındaydı.

•**Birgün:** TMMOB'nin çeşitli toplumsal olaylarda birlikte yürüdüğü meslek birlikleri, emek örgütleri, demokratik kitle örgütleri ile ilişkileri bu dönem nasıl olacak? Geleneksel TMMOB tavrında bir değişiklik var mı?

M.SOĞANCI: Geleneksel tavırda bir değişiklik tabii ki yok. Bu dönemde de geçmiş dönemlerde olduğu gibi TMMOB'nin dost örgütlerle ilişkileri, Genel Kurullarımızca belirlenmiş ilkelerimizle yürüyecektir. Şunu söylemeliyim. TMMOB'nin Temel İlkelerinin devamı olan Çalışma anlayışında açıkça belirlenmiştir ki: TMMOB ve bağlı odaları her türlü yapılanma ve örgütlerle ilişkilerinde, anlamsız hiyerarşik eşitlik anlayışları yerine, ilişkilerinde bu yapıların toplum içindeki işlevselliklerini ölçü olarak alan, hiçbir üyesinin sorununu dışlamayan, ancak üyesinin büyük çoğunluğunu oluşturan ücretli çalışan mühendis ve mimarların konumları gereği, ücretli çalışan kesimlerle ve onların örgütleri ile ilişkilerini güçlü hale getiren bir çalışma anlayışı içerisindeyiz. Bu dönemde yapılacak olan, bu örgütlerle ilişkilerin sağlıklı yürütülmesinde, örgüt içi demokratik merkezîyetçi karar alma mekanizmalarını olması gerektiği biçimde işletmektir. TMMOB, yol arkadaşlarını iyi bilir ve o güzel güne kadar, onlarla birlikte yürüyecektir. Bunu yol arkadaşlarımız zaten bilmektedir.

•**Birgün:** Son olarak 50. yılınızla ilgili söylemek istedikleriniz var mı?

M.SOĞANCI: Kuruluşunda 10 Odası ve yaklaşık olarak 8.000 üyesi bulunan TMMOB'nin, bugün Oda sayısı 23'e, üye sayısı ise 250.000'e ulaşmıştır. TMMOB'ye bağlı Odalara 50 kadar mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı disiplininden mezun olan mühendis, mimar ve şehir plancıları üyedir. 50 yıl bizim gibi ülkelerde süreklilik bakımından ciddi bir süre. Az önceki sorularınıza verdiğim yanıtlarda da TMMOB'nin bugün kendini nasıl gördüğünü tanımlamaya çalıştım. 50. yıl etkinliklerimizle de, TMMOB'nin bu gününe doğru akan o onurlu geçmişini tanımlamaya ve belgelemeye çalışıyoruz. Kısacası resmi tarih ile gerçek tarihini bir arada gün yüzüne çıkarmaya çalışıyoruz. Buna katkı koymak isteyen herkese kapımız açık. Ben TMMOB tarihini, bir anlamda Türkiye demokrasi mücadelesinin de tarihi olarak görüyorum ve belgelenmesi gerektiğini düşünüyorum.